

SZOCIÁLIS SZEMLE

SZERKESZTI:
ERŐDI-HARRACH BÉLA

III. ÉVFOLYAM

1942 JANUÁR-MÁRCIUS

1-3. SZÁM

TARTALOM

Olvasóinkhoz..... 1

ÉRTEKEZÉSEK

CAVALLIER JÓZSEF: XII. Pius szózatának szociális jelentősége.....	BATIZ DÉNES: A tanoncotthonok az ifjúságvédelem szolgálatában.....	16
HORVÁTH BARNA: Népszerű szociológia.....	SOMOGYI ZSIGMOND: A kötelező orvosi vizsgálat a házasság előtt.....	20
TÓTH BÉLA: Tőke és munka a gyáripari termelésben.....	NOVAK ERNŐ: Műteti kockázat.....	23

SZOCIÁLIS FIGYELŐ

Dán szociálpolitika és szociális reform (<i>Szende Zoltán</i>).....	Háborús lakásviszonyok és háborús lakáspolitika (<i>König Agnes</i>).....	29	33
Az „utánpótlás” kérdése Németországban és hazánkban (<i>Koch Ernő</i>).....	A házassági kölcsön külföldön és hazánkban (<i>Pető Edit</i>).....	31	35
Külföldi munkások Németországban.....	Családlátogató egészségügyi gondozónővérek Olaszországban (<i>Hirschberg Márta</i>).....	33	36

SZOCIÁLIS TUDÓSÍTÓ

A) Hírek:	<i>Izland.</i> Halpor mint emberi táplálék.....	42
<i>Magyarország.</i> Megszűnt a gazdavédelem.....	<i>Japán.</i> Textil jegyrendszer bevezetése.....	42
A magyar kézművesipar helyzete.....	A japán könnyűfém-ipar.....	42
<i>Ausztrália.</i> Ausztráliai törvényjavaslat földalatti város építésére.....	<i>Németország.</i> Ipari kötvények kibocsátása.....	42
<i>Bulgária.</i> A közgazdaság helyzete.....	3000 mintaműhely fém munkás-tanoncoknak.....	42
A szaktestületi élet irányítása Bulgáriában.....	A sebesült katonák polgári hivatalban való elhelyezkedése Németországban.....	42
A kézműipar fejlődése.....	A foglalkozási kategóriák statisztikai adatai.....	42
Új rendelkezés a közéletmezés terén.....	Háborús tözsdereformok.....	43
Rendkívüli intézkedések a gabonaneműek vetésterületének növelése érdekében.....	<i>Norvégia.</i> A mezőgazdasági termelés fokozása.....	43
Kötelező jégkárbiztosítás.....	<i>Olaszország.</i> Ipari decentralizáció.....	43
<i>Dánia.</i> Küzdelem a munkanélküliség ellen.....	Eredményes pamuttermelés Olaszországban.....	43
A dán valutahatóságok.....	Az olasz dopolavoro múltévi tevékenysége.....	43
<i>Északamerikai Egyesült Államok.</i> Továbbterjed a munkanélküliség.....	A szociális biztosítás tájékoztató szolgálata.....	44
Valutastabilizációs terv.....	Leszállították a munkásnyugdíj korhatárát.....	44
<i>Franciaország.</i> A citoyen 1942-ben.....	<i>Oroszország.</i> Szakmunkástartalékok képzése.....	44
A francia ipar helyzete.....	<i>Románia.</i> Gazdasági csúcsmisztérium.....	44
A nyersanyagelosztás Franciaországban.....	A német és román fizetési és árucseré-forgalom szabályozása.....	45
Franciaország dolgozik, tehát él.....	Bukarest beépítetlen területeinek beültetése.....	45
Megváltozott a párizsi tözsde.....	<i>Svájc.</i> Hivatalos jelentés az 1941 évi mezőgazdasági termelésről.....	45
Osztatlan munkaidő Franciaországban.....	<i>Svédország.</i> A közalkalmazottak fizetésének újabb emelése.....	45
Diákszanatórium Dauphiné hegyei közt.....	<i>Spanyolország.</i> A spanyol szindikális szervezet fejlődése.....	45
A munka kérdéseinek rendezése.....	<i>Szerbia.</i> Újjáépítő munka Szerbiában.....	45
A leszerelők gyors munkábaállítása.....	Allami tisztviselők, rokkantak és menekültek támogatása.....	46
A munkaidő csökkentése.....	<i>Szlovákia.</i> Tervgazdálkodás Szlovákiában.....	46
A női munkaerő alkalmazása.....	Szeszesített cigányoknak kiszolgáltatni tilos.....	46
A külföldi munkásokra vonatkozó kivételes intézkedések felfüggesztése.....	<i>Thaiföld.</i> Thaiföld közgazdasága.....	46
A földhöz való visszatérés programjának megvalósítása.....	<i>Nemzetközi anyag.</i> A világ konzervtejt-termelése és a konzervtejt-kereskedelem.....	47
Az ipari termelési és munkaügyi minisztérium főosztályai.....	A világ alkoholfogyasztása.....	47
<i>Finnország.</i> Pénzürték-védelem Finnországban.....	A női munka az egyes országokban.....	47
A hitelélet állami irányítása, az infláció megakadályozása.....	Világ gazdasági Szemle.....	47
<i>Görögország.</i> A gabonavetésterületek kiterjesztésének jutalmazása.....	Megélhetési költségek emelkedése a háború első két évében.....	48
<i>Horvátország.</i> A Németországból hazatérő horvát munkások.....	B) Az Országos Szociálpolitikai Intézőt munkája:	
A zágrábi főiskolák átalakítása.....	GYULAI ELEMÉR: író munkásleányok.....	48
	A Munkásakadémia hírei.....	54

KÖNYVSZEMLE

A Szociális Vármegye. A Komárom vármegyei Közjóléti és Gazdasági Szövetkezet működése. Magyar Közigazgatástudományi Intézet 33. szám. Budapest, 1941. 20 1. 30 melléklet. – <i>Dr. Gortvay György.</i> A M. Kir. Munkaközvetítő Hivatal 1940 évi jelentése a munkaközvetítés és a munkapiac állásáról. Budapest, 1941. 243 1. – <i>Erwin Hacker.</i> Kriminálpolitik. Miskolc, 1941. Bu — <i>Dóry Béla.</i> Első a föld. Budapest, 1941. Pátria. – Budapest székesfőváros statisztikai szekcionyve 1941. Szerkeszti Illyefalvy Lajos. Budapest Székesfőváros Statisztikai Hivatalának kiadása 1941. – <i>Tóth József.</i> Most hová...? Tanoncvizonyok a fővárosban. Budapest, a Magyar Vöröskereszt kiadása 1942.....	57
--	----

SZOCIÁLIS SZEMLE

AZ ORSZÁGOS SZOCIÁLPOLITIKAI INTÉZET FOLYÓIRATA

SZERKESZTI

ERŐDI-HARRACH BÉLA

1942. JANUÁR-MÁRCIUS HÓNAP

III. ÉVFOLYAM 1-3. SZÁM

OLVASÓINKHOZ!

A Szociális Szemle ebben az esztendőben vaskosabb kötetel köszönt be: a január-márciusi számokat egyszerre, együtt adjuk közre. Ennek oka az, hogy igen jelentős irányban bővítettük Szemlénk tartalmát s e munka természete sok időt igényelt. A tartalomnak ez a bővítése, régóta hiányolt és várt anyag: a társadalomtudományok bibliográfiája. Ezzel tulajdonképpen könyvszemle-rovatunkat bővítettük, amely most már két részre oszlik. Az egyik a bibliográfia, mint értesítő és tájékoztató a szellemi teljesítményekről. A másik az ismertető, a méltató, a bíráló rész, tehát állásfoglalás a megjelent teljesítmények irányában.

Bibliográfiánk a társadalomtudományok nagy területén megjelent munkákról tudósít, hogy lelkiismeretesen beszámoljon arról, ami ebben a körben itthon és külföldön megjelent. Tesszük ezt rendszeres módon és nem bíráló alapon kiválogatva, hanem kiválasztás nélkül teljességre törekedve. Ebben a számunkban közöljük az 1941 évi magyar termést. A következő áprilisi számunkban és folytatólagosan már időről-időre hozzuk mindazt, ami azokban az időközökben hazánkban megjelenik. Áprilisi számunkban az 1940 évi nemzetközi anyaggal egészítjük ki bibliográfiánkat, amelyet a mai rendkívüli súlyos időkben talán inkább nevezhetnénk külföldinek, mint nemzetközinek, hisz a külföldi anyagnak csak egyrésze szerezhető meg. Amint ez új munkaterületünk anyagát feldolgoztuk bibliográfiánkban, az egyes munkák címéhez pársoros bemutató ismertetést is fűzünk, hogy a könyv és az olvasó könnyebben megtalálja egymást.

A társadalomtudományok teljes bibliográfiájára hazánkban régen szükség van. A magyar közönség legszélesebb körei érdeklődnek és keresik az idevágó munkákat. Hiányzik a megjelent anyagnak teljes és rendszeres feldolgozása. S hogy ezt éppen a Szociális Szemle adja ki, amely az értelmes és tanulmányzó munkásság rétegeihez is eljutott, az kezesség arra, hogy nemcsak a meglévő érdeklődés kap eligazodást, hanem megmozgatja széles rétegek szunnyadó érdeklődését is és kielégítésében segítségükre van. Ezáltal kiszélesíti és megnöveli a társadalomtudományok olvasóközönségét, ami végeredményben a szociális szellem terjedésével és elmélyülésével jár, amire talán soha nem volt nagyobb szükség, mint éppen korunkban.

A bibliográfiai anyagot külön mellékletként iktatjuk Szemlénkhez, hogy a naptári év végén az évfolyam függelékeképpen legyen beköthető. Ezért kérjük olvasóinkat, őrizzék meg a későbbi Szemlék vékonyabb bibliográfiai mellékleteit az évvégi bekötés érdekében.

XII. PIUS SZÓZATÁNAK SZOCIÁLIS JELENTŐSÉGE

ÍRTA:
CAVALLIER JÓZSEF

Csak megrendült szívvel és mégis bizakodó lélekkel olvastuk XII. Pius pápa szavait, amikor karácsonykor üzenetet intézett a világhoz. Mélységesen megrendültünk, hisz az emberiség minden erkölcsi és anyagi nyomorúsága visszhangzott benne s reménykedve felemelkedtünk, mert messi-távrolról egy új világrend szava szól hozzánk belőle.

Eltűnődve a pápa szózatán, úgy látjuk, hogy elsőben is a keresztény ember problematikáját tárja elénk: A jó és a rossz e világon való örökös küzdelméből sötéten és riasztóan bontakozik ki most a rossz győzelme... Mégpedig akkora mértékben, hogy a pápa felsóhajt: „Hogyha a mi szemünk nem nézne túl az anyagon és a testen, aligha találna valamelyes vigasztalást is.” Hogyne, hisz az egyén és a társadalom fokozatosan elkereszténytelenedett... „az emberek igenis fellázadtak az igaz és hű kereszténység ellen, fellázadtak Krisztus és az ő tana ellen, csináltak egy kereszténységet a saját képükre.” „Csináltak egy vallást lélek nélkül és egy új lelket vallás nélkül, a halott kereszténység álarcát Krisztus szelleme nélkül és közhírré tették, hogy a kereszténység csődöt mondott.” „Egy vallásos vérszegénység, mely mint valami járvány terjed, sújtotta Európát és a világ sok népét s olyan erkölcsi ürességet hagyott a lelkekben, amelyet semmiféle vallási vagy mitológiai, nemzeti vagy nemzetközi mosdatás sem képes megtölteni.” „Az erő eszménye megfojtja és megrontja a jog szabályait.” „A társadalmi élet kölcsönös viszállyainak tisztán fizikai és mechanikai jellege lett. Minden észszerű gát és tekintet megvetésével, az örök kényszer uralma s a hatalom pusztá birtoklása ráfeküdt a rend szabályaira, amely az emberi együttélést szokta szabályozni s amely mint Istentől eredő valami állapítja meg az egyén és a társadalom között való természetes és természetfelett való viszonyokat. Az emberi személyiség és a részleges társadalom felségét és méltóságát megalázták, lealjasították és megszüntették az erőszak gondolatával, amely jogot termelt. A magántulajdon egyesek számára közvetlen hatalom lett, hogy mások munkáját kizsákmányolják, viszont a többiek lelkében féltékenység, türelmetlenség és gyűlölet keletkezett. És az a szervezkedés, amely ebből megszületett, átváltozott az osztályharc fegyverévé, hogy a pártérdek jussanak érvényre. Az ilyen országokban a hitetlen vagy keresztényellenes állam fogalma a maga széles lehetőségű kísértéseivel annyira magához láncolta az egyéneket, hogy már mintegy meg is fosztotta magánéletükben és közéletükben minden függetlenségtől.”

Az infernalis erők felülkerekedése láttán valóban fel kell jajdulnia a keresztény léleknek és együtt kell zokognia a pápával a vér- és könnyözön közepette. Csak hogy ezeken az érzelmeken túl az értelem fényében a katasztrófát előidéző okok sorozatát is meg kell látnunk az elmúlt évtizedek szellemi kavargása mögött. Az emberi természetből következik, hogy időnkint testet ölt *Clairvauxi Szent Bernát* történetbölcseleti tétele: A világra jó sokszor ráköszönt az éjszaka! (Habet mundus iste noctes suas et non paucas –) Most is reánk szakadt a jó Isten sötét éjszakája! Am a hajnal mindig felváltja az éjszakát, erre vall a történelem. A világ előbb-utóbb ismét megtalálja az utat és a világosságot. „Nincs mentség – mondja többek

közt a pápa -, mint visszatérni ahhoz a hithez, amely megvilágosította az egyeseket és a társadalmakat és megtanította őket egymás jogaira és kötelességeire; nincs más mentség, mint visszatérni a társadalmi rend ama bölcs és megingathatlan szabályaihoz, amelyek úgy nemzeti, mint nemzetközi területen hatásos gátat emelnek a szabadság visszaélései ellen éppen úgy, mint a hatalom visszaélései ellen.”

„Annak az új rendnek, amelyet minden nép áhítozva vár e háború megpróbáltatásai és pusztításai után, az erkölcsi törvény megingathatatlan és megváltozhatatlan szikláján kell felépülnie, amelyet maga a Teremtő nyilatkoztatott ki a természetes rend útján s amelyet ő maga vésett be kitörölhetetlen jegyekkel az emberek szívébe; azon az erkölcsi törvényen kell állnia, amelynek követését minden nép és minden állam közzvéleménynek meg kell követelnie olyan egyöntetűen, hogy senki se merészelje többet kétségbevonni vagy kötelező erejét meggyengíteni.”

Az erkölcsi elveken felépülő új rendben az igazságos és tartós béke okán nincs helye a szabadság vagy más nemzetek nemzeti integritása s biztonsága megsértésének, nincs helye a kisebb népek szabadsága s semlegessége megtiprásának, nincs helye a nemzeti kisebbségek elnyomásának. Ebben az új rendben arányosan kell elosztani a gazdasági forrásokat, végre kell hajtani a fegyverkezés fokozatos és egyforma korlátozását, megfelelő eszközöket és intézményeket kell teremteni, hogy érvénybe lépjen a *pacta sunt servanda*, az egyezményeket meg kell tartani elve és végül meg kell szűnnie a vallás- és egyházüldözésnek.

„A szociális kérdés dolgában – hangoztatja a pápa -, amely a háború végezetére még kieleztetebb lesz, elődeink és mi magunk is jeleztük már a megoldás módozatait; ezeket az elveket végre lehet hajtani a maguk teljességében és teljes társadalmi eredménnyel járnának, ha az államférfiakat és a népeket, a munkaadókat és a munkásokat az egy, személyes, törvényhozó és ítélő Istenbe vetett hit vezérelné, akinek cselekedeteikről számadással tartoznak. Innen van az, hogy a hitelenség, amely lázadást üt Isten, a világegyetem rendezője ellen, a legveszedelmesebb ellensége minden igazságos új rendnek, míg viszont minden igaz istenhívó annak segítője s védője. Mindenki, aki hisz Krisztusban, az ő istenségében és törvényében, az ő szeretet- és testvérművében az emberek között, különösen értékes módon járul hozzá a társadalom újjáépítéséhez. De még többel járulhatnak hozzá azok az államférfiak, akik hajlandóknak fognak mutatkozni arra, hogy Krisztus egyháza előtt megnyissák a kapukat és elegyengessék az utakat, hogy szabadon és zavartalanul állíthassa természetfölötti erejét és szolgálatát a népek között való megértés és béke szolgálatába...”

Ez a pápa szózatának tartalma elsősorban szociális szempontból.

Bízást mondhatjuk, hogy XII. Pius pápának ez a karácsonyi megnyilatkozása világtörténelmi jelentőségű dokumentum, elvi megállapításai s a jövőre utaló útmutatásai miatt. Belőle a kereszténység természetfelett való tartalma s kétezer esztendő hagyománya sugárzik. Azok az időtlen-időkiig érvényes elvek és

szempontok hangsúlyozódnak ki a pápa szavaiban, amelyek voltaképpen értelmet és valóságot adnak az emberi létnek. A pápa abból a távlatból beszél és kiáltja világgá az igazságot, ahol feleletet várunk és kapunk a végső nagy kérdésekre: Mi az ember célja és hivatása? Mi az emberi társadalom rendeltetése? Mi az emberek egymáshoz való viszonyának zsinórmértéke?

A „halott kereszténység álarca” mögött nem lát-szik az Isten képére teremtett ember. Az Isten nélkül való kereszténység a földi életben látja megvalósulni az ember célját és értelmét. És ezeknek az embereknek a szívében nem vert gyökeret és nem lángol a Caritas és mindazok az erények és kötelességek, amelyek belőle természetesen következnek.

Amikor a pápa a hithez és erkölshöz való visszafordulást sürgeti, mindenek előtt a Caritas, az Isten szeretetének fellángolását kívánja. Mert a keresztény erkölcsi felfogásnak az a veleje, hogy az Isten szeretetében elmerülve minél inkább felfelé haladjunk a tökéletesedés útján, mert csakis ezáltal biztosíthatjuk létünk célját, örök üdvösségünket. És ebből a Caritasból következik az az erény és kötelesség, hogy felebarátunkat, tehát minden, embertársunkat akként szeressük, mint önmagunkat. És ezen a ponton máris elénk mered a komoly és szakszerű szociálpolitika művelésének keresztényi kötelessége. A kereszténység szociális felfogása ugyanis megkívánja, hogy elejét vegyük a társadalmi visszasságoknak és orvosoljuk a belőlük eredő nyomorúságot és szenvedést. Nemcsak alamizsnálkodással, a szűkebb értelemben vett Caritas szellemében, hanem intézményesen és szakszerűen, amint azt a keresztény társadalombölcselet megkívánja.

Az Isten képére teremtett ember emberi méltóságánál és természeténél fogva bizonyos jogokkal rendelkezik, ezeket tőle senki semmiféle címen el nem veheti Isten törvényének megsértése nélkül. Ezeket a jogokat a természetjog fejt ki s a keresztény bölcselet egyértelműen mindig sikra szállt értük. Az élethez való jog, a munkához való jog, a művelődéshez való jog, a házassághoz való jog s még sok más jog minden embert egyformán megillet. A pápa is utal körlevelében a természetjogra s a keresztény szociális felfogás pedig egyik alapjául tekinti a természetjogot.

A Caritással és a természetjog tételeivel karöltve jár az igazságosság erénye. Aki valóban szereti teremtő Istenét, az felebarátját is szereti s az Isten képmására

alkotott testvért látja benne. S ezért meg is adja neki mindazt, ami neki jár. S éppen ez az állandó és folytonos készség, hogy megadja mindenkinek a maga jussát, ez az az erény, amelyet igazságosságnak nevezünk. Lévén pedig az erények erénye, a keresztény erkölcsstan főerénynek hívja.

A pápa éles szemmel máris látja, hogy a háború végén a szociális kérdés elemi erővel fog jelentkezni. Nyilván széleskörű erkölcsi, nemzetgazdasági s szociológiai megfontolások készítették őt arra, hogy őt a mindannyiunk érezte igazságot tekintélye súlyával a világ elé tárja. Hogy mi a szociális probléma megoldásának útja, azt ő is és elődei is jó néhányszor lelkünkre kötötték. Elég hivatkoznunk *XIII. Leó* pápa nagy szociális enciklikájára, a *Rerum novarum* apostoli körlevelére s *XI. Pius* pápa *Quadragesimo anno* kezdetű enciklikájára, valamint a keresztény társadalombölcselet tanítására. Csakhogy mindezekről a pápa által megbélyegzett „kereszténység” nem vesz tudomást... Pedig annak idején *XIII. Leó* akkora energiával és apostoli lélekkel szállt sikra éppen a munkásság felszabadítása mellett, hogy még az úgynevezett jó keresztény körök is rosszalóan fogadták szociális tanait. Azóta részben megfordult a világ, így például *Hoover*, az Egyesült Államok volt elnöke, protestáns létére büszkén hirdette, hogy egynemely szociális vonatkozású-döntő intézkedését a *Quadragesimo anno* hatásától megtermékenyítve tette meg ... Fájdalom, ezeket a magasztos tanokat tartalmazó enciklikákat inkább emlegetni, mint tanulmányozni s követni szokás!

Ha csak az elmúlt száz esztendőt vesszük szemügyre, *XVI. Gergely* pápán kezdve, aki 1832-ben kiadott *Mirari vos* kezdetű enciklikájában már megbélyegezte a felcseperedő liberalizmus veszedelmeit, egészen a most uralkodó *XII. Pius* pápáig, két pápa kivételével, valamennyi a legnagyobb gonddal fordult a szociális problémának éppen időszerű kérdései felé. Mindegyik minden alkalmat megragadott, hogy a hánykódó világ tévedéseit feltárja s a helyes utat megmutassa. S valamennyi pápai megnyilatkozásban alapként minduntalanul felhangzik a tétel, hogy a társadalom bajainak gyógyításához az egyén és a társadalom erkölcsi magatartásának megjavításával kell és lehet csak hozzáfogni. Mindenki-nek kivétel nélkül meg kell újhódnia Krisztusban, különben nemcsak a világ veszett el, hanem a lelkek üdvössége is ... Ez a gondolat fűti ennek a magasztos karácsonyi szózatnak is minden szavát és intelmét.

NÉPSZERŰ SZOCIOLÓGIA

MUNKÁSOK SZÁMÁRA TARTOTT ELŐADÁSOK NYOMÁN

ÍRTA:

HORVÁTH BARNA

Ritka alkalom munkáshallgatókkal vagy munkásolvasókkal egy órára összeülni, hogy a társadalomról beszéljünk egymással. A kutató csak elvétve találkozik a mai társadalmi berendezkedés mellett azokkal, akiknek egész élete a gazdasági javak termelésében végzett fizikai munka. A munkások pedig, úgy vélem, szintén ritkán állanak szemben olyanokkal, akiknek egyetlen célja a teljesen előítéletmentes, egyedül a meztelen igazságot kereső kutatás.

Annak, hogy ez a ritka alkalmat jelentő találkozásunk eredményes is legyen, bizonyos feltételei vannak. Hagyjuk a műhelyben és a dolgozószobában mindazt, ami odavaló. Ott hagyom a tanszéki tudomány öncélú fogalomelemzéseit, azt az egész nehézkes szerkezetet, amely a tudomány nyelvét és olykor gondolatait is, emészthetetlenné teszi. Olvasóim pedig töröljék le homlokukról a nap fáradságának verejtékét és porát, s azzal együtt mindazt a lelki gátlást, amely a fizikai és a szellemi munka teljes egyenrangúságban való találkozásának útjában állana. Az igazi kutatásban nincsenek előjogok és kiváltságok: mivel az eredmény valamennyiünket egyaránt érint, azért egyaránt illetékesek is vagyunk felkutatására.

A munkásnép sorsának jobbrafordulását egyedül a társadalom haladásától várhatja. Ezért a szociológiának, amely a társadalmi fejlődés feltételeit vizsgálja, a munkás a legelső érdekeltje. Amikor a társadalomról hall, legőszintebben az a kérdés érdekli, hogy mit várhat tőle. Ezt azonban csak abból tudhatja meg, hogy a társadalom miként működik. Így tárulnak fel előtte a társadalmi fejlődés lehetőségeinek és helyességének kérdései, és az a végső kérdés, hogy a társadalom egész nagy színjátékának mi a tulajdonképpeni lényege és értelme. Senkinek a szociológia iránt való érdeklődése nem lehet elevenebb, mint a társadalmi haladás első érdekeltjéé, a dolgozó emberé.

Mi történik a társadalomban?

Vak véletleneknek vagy örök természeti törvényeknek vagyunk-e a játéklabdái? Vagy ellenkezően, magunk ülünk a kormánynál és a mi leleményességünkötől függ, hogy révbe jutunk-e? A felnőtt embert inkább arra emlékeztetik únos-úntalan, hogy mennyire függ a társadalomtól. Irdatlan erdő ez, amelyben elveszünk. A társadalom, így tekintve, olyan, mint a természeti környezet, amely magából

kitermelt bennünket, és amelyhez alkalmazkodnunk kell, ha a létért folytatott küzdelemben nyomorultul elpusztulni nem akarunk. De van a társadalomnak nyájasabb arca is, és a gyermek, szerencsére, először ezzel találkozik. Első igazi társa a játszótársa. Anyja és apja felsőbb lények és hatalmak az ő szemében. De amikor először hiszi el, hogy az a Bandika vagy Jucika, akit a játszótéren a homokban játszani lát, éppen olyan kisfiú, illetőleg kislány, mint ő maga, akkor élte át azt az élményt, amely a társadalom alanyi átélésének a kezdete és a vége, alfája és ómegája! Amikor a társnak a magunkéval egyenlő lelkiséget, alanyiságot tulajdonítunk, amikor énünket, alanyiságunkat mintegy kivetítjük a társunkba, akkor, ezzel teremtjük a társadalmat.

Mert nincs a társadalomnak jellemzőbb vonása, nincs a „társadalmi”-nak jellegzetesebb íze és zamata, mint az idegen alany feltételezése, amikor pedig másnak az énjét soha olyan közvetlenül nem élhetjük át, mint a sajátmagunkét. De nemcsak az idegen alany, a társ *létezését* tételezzük fel, hanem megítélésére ugyanazt a *mértéket* is alkalmazzuk, mint sajátmagunkra. Társat elismerni és igazságosságot követelni ugyanaz! Az idegen alanyiság, a társ, és a neki kijáró igazságosság, olyan élesen jellemzőek a társadalomra, hogy azt azok nélkül nem is lehet megkülönböztetni a természettől. A gyermeknek játszótársával való első találkozásában, amely ugyan számos igen kellemetlen élménynek is a kiindulópontja (megszégyenülés, bántalom, vágykielégítés korlátozása), elsősorban a társra bukkanásnak, eleven hasonmásunkra akadásnak az örömteljes izgalma remeg. Később is, amikor énjét ezerszeresen vetíti ki a társadalomba, a társadalmi kérdések sajátos érdekességét és izgalmasságát énünk tükörcépének a környezetben való viszontlátása, énünknek az idegen énnel való örömteljes kiegészülése magyarázza meg. A társadalom nem csupán kegyetlen környezet, hanem egyúttal önmagunknak ezerszeresen tükröződő képe is. Nemcsak külső vak erők hideg iszonyata, hanem az önmagunkra-ismerés meleg otthonossága is.

Szükségyszerűség vagy szabadság-e hát a társadalom? Szükségyszerűség annyiban, amennyiben természettudományi törvényszerűségek szigorúan megszabják azokat a hatásokat, amelyeket a környezet ránk gyakorol, valamint azokat a feltételeket is, amelyek között alanyiságunkat a környezettel szemben érvényesíteni tudjuk. De *szabadság* a társadalom annyiban, amennyiben alanyiságunknak a környezet-

tel szemben való érvényesítése, a természet erőinek céljaink szolgálatába állítása, az emberi mű bélyegének a környezetre való ráütése sikerül.

Már Kant észrevette, hogy talán nem is helyes azt kérdezni, hogy valami szükségszerűen, vagy szabadon következett-e be, mert *mindkettő* helytálló lehet különböző vonatkozásokban, ő úgy képzelte a dolgot, hogy ha kimegyünk a *jelenségek* színpadára, amelyet a tér, az idő és az okozatiság díszleteivel láttunk el, akkor ezek között a színpadok között persze minden szükségszerű. Ámde a jelenségek *valaminek* a megjelenései, ami kívül van a színpadon, ahol tehát nincs tér, nincs idő, nincs okozati szükségszerűség, hanem szabadság van. Mivel pedig a jelenség a színpadok mögötti *valaminek a megjelenése*, tehát ez az utóbbi is okozza. De persze egészen más módon, mint a színpadi oka.

Gondoljunk a valóságos színpadra! Mi történik ott? Azt mondjuk, hogy a drámaírói gondolat színrehozásáról van szó. Jelenetekről van szó, amelyek során a testetlen költői gondolat kijön a színre, kilép a színpadokkal jelzett térbe és időbe. Valaminek, ami nincs térben, időben és okozatiságban, t. i. az írói mű művészi tartalmának a kibontakozása ez, kilépése a tér és az idő keretei közé. Ami tehát a színpadon történik, annak mindennek kettős indoka van. Ha csak a színpadi világra gondolunk, akkor azért történik, mert okozatosan meg van határozva. Othello azért öli meg Desdemónát, mert vérmérséklete és a körülmények összetételüként ezt a tettét okozatosan meghatározza. Ha ellenben a színpadon túl az írói mű tartalmára, művészi eszméjére, értékére gondolunk, akkor ez a testetlen és időtlen tartalom mint műszabály, mint zsinórmérték, mint norma határozza meg mindazt, ami a színpadon történik. Othello nem azért öli meg Desdemónát, mintha a színész is féltékenységi rohamokat kapna, hanem azért, mert így kell megjátszani Shakespeare művészi gondolatát. A színpadon lejátszódó események mindegyike okozatilag meg van határozva, akár a megjátszott történet, akár pedig az azt megjátszók életének okozati meghatározottságát tekintjük. De a színpadi történés egész végzettszerű okozati szövevénye azonkívül mindenestül meg van határozva annak az időn kívül álló művészi gondolatnak tartalma által is, amelynek a színpadi időtérbe való kibontakozása, színrehozatala, megjátszása ez a színpadi történés. A kétféle meghatározás, az okozatiság és a szabadság működése, mintegy egymás fölé borul, anélkül, hogy egymást kizárná.

Kant óta szabadabban mozgunk a szükség² szerűség és a szabadság összekapcsolásában. Egy mással magyarázzuk, anélkül, hogy egymásba olvasztanánk őket. Így pl. olyan szociológiának, mint a történelmi materializmus, abban van az ereje, hogy

szükségszerű fejlődésmenet eredményének tüntet fel egy kívánatos állapotot. Ez különösen akkor vigasztaló, ha nem nagyon bízunk az emberi értelemben és jóakarásban. Valóban, ha a szükségszerű fejlődésmenet végeredménye kedvező, akkor inkább legyen a fejlődés szükségszerű, semminthogy kockáztatva legyen a végeredménye! A szabadság az ilyen szükségszerű fejlődésben úgy magyarázható, hogy hozzátartozik a szükségszerű okozati összefüggések szerkezetéhez. Megállóhelyeket vagy átszállóhelyeket jelent okozati sorozatokban. Szabadságomon okosok hatnak keresztül, annyiban tehát ez a szabadság illúzió és ideológia, amennyiben az okozatiság áttörésének agyrémét festi a falra. Szabadságom egyszerűen az okozatos tényezőknek azt az egyszeri összetételét, alakulását jelenti, amely én vagyok. Jelenti különösen a bennem, ebben a különös alakulatban, egymással mérkőző okozatos tényezőknek még el nem dőlt küzdelmét. Jelenti azt az egyszeri módot, ahogyan minden okozati folyamat ebbe az egyszeri alakulatba, amely én vagyok, betorkollik és onnan ismét továbbhalad. A vitorlás azért nyerte meg a versenyt, mert hajóteste, vitorlái és kormányja a haladását akadályozó súrlódást a legkisebb mértékre szorították le, a haladását előmozdító erőknél ellenben a lehető legnagyobb támadási felületet nyújtották. De miért? Mert a vitorlázó ügyesebb volt versenytársainál és ügyes műveletei okozati tényezőknek azt az egyszeri összetételét jelentették, amelyen keresztül a vitorlásra ható erők a legnagyobb hatással érvényesülhettek. A fejlődés szükségszerűsége ilyenformán egyáltalában nem zárja ki, vagy teszi feleslegessé azt, hogy minden erőnkkel előmozdítani igyekezzünk. A mi törekvésünk maga is egyik mozzanata a szükségszerű fejlődésnek! Ha fatalista módon bízunk a fejlődés szükségszerűségében és ezért mitsem teszünk annak előmozdításáért, akkor a fejlődés létrehozó okai esnek ki s ez annyit jelent, hogy a fejlődésnek nem a mostani, hanem csak egy későbbi időpontban való bekövetkezése szükségszerű.

Így értelmezzük a szabadságot a szükségszerűség oldaláról. De teljesen meg tudjuk magyarázni a szükségszerűséget is a szabadság oldaláról. Az okozatos szükségszerűség ugyanis semmi egyéb, mint értelmünknek egyik rendező elve, amelyet arra használ, hogy a saját portáján rendet csináljon, hogy benyomásaink zűrzavarából rendezett világot teremtsen. Lelki fejlődésünket tekintve, az okozatos valóság nem egyéb, mint annak a vágyunknak képviseletése, hogy állandó, biztos, kiszámítható, törvényszerű környezetünk legyen, hogy ne érhesse megglepetések. Szabadságunk pedig annak az ellenkező vágyunknak a képe, hogy korlátlanul érvényesülhessünk, vágyainkat minden ellenállással szemben teljesen kielégíthessük. A szükségszerűség

és szabadság ellentéte tehát nem egyéb, mint ellentétes, de egyformán kiolthatatlan vágyaink konfliktusa.

Kant óta mindenestre relativizáljuk a szükségszerűség és a szabadság ellentétét. A társadalomban is elárnyalódik, de a szélső árnyalatokban persze élesen ki is rajzolódik a szükségszerűség és a szabadság ellentéte. A társadalom olykor ércfalként áll szemben legjobb törekvéseinkkel, máskor pedig gyúrható agyagként enged azoknak. Talán éppen abban nyilvánkozik legélesebben a szükségszerűség, hogy mennyire nem tőlünk függ az, hogy ez mikor van így és mikor amúgy. Fordítva is előfordul: ami gyúrható anyagnak látszott, az ércfalnak bizonyul, amelyről a legbuzgóbb jószándék is lepattan. Az alkoholtilalmi törvény alapjául szolgált 18. alkotmánymódosítást az Amerikai Egyesült Államokban túlnyomó többséggel fogadták el. A prohibíció tíz év alatt mégis megbukott. A gyúrható agyag ismét ércfalnak bizonyult. Úgy látszott, hogy *minden* csak rajtunk, a mi jóakaraton múlik. Ez a jóakaraton testet is öltött a 18. alkotmánymódosításban. Később kiderült, hogy a jóakaraton, a pillanatnyi nagylelkű elhatározás egymaga nem elég, hogy a határozathozatal pillanatában nem uralkodunk teljesen még önmagunk felett sem, hogy lelkünk mélyén megzabolázatlan erők élnek, amelyek csúfot üznek jószándékainkból. Nem vagyunk mindig gyúrható anyag önmagunk kezében sem. Egy kis félreértés is szerepet játszott a prohibíció kudarcában. A 18. alkotmánymódosítás mögött a *mérséklet* hívei sorakoztak fel és ugyanezek fordultak később szembe a *teljes tilalommal*. A kezdetben gyúrhatónak mutatkozó társadalomnak ilyesféle merev ellenállása jelentkezett utólag a nemzetközi szervezet és a leszerelés programjának lelkes elfogadása esetében is, amely később teljesen keresztülvihetetlennek bizonyult.

A társadalom az a része környezetünknek, amely vágyaink kielégítésének egészen különleges, nagyhatású technikáját nyújtja az együttműködés, a munkamegosztás, a kiegészítő funkciómegoszlás lehetőségeivel. Egyik oldalról arról van szó tehát, hogy a társadalom minél inkább bizonyuljon gyúrható anyagnak a mi kezünkben. A másik oldalról ez a környezethez való minél teljesebb alkalmazkodásunk kérdése. Voltaképpen az a cél, hogy a társadalmi szükségszerűség és szabadság merev és fájdalmas, a társadalmi fejlődés számláján mindig veszteséget jelentő összeütközések helyett, mindinkább ugyanabban az irányban működjenek. A környezet akként válassza ki, határozza meg vágyainkat, hogy azokkal szemben a társadalom gyúrható anyagnak bizonyulhasson. Ez a kiegyensúlyozódása a szükségszerűségnek és a szabadságnak a legfontosabb folyamatok egyike a lélekben és a társadalomban egyaránt.

Röviden azt is mondhatnám, hogy ez történik a társadalomban. Mert a társadalom sem egyéb, mint természeti erők különös konstellációja, a környezethez való alkalmazkodásnak igen nagyfejlettségű alakja. A társadalom is csak óriási életalakulat, amelyen keresztül fizikai környezetnek, életnek és léleknek a nagyszabású asszimilálása, áthasonítása folyik vágyaink kielégítése, alanyiségünk és eszméink, szabadságunk érvényesítése érdekében.

Technikánkkal, valamint az élet és a lélek folyamataiba való beavatkozásunkkal ráütjük bélyegünket a környezetre. A környezet viszont ránküti bélyegét akkor is, amikor ellenáll nekünk és meghatároz minket, meg akkor is, amikor eszközeink közé szegődik. A lényeges folyamat, a szükségszerűség és a szabadság összecsiszolódása abban áll, hogy a környezet mindinkább ugyanazt a bélyegét üti ránk, amelyet mi ütünk órá, akként határoz meg minket, hogy őt könnyebben alakíthassuk. Így válik alkalmazkodásunk simábbá, a társadalom alakíthatóbbá, alanyiségünk képévé, céljaink eszközévé, a szükségszerűség és a szabadság találkozása pedig súrlódásmentessé. Nagy akadozások közben ugyan, de ez történik lényegileg a társadalomban.

Hány arca van a társadalomnak?

Egyik arca a szükségszerűség és másik arca a szabadság. A társadalom óriási feldolgozó üzem, amely az együttműködés technikájával szükségszerűséget dolgoz fel szabadsággá. A környezetet asszimilálja önmagunk és vágyaink képévé.

Ez a kettős arc eléggé híven mutatja azt, ami a társadalomban végbemegy, ami a lényeg ezerféle részletfolyamataiban, ami a közös vonás ezer arcában. Mert nem túlzás azt mondani, hogy e mögött a kettős arc mögött még ezer arca van a társadalomnak. A mai szociológia mind nagyobb fontosságot tulajdonít a társadalom ezerarcúságának.

A társadalom egyik arca a *gazdálkodás*. Ha akarom, a társadalom *gazdálkodás*. Csak előtérbe kell helyeznem, csak igen kis túlhangsúllyal kell ellátnom a gazdasági szempontot, vagyis az elsősorban életfontosságú szükségletek szűkös készletekből való takarékos kielégítésének szempontját. Mert az bizonyos, hogy *mindennek* van valami gazdasági vonatkozása a társadalomban. Kiváló közgazdák állítják, hogy még a készletek korlátlansága esetén is lenne *gazdálkodás*, mert akkor is takarékoskodnunk kellene szükségletkielégítésünk idejével, mértékével, sorrendjével stb. Hát még ha a takarékos gondolatán nyugvó erről a polgári gazdaságfogalomról olyan tágabb fogalomra térnénk át, amilyen Marx szemé előtt lebegett! Eszerint a termelés, a *gazdálkodás* alapvető folyamata, nem egyéb, mint az anyagi élet reprodukciója. Életünket az anyagcsere élettani szükségszerűsége következtében

mapról-napra, a fajfenntartás szükségszerűsége következtében pedig nemzedékről-nemzedékre reprodukáljuk. Ennek a reprodukciónak az eszközeit teremti elő a gazdasági produkció. Olyan tág fogalmazása ez a gazdálkodásnak, hogy nem csoda, ha a történelmi materializmus szemében a társadalom a gazdaságra redukálódik! A lét- és fajfenntartás eszközeinek az előteremtése olyan egyetemes szempont a társadalomban, amelyre mindent vonatkoztatni lehet, ami a társadalomban történik.

Hogy a társadalom ezerarcúságát jobban megérthessük, gondoljuk meg még azt is, hogy hányféle arca van magának a gazdaságnak is. Egyik arca a termelés és másik arca a fogyasztás. A termelés egyik arca az östermelés és másik arca az ipari termelés. De hányféle arca van még az ipari termelésnek is! Egyik arca a gyáripar és másik arca a kézműipar. A gyáriparnak egyik arca a vasipar és másik arca a textilipar. A kézműiparnak egyik arca a mázolóipar és másik arca a lakatosipar. Ha a gazdaság ezerarcúságát magunk elé akarjuk képzelni, gondoljunk arra, hogy annak egy-egy részlet-arca az egyetlen árucikk, pl. a kecskeméti barackpálinka iránt való kereslet éppúgy, mint pl. a makói hagymatermelés, a kolozsvári villanyművek éppúgy, mint pl. a dunai hajózás, a budapesti részvénypiac éppúgy, mint bármelyik bank váltótárcája, a kezdetleges cseregazdaság éppúgy, mint a fejlett tőkegazdaság, az egyes üzlet éppúgy, mint a szakma és az egész kereskedelem. Egyszóval, a gazdaságnak annyi arca van, ahány szabályosságot azon belül meg lehet különböztetni.

A társadalomnak egy másik arca a *harc*. Vajjon hol nincs harc, hol nincs küzdelem, egymás megsemmisítésére törekvő magatartások érintkezése, amikor az egész élet a létért folyó örökös küzdelem? A történelmi materializmus sem tekinti a társadalmat egyedül gazdálkodásnak, hanem ugyanannyira harcnak is: osztályok harcának. Más felfogás szerint inkább fajok, vagy népek, vagy kultúrák, vagy birodalmi gondolatok harcáról van szó. Persze hogy magának a harcnak is ezer arca van! Háború, vérbosszú, párbaj, gazdasági verseny, sportmérkőzés, per, polémia, kártyacsata vagy békés sakkjátszma! Miért letörölhetetlen arca a társadalomnak a harc is? Mert ahol emberek érintkeznek, akik tévedhetnek és tévednek is a közös szükségletkielégítés érdekében való együttműködés helyes módja tekintetében, ott ellentéteknek kell előállaniuk. Ezeket *mind* nem lehet függőben tartani, mert akkor az élet megáll. A küzdelem egyik vagy másik formája, arca, nem örök szükségszerűség. De a szükségképpen előálló ellentétek egy része valamilyen küzdelmi formában mindenesetre harcra kerül és eldöntést nyer. A haladás abban áll, hogy mindinkább olyan küzdelmi formák között kerüljön döntésre, amelyek a helyes döntést előreláthatóan biztosítják. Akár ilyen, akár

pedig amolyan küzdelmi formák között menjen is azonban végbe, a harc is letörölhetetlen arca a társadalomnak. Ha ezt a szempontot emelem ki, akkor a társadalom harc. Mert természetesen *mindennek* köze van a harchoz is a társadalomban.

A társadalomnak egy-egy további arca a *hatalom*, a *műveltség* és az *intézményi rend*. Csak a meghatározó és a meghatározott magatartások csoportjainak, az uralkodás és az engedelmesség viszonyának folytonos alakulására, szilárdulására, bomlására kell a hangsúlyt áthelyeznünk, és akkor a társadalom a mi szemünkben lényegileg hatalom. Hiszen ha a társadalom emberek érintkezése, akkor csak eléggé fontos szempont az, hogy mely magatartások a meghatározók és melyek a meghatározottak! S vajjon van-e tanulságosabb a hatalmi képletek légvárainak merész magasbátörésénél és összeomlásánál, ami a gyermekek bámulatos homokkastélyaira emlékeztet, amelyeknek a nehézkedési erő törvényeinél fogva előbb-utóbb szintén romba kell dőlniük! – Ismét más szempontból, nem művelése-e a társadalom a környezetnek egyfelől és közös lelki tartalmaknak, eszméknek másfelől? Nem éppen a művelődés, végső eszményeinknek fokozatos megközelítése fejezi-e ki legjobban azt, hogy a társadalom a környezetnek asszimilálása magunk és eszményeink képévé? – Végül ha arra gondolunk, hogy a társadalmi összeműködés technikája az előírt magatartásminták követésén épül fel, akkor nem fog-e a társadalom igazi arcaként az intézményi rend feltűnni? Vajjon nem a szokás, a konvenció, az erkölcsi rend és a jogrend építik-e ki azokat az eljárásokat és intézményeket, amelyek végül is a társadalmi együttműködés teljes, tökéletes tervévé fejleszthetők ki? Csoda-e, ha Stammler azt hitte, hogy a társadalomnak a gazdaság a tartalma, a jogrend pedig a formája?

Nem sorolhatom fel a társadalomnak mind az ezer arcát! Nemi, szerelmi, családi életét, a barátság intim közösségeit, a hivatásközösségeket, az osztályokat, a közönséget, a közvéleményt, az egyházat, a pártot, a falut és a szakszervezetet, a világvárost és az idegenforgalmat, a repülőgépközlekedést és a tudományos kongresszusokat, a sportot és a divatot, a festészeti irányokat és a titkos társulatokat!

Csak nyomatékosan fel akartam hívni a figyelmet erre az ezerarcúságra. Mert a szociológusok eddig sokszor estek abba a hibába, hogy a társadalom egyik vagy másik arcát az egyetlen, az igazi arcának nézték! Pedig a társadalom igen különböző arcokat mutat, aszerint, hogy honnan nézzük, meg sokszor aszerint is, hogy melyik arcát vagyunk hajlandók meglátni! Mégis jaj annak a szociológusnak, aki a társadalom egyik vagy másik arca kedvéért elhanyagolja a többi! Az ezer arc közül az egyik bűvöletbe ejti az ilyen kutatót, miközben a többi gúnyosan és csúfondárosan rávigyorog!

Melyik hát akkor az igazi arca a társadalomnak? Valamennyi arca igazi, de legigazibb közülök az, amely a többi merő arcvonásokként viseli magán, maga pedig valamennyi arcon mint alapvető vonás megtalálható. Úgy vélem, hogy ez az arc a szükség-szerűségnek szabadsággá, a környezetnek magunk és vágyaink képére való áthasonítása!

A környezet, az élet és a lélek szerepe a társadalomban.

Azon a természeti környezeten belül, amelyet a társadalom szabadsággá dolgoz fel, amidőn céljaink szolgálatába állítja, érdemes megkülönböztetni a fizikai környezetet, az életet és a lelket. A természeti környezeten belül találjuk az életet, azon belül pedig a lelket. A lélek is élet, és az élet is természet ugyan, de mégis a természetnek élesen kiemelt része az élet, az életnek pedig élesen kiemelt része a lélek.

E megkülönböztetés segítségével részletesebben tekinthetjük át, hogy mi történik a társadalomban. A társadalom azzal és annyiban dolgozza fel a természetet szabadsággá, amennyiben a fizikai környezetet, az életet és a lelket irányítja, vágykielégítésünk érdekében dolgoztatja. Amennyiben ez sikerül, addig a határig tartozik bele a természet, az élet és a lélek is a társadalomba. Az irányított természet a társadalom tényeleme, mert együttműködő magatartások tényállása. De persze a természetnek ez az irányítása és dolgoztatása nem korlátlanul sikerül. A nem irányítható természet pedig a társadalomnak nem tényeleme, mert nem tartozik bele a társadalomba, hanem annak esetleg létfeltétele. A Nap melege vagy vonzása, az ú. n. fenotípuson keresztül nem befolyásolható átöröklési anyag, vagy a léleknek a tudat útján nem ellenőrizhető mély rétegei, mindez olyan természet, élet és lélek, amely a társadalomnak fontos létfeltétele, de nem lételeme!

A természet, az élet és a lélek tehát egyfelől, mint a társadalom létfeltétele, egyoldalúan meghatároz minket, másfelől pedig, mint a társadalom lételeme, célkitűzéseink igájába fogva dolgozik vágyaink kielégítésén. Itt húzódik hát az az arcvonal, amelyen az Ember a Természet meghódításaért harcol! A fizikai természet meghódításaért harcol a technikájával, az élet irányításaért harcol a biopolitikájával (az életfolyamatok irányításával), a lélek meghódításaért pedig harcol a pszichopolitikájával (a lelki folyamatok irányításával). Ha egy pillanatra magunk elé képzeljük a társadalomban lejátszódó összes technikailag irányított fizikai folyamatokat, azután az összes irányított életfolyamatokat, végül pedig az összes irányított lelki folyamatokat, szembeállítván mindezeket az előfeltételeikként működő, de egyáltalában nem irányítható, fizikai, élettani és lelki folyamatokkal, akkor kapunk képet arról, hogy

miként működik a társadalom, miként állítja szolgálatába az Ember a Természetet a társadalmi együttműködés módszerével.

A fizikai környezet társadalmi szerepével a környezetszociológia, az élet társadalmi működésével a bioszociológia (az élet társadalomtana), a lélek társadalmi jelentőségével pedig a pszichoszociológia (a lélek társadalomtana) foglalkozik. Gondoljuk csak el, mennyire jellemző a társadalomra a fizikai, élettani és lelki folyamatoknak az a része, amelyet már sikeresen irányít, de az a része is, amelyet irányítani még nem sikerült! Micsoda lehetőségeket tár fel, illetőleg zár ki a technika egy-egy vívmánya, illetőleg hátramaradottsága! A könyvnyomtatás, a lőpor, a gőzgép, a motor, a telefon, a mozi” a rádió, az aviatika, a gépfegyver, a tank és a nagyhatású robbanószerek nem változtatták-e meg a világ képét? A technika a leghatalmasabb forradalmasító erők egyike. A háborúk is a technika fejlődésével válnak a társadalmi átalakulás eszközévé! A mai haditechnika kétségkívül olyan tényező, amelynek a világ képét és a társadalom képét meg kell változtatnia!

De vajjon érvényesülhet-e simán a technika hatása, amíg biotechnikánk és pszichotechnikánk nem tart lépést vele? A legtanulságosabb belátások egyike az, hogy a fizikai technikán kívül ez a biotechnika (az élet technikája) és pszichotechnika (a lélek technikája) is hozzátartozik a technikához. Itt is csak arról van szó ugyanis, hogy a természetet romboló erőből céljaink eszközévé változtassuk. Az elromlott élet és lélek a legtökéletesebb fizikai eszközök használatát is megrontja. Az Ember pusztítja is önmagát azzal a ragyogó fizikai technikával, amellyel életét boldoggá tehetné. Miért? Azért, mert fizikai technikájának a fejlődése valahogyan túlröhan életképességének és lelki képességeinek fejlődésén! A motor megsemmisíti a távolságot, de mi haszna, ha megriadt majom ül a volánnál, amely nem tudja, mit kezdjen a száguldó masinával? Ezzel a hasonlattal fejezi ki egyik nagy író az Ember tanácstalanságát a saját Technikájával szemben.

Éppen ezért a fizikai technika hősein (Gutenberg, Watt, Bell, Edison, Daimler, Volta, Marconi, Lumière) kívül a társadalmi fejlődés úttörői az Életért folyó küzdelem hősei (Pasteur, Koch Róbert, Semmelweiss) is, akik megfékeztek a betegséget, az emberi életet korai pusztulással fenyegető romboló természetet. Az úttörők nyomán lassanként észrevesszük, hogy nem csupán a legnagyobb *veszedelmek csökkentése* vagy teljes *kizárása*, hanem a tehetségnek átörökléshigiéne, az életképességnek megelőző egészségápolás, gondozás, diétetika, higiéné, edzés, testkultúra, helyes táplálkozás és ruházkodás, a természetes gyógytényezők felhasználása,

nálása útján való *fokozása* terén is nagy lehetőségek várnak még feltárássra. Az életfolyamatok kondicionálása a fejlődés tartama alatt, valamint az elért életképesség lehető megőrzése, konzerválása, a visszafejlődés és hanyatlás tüneteinek minél későbbi időpontra való visszazsorítása, a biotechnikának és a biopolitikának feltároló új lehetőségei. Összefoglalóan elmondhatjuk, hogy minden egyes betegség, amelyet a társadalom életállományától távoltartani sikerült, minden egyes előfeltétele az átlagos egészséges életnek, amelyet megteremteni sikerült, minden egyes átöröklési veszély, amelyet távoltartani, és minden egyes kedvező átöröklési kilátás, amelyet megvalósítani sikerült, minden kis árnyalat, amellyel az átöröklési anyagot javítani, az általános életképességet fokozni, minden év, amellyel az átlagos életkort meghosszabbítani vagy az öregedésnek és az életképesség hanyatlásának a tüneteit késleltetni sikerül, a fizikai technika vívmányaival ér fel.

De mit ér technika és életképesség, ha a társadalom lelki állománya makacsul ellenszegül annak, hogy pompás eszközeinket önmagunknak és szabadságunknak a környezetben való érvényesítésére és vágyaink kielégítésére felhasználjuk? Mit ér a technikai és az élettani mennyország, ha mögöttük a lélek pokol? Néha rossz sejtelveink támadnak, hogy a lélek meghódítása még sokkal nehezebb, mint a természeté és az életé. Talán minden látszat ellenére előbbre toltuk a meghódított természet frontját a fizikai környezetben és az életben, mint a lélekben. A lélek területén, ismétlem: minden látszat ellenére, talán rosszabb az arány az irányított és az irányíthatatlan természet között, mint a technika és az élet területén. Csak fel kell tennünk, hogy vágyaink lényegesen ellentétesek, hogy alkatunknál fogva nem vagyunk képesek a nyugodt és tartós boldogságra, hanem a gyönyör kurta pillanatait a szenvedés, a csömör és a sivár üresség hosszú időszakai ellenében kell megvásárolnunk, hogy nem csupán boldogságra, hanem pusztulásra is vágyunk, hogy lelkünk mélyén ellensége is vagyunk önmagunknak! Ha ez igaz, akkor a helyzet reménytelenebb, mint a technikában és a biopolitikában! Reménytelenebb, mert ott tudjuk, hogy mi a cél, csak az eszközöket keressük hozzá, itt ellenben céljaink, vágyaink maguk zavarodnak össze!

Nem azon múlik-e boldogság és megelégedettség, hogy mennyire vagyunk urai önmagunknak, lelki folyamatainknak? Nem ez helyez-e a technikai és az élettani eszközök és lehetőségek birtokába és nem ez kárpótol-e adott esetben azok hiányáért? S a társadalom lelki állománya kevésbé lenne talán fontos, mint a technikai és az élettani állománya? Mindegy lenne, hogy az értelmes és a tompa, az eleven és a lomha, az aktív és a passzív, az érzékeny és az érzéketlen, a számító és az álmodozó, az inger-

lékeny és a higgadt lelkek miként csoportosulnak és oszlanak meg a társadalomban? Hogy milyen az arány az értelmesek és a tettekészek, az elvontan gondolkodók, az élesen érzékelők, a finoman megfigyelők, a teremtő és a robotoló lelkek, a kötekedő bátrak és a békés nyárspolgárok, a fényeselméjű impraktikusok és a korlátolt praktikusok között? A számtalan lelki vonás mikénti csoportosulása, a *pszichoszociologikum* adja meg a közösség lelki arcképét. A lélekközösségben fellángoló *zenialitás* vívja ki a technika vívmányait, a természetén és az életén aratott győzelmeket. A *lelki kiegyensúlyozottság* nyugodt derűje, ha dominál a lélekközösségen, véd a pánik, a tömegpszichózis, a vészes kilengések kiszámíthatatlan veszélyeivel szemben. A *lelki alsóbbrendűség*, silányság és aljasság ellenben mindent tönkretesz, s az Ember győzelmét a Természet felett a romboló Természet győzelmévé változtatja az Ember felett. A pusztulás sívó homokja alá temeti a magas kultúrákat.

A pszichoszociális kiválasztás, vagyis a különböző lelki tényezők kiválogatódása szünet nélkül, de igen csekély irányítás mellett folyik a társadalomban. A nevelés, a művelés, a lelki fegyelmelés és gyakorlat mindenfajta módja: mindez milyen kevés ahhoz képest, ami a pszichopolitikának, a társadalom lelki állománya tudatos irányításának feladata lehetne! Néha ugyan visszaborzadunk a beavatkozásnak még itt is feltároló, messzemenő lehetőségeitől, és azt mondjuk magunknak: inkább maradjon minden a régiben, mintsem hogy még ebbe is beleavatkozzanak! Megint azzal a paradox helyzettel találkozunk tehát, a társadalomnak azzal a lelki alapproblémájával, hogy még az sem biztos, hogy mit akarunk! Inkább a romboló Természet diadala vagy inkább a társadalmi beavatkozás igája? Rémületünk ez utóbbival szemben abból ered, hogy gyakran az igát viselnünk kell ugyan, de a Természet felett való diadal elmarad! így végtelen lehetőségekkel szemben félénk, tapogatózó kísérleteket látunk! Mégis olyan döntő a lelki tényezők irányítása az egész társadalmi együttműködés szempontjából, hogy a pszichoszociológiai kutatás és a pszichopolitikai beavatkozás lépésről-lépésre ezt a területet is el fogja hódítani az utópiától.

Milyen az eszményi társadalom?

A környezet, az élet és a lélek működése azt mutatta meg, hogy miként, mi módon, milyen eszközökkel történik a természetnek magunk és vágyaink képére való áthasonítása a társadalomban. Ha ennek az asszimilációs folyamatnak nem csupán az eszközeire és módszereire, hanem az irányára, végpontjára és végcéljára is kíváncsiak vagyunk, akkor az eszményi társadalom képét kell tanulmányoznunk. A környezet, az élet és a lélek társadalmi működése részletezi az asszimilációs folyamat végbemenetelét,

eszközeit és módszereit, tehát azt a kérdést, hogy *mi történik* a társadalomban. Az eszményi társadalom képe pedig részletezi, pompás színekben mutatja be azt az állapotot, amelyben önmagunknak, vágyainknak és szabadságunknak tökéletes, maradéktalan kielégítése és érvényesítése a környezettel szemben sikerült. Részletes választ ad tehát arra a kérdésre, hogy *mi történjék* a társadalomban.

Az emberi képzelet Seholországba, Utópiába vetítette ki az eszményi társadalomnak a legapróbb részletekig megrajzolt és csábító színekkel kifestett képeit. *Nincs olyan* kielégítetlen és kielégíthetetlen emberi vágy, amely Utópiában teljes kielégülést ne nyerne. Ezt az örök nagy vágyképet az emberi képzelet néha pusztán a maga vigasztalása, kárpótlása és szórakoztatása kedvéért rajzolja és vetíti ki magából, ehhez a képhez menekül felejteni és kipihenni a valóság ütéseit. Az ilyen utópiát nevezik *menekülési* utópiának. Máskor azonban az utópia nemcsak álomba ringat, hanem ellenkezően, cselekvésre gyújt, tevékenységre sarkall és lidércként vezet, bűvöletben hajt minket bűvös és gonosz szépségek felé. Ilyen az *újjáépítési* utópia.

Az utópista irodalomban minden nagy kielégítetlen emberi vágyat kielégítve találunk. De ne gondoljuk, hogy csak az utópista irodalom utópisztikus. Mert utópia minden kiolthatatlan emberi vágykép, amelynek megvalósítása még nem lehetséges. Ha végigtekintünk a mindennapi utópia ezer és ezer kis elérhetetlen vágyképén, akkor rá kell jönnünk, hogy az emberi törekvés és cselekvés egész területe kisebb-nagyobb mértékben utópisztikus.

Éppen azért az utópia híven rajzolja, híven tükrözi az eszményi társadalmat. Hacsak eléggé szélesen tekintjük át Utópiát, nem hiányozhat belőle egyetlen emberi vágy képe sem, amely kielégíthetetlen és egyben olthatatlan. Az utópia hű térképe annak, ami hiányzik a társadalomból ahhoz, hogy eszményeinknek megfelelő, eszményi társadalom lehessen.

Az utópia örök témái a fizikai környezet, az élet, a lélek és a közösség. Az eszmény tükrözi a valóságot, mert az utópiás gondolat mindig valamely tagadhatatlan bajból indul ki s az attól teljesen megszabadult állapotot ecseteli.

A fizikai környezet utópiájához kozmológiai, meteorológiai, geológiai és technikai vágyképek tartoznak. De Fourier álmódosításai a termékeny változott északi sarkról, a vegyi összetételének megváltozása következtében édessé vált tengerről, nem igazi utópiák. Igazi utópia ellenben, ha valaki a nagy világerők járombafogását, az időjárás irányítását, a klímák megváltoztatását, a technika álmainak beteljesedését emberi erőfeszítés és leleményesség jutalmaként írja meg. Mert az utópia útja az emberi *tett*, míg a merő *időmúlásnak* köszönhető eszményi

állapotot, a távoli idő kecsegtető lidércét, chiliasmusnak nevezzük. A technikai utópia legyőzi a tér, az idő és az anyag minden ellenállását. Az utópisztikus környezet: a teljesen gyűrhető, irányítható környezet, amely teljesen és azonnal enged kívánságainknak, és amely egyáltalában már csak azért áll szemben velünk, hogy értékeszméink megvalósulhassanak és vágyaink kielégülhessenek. A technikai utópia tehát a tér, az idő és a fizikai világ ellenállásának teljes legyőzése. Eszménye az, hogy bármely teret és időt tetszésünk szerint feltárhassunk és átélhessünk, a *fizikai környezetet vágyaink tökéletes eszközévé* teheszük. Érdekes, hogy ezt nemcsak az közelíti meg, aki technikailag urává válik térnek, időnek és környezetnek, hanem az is, aki azáltal győzi le a környezetet, hogy megszabadul legyőzésének vágyától! Az élettani utópia a betegségtől, az öregedéstől, a haláltól, a rütságtól, a test minden fogyatékoságától és tökéletlenségétől szabadítana meg. Témái: a kiválasztás, az eugenika, a higiéné, az egészség, a kor, a nemi élet. A szaporodás irányítása, a biopolitikai tervezés, a szükségleteknek akadálytalan kielégítése, hosszabbodó és fiatalodó életkor, mindig tökéletesedő egészség, könnyű, hústalan táplálkozás, a test kultúrája a Nap, a fény, a levegő, az edzés és gyakorlás segítségével: ez a biológiai utópia tartalma.

Az élet utópiája azért utópisztikusabb, mint a környezeté, mert egyes pontjaiban sokkal könnyebben elérhetőnek látszik s ezért erősebben csábít is, hogy kezünket kinyújtsuk utána, utólag azonban mégis sokkal elérhetetlenebbnek bizonyul. Ez még inkább elmondható a lélek utópiájáról. Ez annak az ellenállásnak a legyőzése, amelyet maga az emberi lélek gyakorol a vágykielégítéssel szemben. Mindig újra áldozatul esünk annak a csalódásnak, hogy magunk felett uralkodnunk a legkönnyebb, és mindig újra meg kell tanulnunk, hogy épp ez a legnehezebb. A lélek utópiája jelentős részében a nevelés utópiája. De a nevelő lelke maga a legnagyobb akadály a lélektani utópia útjában. Áll ez az önnevelés esetére is. Olyan fogalmakban gondolkodunk, amelyek szükségszerűen *tévítra vezetnek, bármily forrón* vágyakozzunk is az igazság után. Lelki konfliktusokba vagyunk keveredve, amelyek a tőlük való szabadulásra is kiterjednek s így azt illuzóriussá teszik. Talán nem is vágyunk erősebben a lelki konfliktusainkból való szabadulásra, mint a szenvedélyétől való szabadulásra az, aki mindinkább rabjává válik a morfiumnak. Nem lehet ott maradéktalan vágykielégülés, ahol maguk a vágyak ütköznek össze egymással. Ámde minden utópia vágykonfliktus, mert az eszménynek és a valóságnak nem csupán az egybeesését, hanem talán még ennél is mélyebben, az ellentétét is kívánjuk. Az utópia rejtélye és tragikuma az, hogy nem csupán forrón kívánjuk, hanem kissé irtózunk is tőle. Jobb ma egy veréb, mint holnap

egy tűzok! Többet ér egy hold Baranyában, mint egy fejedelemség Utópiában! Az utópia, ismétlem, maga is csak annak a lelki konfliktusnak a látománya, hogy a valóság és az érték ellentétét, tehát a tartós, független külső valóságon kívül annak ellentétét, a téridőn túli értéket is akarjuk, de ugyanakkor nem is akarjuk, mert hiszen az ellentétek egybeesését, az érték maradéktalan megvalósulását is akarjuk. A lélek utópiája abban tárja fel legbelső titkát, hogy minden kielégülés egyszermind ki is ábrándít, hogy az embert lelkileg egyáltalában nem is lehet boldoggá tenni, mert a boldogságot nem csupán kívánja, hanem attól vissza is borzad.

A lelki kiegyensúlyozottságnak persze fokozatai vannak. Az eszmény a boldogságra képes lélek, nem pedig az, amelynek a legszebb utópiái vannak. Eszményeink ellentétessége mutatkozik abban, hogy még ezt is kétségbevonja az, aki inkább a szabadságban, mint a boldogságban látja az eszményképet.

Mily keveset tud megvalósítani az elszigetelt egyén a környezet, az élet és a lélek utópiáiból! Hozzá képest mily hatalmas eszköze az utópiák valósággá változtatásának a társadalmi együttműködés! Az egyén lehetőségeihez képest a társadalmi valóban utópisztikusak. Ebben van a társadalmi utópia különös varázsa.

De ebben van a csalóka, csalfa, szemfényvesztő káprázata is. Nehezen dönthetné el a mélyebbre hatoló tekintet, vajjon a társadalom végeredményben csakugyan felszabadít-e vagy bilincsekbe ver-e bennünket? Igaz, hogy a környezetnek szabadsággá áthasonulása folyik a társadalomban. De bár ez a lényege annak, ami a társadalomban történik, holtig kételkedhetünk az eredményben. Vajjon miközben azt hisszük, hogy a környezet hasonul át szabadságunkká, valójában nem magunk és szabadságunk oldódik-e fel a környezetben és a szükségszerűségben? A társadalom, tudjuk, keményen ellenállni is tud, nemcsak engedelmes eszközként a kezünkbe simulni!

A társadalmi utópia egyfelől annak az ellenállásnak a legyőzése, amelyet a társadalom gyakorol vágyaink kielégítésével szemben, és másfelől maradéktalan kizsákmányolása a vágykielégítés azon eszközeinek és módjainak, amelyeket a társadalmi együttműködés nyújt. A közösségi utópiát abba a csodába vetett hit jellemzi, hogy csupán felépíteni vagy leépíteni kell a társadalmat, és minden vágyunk valósággá változik. A társadalmi utópia annak a lelki konfliktusnak látomása, hogy a társadalmat kívánjuk is, meg nem is kívánjuk, hogy irtózzunk a társadalom nyomásától, de a társadalmi szabadságtól is, hogy sem a közösséget szabadságban, sem a szabadságot közösségben teljesen és tartósan átélni nem tudjuk.

Ennek az utópiának a tragikuma már a társul-fogadás eredeti élményével kezdődik. Őszintén szólva, holtunk napjáig kettősen viselkedünk az idegen alany *létének* és igazságosság iránt való *igényének* elismerésével szemben. Sohasem sikerülhet másnak magunkkal való teljes egyenlősítése. Más alanyiságát soha oly közvetlenül át nem élhetjük, mint a magunkét, tehát igazságosság iránt való igényét sem ismerhetjük el olyan őszintén, mint a sajátmagunkét. Kívánjuk a társat is, meg a saját alanyiságunk egyetlenségét is! Már maga az ősi társélményünk is utópisztikus, és a társadalmat igazán átélni maga is utópia! Ez annyit jelent, hogy folytonosan ingadozunk realiztikus és utópisztikus társadalomképek között, miközben realiztikus társadalomképeink nem igazán *társadalmiak*, igazi társadalomképeink pedig nem eléggé *realiztikusak*.

A gazdasági utópia megszünteti a készletek szűkösségét és szórakozássá változtatja a munkát. A béke és a szabadság utópiái olyan tökéletes társadalmi renddel kecsegtetnek, amelyben a harcnak és az elnyomásnak még csak a gondolata sem merülhet fel. A műveltség utópiája a nevelésnek, a tudásnak, a jóságának és a művészi ízlésnek az eszményi állapota. Itt érezzük leginkább az utópia titkát, amely nem egyéb, mint környezetünknek és saját magunknak beleolvadása az eszménybe.

Az utópiák nagyrésze intézményi utópia, mert az eszményi állapotot intézményes rend felépítésétől várja. Ezeknél is tisztábbak azonban az anarchista szabadságutópiák, amelyek ellenkezően a fennálló intézményi rend lebontásától várják az eszményi állapotot. Az intézményi utópia a lehető legteljesebb beavatkozás útján, az anarchista utópia ellenben a beavatkozás kiküszöbölése útján remél célhoz érni. Az egyikben a társadalom az élet legapróbb részleteit is megtervező totalitárius rendszerekbe van összefogva. A másikban ellenben idillikus remeteségekre van szétbontva.

Érdekes megfigyelni, hogy az egyes közösség-utópiák egymást logikailag feltételezik. Nem lehet elképzelni az eszményi gazdaság fennállását a béke, a szabadság, a műveltség és az intézményi rend eszményi állapota nélkül. Ez annyit jelent, hogy csak egyetlen összefüggő társadalmi utópia van, amelynek az egyes közösségutópiák a mozaikdarabjai.

A vágykielégítés sajátos társadalmi technikája a funkciómegosztáson felépülő összeműködés, a szervezet. Ezt a társadalmi utópia eszközül használja fel a vágykielégítés fokozására egyfelől, a társadalmi nyomás enyhítésére másfelől. A társadalom különös ellenállása, amelyet vágykielégítésünkkel szemben gyakorol, az a különös nyomás, az a kényszer, amelyet más alanyok léte és igazságosság iránti

génye velünk szemben kifejt. A szervezet szinte korlátlanul fokozhatja vágykielégítésünket. Csak egy vágyunkat nem elégítheti ki soha teljesen, hogy a társadalmi nyomás, a kényszer alól felszabaduljunk. Ennek egyetlen módja az lenne, hogy a szervezet végül a társadalomnak és magának a szervezetnek a felbomlását, a leépítését is „megszervezze”. Hogy miután állványzatként segített a szabadság épületét felépíteni, tűnjék el mellőle. Ez a magyarázata annak, hogy sok utópiában annyi minden felesleges. Felesleges a nyelv, a magántulajdon, a pénz, a büntetés, a bíróság, a házasság, a határok, az uralom. Minden társadalmi kötöttség feloldását ugyan nem találjuk meg valamennyi utópiában, de a társadalmi kötöttség és szervezet egyetlen utópiában sem cél, hanem csupán eszköz.

A társadalmi nyomás alól szabadulni, ez a radikális szabadságutópia utolsó, legutópisztikusabb vágyálma. Velejég utópisztikus, mert nem lehet nem törekednünk utána, noha el sem tudnánk viselni ezt az utópisztikus szabadságot. Hiszen ugyanakkor a közösség is hatalmasan vonz minket! Vonz a szabadság is, meg a társadalom is, de kissé

iszonyodunk is mindkettőtől. Ellentétes világokat teremtünk, kívánjuk az ellentétet, de annak legyőzését is, egyúttal pedig mindkettőtől kissé vissza is borzadunk.

Vájjon a szédülő ember vészes vonzódását a mélység felé és egészséges életösztönét ki lehet-e egyszerre elégíteni? Azt látjuk, hogy az utópiának, az eszményi társadalomnak legnagyobb akadálya, egyúttal pedig a legmerészebb, legutópisztikusabb álma is, maga a lélek. Az utópiák megvalósíthatatlansága nagyrészt lelki előfeltételek hiányán múlik. Különösen a háborúnak mindig visszatérő csapásai is főként lelki tényezők rendezetlensége, nem eléggé tervszerű kezelése és kondicionálása következtében látogatnak meg mindig újra bennünket.

Ezért örvendetes a szociológiai kutatásnak az az egyre erősödő iránya, amely a társadalom lélektani átvilágítására helyezi a fősúlyt. Mert aki a társadalom lelki állományát megjavítja, az többet tesz az eszményi társadalomért, mint aki elringatja abban a csalódásban, hogy az is boldog lehet, aki önmaga ellensége.

TŐKE ÉS MUNKA A GYÁRIPARI TERMELÉSBEN

ÍRTA:

TÓTH BÉLA

Gyáripárunk helyzetéről az egyes üzemek által beszolgáltatott adatok alapján a *Magyar Statisztikai Szemle* évről-évre részletes ismertetést szokott közölni,¹ melynek több vonatkozása a szociálpolitikus figyelmét is megragadja. Így többek közt feltétlen érdeklődésére tarthatnak számot azok az adatok, melyek az alkalmazottak számára, az átlagos munkáslétszámra, a személyi kiadásokra, az átlagos munkáskeresetekre és ezzel párhuzamosan a termelés értékére, valamint a tiszta termelési értéktöbbletre vonatkoznak. Egmásmellett látva ugyanis a munka és az eredmény mennyiségi értékeit, nehéz ellenállni a csábításnak, hogy a kétféle számsort valamiképp kapcsolatba ne hozza egymással.

Előre kell bocsátanunk, hogy a közölt statisztikai anyag elsősorban gyáripárunk fejlődésének irányát és mérvét érzékelteti, arra nézve azonban nem ad megfelelő támpontot, hogy a gyáripari tőke üzleti eredményeiről is tiszta fogalmat alkossunk magunk-

nak. Ezt annál kevésbé tehetnek, mivel a közölt adatok nem merítik ki azokat az aktív és passzív tételeket, amelyek egy vállalat mérleg- és eredményszám-láján természetszerűen helyet foglalnak s ezért nem is világosíthatnak fel a termelés valódi jövedelmezőségéről.

Lévén ez a statisztika kizáróan üzemi természetű, egy olyan kérdésre szeretnénk abban feleletet találni, amely nagyjából szintén „üzemtaninak” volna minősíthető és így hangzik: milyen a tőke és a munka termelési hatásfoka, azaz minő arány szerint vesz mindkettő részt a közös eredmény létrehozásában? A probléma óvatos elhatárolása érdekében tegyük hozzá, hogy nem a hasznon való osztozás mértékét keressük, mivel ennek megállapítása a rendelkezésre álló adatok hézagosságából folyó nehézségektől eltekintve is túl bonyolult és kényes feladat lenne. Elvégre termelés és értéktöbblet-előállítás akkor is folyik, ha az a tőke szempontjából veszteségesen alakul, másfelől pedig a keresmény sem mindig haszon, mivel igen sok esetben a munkaerő fenntartásának költségeit sem fedezi s ennyiben a munkás ráfizet ahelyett, hogy könyvviteli értelemben gyára-

¹ Legutóbb a *Magyar Statisztikai Szemle* 1941 szeptemberi számában, Farkasfalvy Sándor dr.: *A magyar gyáripár helyzete 1940-ben*.

pítaná a „vagyonát”. Amit szemügyre akarunk venni tehát, az pusztán a „dolgozó tőke” mint munkaeszköz és a „dolgozó ember”, mint munkaalan szerepe a termelt érték előállításában.

Ami a követendő módszert illeti, az szükségszerűen az idézett cikk nyújtotta számítási lehetőségek keretei között marad, s ezért a vele elért eredményeket sem tekintjük olyanoknak, amelyek nem szorulhatnak helyesbítésre s egyszerűen csak tájékoztató jelleget tulajdonítunk nekik.

Áttérve most már a számokra, kezdjük azon, hogy 1940-ben a magyar gyáripár körülbelül 2.26 milliárd befektetett állótökével dolgozott s teljesítménye ennek majdnem a kétszeresét érte el, amennyiben termelésének összes értéke 4.4 milliárd pengőt tett ki. Ez utóbbi összegből a főbb üzemi és termelési költségek (személyi kiadások, tüzelő és világító, nyers és egyéb üzemi anyagok) 3183 millióra rúgtak, úgyhogy a tiszta termelési értéktöbblet 1925 millió pengő volt. Megjegyzendő, hogy az a 705 milliós összeg, melyet a gyáripár fizetés és munkabér címén fizetett ki, az előbb említett mindkét tételben benne van, az elsőnél mint költségtenyező, a másodiknál pedig – a gazdasági elméletnek megfelelően – mint a termelt többletérték egyik alkotóeleme.

Hagyományos felfogás szerint minden tőkének, melyet vállalkozásba fektetnek bele, az az elsődleges rendeltetése, hogy önmagát gyümölcsöztesse. Mivel azonban ennek a feladatának idegen munkaerő közreműködése nélkül nem tud megfelelni, a foglalkoztatottak számára megélhetést biztosít s ennyiben népességeltartó szerepet is tölt be. Bár egy vállalat nemcsak azokat tartja el, akiket közvetlenül alkalmaz, - hiszen az általa termelt érték kézzől-kézre adva tovább gyűrűzik a társadalomban – népességeltartó erejének ellenőrizhető fokmérője mégis az az összeg, melyet tisztviselőinek és munkásainak bérben kifizet. A magyar gyáripárba fektetett állótökéhez mérten a 705 milliós bérösszeg 31.2%-ot képvisel s ez a szám mutatja körülbelül azt a határfokot, mellyel a gyáripari állótőke népességeltartó szerepét ellátja, eltekintve attól a bértömegetől, melyet például a mezőgazdaság vagy a bányászat és kohászat által szállított nyersanyagok számláján fizet ki.

Ha viszont azt vizsgáljuk, hogy az elért termelési értéktöbbletnek hányadrésze illetve meg a személyzetet, akkor arra a megállapításra jutunk, hogy a fizetés és munkabér címén elszámolt összeg az értéktöbbletnek kb. egyharmadát, pontosan 36.7%-át teszi ki, a többi 63.3% fejezvé ki a tőkének úgynevezett öntevékenysége révén elért érték-szaporulatot.

E részesedési arányszámok, melyek a gyáripár egészére vonatkoznak, így önmagukban nem sokat mondanak. Érdekes megállapításokra nyílik azonban alkalom, ha e viszonzszámokat az egyes iparcsoportok

kon belül vizsgáljuk meg, figyelemmel az illető iparcsoporthoz tartozó vállalatok átlagos nagyságára. Ez utóbbi körülmény, mint mindjárt látni fogjuk, jelentékenyen befolyik a vizsgált arányszámok alakulására. Minél magasabb ugyanis egy iparág vállalatainak nagyságrendje, annál több valószínűséggel tehető fel, hogy a termelési eszköznek a termelési alanyhoz való viszonya az előbbi javára tolódott el, az lévén rendszeren a helyzet, hogy a nagy tőkeerőt kívánó technikai felszerelés mellett elkerülhetetlenül háttérbe szorul az emberi munkaerő. Amint azonban nő egy üzem tőkeintenzitása, olyan mértékben csökken az alkalmazotti koeficiens, azaz a befektetett tőke egy bizonyos egységére eső alkalmazottak száma. Ennek pedig az a természetes következménye, hogy a termelés nyers hozamából növekvő rész illeti meg a tőkét, míg a munkatényező szükségszerűen szerényebb hányaddal kénytelen beérni.

E kölcsönfüggésnek szemléletes példáját szolgáltatja annak a két iparcsoportnak a szembeállítása, melyek az érintett kérdés szempontjából a két szélsőséget képviselik. A befektetett állótőke gyári átlaga a legkisebb (csak mintegy 52.000 P) a ruházati iparban s a legnagyobb (1,691.000 P) a közhasznú villamos áramfejlesztő telepeknél. Alkalmazotti koeficiens tekintetében a helyzet éppen fordított: egy millió állótökére esik az elsőnél 1204, a másodiknál pedig mindössze 23 alkalmazott. Ennek folyamánaképpen a személyzetnek a tiszta értéktöbbletben való részesedése jóval magasabb a ruházati iparban, mint a villanytelepeknél (483 és 27.2%), holott egy munkás átlagos évi keresete a villanytelepeken pontosan a másfélszerese volt annak, amit a ruházati ipar egy munkása keresett (1340, illetve 1987 P). Még szembeszökőbbé válik a két iparcsoport között fennálló ellentét, ha azt nézzük, milyen szapora volt bér tekintetében az egyik és a másik, mert amíg a ruházati ipar által kifizetett személyi költségek a befektetett állótőke 190.4%-át érték el, a villanytelepeknél ez a tétel csak 6%-ot tett ki.

A bérmagasságnak és bérszaporáságnak előbb érintett két mozzanata egyébként olyan tényezőkre irányítja rá a figyelmet, melyek jelenléte kétségkívül sokkal bonyolultabbá teszi a vizsgált problémát, semhogy azt a tőkeintenzitás és alkalmazotti koeficiens korrelációjával kimeríteni lehetne.

Ami a bérek magasságának a személyzeti haszonrészesedésre gyakorolt hatását illeti, már a villanytelepek esetében láttuk, hogy az egyéni bérek magasabb szintje vajmi kevésbé kompenzálhatja azt a kiesést, ami a gyér munkáslétszám folytán a globális bértömegben előáll és ami menthetetlenül alányomja azt a kvótát, amely szerint a munkások egyeteme a tiszta értéktöbbletből részesedik. Ennek a felismerésnek meggyőző próbáját kapjuk, ha egymás-

mellé állítjuk azt a két iparcsoportot, amely bérszint dolgában az ellenkező végleten foglal helyet. A fa- és csontiparban egy munkás átlagos évi keresete alig fele a sokszorosító iparban tapasztalható átlagnak (1086-2278 P), az előző iparcsoport termelési értéktöbbletében mutatkozó bérvkóta mégis alig marad mögötte a sokszorosító ipar megfelelő arányszámának (51-55.3%). A bérvkóta e viszonylagos érzéketlenségének magyarázata, hogy a fa- és csontipar alkalmazotti koeficiense majdnem másfélszerese a sokszorosító ipar hasonló viszonyszámának (424-298) s így az alacsonyabb bérekkel dolgozó ipar magasabb létszámával egyensúlyozza ki a jobban fizető iparág bértömegét. Tegyük hozzá mindjárt, hogyha a termelési értéktöbbletben jelentkező bérvkóta félig-meddig közömbös a bérszint alakulásával szemben, annak némileg az a rugalmasság is az okozója, amellyel normális körülmények között a termévények ára a bérek hullámzását követi. Ha nőnek a bérek, megduzzad az értéktöbblet terjedelme is, nem szükséges azonban, hogy ezzel egyidejűen a bérek által kitett részértéknek az egészhez való viszonya is megváltozzék.

Áttérve a bérszaporaság jelenségére – ezen a kifizetett béreknek az állótökéhez való viszonyát értjük –, ennek legfőbb jellegzetessége, hogy mérvét jórészt a tőke termelékenysége szabja meg. Minél gyorsabban forgatódik meg ugyanis a tőke, annál sűrűbben rétegeződik a termelés többi költség-tényezőjével együtt a személyi kiadás s így természetesen megnő emennek is a tőkéhez viszonyított jelentősége. Olyan szabály ez, amely kivételt alig tűr, legfeljebb abban az esetben, ha az alkalmazotti koeficiens és a bérszint rendkívül alacsony. A szabály érvényesülését szemléltetően mutatja a három legproduktívabbnak bizonyult iparcsoport megfelelő adatainak a gyáripár egészének átlagaival való szembehelyezése, megtoldva annak az iparcsoportnak az adataival, amely a szabálynak éppen a sebezhető pontjára világít rá.

Iparcsoport	Termelés összértéke	Személyi kiadás	Személyi kiadás az értéktöbblet %-ában	Alkalmazotti koeficiens
	az állótöke %-ában			
Ruházat	938·6	190·4	48·3	1204
Bőr, sörte stb. .	581·2	86·9	40·4	468
Gépgyártás.....	276·9	66·8	45·4	360
Gyáripár.....	195·0	31·2	36·7	191
Élelmiszer	268·0	17·8	18·3	124

Ez összehasonlításból kitűnik, hogy azok az iparcsoportok, amelyeknek termelékenysége a legnagyobb mértékben haladta meg a gyáripár átlagos produktivitását, egyúttal a legtöbb bért is fizették állótökéjükhöz képest. Ez iparcsoportokban ugyanakkor az alkalmazotti koeficiens is a legmagasabban állott, másfelől a tiszta értéktöbbletnek a személyzetre eső része szintén felette volt a nagy átlagnak.

A felsorolt tényeknek ez a párhuzamossága különben szinte magától értetődik, mert hiszen a termelési értéktöbblet végeredményben definíciószerűen is jórészt a kifizetett munkabérek összegének s közvetve az alkalmazottak számának függvénye s ez utóbbi tényezőknek növelése a termelés összértékének egyidejű emelkedését vonja maga után.

Továbbkutatva az összefüggések között nem nehéz rájönni, hogy problémánknak több olyan szála van, amely az eddig vizsgált tényezők körén túl mutat, amire épp az élelmiszeripar szolgáltat példát. Ennél csakugyan azt látjuk, hogy bár termelékenysége az egész gyáriparban negyedik helyen áll, bértömegének viszonyszáma olyan alacsony, hogy annál már csak a villanytelepeké kisebb, a személyzeti haszonrész tekintetében pedig valóban az utolsó helyet foglalja el. E feltűnő ellentétnek az oka kettős, ha elhanyagoljuk az ugyancsak alacsony bérszintet (1202 szemben az 1374 pengős gyáripari átlaggal). Egyfelől a termelés összértékének viszonyszámát jelen esetben rendkívül felszokteti a feldolgozásra kerülő nyersanyag értékes volta, amit az a körülmény is igazol, hogy az egy munkásra eső nyers termelési érték páratlanul nagy: majdnem két és félszerese a gyáripari átlagnak (29.563-12.085 P). Másfelől pedig az alkalmazotti koeficiens – amelynél szintén csak a villanytelepeké gyengébb – rendkívül lenyomja ez iparcsoportnak nagyfokú gépesítettsége. E kettős körülmény összejátszása folytán adódik azután az a helyzet, hogy a személyzet részesedése a tiszta értéktöbbletben ennél az ipárnál csak fele az átlagnak.

Az idézett példa mutatja, hogy a munka haszonrészesedési arányának kérdését mennyire bonyolulttá teheti a nyersanyag tényező vagy – ami azzal egyértelmű-a forgótöke szerepe. Drága nyersanyag mellett ugyanis nemcsak a feldolgozás értéknövelő jelentősége halványodik el, hanem a szükségelt nagyobb forgótöke haszonigénye is csökkentően hat a személyzet részesedésére. Ezzel szemben az olcsó nyersanyag, éppen ellenkezően, arra ad módot, hogy a munka értékalkotó szerepe jobban kidomborodjék a késztermék szükségképpen szerényebb árában, amire alkalmas példát nyújt a kő-, agyag-, aszbeszt- és üvegipar. Ebben az iparcsoportban, feltehetően főképp az anyagárban rejlő okoknál fogva, a termelékenység foka alig fele a gyáripari átlagnak, a személyzeti részesedés aránya azonban (48%), a legmélyebb ponton mozgó munkáskeresetek ellenére, mégis egyharmaddal nagyobb a gyáripár egészére érvényes arányszámnál. Igaz viszont, hogy itt az alkalmazotti koeficiens is több mint egynegyeddél áll felette az átlagnak, ami – nem hangoztathatjuk eléggé – mindig különös súllyal esik latba.

Mint az imént utaltunk rá, a gyártási eljárásoknak túlnyomóan gépi jellege hátrányosan befolyásolja

a személyzetnek a nyers hozamban való részese-
dését, mivel a munkaeszköznek a munkaerő feletti
túlsúlya erősen a tőke javára tolja el a méltányos-
nak tartott felosztás arányát. Ezzel azonban nem
mondtunk semmi újat, mert a gépesítettség foka
tulajdonképpen csak megfordított képlete az alkal-
mazotti koeficiensnek: az egyik az egy munkásra
eső állótóke mennyiségével egyenlő, a másik pedig,
mint tudjuk, a tőke egy bizonyos egységére jutó
alkalmazottak számát fejezi ki. Amennyiben pedig
a két érték egymásnak reciprokja, a túlmechanizált-
ság gyenge alkalmazotti létszámot jelent ez utóbbi
ténynek már ismert következményével együtt. Ez
oly annyira kézenfekvő, hogy igazolásra sem szorul.
Ezért csupán a szemléltetés kedvéért említjük fel,
hogy pl. vegyészeti iparunk a gépesítettség minden
ismervét magán viseli: közepes produktivitás mel-
lett vállalatoként nagy investált tőkével dolgozik s
ennek megfelelően alacsony az alkalmazotti koeffici-
ense (126) s átlagon aluli a személyzeti haszonrésze-
dés arányszáma is (30.5%).

Nem hisszük, hogy a fentiekkel témánk minden
vonatkozását kimerítettük volna. Az anyag azonban
oly sokrétű, hogy annak teljes felfejtése nagyobb
statisztikai apparátust igényelne. Kitézött célunk
egyébként is sokkal szerényebb volt. Gyáriparunk

példájával csupán azt kívántuk illusztrálni, hogy a
munka-tényezőnek a termelés nyers hozamában való
részese-
dése főleg az ipari vállalatok a) tőkeintenzitá-
sától, b) termelékenységtől és c) alkalmazotti
koeficiensétől függ. E három komponens közül az
első negatív, a két utóbbi pozitív irányban gyakorol
hatást a részese-
dés arányának alakulására.

Mondanunk is felesleges, hogy a vizsgált jelen-
ségek mögött végbemenő folyamat nincs minden
veszély nélkül, mivel a termelésnek az erőteljes
tőkesűrités folytán jelentkező gépesítése mind szű-
kebb körre szorítja a munkaerőszükségletet s ugyan-
akkor fokozottabb mértékben teszi egyoldalúvá a
jövedelemeloszlást. A harmincas évek válságának is
részben ez volt az oka s ezért azt a roppant arányú
munkanélküliséget, amit világszerte előidézett, annak
idején sokan „strukturálisnak” nevezték, azaz az
ipari szervezet átalakulásával és nem a piaci helyzet
konjunkturális változásával magyarázták. A baj
orvoslásának feladatát a háború nem oldotta meg,
csak elodázta s nyitva áll a kérdés, hogy a külön-
böző oldalon ajánlott megoldásmódok közül, mint
amilyenek pl. az irányított gazdálkodás, társadalmi
ellenőrzés, monopólium, nacionalizálás, államszo-
cializmus stb., melyik vezet legbiztosabban az óhajtott
célhoz.

*Gyáripari vállalatok állótőkéjének iparcsoportonkénti nagyságrendje, termelékenysége, bérszaporasága és
népességeltartó ereje 1940-ben.*

Iparcsoport	Állótőke gyári átlaga (1000 P)	Termelés összértéke	Személyi kiadás	Személyi kiadás a tiszta érték- többlet %-ában	Egymillió P állótőkére eső alkalmazott	Egy munkás átlagos évi keresete
		az állótőke %-ában				
Ruházat.....	52	938·6	190·4	48·3	1204	1340
Fa, csont	105	254·1	56·2	51·0	424	1086
Bőr, sörte stb. ...	252	581·2	86·9	40·4	468	1330
Sokszorosító.....	254	197·3	69·3	55·3	298	2278
Kő, agyag stb. ..	262	91·9	28·6	48·0	240	1084
Élelmiszer.	381	268·0	17·8	18·3	124	1202
Papír	414	187·7	28·3	35·8	186	1262
Textil	643	255·7	44·0	38·7	307	1155
Vas és fém	746	230·1	46·6	51·7	273	1506
Vegyészet	782	186·4	24·3	30·5	126	1387
Gépgyártás	1029	276·9	66·8	45·4	360	1664
Villanytelepek ...	1691	34·6	6·0	27·2	23	1987
Gyáripari átlag...	512	195·0	31·2	36·7	191	1374

A TANONCOTTHONOK AZ IFJÚSÁGVÉDELEM SZOLGÁLATÁBAN

ÍRTA:

BATIZ DÉNES

A munkásifjúság egészségügyi veszélyeztetettsége.

A munkásifjúság egészségét számos, részben koruknál, részben környezetüknél fogva előálló veszély fenyegeti. Valamennyien a serdülés korában vannak s ugyanakkor az ipari munka sajátos körülményei között élnek és dolgoznak. Mindazok a hatások tehát fokozottan érvényesülnek velük szemben, amelyek koruknál, továbbá élet- és munkakörülményeiknél fogva egészségükre veszélyt jelenthetnek.

A serdülő ifjak teste rohamos fejlődésnek indul. A fejlődő test, ideg, izom és egyéb élettani szövetei különösen érzékenyek, fogékonyak bármely vegyi vagy erőművi behatás iránt. Ugyancsak erősen megviseli a fiatal szöveteiket a természetes hatások kimaradása, valamint a természet nyújtotta lehetőségekkel való visszaélés, bármily formában történjék is az. Ehhez járul még az is, hogy nem egyszerre és arányosan fejlődik a serdülő minden szerve. A csontrendszer jár elől a növekedésben s a rajtuk kifeszített izmok csak mintegy utána nyúlnak a hosszában, szélteben növekvő csontoknak. A belső szervek s közöttük különösen a szív azonban csak az izmok rendszeres foglalkoztatásának s így tömegük növekedésének arányában fejlődik. Ezért a látszólag hosszúra nyúlt testű ifjú belső szervei kezdetben csupán egy gyermek teljesítményeire képesek.

Ebben a korban hiányzanak az élettapasztalatok és azokat gyakran keserves küzdelem és számos károsodás árán szerzik meg az ifjak. Ekkor alakul ki jellemük és egész személyiségük. A serdülés korában szerzett benyomások, ismeretek, tapasztalatok és életgyakorlat az ifjak egész életére döntő kihatással lehetnek és szoktak is lenni.

Ugyanezért, ebben a rendkívül fogékony, forrongó és átalakuló korszakában kerül bele a munkásifjúság az ipari munka sajátos körülményei közé. Az ifjú gyakran elkerül hazulról a városi élet ránézve idegen s nem ritkán ellenségesnek érzett és tapasztalt körülményei közé. De még ha otthon marad is, csak hálóvendégnek számít odahaza. Korán reggel már elmegy munkahelyére s csak késő este vetődik újra haza. Napját jórészt a műhelyben, legtöbbször zárt, poros, gőzzel vagy gázzal szennyezett levegőben, elégtelen világítás mellett s általában kedvezőtlen egészségügyi műhelyviszonyok közepette tölti. A műhely határozza meg évekre egész világát. Mászor esetleg árukat hord ki s a poros, kipuffogó gázzal szennyezett levegőjű utcákon húzza

anyaggal, munkaeszközökkel telt szekerét. Családtagjait, iskolai környezetét felváltják a munkatársak, idősebb inas, segéd és a mester, illetve a tanonciskolái társak. A tanonciskola azonban csak kirándulás számba megy a heti munka közben s már nem képes olyan társadalomképző hatást gyakorolni, mint a középiskola.

Megváltozik az ifjú életrendje. A szabadidő számára csaknem kizárólag a vasárnapra szorítkozik s számos iparágban részben vagy egészben még a vasárnapot is leköti a munka. Ma már legtöbb munkásifjú hozzájut évenként két heti fizetéses szabadsághoz. Mi ez a két hét azonban a középiskolás ifjak szüreti, karácsonyi, húsvéti és különösen nagyvakációjához képest!

A munkásifjúnak több szabad, hiszen ő már maga is kenyérkereső számba megy. Ez nagyobb függetlenséget biztosít számára. Ugyanakkor azonban függősége is nagyobb: az idősebb inastól kezdve mindenki rendelkezik vele. Mindezekhez járulnak még az ipari munka sajátos egészségügyi hatásai: a hosszú munkaidő, a túleröltetés, az egyhangú munka, az ipari mérgezések és egyéb káros jellegű hatások. A munkásifjú nevelésében rendkívüli jelentősége van végül az utcának. Már pedig az utca nevelő hatása közismerten rendszerint igen kedvezőtlen.

Látható tehát, hogy a serdülő kora miatt már amúgy is különös figyelemre szoruló munkásifjúság lényegében a felnőtteknél kedvezőtlenebb ipari körülmények közé kerül és ez hatványozottan felfokozza egészségügyi veszélyeztettségét. A munkásifjúság gondozására tehát annál nagyobb figyelmet kell fordítanunk.

A tanoncok száma és otthonviszonyai.

A Budapest területén lévő különböző tanonciskolákban az 1938/1939 tanév végén 18.774 iparos- és 1643 kereskedőtanoncot tartottak nyilván. A számítások szerint ezeknek körülbelül fele lakik Budapesten, fele pedig a környéken. A Budapesten lakó tanoncok közül mintegy 4500-5000 lakik szüleinél vagy rokonainál, 4-500 lakik mesterénél, 1100-1200 lakik tanoncotthonokban és 3000-3500 lakik albérletben. A szüleinél vagy rokonainál lakó tanoncok nagyobb része is nélkülözi a legelemibb egészségügyi feltételeket. Hiszen a mai budapesti kislakásviszonyok mellett ezek a fiatalok munkások szüleiknél is csak konyhában vagy zsúfolt szobában s ott is gyakran egy ágyban másod- vagy harmad-

magukkal kénytelenek lakni, illetve aludni. Kevés kivételtől eltekintve még rosszabb a helyzete a mesterénél lakó tanoncoknak. A hálóhely rendszerint a szellőtlen, poros, elhanyagolt műhely, ahol a helyzet természete szerint a legritkább esetben szolgál fekvőhelyül ágy. Éjszakai nyugalmaikat ezek a munkásifjak legtöbbször a munkapadra vagy a földre helyezett szalmazsákokon, egyéb zsák- és rongydarabokon s hasonlókon kénytelenek megtalálni. Kétségtelen, hogy ez a nyugalom a fejlődő munkásifjára nézve kielégítő nem lehet. Nem sokkal több jó mondható el az albérletben lakó tanoncok helyzetéről sem. Hiszen a tanonc, ha csak hazulról nem támogatják, ami elég ritka eset, különösen kezdetben alig tudhat heti i-2 pengőnél többet lakására fordítani. Ezért pedig csak igen szűkös körülmények között juthat albérleti lakáshoz.

Hazánkban a tanoncok száma mintegy 70.000-re tehető. A Budapesten kívül lakó és dolgozó tanoncok sorsa sem sokkal jobb, sőt bizonyos esetekben és körülmények között még sokkal súlyosabb is, mint a Budapesten lakóké.

A tanoncok és általában a munkásifjak otthonviszonyai tehát Budapesten és azonkívül is az ország területén – kevés örvendetes kivételtől eltekintve – mind egészségügyi, mind erkölcsi szempontból igen kedvezőtlennek minősíthetők.

A ma tanonca a holnap hasznos polgára.

Az, aki világos látással tekint előre a jövőbe, a ma szurtos, sápadt, vékonypénzű tanoncában a holnap szakképzett iparosát és a hon értékes polgárát látja. Benne az értékes honpolgárt nemcsak szak-képzettsége és így közérdekű szakmai tevékenysége, hanem emellett és ezenfelül *személyiségének lelki minősége* teszi. Az összetartozandóság tudata, a társasfelelősségérzet, az áldozatvállalás készsége, az összefogás sikert fokozó jelentőségének megismerése, a magasabb célok elérése utáni vágy és törekvés, az erkölcs tisztaságának megbecsülése és egyéb hasonló lelki sajátságok mind olyan vonásai a személyiségnek, amelyeknek kifejlődésére, elsajátítására vagy megszerzésére az emberileg adható legkedvezőbb feltételeket *az egészséges családi otthon* biztosítja. Ha pedig a budapesti tanoncok helyzetét tekintjük csupán, akiknek viszonyairól megbízhatóbbak az értesüléseink, megállapíthatjuk, hogy azoknak több mint fele nélkülözi a saját családi otthont. A már említett okoknál fogva viszont megállapítható, hogy a családi otthonokban élők jelentős része sem kap családi környezetéből kellő nevelő hatásokat. Ezt igazolja az a tapasztalat is, hogy Budapesten lakó szülők tanonc-gyermekei is nagy számban ostromolják állandóan a budapesti tanoncotthonokat.

A családi otthon nevelő hatásának két alapfeltétele van: *a vérségi kapocs és a lelki kapcsolat.*

A dolgok természetéből következik, hogy a mesterénél vagy albérletben lakó tanoncok esetében legtöbbször mindkét alapfeltétel hiányzik. *Az egészségügyi szempontok érvényesülésén túl ezeknek az alapfeltételeknek pótlásánál lépnek előtérbe a helyesen szervezett és vezetett tanoncotthonok.*

Milyen az igazi tanoncotthon?

A fent kifejtettek figyelembe vételével kíséreljük meghatározni, hogy milyen is hát a kívánalmaknak mindenben megfelelő tanoncotthon?

Az igazi tanoncotthon *külső keretében* alkalmazkodik a tanonc saját otthoni viszonyaihoz. Tehát egyszerű. Mind külsőjében, mind belsejében, nélkülöz minden felesleges fényűzést. Ez ugyanis indokolatlan és később ki nem elégíthető s ezért gyötrő elégedetlenséget okozó igényeket támasztana a munkásifjakban. Ugyanakkor lehetőséget teremt arra, hogy a tanonc fesztelenül, valóban otthonosan érezze magát benne. Szükséges, hogy benne szabad utat engedhessen hangos jókedvének. Különben nyomasztó lesz rá nézve a helyzet, amelyből minden áron menekülni kíván. Hiszen sem a műhelyben, sem az utcán ki nem törhet belőle egészséges szilajsága. A leveleórak keretében sem találhat erre elegendő lehetőséget. Ahhoz, hogy a tanonc otthonában magát otthonosan érezze, szükséges továbbá, hogy egyéni holmijának is legyen megfelelő és elegendő helye.

Az igazi tanoncotthon továbbá megfelel az elemi egészségügyi feltételeknek és pedig olyan formában, hogy azok által is nevelő hatást gyakoroljon a benne lakókra. A tanoncotthon tehát tiszta, világos, levegős, általában jól szellőztetett s télen a szükséghez mérten fűtött. Bőséges alkalmat nyújt továbbá az egyéni tisztálkodásra, amely célra különösen alkalmas az észszerűen berendezett és karbantartott zuhanyfürdő. Végül kifogástalan és mintaszerűen karbantartott egészségügyi berendezésekkel rendelkezik.

Az igazi tanoncotthon *életrendjében* alkalmazkodik a tanoncok élettani viszonyaihoz és adott munkakörülményeihez. A tanoncotthon e tekintetben arra is törekszik, hogy az otthonban lakásának ideje alatt a tanonc észrevétlenül elsajátítsa felnőtt kora számára a munkásember legcélszerűbb életrendjét. Ezért a *tisztaságra, rendszerességre, céltudatosságra, mértékletességre, józanságra és edzettségre* helyezi megállapított életrendjében a súlyt. Az egyidejűen növekvő, dolgozó és sportoló fiatalokat megtanítja, hogyan pihenjék ki eredményesen napi fáradaimat, hogyan ébredjenek frissen idejében, hogyan végezzék egyszerű és az egészség megőrzését mégis nagymértékben előmozdító reggeli tornájukat, hogyan gondoskodjanak arról, hogy reggelenként könnyű székletük legyen, hogyan mosa-

kodjanak utána derékig hideg vízben, hogyan öltözködjenek mindenkor az időjárásnak megfelelően, hogyan reggelizzenek nyugodtan és bőségesen ahhoz, hogy általa magukhoz vegyék a szükséges táplálék-mennyiséget, hogyan menjenek frissen és mégis nyugodtan munkahelyükre, hogyan tisztálkodjanak munkájuk végeztével stb., stb. Ezeken felül útmutatást és gyakorlati lehetőségeket nyújt arra nézve, hogyan használják fel egészségesen és hasznosan szabadidejüket, esti óráikat, hogyan töltsék el a hétvégét és általában a számukra adódó kevés szabadságot. *A tanoncotthon ezáltal válik az egészséges életrend gyakorlati iskolájává.*

Igen fontos, hogy a tanoncotthonban *egészséges közösségi szellem* uralkodjék. Az otthon lakóit nem fűzi egymáshoz közvetlen vérségi kapcsolat. Ez a hiány pedig csak kis részben pótolható a nemzethez, illetve közös fajhoz tartozás egyetemes tudatának felébresztése által. Annál fontosabb tehát, hogy lehetőleg teljes egészében kifejlődjék az otthon lakói között lelki közösség formájában a lelkikapcsolat. Ez viszont tapasztalás szerint csak mélyen vallásos légkörben következhetik be. Hiszen a tiszta és egészséges családi életnek is alapfeltétele a mély vallásosság. A tanoncotthoni nevelés enélkül teljesen célt tévesztett. Még pillanatnyi eredményei is csak látszólagosak; az esetek nagyobb részében pedig a tanoncotthoni nevelés komoly vallásos tartalom nélkül egyenesen romboló hatású.

Egészséges, életteljes vallásos légkörben a tanoncotthon lakói között családi szellemű közösség alakul ki. Egymás testvéreinek érzik magukat. Vezetőiket bátyjuknak vagy apjuknak tekintik. Főtörvényük a szeretet. Ezért arra törekcsenek, hogy egymás terheit elhordozzák. Ily körülmények között az otthon rendjének alapja az önfegyelem lesz. Kiéppül közöttük a társasfelelősségérzet. Életelvük lesz a vallás tanította erkölcs. Egyéni kérdéseik megoldásához hozzásegíti őket a lelkigondozás, megnyitva számukra a hit kimeríthetetlen erőforrásait. Előttük magasabb életesmények, életcélok tárulnak fel s ezzel – a számtalan gátló körülménnyel szemben és azok ellenére – a tanoncotthoni nevelés egyéniségük teljesebb kifejléséhez és egyben közösségi értékük növekedéséhez segíti őket. Ezért nem igazi tanoncotthon pl. az – bármily tökéletesen legyen is az berendezve, felszerelve, illetve fegyelmezve, amelyikben csak „teljes ellátást” kap a tanonc.

A tanoncotthonban tehát elsőrendű fontosságú a szellemi tartalom. Amit a fejlődő lelkületű ifjú e tekintetben ott kap, az egész életére elhatározó jelentőségű!

Egy-egy tanoncotthonnak magában azonban nagyon nehéz ezt a szellemet, komoly lelkitartalmat hatékonyan biztosítani. A tanoncok az általános emberi rosszra való hajlandóságuk mellett, lelki

forrongásuk, az utca, a munkahely, a mozi, a rossz pajtások és egyéb hasonló tényezők kedvezőtlen hatása iránt való nagy fogékonyságuk következtében óriási ellenállást fejtenek ki a nemesítő, építő erőkel szemben. Ha ezeket az erőket csupán a tanoncotthon vezetője vagy vezetői s még néhány komolyabb, idősebb tanonc hordozzák magukban és sugározzák szét környezetükben, buzgalmuk könnyen hatástalan, munkájuk eredménytelen lesz. Ezért nemcsak célszerű, hanem az eredményes működésnek egyenesen alapfeltétele az, hogy a tanoncotthon mögött ott álljon cselekvő érdeklődésével valamely mélyen vallásos eszmei célkitűzésű egyesület, ifjúsági mozgalom vagy éppen egyházi testület, egyházközség vagy gyülekezet. *Különösen előnyös hatást fejthetnek ki e téren a vallásos jellegű ifjúsági mozgalmak*, amelyek nemes törekvésű tagjaik nagy tömegével, mozgalmi életük hagyományaival és a jelenben kifejtett mozgalmi tevékenységükkel az ifjakra minden másnál hatékonyabb ellensúlyozó hatást képesek gyakorolni, sőt igen értékes indításokat eredményezhetnek. *Még kedvezőbb természetesen az a megoldás, hogy a tanoncotthonok ilyen ifjúsági mozgalmak egy-egy ifjúsági intézményébe beágyazva működnek.*

Az igazi tanoncotthon *méreteinek* megállapításánál tekintettel kell lenni arra, hogy eredményes hatásokat csak egyéni neveléssel, foglalkozással lehet elérni. Ezért kerülni kell a tömegszerű nagy egységeket és a kisebb egységeket is benső tagozással kell még meghittebb csoportokra bontani. (Például egy-egy hálószoba népe külön családi kört alkosson.) Ugyanakkor figyelemmel kell lenni azonban a gazdasági szempontokra is. Ezért legalább 30-40-es létszámúnak kell lennie egy-egy tanoncotthonnak. Az elkerülhetetlen nagyobb egységeket egymástól csaknem teljesen független kisebb egységekre kell bontani. Különben a családi jellegű gondozás meg nem oldható benne s a tanonc csak az együtt-lakó tömeg egy atomjává válik.

Néhány további vonás az igazi tanoncotthon jellemzésére.

Az igazi tanoncotthon lakói tehát családi közösségben élnek egymással. A családi közösségnek pedig megvannak a maga sajátos családi eseményei. Amint például az egészséges családban a legnagyobb és egyben legörvendetesebb esemény az új családtag, a gyermek megérkezése, ugyanúgy a legnagyobb és egyben legörvendetesebb esemény az igazi tanoncotthon lakói számára *az új otthonlakó felvétele*. Ez a felvétel tehát nem csupán egy megüresedett hely egyszerű betöltése. Ebbe a nagyjelentőségű cselekménybe maguk a tanoncotthon eddigi lakói is cselekvően belefolyanak. Előnyösen oldja meg ezt a feladatot valamely, az otthon lakói-

nak bizalmából megalakult szerv, amely az otthon vezetőjének *tanácsadói* felügyelete alatt működve, maga vizsgálja meg a felvételre jelentkezők közül a felvételre legalkalmasabbat, illetve legérdemesebbet, így az új lakót mintegy a közösség fogadja magába. Ezt a tényt azután formás kis felvételi ünnepség keretében kifejezésre is juttatják. Ezáltal nagyban fokozódik a kölcsönös felelősség tudata s a cselekményben határozottan komoly erkölcsi erő nyilvánul meg. Megérezheti mindenki, hogy az, aki annak a tanoncotthonnak, közelebről annak a tanonccsaládnak tagjává válik, ezáltal nagy tisztességben részesül.

Örvendetes és egyben szomorú családi eseménye a tanoncotthonnak a *tanoncszabadulás*, örvendetes, mert az ifjú immár a férfias feladatok nagyobb felelősségű teréhez jutott. Viszont szomorú is, mert – legalább is a szűkebb körből – kiválik a testvérként szeretett tanoncotthon-társ. Az útrabocsátás az igazi tanoncotthonokban szintén ünnepélyes körülmények között megy végbe. Fehér asztalnál gyülekeznek össze a tanoncotthon lakói s előttük emlékezik meg szabaduló társuk az otthonban tapasztaltakról, mintegy erkölcsi mérlegre téve azokat. Régi tanonctársai keresetlen szavakkal elbúcsúztatják s a tanoncotthon vezetője is igyekszik ellátni őt nagyobb felelősséggel járó életútjára hasznos útravalókkal. Mindez az iparos- és honpolgárnevelés szempontjából komoly értéket jelent. Még emlékezetesebbé teszi ezt az eseményt az, ha a szabaduló ifjú valamivel, például az otthon könyvtára számára egy értékes könyv adományozásával külön is beírja nevét az otthon pártfogói közé s egyben tanonctársai szívébe.

A tanoncotthon családi közössége különben *megemlékszik tagjainak születésnapjáról és számon tartja egyéni életének fontosabb változásait is*. Mindezzel bensőségebbé és emberibbé válik együtt-élésük.

A tanoncotthon azonban nem csupán magát a tanoncot veszi figyelembe. Jól tudja azt a vezetőség, hogy *a tanonc egyben egy vallásos család tagja is*. Ezért igyekszik a tanonc szívében a szülők és a vészerinti testvérek iránti szeretetet és megbecsülést ápolgatni. A serdülőkorban gyakran tékozló útra induló ifjút a tanoncotthon nevelő munkája legalább lélekben visszavezeti megtagadott családi körébe. Nem feledkezik meg azonban arról sem, hogy a ma még serdülő korban lévő tanonc rövidesen maga is *új családnak válik alapítójává*. Ezért gondos szeretettel készíti elő őt erre a hivatásra. Megfelelő mozgalmi alkalmak útján is igyekszik elősegíteni azt, hogy egészséges családi körökbe bejutva tiszta ismeretségeket köthessen, illetve ilyen ismeretségekhöz juthasson a tanonc fiú és lány.

A tanoncotthon vezetői kapcsolatba igyekeznek kerülni továbbá a *tanoncok mestereivel*. A mes-

terekben élesztgetik tanítványaik irányában az oktatói és atyai felelősséget, hogy a tanoncokban mintegy velük összefogva neveljék a jövő iparosát. Ezért a vezetők meglátogatják a mestereket, illetve őket időnkint megfelelő alkalmakra össze is hívják. Ilyen módon rendkívül sok nehézséget küszöbölnek ki tanoncaik életéből.

A tanoncotthonok lakói gyakran *külön leventecsoportot* alkotnak. Ilyenkor az otthon jó szelleme nagy segítséget jelent a honvéd- és honpolgárnevelés tekintetében. Ugyanakkor pedig a leventefoglalkozásra fordított idő is sokkal értékesebbé válik mind a leventeség, mind a tanoncotthon célkitűzései szempontjából.

Az otthonban gyakran derül ki, hogy a tanoncok nagyrésze nélkülöz bizonyos fontos ismereteket. Részben ezek pótlására, részben új ismeretek szerzésére felébreszti az igazi tanoncotthon lakóinak igényét s megfelelő ösztönzés és támogatás útján *általános ismeretkörüket tágítja és szaktudásukat növeli*.

A helyesen vezetett tanoncotthon működésével a legeredményesebben mozdítja elő *a társadalombiztosítás egészségvédelmi és korai megrokkánást megelőző tevékenységét*. Hiszen állandó egészségügyi gondozásban részesíti (felvételi orvosi vizsgálat, állandó egészségügyi felügyelet), az egészséges életrendre neveli őket s az erkölcsi nevelés által a legjobban örökdió nemi egészségük felett. Ugyanígy kiválóan érvényesülnek *az egyes közegészségügyi szempontok is* az igazi tanoncotthonokkal kapcsolatban. Ezek az otthonok lakóik állandó egészség-gondozása útján gátat emelnek a népbetegségek terjedése elé, az egészségügyi műveltség terjesztésével pedig a tanoncok útján a kívánatos egészséges életszokásokra nevelnek.

Ami végül *a tanoncotthonok vezetését* illeti, a tapasztalatok azt bizonyítják, hogy ennek a feladatnak az ellátására legalkalmasabbak azok a fiatal emberek és férfiak, illetve – leánytanoncoknál – nők, akik ifjúsági mozgalmakban velük született vezetői készségüknek már jó bizonyosságát adták, s – különösen a férfi vezetők – lehetőleg maguk is ipart folytattak vagy folytatnak és maguk is részt vesznek a tanoncotthonok életében. Természetesen sikeres működésükhöz fel kell tételezni, hogy mögöttük támaszul valóban ott áll egy erkölcsi mozgalom számos értékes tagjával és vezetőjével.

*

Az eddig előadottak igazolják a helyesen szervezett és vezetett tanoncotthonok rendkívüli jelentőségét a munkásifjúság egészségvédelme és társadalmi gondozása szempontjából. Hátra van még a jelenlegi helyzet áttekintése és mindezek alapján a jövőben követendő út kijelölése.

A KÖTELEZŐ ORVOSI VIZSGÁLAT A HÁZASSÁG ELŐTT

ÍRTA:

SOMOGYI ZSIGMOND

Ez év február i-i hatállyal az 1111/1941. B. M. sz. rendelet életbeléptette az 1941 évi XV. t. c-nek a házasság előtt kötelező orvosi vizsgálatra vonatkozó paragrafusait. (E. törvénynek u. n. fajvédelmi része tudvalevően már korábban életbe lépett.) Ezzel az új jogszabállyal a magyar szociálpolitikai és szociálhigiénés szakkörök régi óhaja ment teljesebbé. A törvény életbeléptetések érdekes visszatekinténünk azokra a tervezetésekre, gyakorlatban is megvalósított elvekre, kísérletekre, amelyek az ilyen irányú rendelkezést állandóan sürgették, amelyek a közvéleményt a házasság előtt való orvosi vizsgálathoz előkészítették, illetőleg ennek az eszmének megnyerték, amelyek gyakorlati munkával megjelölték a házasság előtt való orvosi vizsgálat intézményesítésének módját; mindezek végeredményben e törvény elkészítését megkönnyítették, esetleg adatokat szolgáltatottak annak megalkotásához.

Korunk szociális és humánus felfogása a testi és szellemi gyengébbértékűek védelmét követeli a társadalomtól és az államtól. Az állam és a társadalom nagyszámban létesítenek és tartanak fenn intézményeket, amelyek a csökkentértékűek életbenmaradását, felnevelését teszik lehetővé és ezek az intézmények a közületeknek és rajta keresztül az egyének , tetemes pénzáldozatát követelik meg. Nem tagadható, hogy a higiéné és szociálpolitika nem egyszer előnytelen tevékenységet fejt ki, amikor elősegíti a testi, erkölcsi, szellemi fogyatékosok fennmaradását, szaporodását. Ezek nemcsak terhet jelentenek a társadalomnak, hanem a társadalom gyengébbértékű egyedeinek elszaporodása rontja a nemzet szociális és biológiai értékét. A korszerű szociális politika és társadalmegészségügy, a jóléti bizonyos mértékig a természetes kiválasztódás ellen működik, a társadalomnak és az államnak tehát saját érdekében valami módon védekeznie kell a csökkentértékű egyének szaporodása ellen.

Ezeknek a hibáknak kiküszöbölését tűzi ki célul az eugenika, amelynek célja a társadalom minőségének javítása. Ennek két módja van: negatív, vagy selejtező fajjavítás alatt az értéktelen elemek csökkentését, pozitív alatt az értékes egyének számának növelését értjük. Mivel a születések mintegy 90%-ának házaselet a forrása, az eugenikának is igen fontos teendői vannak. Jogosnak mondható tehát, ha a társadalom saját épsége érdekében, az állam nemzeti szempontból és a betegek, a csökkentértékűekre fordított költség kímélése céljából

a házasulandóktól teljes szellemi és testi értéket követel meg. A házasságkötés faj egészségügyi követelményeinél a pozitív és negatív eugenika célkitűzései egyaránt érvényesülnek. A pozitív eugenika módszereit kidolgozni és a házasság szempontjából alkalmazni rendkívül nehéz, mert a házasságok elsősorban érzelmi, vagy egyéb racionális okok alapján kötődnek és fognak még valószínűleg hosszú ideig kötődni. Kétségtelen azonban, hogy az értékes házasságok megkötését adókedvezményrel, házassági kölcsönrel elő lehet segíteni, amint azt Németország már régóta gyakorolja és amit nálunk a Nép- és Családvédelmi Alap remélhetőleg elő fog mozdítani.

Az értéktelen egyedek elszaporodásának megakadályozását a negatív selejtező eugenika tűzi ki célul. Ennek módszerei a terméketlenítés, asilálás, a házasság előtt való orvosi vizsgálat. Az utóbbi tehát az eugenika egyik gyakorlati munkaágának, a selejtező eugenikának egyik módszere, így az eugenikának csak egy kis területe s ezért a várható eredmények is körülírtak.

A házasságot fenyegető ártalmak azonban nem merülnek ki az örökölhető betegségek, fogyatékoságok továbbvitelében – amelyeknek kiküszöbölése a minőségi eugenika feladata, hanem a mennyiségi eugenika is követelményeket támaszt a házassággal szemben: minél nagyobb számú utódok születése.

A minőségi és mennyiségi eugenika célkitűzéseit tekintve, a házasságot kétféle egészségi ártalom fenyegeti, éspedig nagyjában minőség tekintetében az örökölhető betegségek, mennyiség tekintetében egyes fertőző betegségek. A gyakorlati célt szem előtt tartva és egyes ritka betegségeket nem tekintve, a minőségi eugenika szempontjából tekintetbe jövő örökölhető betegségek között a két nagy elmebetegségcsoporthoz jön tekintetbe, éspedig a schizofrenia és a mániás-depresszív elmezavar. A schizofreniában az egyik szülő betegsége esetén 10%-ban, mindkét szülő betegsége esetén 53%-ban lehet számítani a betegség átöröklésére, azonban azt is tudnunk kell, hogy az elmeorvosok az egyik szülő betegsége esetén is 40-50%-ban számítanak pszichopátiás utódokra. A mániás-depressziós elmebaj már az egyik szülő betegsége esetén is a leszármazottak egyharmadában jelentkezik. További egyharmadban pszichopátiás utódokra számíthatunk.

A fertőző betegségek közül természetesen csupán az idült fertőző betegségek jönnek tekintetbe amelyek hosszas lefolyásúak, tüneteizségységük

vagy éppen tünetmentességük miatt a beteget életmódjában alig, vagy egyáltalában nem zavarják s így ő magát házasságkötésre alkalmasnak tarthatja. Európában a tuberkulózis és a nemibetegségek jelentenek ártalmat a házasságra, más földrészeken más fertőző betegsége pl. a lepra is tekintetbe jöhet; így a török törvény a leprának a házasságba való hurcolása ellen is intézkedik. Ezek a fertőző betegségek elsősorban a mennyiségi eugenika szempontjából jelentenek ártalmat, nem tagadható azonban, hogy minőségi eugenikai jelentőségük is van, gondoljunk a világrahozott szifiliszben szenvedők csökkentértékűségére. Közismert, hogy a gonorrhoea elpusztíthatja a szaporodás szerveit s így az ilyen házasság terméketlenné válik, hogy a szifilisszel fertőzött nő terhessége legtöbb esetben koraszüléssel, halott magzattal végződik, hogy a világrahozott szifiliszben szenvedő életképessége, ellenálló képessége a fertőzésekkel szemben igen csekély, hogy a tuberkulózissal fertőzött családban a csecsemő, gyermek gyakran áldozatul esik a fertőzésnek. A nemibetegségek és a tuberkulózis tehát a születések számának csökkentésével, a csecsemőhalálozás növelésével jelentős mennyiségi eugenikai, más néven népesedéspolitikai kárt jelentenek.

Ha ezekhez az eugenikai károkhoz hozzávesszük még azokat a kiadásokat, amelyeket a csökkentértékű egyéneknek gyógyintézetben vagy börtönben való eltartása, esetleg felnevelése, különleges iskoláztatása, a tuberkulózisban és nemibetegségben szenvedők gyógyítása, kórházi, szanatóriumi költsége, munkaképességcsökkenése jelent, amihez még hozzá kell vennünk, hogy e fertőző betegségek nemcsak az utódokra jelentenek veszélyt, hanem a házastársat is megbetegíthetik, jogosnak kell felismerni azt a felfogást, hogy az államnak és a társadalomnak saját érdekében meg kell követelnie a házasulandóktól a teljes egészségességet. Nem lehet tehát a házasságot magánügynek tekinteni, sem pedig minden fenntartás nélkül természetes jognak nyilvánítani, mert az egészségügyi szempontból kifogásolható házasságok gyümölcse végeredményben a dolgozók társadalmára jelent veszélyt és tetemes költséget.

Mindezeket az összefüggéseket felismerve az Országos Szociálpolitikai Intézet 1924-ben házassági orvosi tanácsadót szervezett. E tanácsadó természetesen csak fakultatív volt és az egészségügyi propaganda eszközeivel, az egyházi és világi hatóságok közreműködésével igyekeztünk népszerűségét előmozdítani. Jelentősen sikerült azonban házassági tanácsadónk látogatottságát emelni az 1928 és 29 évben, amikor az újpesti anyakönyvvezető megértése és ügyszeretete következtében az újpesti házasulandóknak több mint fele megfordult házassági tanácsadónkban. Az anyakönyvvezető ugyanis saját hatáskörében úgy rendelkezett, hogy

a házasságkötésben való közreműködés előfeltételévé tette, hogy a házasulandó igazolja az orvosi vizsgálat és tanács előzetes igénybevételét. Ebben az időben minden jogszabály nélkül megvalósítottuk Újpest területén a kötelező házasság előtt való orvosi vizsgálatot, amely azonban tiltóhatály nélküli volt. Akkori adatgyűjtésünkől megemlíthetjük, hogy a házasulandók sorában 5%-ban tbc.-t, 15 %-ban szifiliszt és a férfiak 9%-ában gonorrhéát észleltünk, ideszámítva nemcsak a fertőzőképes, hanem az arra gyanús, esetleg lezajlott folyamattal bíró egyéneket. Megemlíthetjük azt is, hogy a házasulandó párok 34.6%-a a saját bevallása szerint már a házasságkötés előtt hosszabb-rövidebb idő óta egymással nemiviszonyban élt, illetőleg közülük 18 %-ban a terhesség megelőzte a házasságkötést. Megfelelő jogszabályok hiányában gyakorlati munkánk abban állott, hogy a betegnek talált egyéneket betegségekre figyelmeztettük, a házasságtól való elállást ajánlottuk, vagy annak elhalasztását javasoltuk, őket tüdőbeteggondozónkban, illetőleg nemibeteggondozónkban kezelésbe vettük. Tekintettel voltunk természetesen arra is, ha a házasságkötés egy már meglévő viszony törvényesítője volt, vagy pedig abból előzetesen gyermekek születtek. Ilyenkor a házasságkötés eltiltását társadalmi és erkölcsi szempontokból nem tartottuk észszerűnek. Megemlíthetjük még, hogy e nem kötelező jellegű orvosi vizsgálat ellen a jelentkezők részéről semmi ellenkezés nem mutatkozott, nem kifogásolták, amikor őket nemiségükről kikérdeztük, az egész testre kiterjedő vizsgálatokat elvégeztük; nem tiltakoztak az anyakönyvvezető előtt sem a jogszabály nélküli intézkedés ellen.

Tapasztalatainkról ismételtelen beszámoltunk (Népegészségügy 1930., 1935., Antiveneriás Bizottság ülései, Nemzetközi settlement-konferencia Berlin, Nemzetközi dermatológiai Kongresszus Budapest, egyéb előadások, ankétek) és hivatkoztunk tapasztalatainkra azokban a felterjesztésekben, amelyeket az Országos Szociálpolitikai Intézet, vagy az Antiveneriás Bizottság a kormányzathoz intézett. Mindezekben saját tapasztalataink és külföldi értesülések alapján az idevágó irodalom áttekintése után azt a felfogást képviseltük, hogy a kötelező, de tiltóhatály nélküli, az örökölhető betegségekre, tüdő- és nemibetegségekre kiterjedő vizsgálat és tanácsadás látszik legcélszerűbbnek, mert ez felvilágosít, tájékoztat, ismeretlen betegségeket feltár anélkül, hogy az orvost igen nehéz feladat elé állítaná és az egyén életébe túlerősen beavatkoznék. Kiemeltük az ilyen irányú megoldásnak nevelő, felelősségérzetet emelő hatását. Álláspontunkat az egyébként fedte a Nemzetvédelmi Szövetségnek Guszman javaslatára 1916-ban kialakult felfogását és amely álláspontot Doros javaslatára a Család-

védelmi Szövetség (1937) és az Országos orvos-szövetség is elfogadott.

Újpesti házassági tanácsadónk látogatottsága az említett anyakönyvvezető nyugalmavonulásával és saját elhatározású intézkedésének megszűntével 1930 után jelentősen csökkent, igazolva álláspontunkat, amely az orvosi vizsgálat kötelező jellegét követelte. Ilyen előzmények után rendelte el Pest vármegye alispánja igen helyes közegészségügyi meglátással, a jogszabályok ellenére a kötelező orvosi vizsgálatot, amelynek elvégzésére az Újpesten székelő m. kir. tisztiorvossal való megállapodás alapján intézetünk vállalkozott. E munkánk 1940 március 1-én kezdődött. A gyakorlati keresztülvitel az volt, hogy a tisztiorvos a házasulandókat tanácsadónkba küldte, amely gümőkőrra és nemibetegségekre elvégezte a szükséges vizsgálatokat, kikérdezte a házasulandókat a családi terheltségre és leletét elküldte a tisztiorvosnak. Az alkalmasság felett azután a tisztiorvos döntött, tekintetbe véve az esetleg együttélést, graviditást, a mindkét házasulandónál fennálló azonos betegségeket. Az 1941 év folyamán csaknem az összes újpesti házasulandókat intézetünk vizsgálta át. Összesen 887 férfi és 917 nő jelentkezett, akik közül összetartozó pár 877 volt. Ezek közül hosszabb idő óta együttélt 95 pár, ezen felül 27 esetben graviditás volt jelen. A házasságok 14%-ában tehát a házasságkötés megakadályozása, erkölcsi és társadalmi szempontokat szemel előtt tartva, nem lett volna előnyös. Vizsgálataink szerint szifiliszben szenvedett 31 férfi (köztük 22 fertőző állapotban), 22 nő (köztük 15 fertőző állapotban), tüdő tbc-ban szenvedett 51 férfi (köztük 5 fertőző) és 67 nő (köztük 3 fertőző), fertőző gonorrhéában szenvedett 1 férfi és 1 nő. Eszerint a házasulandó férfiak 2.4%-a, a nők 1.2%-a fertőző szifiliszben, a férfiak 0.4 %-a, a nők 0.3%-a fertőző gümőkőrből szenvedett. Érdekes megemlíteni, hogy a szifiliszben szenvedők jórésze fertőzöttségéről mit sem tudott. Érdekes összehasonlítani e számokat az 1928-1929 évi megfigyeléseinkkel. Az összes (inaktív, aktív, nyílt) tbc-ban szenvedők aránya nem változott: 5%. Az összes (fertőző, nem fertőző)

szifiliszesek aránya jelentősen csökkent, az 1928 évi 15%-ról leesett 3.3%-ra. Okát abban találjuk, hogy 1928-ban még a házasulandók sorában voltak az 1917-21-ben szifilisz fertőzésen nagyszámban átesett egyének, de még inkább abban, hogy 1941-ben a szifiliszben szenvedők egészségügyi felvilágosító és nevelőmunkánk következtében nem is kívántak házasságot kötni, illetőleg meg sem kísérelték a tisztiorvosnál, vagy házassági tanácsadónknál jelentkezni.

Az új törvény bizonyos vonatkozásokban eltér a házassági tanácsadónkban kialakult rendszertől és az ennek alapján kialakult javaslatunktól. A vizsgálat kötelező, de alkalmatlanság esetén tiltóhatállyal is bír. Csupán a gümőkőrra és a nemibetegségekre terjed ki, az örökölhető betegségeket nem érinti. Az utóbbiban nyilván az vezette a törvény megszerkesztőjét, hogy az örökölhető betegségek kimutatásához feltétlenül ismerni kell a felmenők egészségi viszonyait, ez pedig leküzdhetetlen feladat elé állította volna a vizsgáló orvost. Az-új törvény az orvosi vizsgálat elvégzését a tisztiorvosra bízta, nőkre bizonyos könnyítéseket engedélyez. Az eddigi gyakorlatból azonban azt lehet látni, hogy a tisztiorvos a lehetőségig nagyszámban veszi igénybe a tüdőbeteg gondozók és nemibeteg gondozók szakszerű vizsgálatát és ezek lelete alapján állítja ki bizonyítványát.

Házassági orvosi tanácsadónk 1942 február elsejével befejezte munkáját – de csak e néven, mert a 888/1939 és az 1111/1941 sz. rendeletek értelmében ugyanezt a feladatkört tüdő- és nemibeteg gondozónk fogja elvégezni, most már a törvény előírta köteleességgel és hatállyal. Az Alapítvány tehát ezen a téren is úttörő munkát végzett, amikor e törvény életbeléptetését csaknem két évtizeddel megelőzve, megkezdte a házasság előtti orvosi vizsgálatot és végezte azt két időszakban is kötelező jelleggel – jogszabályok nélkül. Széchenyi szerint pionírok ritkán aratnak diadalt. Eddig is végzett munkánknak azonban most már jogszabályok alapján kötelező folytatása a pionír-munka helyességét igazolja.

MŰTÉTI KOCKÁZAT

ÍRTA:

vitéz NOVÁK ERNŐ

Az emberi életben minden kockázatos. A leg-egyszerűbb hétköznapi ténykedéseinktől döntő elhatározásainkig minden kockázatos. A legsimább úton eleshetünk és eltörhetjük a lábunkat, de ha ettől félve kocsiba ülünk, megeshetik, hogy a ló elragad, kocsinkat felfordítja és akár életünket veszti. A lovaktól való félelmünkben gépkocsira ülünk, itt még nagyobb a veszélyességi tényező, de ha valaki megkísérelné, hogy az elméletileg lehetséges minden külső veszélytől magát óvja, szervezetének ez olyan károsodását okozná, amely sokszorosan nagyobb veszélyt jelent számára, mint minden elkerülni akart külső tényező. Az ilyen csak elméletileg létező veszélyeket egészséges idegrendszerű ember nem szokta tekintetbe venni és életét a sok millió lehető veszély gondolatával nem keseríti meg. Jól ismert idegbetegség, ha valaki mindentől fél, sőt attól is fél, hogy valamitől félni fog.

A sebészet nem egyéb, mint az orvostudományak az a része, amely legtöbbször véres úton gyógyít ott, ahol a vértelen gyógymódok cserben hagynak, vagy pedig a vértelen gyógymódok veszélyesebbek végeredményben, mint a műtéti megoldások. A sebészi beavatkozások betegségeket, kóros elváltozásokat gyógyítanak, tehát egy már fennálló veszélyt szüntetnek meg és mindenkor úgy vannak méretezve, hogy a gyógyításra tervbe vett műtéti beavatkozás elenyészően kevesebb veszéllyel jár, mint maga a betegség, amely miatt azokat alkalmazzuk. A sebészi beavatkozások kis része javítószépítő beavatkozás, ahol az ok maga sem életet, sem egészséget nem veszélyeztet, de a műtéti beavatkozás kicsiny veszélyességét tekintetbe veszi az, aki valamely alkalmatlan és egész élet-alakulására hátrányos hibájától szabadulni vágyik. A műtéti beavatkozás veszélyessége az ezred százalékoktól a száz százalékot megközelítő értékek között ingadozik. És itt nagy általánosságban mondhatjuk azt, hogy a kóros állapot veszélyességével párhuzamosan növekszik a gyógyítására igénybe vett műtéti beavatkozás veszélyessége. De nagyon sok olyan életmentő beavatkozást ismerünk, amelyeknek kockázata elenyésző, alkalmazásuk nélkül pedig az egyén halála matematikai biztonsággal bekövetkezik. A műtét kockázata nemcsak attól függ, hogy milyen kóros folyamat gyógyítására törekszik a sebész, hanem függ a beteg alkatától, korától és függ attól, hogy milyen készültségű sebész, milyen külső körülmények között vállalkozik a gyógyító műtéti beavatkozásra.

Nagy általánosságban továbbá azt mondhatjuk, hogy a sebészeti intézetekben végzett műtétek túlnyomó többsége a sebészet mai fejlettsége mellett gyakorlatilag veszélytelen. Az a félelem, mondhatnám iszonyat, amely még ma is bizonyos néprétegekben, de nem ritkán ezen néprétegeken túl, bizonyos egyéneknél a műtéttel szemben él, részben évszázados hagyomány, részben pedig onnét származik, hogy a közönség indokolatlanul csak magát a műtéti beavatkozást nézi, nem pedig annak ezernyi változatát és a betegségeknek ezernyi árnyalatát, amely miatt azok történnek.

A ma sebészetével a régmúlt idők sebészei igen kevés közösséget mutat, bár igazságtalan volna elődeink sebészi törekvéseit egyszerűen lebecsülni. A kínai, egyiptomi, indiai, görög és római sebészet az akkori kor szemüvegén át nézve sokban tökéleteset alkotott. Az indus sebészet orrpótló eljárása ma is műtéti megoldás. Az egyiptomiak bélvarrata, az úgynevezett hangyafejvarrat egészen szellemes megoldásnak számítható. A görög orvosok sebészi elvei: a tisztaság, a szövet-kímélés, a beteg szervezet erősítése úgy hat, mintha modern sebész szájából hallanók. Sajnos, mindezek a tudományos eredmények a középkorban feledésbe merültek, az orvostudományt nagyrészt az egyház szolgálja gyakorolták, őket pedig eltiltották véres ténykedésektől. Ezeket a véres gyógymódokat laikus mesteremberek, kovácsok és borbélyok gyakorolták, vagy pedig olyan orvosilag képzetlen egyének, akik egyes műtéti beavatkozásokat kézműiparként űzték. Ezek voltak a kömetszők, csontrakók. Későbbi időben, a kínvallatások idejében a hóhérok lettek a sebészek. Ezek a derék emberek megfelelő tiszteletdíjért ellátták az általuk nyomorékra vagy félholtra kínzott embereket, indokolt volt, hogy ugyanők lássák el a sérülteket, főként a háborús sérültek gondozását is. Ennek volt a következménye az, hogy az akkori idők harcosai nem a haláltól féltek, hanem a sebesüléstől, helyesebben sebesülésüknek kezelésétől.

Nem is olyan régen, még száz éve sincsen, hogy a kórházak minden istenfélő lelket jogos borzadállyal töltöttek el. A fertőzésekről alkotott zavaros fogalmak ezeket a helyeket fertőzések mesterséges melegágyává tették. A sebészi kórtermek a gennyedések, rothadó fertőzésekkel járó szag miatt a hullakamrák közvetlen közelében nyertek elhelyezést. Az egész kórház minden halottját a sebészi betegek kórterméin át tolták a hullakamrába és szállították temetésre. Mivel a sebészi beavatkozásokhoz ugyanolyan fekvő alkalmatlanságra van szük-

ség, mint a tetemek boncolásához, a legtöbb kórházban azt a szellemes megoldást választották, hogy a boncterem egyúttal műtő is volt. Nem egyszer megtörtént, hogy amikor sürgős operálandó beteget szállítottak a kórházba és a boncteremben éppen boncolás folyt, azt abbahagyták, a tetemet felcserélték a beteggel, s a néhány perccel előbb még boncoló orvos nagy lelki nyugalommal végezte el a szükséges műtétet és csak a műtéti beavatkozás után mosta meg gondosan a kezét. Még súlyosabbak lettek a viszonyok, mikor a kórházakat nemcsak betegségük folytán halálra ítélt szerencsétlenek keresték fel, hanem könnyebb betegek is. A halálozás egyes helyeken a 90%-ot is elérte. És nem egy lelkiismeretes sebész bezárta intézetét, mert nem tartotta emberi érzéssel összeegyeztethetőnek az ilyen körülmények között való működést. Még ma is bizonyos néprétegek előtt a kórházakhoz évszázadokon keresztül tapadt átok lebeg, amikor műtéti beavatkozásokról van szó.

Lássuk mindezek után részleteiben azt, hogy milyen kockázatot vállalunk, amikor magunkat műtéti beavatkozásnak alávetjük. A kockázat, a veszélyesség függ elsősorban az egyén korától. Egy éven aluli csecsemőket csak akkor operálunk, ha az élet fennmaradása a bántalmukkal nem egyeztethető össze. Természetesen az egészséges, jól fejlett csecsemő sokkalta többet kibír, mint a koraszülött, gyengén fejlett, rosszul táplált. Kis beavatkozásokat, egyszerű nyúlajak-műtétet ezek az apróságok jól tűrnek. A tulajdonképpeni kockázat a nagy műtétekre esik, főként a súlyos fejlődési rendellenességek megszüntetésének műtéteire. Viszont ezek a gyermekek műtét nélkül halálra vannak ítélve. A csecsemő az nem miniatűr ember, az ő operálásuk különleges tudást, mondhatnám rátermettséget kíván a sebésztől és akkor ezek a műtéti kockázatok nem túlzottan nagyok. A fejlődés másik végén állnak az öregek, sebészileg az öreg kort nem pusztán az évek száma határozza meg, hanem a szervezet elhasználtsága, nagy általánosságban ez párhuzamosan halad az évek számával. Nem ritkán találunk 60 éves embert aránylag fiatal szervekkel és 40 éveset elhasznált élet-műszerekkel. Az ember korát a mi szempontunkból az érrendszer határozza meg, az az érrendszer, amit összefoglaló névvel szívnek neveznek. Az érrendszerüket az emberek különbözőképpen károsítják és a káros tényezők nem minden emberen hatnak egyformán. Van egyén, akinek sikerül mértéktelen dohányzással, ivással, a különböző élvezetek korlátlan halmozásával, igen erőltetett szellemi vagy testi munkával érrendszerét idő előtt megöregíteni. Vannak betegségek, amelyeknek hatása ugyanez. A szervezet ellenállása valóban a fejlődés tetőfokán úgy 20 és 40 év között a legkifejezettebb és ugyanekkor a műtéti kockázat a legkisebb. Nem kell azonban

gondolni, hogy az öreg korban elvégzett műtétek pusztán a beteg kora miatt járnak lényegesen emelkedett kockázattal. Az egyik baj az, hogy a rák, amelynek műtéti megoldása nem egyszer magas kockázattal jár, jórészt őket sújtja. A másik baj, hogy egész életükben viselt és lassan súlyosbodó betegségüket ráérnek öreg korban megoperáltatni, így nemritkán operálunk 20-30 éve fennálló sérvet, epekövet, gyomorfekélyt. Mennyivel veszélytelenebb lett volna a műtét évtizedekkel előbb és mennyivel kisebb műtéti beavatkozás hozhatta volna meg a gyógyulást. Zavaró, hogy az öreg korban gyakrabban szerepelnek a sebészi beavatkozásokat veszélyesebbé tevő idült betegségek. Nem említek egyebet, mint a cukorbetegséget, bujakórt, nagyfokú elhízást, tüdőagulást. Meg kell jegyezni, hogy egész magas korban, szóval 70 éven túl mindegyre könnyebb szívvel állítok fel műtéti javaslatot. Ezek a szervezetek sok megpróbáltatást kibírtak és különben is a természetes kiválogatás folytán csak a legellenállóbb szervezetűek élvezhetik ezt a magas kort. Ennek megfelelően a műtéti beavatkozásokat a leggyakrabban egész simán tűrik. Nincs jogunkban az életüket megkeserítő s végeredményben veszélyeztető betegségek gyógyításától őket elzárni. Csak kolozsvári működéséből említést tehetek egész sor 80 éven túli, sőt 90 éves betegről, akiket megfelelő gondos előkészítéssel nagy műtéti beavatkozásoknak vethettünk alá. Mondhatom ezek a derék öregek a sebésznek igen sok örömteljes pillanatot szereznek.

Az emberi szervezet ellenállása periódusokban emelkedik és csökken. Jól ismerjük a pubertás, a fanosodás idejének csökkent ellenállását. Mi férfiak csak ennek az időszaknak hátrányait ismerjük, de a női nem sokkalta kellemetlenebb osztályrészt kapott. A havi vérzés ideje, a terhesség, a szülés utáni hónapok, a havi vérzés elmaradása oly időszakok, amikor a női szervezet védekezőképessége nem teljes értékű. Az ekkor végzett műtéti beavatkozások veszélyessége fokozottabb. A szervezet érzékenyebb fertőzésekkel szemben és csökkent erővel rendelkezik leküzdésükre.

Minden életműködésünkre a környezet, amelyben élünk, hatással van. Ennek a környezetnek változása, főként hirtelen megváltozása szervezetünk szempontjából veszélyeket rejt magában. A légnyomás rohamos süllyedése az ezzel járó sok más meteorológiai tényező megváltozásával operált betegeinket bizonyos veszélyeknek teszi ki. Thrombosisok halmozódnak és gyakrabban látjuk a thrombosisok szövődményét az embóliát.

A szervezet tűrőképességét döntően befolyásolja az egyén alkata. Veleszületett adottságai az idők folyamán keletkezett módosulásokkal. Ha valaki szűk, lapos mellkast örökölt, fogékonyabb lehet tüdő-tuberkulózissal szemben. És ha ez a betegség talán csak

szunnyad szervezetében és tudomása sincsen róla, műtéti beavatkozásokkal kapcsolatosan aktiválódhatik, tehát az egyén veszélyeztettsége magasabb. Ha valaki szűk érrendszert, kicsiny szívet örököl, keringése sokkalta nehezebben fogja elviselni a nagy műtétekkel járó teherfölletet. Ide tartozik az elhízásra való hajlam. Könnyen érthetően kisebb a teherbírása annak a szervezetnek, amelynek minden értékes szervében a működő elemeket értéktelen zsír szorítja háttérbe, s az óriási mennyiségű fölösleges teher a szervezet erőit tartósan fogyasztja.

Amint említettem már, bizonyos betegségek műtéti szempontból súlyos teherföltelt jelentenek. Ilyen a kezeletlen vagy egyensúlyba hozhatatlan cukorbetegség. A kezeletlen vagy hibásan kezelt vérbaj. Egyes heveny-betegségek is erősen fokozzák a műtét kockázatát. Influenzás időben többé-kevésbé mindnyájan fertőzünk, csak egészséges napjainkban a kórokozókat szervezetünk legtöbbször fékentartja és így azok szaporodni, betegséget előidézni nem tudnak. A műtéttel járó és műtét után beálló gyengítő és akadályozó tényezők felborítják ezt az egyensúlyt s a légző utainkban lappangó kórokozók súlyos tüdőszövődmények okozóivá válnak. Ugyanez vonatkozik bélrendszerünkre; bizonyos fertőző csírok egészséges napjainkban tünetmentesen lakozhatnak bélrendszerünkben, de a műtét utáni gyengült állapot, a bélrendszert érintő bizonyos inzultusok elegendőek arra, hogy az eddig jámboran meghúzódó kórokozók akár halálos fertőzéseket indítsanak meg.

A tápláltsági és erőbeli állapot ugyanígy csökkentheti és fokozhatja a veszélyeket. Szűkös táplálékon tengődő, vizes lakásokban élő, portalan levegőre sohasem jutó, s mind ezek mellett erősen dolgozó egyének a legegyszerűbb műtéteket is rosszul tűrik. Ugyanezen oknál fogva télen a műtétek ennél a néprétegnél nagyobb veszéllyel járnak, mint nyáron. A szervezet állandó lehülése az ellenanyagok szempontjából igen káros. Nemcsak a mínusz értékek szerepelnek itt, hanem a nedves, nyirkos időjárás talán még károsabb, mint a száraz hideg, mert a velejáró átnedvesedés hőelvonás szempontjából a legveszélyesebb. A rossz anyagi körülmények velejárója az ápolatlan test, a bőr sokszorosan súlyosabban van megrakva fertőző csírokkal, mint a rendszeresen tisztálkodó emberé. Nincs módunkban sürgős műtétek esetében az ilyen bőrt kielégítően fertőtleníteni, tehát a műtét veszélye máris nagyobb.

Azt is említettem, hogy bizonyos élvezeti szerek a szervezet ellenállását jelentékenyen rombolják. Nem fontos, hogy ezekből az élvezeti szerekből az illető egyén állandóan igen nagy mennyiséget fogyasszon, a hangsúly az állandó fogyasztáson van. Ártalmasabb a naponta rendszeresen elfogyasztott kisebb mennyiségű pálinka, mint a hébe-hóba nagy

mennyiségben fogyasztott. A szervezetet a leghatékonyabban rombolja a kábítószer. Főképpen, ha ezek az élvezetek annyira kimerítik az illető egyén anyagi viszonyait, hogy sem megfelelő táplálékra, sem megfelelő egészséges környezetre többé anyagi ereje nincsen. A kokainra, morfiumra és származékaira gondolok. De még nagyobb az egyén műtéti kockázata, ha műtéti beavatkozásra szorul és annak megtörténte előtt a megszokott kábítószereket elvonják. Az elvonásnak csak a kiállott műtét után van helye.

A mai idők idegromboló tempója az altatók közkeletű fogyasztását is felszínre hozta. Nem is gondolná az ember, hogy ezek a szigorú javulatok alapján időlegesen alkalmazott áldásos gyógyszerek mint tudnak indokolatlanul, huzamos ideig és okatlanul nagy mennyiségben való alkalmazásukkal igen nagy kárt okozni. Legfőképpen a máj károsodik tőlük és ahhoz pedig, hogy nagyobb műtéti beavatkozást valaki akadálytalanul kiálljon, többek között egészséges májra is van szüksége. De nemcsak élvezeti szerek, hanem más gyógyszerek, főként nem kábító fájdalomcsillapítók és az újabb időben annyira divatba került szervezeti fertőtlenítő szerek is mérhetetlen károsodással járhatnak.

Az idegrendszer az a központi kormányzó szerv, amely egész életünket irányítja, szabályozza. Idegműködéseink összessége lelkivilágunkat alkotja, így érthető a lélek és test között fennálló szoros kapcsolat. Ez a szoros kapcsolat parancsolóan élőírja a sebész számára a követendő utat. Hogy betegének testét kímélje és a várható megterheléssel szemben teherbíróvá tegye, erősíteni kell betegének lelkét. Meg kell nyernie a bizalmát, mindig kell bátorító, reménykeltő szavainak lenni számára. A jó orvosnak nincs szüksége nagyképp elzárkózásra, betege tisztelni fogja, ha gyógyulást, legalább enyhületet nyer tőle. Nincs olyan anyagi érdek a beteg vagy orvos részéről, hogy az orvos abba a helyzetbe kerüljön, hogy nyersen felfedje a beteg előtt annak reménytelen helyzetét. Már csak azért sem engedhető meg ez, mert emberek lévén min-; denkor tévedhetünk. A jó sebésznek távol kell tartania operálandó és operált betegétől mindazt, ami őt zavarja, aggodalommal eltölti. A rossz híreket még mindig elég korán tudja meg a műtét után is. Vidám, lebilincselő olvasmányok, megválogatott látogatók lelkileg jó hatással szoktak lenni. Itt nagyon fontos szerepe van az ápoló személyzetnek is. Katasztrofális lehet bizonyos esetekben az itt elkövetett hiba, erőszakosság. Nem egy basedowos beteg halt meg a műtőasztalon a műtét megkezdése előtt, mert elmulasztották tekintetbe venni, hogy idegrendszere, még pedig rendkívül sérülékeny idegrendszere van. Nem egy szülő gyászolja gyermekét, mert nem vette a különben kifogástalan felkészültségű sebész tekintetbe a gyer-

meki idegrendszer sajátosságát. Az altatási halálesetek egyrésze erre a számlára írható. Ellenszenvemet az altatás iránt talán annak köszönhetem, hogy sok gyermek-altatást láttam és ilyen sok altatás közül akadt hibás is. Aki látta ezeket a kicsinyeket véghetetlen kétségbeesésükben minden ideg-sízalukkal és izmukkal védekezni a rájuk háruló eseményekkel szemben, az megérti, hogy az altatónak csekélyebb mennyisége is katasztrófálisan hathat erre a minden határon túl felkorbácsolt idegrendszerre.

Mindazoknak, akik műtéti kezelés előtt állnak azt tudom ajánlani, hogy alapos mérlegelés, gondos fontolgatás alapján válasszák meg sebészüket, ne engedjék magukat semmiféle közvetlen vagy közvetett előnyöktől, érdekhajhásztól befolyásoltatni. De hogyha egyszer kiválasztották és megismerték sebészüket, s annak sikerül bizalmukat elnyerni, akkor bizzanak meg vakon benne. Nincs rosszabb mint fél bizalommal, ezernyi aggodalommal műtőasztalra kerülni. Mindkét félre kellemesebb, ha még műtét előtt eltávoznak az intézetből. Nagyon sok olyan sebész van, aki a legtöbb műtétet kifogástalanul el tudja végezni, de különböző emberfajtáknak más és más emberekhez van bizalmuk és ez a bizalom a gyógyulás egyik legfontosabb kelléke. És ez a bizalom lényegesen csökkenti a műtéti kockázatot.

Előjáróban vizsgáljuk meg közelebbről, hogy hogyan is áll ma az érzéstelenítés kérdése. Altatás vagy helybeli érzéstelenítés? A közönséget érdeklő nyelven szólva, melyik veszélytelenebb? Feltételezve, hogy mindkét eljárás keresztülvitele kifogástalan, azt kell mondanunk, hogy a betegség s a beteg alkata, előkészítésének lehetősége szabja meg az érzéstelenítés minőségét. Van olyan sebész, aki túlnyomóan az egyik, van olyan, amelyik túlnyomóan a másik eljárást részesíti előnyben. A sebész készsége, vérmérséklete, elfoglaltsága határozzák meg állásfoglalását ebben a kérdésben. Bizonyos műtétek, így a gyomorműtétek veszélytelenebbeknek látszanak helybeli érzéstelenítésben, a tudóműtétek altatásban. Az altatás veszélytelenebb keresztülviteléhez jó megoldás külön altató orvosok képzése. A nők különleges adottsággal bírnak ahhoz, hogy jó altatók legyenek. Az altatás nagyobb rátermettséget, az érzéstelenítés több különleges szakismeretet igényel. Az altatás jobban kíméli a lelket, az érzéstelenítés a szervezetet. A legtöbb kis- és közép-műtét szempontjából lényegtelen az érzéstelenítés milyensége. Mindkét fajtájú érzéstelenítésnek közvetlen veszélye elenyésző. A közvetett veszélye az altatásnak nagyobb.

Vessünk futó pillantást két olyan műtéti csoportra, amelyet ma már túlnyomórészt a sebészet nagy fájáról elszakadt műtéti szakmák művelnek, a fogászat és gégegészet. Még az újságokban is olvas-

suk, hogy valaki foghúzás következtében meghalt. Ugy írják, hogy meghalt, mert kihúzták a fogát, helyesebben fejezték volna ki magukat, ha azt írják, hogy meghalt annak ellenére, hogy kihúzták a fogát. Ha sokszázezer foghúzásból egy-kettő már nem vethet gátat a tovaterjedő fertőzéseknek, ha mint elenyésző ritkaság, főként laikus kezek ezzel a művelettel kárt is okoznak, ez a kis beavatkozás egyike a legveszélytelenebbeknek. És semmiképpen sem mérhető a veszélye ahhoz, amelyet a benthagyott, kihúzásra érett fog jelent.

Voltak időszakok, amikor talán egy kicsit túlkönnyen távolították el a szájpadi mandulákat. Soktízegres sorozatokból fordultak elő halálos esetek. Ma egyrészt megszűkültek a javalatok, másrészt az elenyésző kockázat a szervezetet komolyan fenyegető veszedelmektől szabadítja meg. Ha hasonló kockázatokat tekintetbe vennénk, akkor még a körömvágástól is vissza kellene rettennünk, mert ezzel kapcsolatban is, mint elenyésző ritkaságok, halálos fertőzések is fordultak elő.

Rátérve a sebészet tulajdonképpeni munkaterületére, kezdjük szemléleteinket a sérvvel. Ez az a műtéti fajta, amely talán legelőször törte át a bizalmatlanság páncélfalát és amely, hogy úgy mondjam, széles néprétegekben, mint veszélytelen műtéti megoldás szerepel. Sajnos ki kell önöket ábrándítanom ebből a kellemes hiedelemből és meg kell állapítanom azt, hogy veszélytelen műtéti megoldás nincsen, csak olyan van, amelynek a kockázata elenyészően csekély. Olyan intézetek, ahol fiatal, erőteljes embereket operálnak, ezreit végzik egy sorozatban ennek a műtéti fajtának egyetlen haláleset nélkül. Azonban mindazok az intézetek, amelyeknek feladata, hogy általános sebészi gyakorlatot folytassanak, ily eredménnyel még nem dicsekedhetnek. A veszteséget az öreg emberek nagy sérvei és a kizárt, főképpen az elhanyagolt kizárt sérvek szolgáltatják. Kivételes esetekben egyéb szervi megbetegedésekből származnak a veszteségek, azonban ez a része a kockázatnak alapos belgyógyászati vizsgálattal kiküszöbölhető.

A másik nagyszámú beteget érdeklő kérdés a vakbél műtéte. Itt a veszteség a súlyos heveny, főként pedig az átfürödött és ezek közül is az elhanyagolt kóreseteket illeti. Idült elváltozás miatt operált betegek, vagy pedig a heveny-roham kezdetén megoperált betegek nem vállalnak nagyobb kockázatot, mint a sima sérvben szenvedők. Ez a kocká/at azonban az átfürödésos alakoknál igen magas halálozási százalékot ér el, s minden elpazarolt órával csak emelkedik. Természetes, hogy itt is a fiatal és az öreg kor vállalja a legnagyobb kockázatot.

Az epekő. Helyesebben az epehólyag megbetegedése. Amíg az előbb érintett két kérdés belgyógyász munkatársainkkal tisztázott, itt vitás

területen mozgunk. Az epehólyag betegségeinek műtéti megoldása sebész-technikailag jelentősen komolyabb feladat, mint az előbb említett műtétek, de gyakorlott sebész kezében egyébként egészséges szervezetű egyéneknél a műtét különösebb veszélyeket nem rejt magában. Hasonló esetekből sokszázas sorozatot gyűjthetünk egyetlen veszteség nélkül. De ha hosszú évek telnek el gyógyteázással, időnkinti diétázással, a halmozódó rohamok az egyént legyengítik, sárgaság, fertőzés lép fel mint szövődmény, a műtéti kockázat jelentékeny és az élet megmaradásának reménye számítható csak néhány százalékos valószínűséggel ott, ahol a sárgaság hónapokig fennáll, ahol a gyulladás az epehólyag átfürödéséhez, vagy a májban lévő utak fertőzéséhez vezet. Mi sebészek nem óhajtuk az epebajos betegeket egy-két roham után megoperálni, de indokoltnak tartjuk nagyobb szerencsétlenség elkerülése miatt a műtétet akkor, ha hónapokon keresztül szakszerű belgyógyászati kezelés nem képes gyógyulást elérni.

A gyomorfekély. Még talán vitásabb, mint az előbbi kérdés. Gyomrunkban s a gyomorral határos nyombélben igen sokszor keletkeznek fekélycskék és meg is gyógyulnak. De hogyha bizonyos okok miatt egy ilyen nyálkahártya-fekély a mélybe tör, túlterjed a nyálkahártyán, bonctani és életani gyógyulás nem lehetséges. Emlékszem esetre, hogy egyik budapesti belgyógyászati intézetből reggel gyógyultán kibocsátott fekélyes beteg délután átfürödött fekélye miatt került műtetre. Ugyanaz az óhajunk, mint az epebetegségben szenvedő betegekkel szemben, ha néhány intézeti kezelés mellett a fekélyes beteg nem gyógyul meg, kerüljön ezekkel a műtétekkel sokat foglalkozó sebész kezébe. Ezeknek a korai fekélyes betegeknek műtéti kockázata elenyésző. A fekélyes betegek műtéti halálzását az évtizedes, elhanyagolt, környezetükbe áttört, sokat vértzett, vagy át is fürödött fekélyű betegek szolgáltatják. És nem szabad elfelejteni azt, hogy a hosszú ideig fennálló gyomorfekélyből gyomorrák fejlődhetik és a gyomorrákos betegek műtéti s még inkább gyógyulási kilátásai sokkalta csekélyebbek. A gyomorrák gyógyításának kérdése a betegek és gyakorló orvosok kezében van. Az általa okozott kezdetben enyhe emésztési zavarokat, étvágytalanságot, hasmenést, bélpuffadást, enyhe vérzést, lefogyást komolyan kell értékelni és csak akkor elégedni meg idősebb emberek gyomorhurut, vagy más egyéb vigasztaló kórisméjével, ha azt alapos vizsgálatok után megfelelő intézet adja. Figyelembe veendő, hogy a gyomorrák kezdetben műtét útján meggyógyítható és ezeknek a kezdeti eseteknek a műtéti kockázata sem lényeges. Sajnos a legtöbb esetben a beteg olyan későn kerül hozzánk, hogy gyökeres műtétet már nem tudunk végezni, vagy a gyökeres műtét a gyomor egészének vagy nagy

részének feláldozásával jár, s a kimerült beteg ezt már nem bírja el.

A gyomorrákkal kapcsolatosan vessünk egy pillantást a bél, főként a vastagbél és a végbél rákos megbetegedésére, itt is a közönséghez és a gyakorló orvosokhoz kell forduljak, mert ezeknek a különben kitűnően gyógyítható, jóindulatú rákos eseteknek csak azért magas a műtéti kockázatuk, mert legnagyobbbrészt elkésve érnek hozzánk. Negyven éven túl minden esetben, ahol különösebb ok nélkül hasmenés székszorulással váltakozik, ahol véres a szék, lefogy a beteg, igen alapos vizsgálatot kell végezni és nem szabad megnyugodni az aranyér kényelmes kórisméjével. De fel kell hívjam a figyelmet arra is, hogy a legutóbbi időben a rák kora leszállott. Harminc éven túl már nem is ritkán látjuk és nem egy esetben fiatalkorúakat is megtámad.

Hogy a rákkérdésen végig futhassunk említsük meg a mellrák kérdését. A mellrák kezdetben, amikor még nem kiterjedt és környezetében áttértekét nem okozott, 80-90% biztosságban véglegesen meggyógyítható. Ezeknek az eseteknek műtéti veszélye a sérvével vagy idült vakbél gyulladásával egyenlő. Sajnos a rák nem fáj, legalábbis kezdetben nem fáj és ezért még ma is az asszonyok és nemcsak az alsó néprétegből származó asszonyok, nem egyszer félig lerothadt, vagy emberfejnire megnagyobbodott mellel keresnek fel minket. Ekkor már nemcsak a környező nyirokcsomók, de nemritkán a máj is rákkal telezsórt. Ezeken a szerencsétlenségen segíteni alig van módunkban és ha műtéti úton kíséreljük meg életük megmentését vagy meghosszabbítását ez a műtét valóban kockázatos lesz. Arra is figyelmeztetnem kell, hogy nemcsak nő betegedhetik meg mellrákban, hanem férfi is, és férfiakon ez a betegség sokszorosan rosszabbindulatú. A bajt meg kell előzni. Igen sok mellrák jóindulatú melldaganatokból fejlődik, alapszabály tehát, hogy női mellekben daganat nem való, s a mellbimbó vérzésével tessék sebészt felkeresni, mert ez mind a jó-, mind a rosszindulatú daganatoknak egyik legkorábbi tünete lehet.

Az utóbbi években sok szó esik a rák sugaras gyógyításáról. A gyomorbél-daganatok alig felelnek a besugárzásra. A mellrák besugárzása nem ad a sebészivel azonos gyógyítási eredményt. Igaz, hogy vértelen eljárás, ezzel szemben nem egyenlő értékű kiegészítője és nem pótolója a késnek, inkább azokra az esetekre való, amelyek a késnek már nem hozzáférhetőek.

Rendkívül gyakori a szájjüreg, tehát szájnyalkahártya, nyelv, ajkak rákos megbetegedése, főként erősen dohányzó luetikus férfiak kapják. Ez a rákos betegség nem alkalmas sebészi megoldásra. A beavatkozások kockázatosak és nemritkán a baj tovaterjedéséhez vezethetnek. Itt helyén való a rádium és röntgen, mi sebészek csak a terjedési utak kiirtására

szoktunk szorítkozni. Ezeknek a műtéteknek kockázata kezdetben csekély.

A golyva. Fiatalkori szétterjedő golyvák kés nélkül is gyógyíthatók. A göbös golyva soha semmi módon meg nem gyógyítható, csak késsel. A golyva a mi viszonyaink között nem az a jámbor betegség, mint Svájc és Tirol egyes helyein, ahol leggyakrabban kifelé nőnek, idegnyomásos tüneteket nem okoznak. A golyvák egyrészt erőművileg, általuk a környező szervekre gyakorolt nyomás folytán, másrészt a termelt mérgek útján rombolják a szervezetet. Azt is meg kell jegyezni, hogy ez nemcsak a közismert basedow-betegségre vonatkozik. Elsősorban a szív, majd a légzőszervek sínylik meg a huzamosan viselt golyvákat. Az egyszerű golyvaműtét főként kezdetben, gyakorlott sebész kezében csaknem kockázat-mentes. A kockázatot a hosszú ideig növelt golyvások viselik, akiknek szíve és légző utai már meg vannak támadva. De ez a kockázat elenyésző ahhoz a veszélyhez, amit továbbiakban ez a betegség jelent. Néhány százaléknál itt sem több a halálozás, főképpen, ha a sebész nem elbizakodott és a gyógyítás sikerét megosztja belgyógyász kartársával. Az anyagcsere fokozásával járó basedow-golyvák más lapra tartoznak. Bizonyos, hogy kezdet-kezdetén, főképpen könnyen induló betegségekben a belgyógyászati kezelés, leginkább a magaslati gyógymód és röntgen hatásosak és végleges gyógyuláshoz vezethetnek, de amennyiben a gyógyulás nem következik be, műtéti kezelést kell végezni, amely még a középsúlyos esetekben sem különbözik műtéti kockázat szempontjából a nem basedowos golyvások sorsától. Valamivel nagyobb kockázatot viselnek a súlyos esetek. De ma már olyan előkészítő gyógymód birtokában vagyunk, hogy a műtetre még alkalmas legsúlyosabb eseteket is említésreméltó kockázat nélkül operálhatjuk meg. Az elmetünetekkel járó tönkrement szívű, lerombolt szervezetű betegek műtetre nem valók. Műtéti kockázatuk óriási, gyógyulási reményük csekély.

Az aranyeres, visszeres betegségek műtéti vagy befecskendezéses gyógykezelésének – helyes javatok fennforgása esetében – műtéti kockázata említésre nem érdemes. A kockázat az, hogy nem tudunk biztossággal teljes gyógyulást ígérni.

A húgyutak köves megbetegedése műtéti kockázat szempontjából a műtét időpontjától függ. Kezdetben a hólyagban levő kövek vértelen eljárással eltávolíthatók. Erre nem alkalmas esetekben veszély csak ott fenyeget, ahol a hosszú ideig viselt kő súlyos gyulladásos elváltozásokhoz vezetett. Eltávolításra már nem alkalmas vesekövek műtete nem kockázatosabb a kezdetben említett mindennapi műtéteknél. Ha a kő benőtt a vese állományába, ha a vese fertőződik a kockázat- nő, de néhány százaléknál nem magasabb. A vesegümőkór, a vesedaganat ugyanilyen csekély kockázattal gyógyít-

ható kezdetben, tehát ezeknek egyik legkezeletibb tünete, a véres vizelet, mindenkor a legkomolyabban értékelendő.

A férfiak nyugodt öreg korának átka a prostata megnagyobbodása vértelen és véres nagysebészi és tükrös beavatkozások sorozatával kezelhető; lényeges, hogy a beteg ne akkor kerüljön sebészhez, amikor az ürülési akadály folytán a hólyagban és a felső húgyutakban pangó vizelet tönkretette a vesék olyanpíra érzékeny kiválasztó szöveteit. Ha még a legutolsó megoldást, a műtéti eltávolítást is végezzük, szakaszosan keresztül, a halálozás 10% alatt marad, ha megfelelő előkészítéssel csak erre a megoldásra alkalmas betegeket operálunk meg. E műtét nélkül pedig ezeknek a betegeknek kínos sorsa előbb vagy utóbb, de rövidesen úgyszólván megpecsétlődik.

Ezekután felvetődik a kérdés, hogy mik hát azok a veszélyes, sőt gyakran igen veszélyes beavatkozások, amelyek a sebészi intézeteknek 3-10%-os halálozását kiadják. Mint említettem minden megbetegedésből az elhanyagolt esetek. Sajnos, gyakran a bántalmak – főképpen a rákos bántalmak – olyan elhelyeződésűek, hogy kiirtásuk bármily kezdeti szakban meglehetősen nagy műtéti kockázattal jár. Elsősorban ilyenek az agydaganatok, bár itt is egyes jól felszerelt intézetekben csak hasonló megbetegedésekkel foglalkozó sebészek a halálozást a kezdeti 90%-ról jóval 10% alá szorították. A tüdődaganatok, tárgult tüdőrészek kiirtása ugyanígy nagyobb veszélyekkel egybekötött. Mindezek az elváltozások műtéti segítség nélkül katasztrófához szoktak vezetni. A nyelőső rákos daganatai a megtámadott szerv sajátossága és a hozzáférés nehézsége miatt csak ritka esetekben operálhatók eredménnyel.

A bőralatti gennyedések, tályogok és kötőszöveti sövények mentén tovahaladó gennyes fertőzések, phlegmonék sebészi gyógykezelése kockázattal alig jár. Más kérdés, hogy előrehaladott esetekben a sebészi feltárás ellenére a beteg továbbterjedő és vérmérgezéshez vezető gennyedésnek áldozatul eshetik. Jobbak a kilátásai az idült gennyedések, főként a csont és ízületi, valamint lágyrész gümőkór sebészi gyógykezelésének. A műtétek úgyszólván kockázatmentesek és ha az esetek nem túlságosan elhanyagoltak, a gyógyulást is meghozzák.

Kiragadtam egyes fejezeteket, tallóztam a sebészet nagy mezején és nem óhajtottam teljes képet adni, mert az itt, ebben a helyzetben nem lehet feladatom. Szeretném összefoglalni az elmondottakat és szeretnék általános következtetésekhez jutni. A legtöbb bántalom, beleértve a rákosokat is, minél elhanyagoltabb állapotban kerül sebész kezébe, annál nagyobb a műtéti kockázata. Különböző egészséges szervezetű emberek műtéti kockázata csekélyebb. Alapvető feladat: a leginkább veszé-

lyezettett csecsemő- és öregkorban a gyermekgyógyással és belgyógyással kéz a kézben haladni. Ne sajnáljuk a betegtől a műtét előtti napokat, ennek a befektetésnek az árán a beavatkozás veszélytelenebb és a gyógyulás rövidebb és simább lesz. A betegek ne sürgessék a sebészt, mert a sebész is ember, akit befolyásolni lehet. A műtétek zavartalan keresztülviteléhez megfelelően berendezett helyiségek, megfelelő, sokszor igen drága műtéti felszerelés, képzett ápoló személyzet és, képzett orvosi segédszemélyzet szükséges. A sebésznek egyéni kiválósága sokszor mostoha körülmények között is képes jó eredményeket elővarázsolni, de ezek kivételek, amelyre építeni nem okos.

A kormányzat kötelessége tehát, hogy a nemzet érdekében ezekről az alapvető előfeltételekről gondoskodjék, beleértve a sebésznek alapos és célszerű kiképezését. A betegnek pedig kötelessége, hogy adandó alkalommal legteljesebb bizalommal forduljon ahhoz a férfhoz, akinek közel olyan érdeke az ő sírna gyógyulása, mint a betegnek magának. Orvos-társainkat pedig csak arra kérjük, hogy a vértelen úton nem gyógyítható betegeket idejében juttassák hozzánk sebészekhez. Hogyha ezek az adottságok fennforognak, a sebészi gyógykezelés semmivel sem fut nagyobb kockázatot, mint a többi orvosi gyógymód és így a vele szemben érzett idegenkedés nem okos, nem indokolt.

S Z O C I Á L I S F I G Y E L Ő

A DÁN SZOCIÁLPOLITIKA ÉS SZOCIÁLIS REFORM

A nagyrészen agrárjellegű, mindössze 43.000 km² kiterjedésű kis Dánia a múlt század közepe óta fokozódó mértékben fordult iparának fejlesztése felé. Ekkor alakultak ki szociális viszonyainak eltolódásai és azoknak figyelembevétele a törvényhozásában. A XIX. század hetvenes éveinek elején indul el a dániai szakszervezetek megalakulása az akkori átmeneti viszonyoknak megfelelően korlátozott jelentőséggel. Már ezeknek figyelembevételevel megindult a munkásvédelem törvényes szabályozása (1873: 10 éven aluli gyermekek gyári munkájának betiltása; 1889: védelem a gyárakban a gépek veszélye ellen), de a tulajdonképeni dán szociális törvényhozás a kilencvenes években alakul ki.

Az 1891-ben megjelent *szegénygyámoltási törvény* még nagyon is bonyolult rendelkezéseket tartalmazott az ellátási kötelezettség, az ellátási jogosultság és a közületek részvétele terén egyaránt. Egyidejűleg meghozták az *öregségi biztosítás* törvényét is; ez azonban tág teret engedett az érdemesség elbírálásának és sokféle feltétel teljesítéséhez is volt kötve. Az 1892-ben megjelent első *betegpénztári törvény* alapját az önkéntes biztosítás szolgáltatta, majd 1907-ben megjelent a *munkanélküliség elleni biztosítás* első törvénye. 1908-ban a házasságon kívül született gyermek felnevelésére szánt hatósági pénzsegélyt, majd az elhagyott asszonytól nevelt vagy elhagyott gyermekek segélyezését, 1913-ban pedig a férjét eltartó nő gyermekének segélyezését iktatták törvénybe.

Dánia ezekkel a törvényeivel már akkor a vezető államok sorába – vagy talán az egyedüli vezetőállam szerepére – küzdötte fel magát. A világháború után, semleges ország létére elért gazdasági fellendülése szolgáltatta az alapját annak, hogy törvényhozása legfőbb feladatának tekintette ezeknek a törvényeknek egészen korszerűvé tételét. Ezzel az egész dán társadalom egységes életkeretét és magas életszínvonalát az élet fordulatától teljesen és véglegesen megóvott alapokra helyezte át.

Így 1921-ben bevezették a rokkantság elleni kötelező biztosítást; 1922-ben oly módon revideálták az öregségi ellátás törvényét, hogy a jövedelmi és vagyoni viszonyok figyelembevétele az *öregségi járulék* jogi alapjaira helyezték. Már ekkor rájöttek azonban arra, hogy az új törvények igen bonyolulttá teszik a régiekkel együtt a szociális viszonyok állandóan korszerű színvonalon tartását. Az összesen mintegy 50 fennálló törvény és rendelet egységesítését tehát 1933-ban négy főtörvényben fektették le, „*Szociális Reform*” néven. Ebben K. Steincke, a szociális ügyek minisztere egységes szabályokat létesített mindazokra az esetekre, amelyek lehetővé teszik egységes szabályok alkalmazását és elkerülik az olyan hátrányos elbánást, amelyek eddig, csupán a hozott törvényekben lefektetett és különböző időpontokban született határozatok révén adódtak. Például az özvegy gyermekének segélyezését addig hátrányban részesítették a többi segélyezett gyermekkel szemben.

A Szociális Reform négy főtörvénye a következő:

1. *A balesetbiztosítás.* Ez a munkaadóra hárítja, termelési költségek címén, a munka során adódó balesetek anyagi következményeit. Ide tartoznak a munka során keletkező bizonyos betegségek is. Ha a munkaadó fizetésre képtelen volna, úgy helyette a szakma többi munkaadói együttesen fizetnek. A baleseti biztosítás hatályba lép *táppénz* formájában, amely a munkabér 60%-át, de legfeljebb napi 4.75 dán koronát tesz ki, tartós munkaképtelenség esetén pedig az igényjogosult az évi fizetése 60%-át kapja *munkaképtelenségi járadék* gyanánt. Halál esetén a hátramaradottak nem járadékot, hanem egyszeri *segélyt* kapnak, amelynek maximális kiszámítási alapját évi 2100 korona munkabér alkotja. Felszólamlások szerve gyanánt létesítették a *Balesetbiztosítási Tanácsot*.

2. *A munkanélküliségre szóló biztosítás* törvénye kiterjed a díjtalan hatósági munkaközvetítők szervezeteire, a munkanélküliek ellenőrzésére és a békéltető eljárásokra. Mindezek a szervek szoros együttműködésben állanak az államilag elismert munkanélküli pénztárakkal; ez utóbbinak tagjai csakis vagyontalan bér munkások lehetnek, akiknek a bér munka a főfoglalkozásuk és egyedüli jöve-

delmük. A pénztárakat a munkaadók csekély járuléka mellett a munkások, azután a község és az állam járulékaik tartják fenn. Az új törvény az állam és község minimális járulékaikat minden, a munkásoktól befizetett 100 korona után az eddigi 49 koronáról 76 koronára emelte fel. Minél kisebb a pénztár munkásainak jövedelme, annál nagyobb a községekből fizetett járuléka és elérheti a 90%-ot is. A munkanélküliségi támogatás a munkabér $\frac{2}{3}$ -ának felel meg, de nem haladhatja meg a napi 4 koronát a családfenntartó és a napi 3 koronát a nem családfenntartó munkások számára. A támogatás azonban csupán a pénztári tagság 12. hónapja után kezdődik és megszűnik, ha a tag az utolsó 2 év alatt 10 hónapig munka nélkül volt. Ez utóbbi rendelkezés alól a miniszter kivételt tehet. A munkanélküliség elleni biztosítást kiegészítő 1937 május 7-i törvény beszüntette a magánvállalatoknál a túlórák rendszerét.

3. *A népbiztosítás*: a Szociális Reform leglényegesebb és legújyszerűbb, az egész világ figyelmét felkeltő törvénye, az egész 21 és 60 év közötti lakosságot kötelezi elismert betegpénztárak tagságára. A tagsággal együttjár egy kötelező és egyetemes balesetbiztosítás is. A betegpénztárak száma 1600. Betegség esetén díjtalan orvosi és kórházi kezelést adnak, azután anyasági segélyt és 26 hétig terjedhető táppénzt. Az állam minden vagyontalan pénztári tag után 2 korona kiegészítő járulékot fizet a pénztárnak és a betegségi szolgáltatások, táppénzek, üdültetések, fogkezelések negyed részét átvállalja. Külön járulékot fizet az állam krónikus betegek után. A népbiztosítás 1936-ban 13.3 millió betegnapra terjedt ki, amiből férfiakra 5.1 millió, nőkre 6.6 millió és gyermekekre 1.6 millió betegnap esett. A betegpénztárak összebevétele ugyanebben az évben 71.2 millió korona volt, amiből a tagok 48.7 millió, az állam 18.3 millió és a községek 1.8 millió koronát fizettek be. Nagyon fontosak a rokkantságot megelőző intézkedések és kezelések; ezeknek érdekében az iskolai hatóságok és orvosok kötelesek bejelenteni, ha a munkaképesség csökkentésére alkalmas betegségek előjeleit észlelik. A népbiztosítást betetőzi az öregségi vagy rokkantsági életjáradék; ez a 60. életévvel kezdődik és alapösszege a feltételeknek megfelelő házaspároknál évi 1086 korona a fővárosban, 912 korona a vidéki városokban és 702 korona a falvakban. Egyedülálló vagy a feltételeknek meg nem felelő férfiak évi 732, illetve 606 vagy 468 korona alapösszeget, nők 678, illetve 564 vagy 432 koronát kapnak évi alapösszegül. Ez az alapösszeg az árindex alapján változik és különböző pótlékokkal növelhető. Aki 60. életévét meghaladó korban veszi csak igénybe ezt a járadékot, aránylagosan magasabb összeget élvez. 1937-ben az öregségi járulékot élvező egyének száma 142.000 volt, ebből 21.000 házas egyén. A 65. éven felüli lakosságból a férfiak 46%-a és a nők 56%-a részesült benne. Az 1936-37. évben öregségi járadék címén 83.3 millió korona került járadék gyanánt kifizetésre, amiből 69.9 millió volt az alapösszeg, míg a pótlékok 3.1 milliót tettek ki, az aggodt otthonában kifizetett összegek 7.3 millió koronát, a betegápolás pedig 3 milliót.

4. *A közületi gondoskodás* törvénye azoknak a rétegeknek az életszínvonalát kívánja biztosítani, amely rétegek a fentiekben említett három biztosítási törvény egyikének hatálya alá nem esnek. Ez a törvény 41 addig hozott törvényt helyettesítve, nem kevesebb mint 335 pontban szabályozza többek között a magánszemélyek eltartói, illetve fenntartói kötelezettségét a hatóságok előtt gyermekeikkel szemben stb., azután szabályozást nyert a törvényben az eltartás, illetve ellátás módja és jogosultsága. Ilyen gondoskodásra csak dán állampolgár jogosult – kivéve, ha az idegent nem bocsátják vissza

hazájába, mely esetben a külföldi szintén megkapja az ellátást. Az állam $\frac{2}{3}$ részben viseli az e törvényben lefektetett közületi gondoskodás költségeit, amelyre a rászorultak az állandó lakhelyen jogosultak. A törvény rendkívül részletesen foglalkozik a gyermekekről való gondoskodással, nevelésre kiadott vagy nevelt gyermekek helyzetének szabályozásával. Ha a családi kör nem alkalmas a gyermek kellő szellemben való felnevelésére, gyermekvédelembizottság veheti át annak felügyeletét; ez minden községben fennáll a *Gyermekvédelmi Országos Hivatal* főfelügyelete alatt. Az apa vagy anya kötelező nevelési járuléka az ilyen gyermekek esetében a község kiegészítheti, árvaik esetében szintén járulékot fizet. 1936-37. évben 39.020 házasságon kívül és 17.927 házasságból született gyermek részesült nevelési járulékból s annak befizetésében 41.305> illetve 10.753 arra kötelezett személy bírt 43.7, illetve 28*2% részesedéssel. A fennmaradó 6.5 millió koronát az állam és a községek viselték. Ugyanebben az évben 9171 özvegyasszony 18.929 gyermek és 2041 özvegyember 5321 gyermek részére nyert támogatást. A támogatott árvaik száma 839 volt. Az állam részesedése 3*8 millió koronát tett ki. Oly felnőttek részére, akik különleges betegségben vagy fogyatkozásban szenvednek (vakok, siketnémák, elmebetegek, tüdővészések), segélyek és állandó elhelyezés vagy felügyelet költségei címén községekből 32*9 millió volt a kifizetés. A törvény alapján eltartást vagy támogatást élvező személyek száma ugyanezen évben 82.838 volt, községi segélyt nyert választójoga megtartásával 179.262, annak elvesztésével 8741 személy és szegénygondozásban 4711 személy részesült. Az erre a három kategóriára eső kiadások összege 49.8 millió, 5.9 millió és 2.3 millió volt.

A munkásvédelem terén 1919 óta bevezették a *nyolcórás* munkanapot, egy évvel később betiltották az éjszakai munkát a sütődégekben. 1921-ben törvénnyel szabályozták a *háztartási alkalmazottak jogi helyzetét* és védelmét. Egyben megfelelő kiképzésükre és munkanélküliségük esetén való elszállásolásukra külön otthont létesítettek könyvtárral, zeneteremmel, különböző elméleti és gyakorlati tanfolyamokkal. Két évvel később a 14 éven aluli egyének felfogadását tiltották el az ország-hajóin, továbbá a 18 éven aluli fűtők vagy szénhányók alkalmazását, és rendezték a tengerészek bérfizetésének, úgyszintén betegség esetén kezelésüknek biztosítását. 1932-ben* jelent meg az üzletek vásár- és ünnepnap kötelező zárvatartásának törvénye. 1937-ben törvénnyel szabályozták az üzleti és üzemi alkalmazottak fizetési szabadságát, amely évenként minden, az üzemben eltöltött hónap után egy hétköznapi és ez egyfolytában töltendő ki a május 2 és szeptember 30 közötti időszakban. Ugyanekkor hozták a *tanonctörvényt*, ez a tanoncok tanulási idejét, a nekik nyújtandó ellenszolgáltatást, betegellátásukat és a szerződő felek kötelezettségeit szabályozza. A törvény betartásának ellenőrzésére minden szakmának megvan a maga vegyesbizottsága, csúcsszerve gyanánt pedig a *tanonctanács* szerepel. 14 éven aluli egyének egyáltalán, 14-18 közöttiek pedig éjjel nem foglalkoztathatók. Ezzel szemben Dánia nem ismeri a nők éjjeli munkájának tilalmát, mert ezt rést ütne a férfiakkal való egyenlőségük elvén. 1915 óta a nőknek az országgyűlésre való megválasztását törvény biztosítja. 1938-ban törvényben fektették le a magánalkalmazottak és munkaadók viszonyát is.

A munkaadók egyesületeinek csúcsszerve az 1896-ban alakult „*Dansk Arbejdsgiverforening*” Ez 1937-ben 175.000 munkást foglalkoztatott. A munkásszakszervezetek csúcsszerve „*De samvirkende Fagforbund*” két évvel később alakult meg. Békéltetőszerve 1910 óta.

áll fenn. 1937-ben két törvény jelent meg a lakásbérlők és üzemi bérlemények védelmére.

A többi skandináv országhoz hasonlóan Dánia is a prohibíció rendszerét vette át. Törvényes tilalom ugyan nem létesült, de a szeszárúsítás és fogyasztás erős korlátozások alatt áll és nagy az alkohollelenez egyesületek tagjainak száma (1931-ben 120.000). 1933-ban a kormány külön szervet létesített a belügyminisztériumban („Aedruelighedskonsulent”) az alkohollelenez mozgalom vezetésére. Mindezek hatásaképpen a háború előtt 100 lakosonként 6*75 litert kitevő szeszfogyasztás most 2.5 literre csökkent.

1934 óta törvényben szabályozták a kivándorlási iroda szervezetét a kivándorlók támogatására és kivándorlásuk után való nyilvántartására.

Szende Zoltán

AZ „UTÁNPÓTLÁS” KÉRDÉSE NÉMETORSZÁGBAN ÉS HAZÁNKBAN

Németországban minden gyermek, vagy ifjú, amikor az iskolából kilép, hogy magasabb iskolát, vagy életpályát válasszon, körzetének pályaválasztási tanácsadóhelye elé kerül. A pályaválasztási tanácsadás általában az illető tehetségét, kedvét és egyéb egyéni körülményeit veszi tekintetbe. A tanoncnak készülő fiúifjúságnál azonban ezen túlmenően tekintetbe veszik az egyéntől független társadalmi adottságot: az egyes foglalkozási ágak utánpótlási szükségletét is. Az utánpótlási szükségletről a munkaügyi minisztérium tájékoztatja a tanácsadás szerveit évenként kiadott „utánpótlási tervezetben (Berufseinsatzplan). A tervezet ma még nem öleli fel a tisztviselői és a szak- vagy főiskolai előképzettséget kívánó pályákat, mert ennek lelkiismeretes előkészítéséhez még hiányzanak az előfeltételek. A tervezet előkészítése minden év június 30-ával kezdődik, amikor áttekintést nyertek az iskolákból kikerülő ifjúságról. Ennek alapján körvonalazzák meg a tervet, amelyet ebben a formájában az érdekelt szakszerveknek véleményadás végett megküldenek. November i-re az egyes üzemek is benyújtják tanonc-szükségletüket. A terv végleges megállapítását megelőző tanácskozásokon valamennyi érdekelt hatóság és szerv (az ipar, a „Reichsnährstand” és a Munkafront) résztvesz. A terv végleges formájában a hivatási ágak (és nem egyes hivatások) következő évi számszerű utánpótlási szükségletét tartalmazza.

A pályaválasztási tanácsadás, amikor a foglalkozások számszerű utánpótlási szükségletét tekintetbe veszi a hozzá fordulókat tájékoztatásánál, nem tesz egyebet, mint a társadalomgazdaságtan által is hangoztatott piaci egyensúly felé való törekvést könnyíti. A társadalomgazdaságtan tanítása szerint a tanult munka „piac”-án is a kereslet és a kínálat az egyensúly felé törekszik, mert az egyesek pályaválasztásuknál azt is mérlegelik, hogy milyenek a keresleti s ennek következtében a kereseti viszonyok. Minél helytállóbb ismeretek alapján történik ez a mérlegelés, annál tökéletesebb a „piaci mechanizmus önműködő egyensúlyra törekvése”. A pályamegválasztás idején azonban az egyes „piaci ismerete” csekély s mire kellő tájékozottságra szert tehet, addigra már nem változtathat könnyen pályát, mert szakképzettsége egy pályához köti. Így az illető pálya esetleges túlszűfolttsága, vagy ellátatlansága már csak a következő nemzedékek pályaválasztására lesz befolyással. Ennek következtében a kereslet és kínálat kiegyenlítődése elég nagy időközökre terjed. Az utánpótlási tervezet, amely intézményesen megállapítja a keresleti viszonyokat, ezzel ellentétben már a pályá-

választás előtt rendelkezésre bocsátja a pályaválasztónak a szükséges „piaci ismereteket”, hogy ezt már ő s ne csak az ő kárán okulva a következő nemzedék használhassa. Nem történik tehát egyéb, mint a kereslet és kínálat kiegyensúlyozásának egészen rövid időközökre szorítása.

Felfogásunk szerint az emberi munka nem áru s így bérének szempontjából nem lehet tárgya az egyszerű kereslet-kínálati törvénynek, elosztását tekintve azonban a szociális szempont is a közgazdaság törvényeinek tökéletesebb érvényesülését kívánja, mert a társadalom érdeke is az, hogy az egyes hivatási ágak között a munkaerő a szükségletnek megfelelően helyezkedjék el.

Szükséges tehát az irányítás, más kérdés azonban az, hogy lehetséges-e? Az emberi munka az ember személyiségétől elválaszthatatlan. Nem az egyéni tehetség és kedv kell-e, hogy meghatározza a pályaválasztást? Állítjuk, hogy a tehetség és kedv tekintetbevétele nem zárja ki az irányítás lehetőségét. (Irányításon itt az utánpótlási szükséglet szerint való irányítást értjük.) A tehetség és kedv az egyén világában gyökerezik, az irányítás, gyökere a társadalom világa. A tehetséget objektív, az egyén akarattól független testi, szellemi és lelki adottságok határozzák meg. A kedv teljesen szubjektív. A tehetség rendszerint nemcsak egy bizonyos hivatásra vonatkozik, hanem a hivatások tágabb területére. Senki sem állíthatja magáról, hogy néki csak egy bizonyos meghatározott hivatáshoz van tehetsége és más hivatás ellátására képtelen. Azt azonban mondhatja, hogy csak egy bizonyos hivatáshoz van kedve. Tehát csak a kedv és nem a tehetség az, ami egyetlen hivatásra irányulhat. A kedv pedig tisztán személyes benyomások alapján alakul ki, amelyeknek rendszerint nem sok alapjuk van a hivatások tényleges ismeretében. Sokszor az emberek olyan hivatásra éreznek kedvet, amelynek ellátására nincs tehetségük.

Az irányítás lehetőségét az adja meg, hogy a tehetség nem kizárólag egy, hanem több hivatásra vonatkozik. Ebből következik, hogy a pályaválasztásra első sorban a tehetség az irányadó s csak ezután jöhet tekintetbe az irányítás és a kedv. Ez utóbbit sem lehet elhanyagolni, hiszen a munkára való kedv a jó munkának egyik előfeltétele. Csakhogy ez nem mindig határozott, kialakult. Ha mégis, az egyénnek a kedve is teljesen határozott, akkor az irányítás csak ezután, tehát csak harmadsorban érvényesülhet.

Ezen az elvi alapon állva a pályaválasztási tanácsadás senkit nem kényszerít egy pályára, hanem csak útbaigazít. S amikor évenként számszerűen megállapítja az utánpótlás szükségletét, akkor e számmal csak irányt jelöl. Nem is tehet mást, hiszen megtörténhet, hogy az össz-szükséglet nagyobb mint az összes számbajöhető ifjú száma. Hiszen már 1941-ben 200.000 tanonc helyét nem lehetett betölteni. S ez a hiány nemhogy csökkenni fog a jövőben, hanem valószínű, hogy 1947-ig állandóan emelkedik, s csak 1949-től kezdve fog a helyzet javulni. A „Soziale Praxis” példákat is közöl, amelyek bizonyítják, mennyire nem merev az utánpótlási tervezet végrehajtása. Pl. az építőiparban a tanultságot kívánó munkahelyeken az évi utánpótlás 1938-tól 1940-ig 40.000-ról 32.000-re süllyedt. Ezért az 1941 évi tervbe irány-számmak a 40.000-et állították be. A következmény az volt, hogy tényleg sikerült megállítani az utánpótlás süllyedő irányzatát, az utánpótlást azonban csak 37.000-re sikerült felemelni. Ezért 1942-re 42.000-et vettek tervbe. A nagy érdeklődést kiváltó fémipari pályákon az utánpótlás visszaszorítása volt szükséges. A tervet itt is csak kb. egyharmadrészben sikerült végre-

hajtani. A bányászatban meg egyáltalán nem sikerült növelni az utánpótlást. E példák mutatják, hogy az irányítás nem merev formulákkal dolgozik. Nincs is szükség rá, mert az egyes hivatási ágak túlszűfoltóságát, vagy munkaerőhiányát nem egy év utánpótlása dönti el. A „terv” csak lehetővé teszi, hogy évek során rugalmasan kiegyenlítsék a hivatási ágak munkaerő-ellátásának különbségeit.

A tanoncifjúság pályaválasztását nemcsak közvetlenül a tanácsadók irányítják. A Birodalom arra törekszik, hogy az ifjú maga is helyesen tudja megválasztani pályáját, ezért a Hitler Jugend keretében tervszerű pályafelvilágosítással terjesztő: a pályaismereteket. A kevésbé kedvelt hivatási ágak vonzóerejét is igyekeznek növelni, ha közgazdasági jelentőségük így kívánja. A vonzóerőt elsősorban az előrehaladás lehetőségével növelik, tekintetbe véve az ifjak és a szülők egészséges törekvését a társadalmi emelkedésre. A bérek emelése és a szociális gondoskodás tökéletesítése szintén a vonzóerő növelésének eszköze.

A jelenlegi viszonyok között azért fontos az „utánpótlási terv”, mert kevés a munkaerő és sok a betöltendő munkahely, ezért a tervnek szociális vonatkozásai mellett elsősorban termeléspolitikai jelentősége van. Ha azonban megváltoznának a viszonyok és nem munkáshiány, hanem munkahely-hiány lenne, akkor is fontos lenne az „utánpótlási terv”, amely lehetővé teszi az adott viszonyok mellett a munkaerő leghelyesebb elosztását a hivatási ágak között. Ez esetben a terv jelentősége elsősorban szociális lenne s csak másodsorban termeléspolitikai.

Magyar vonatkozásban nem ismeretlen a tanoncpályaválasztás irányítása a kereslet alapján. Túlszűfoltóság idején egyes szakszervezetek saját kereteiken belül és saját külön érdekeik szem előtt tartásával korlátozták a tanoncok utánpótlását. Így a nyomdász, fényképész, könyvkötő, könyvkereskedő, szűcs, bőrdíszmű, finom műszerész és ötvösiparban. Ez utóbbinál különösen érvényesültek a partikuláris zsidó érdekek. A német pályaválasztási irányításnak jelentősége tehát nem a gondolat újdonságában van, hanem abban, hogy az irányítás szempontja nem partikuláris csoport-érdek, hanem a nemzeti társadalom egyetemes érdeke.

A tanonc-utánpótlás kérdése az utóbbi időben erősen foglalkoztatja Magyarországon is az érdekelteket. A budapesti iparkamara a múlt év végén foglalkozott a kérdéssel. Szóba került a képességvizsgálat kötelezővé tétele és az a probléma, hogy miként lehetne biztosítani a tanoncoknak a megfelelően képzett és a tanoncképzésre egyébként is alkalmas mestereknél való elhelyezkedését. Hangsúlyozták, hogy kívánatos az utánpótlási szükséglet intézményes megállapítása is, aminek a munkáját az érdekképviseltek közreműködésével a kamara vállalja magára. A kamarának megfelelő elgondolásai vannak egy korszerű tanoncotthon megvalósítására. A Keresztény Iparosok Országos Szövetsége rendezésében a fővárosi ipartestületek vezetői értekezletet tartottak, ahol Áfra Nagy János, a Székesfővárosi Pályaválasztási Tanácsadó és Képességvizsgáló Intézet igazgatója megállapította, hogy Magyarországon különösen a kézműipar tanonchiánya nagy. 1940-ben kereken 50%-kal több önálló kézműiparos volt Magyarországon, mint 1913-ban, mert számuk 140.000-ről 210.000-re emelkedett. Ezzel szemben a tanoncok száma 105.000-ről 77.500-ra csökkent. Ezt a hiányt csak részben okozza az, hogy az ifjakat a gyáripár veszi fel. A megoldás egyelőre az lehetne, ha tanoncotthonokkal lehetővé tennék, hogy vidéki ifjak is szakmát tanuljanak a városban. A szövetség ügyvezető elnökének, Mádl Jánosnak,

egy nyilatkozata szerint a gépi és az elektrotechnikai szakmában bőség és túltermelés van, ugyanakkor más szakmákban tanonchiány mutatkozik. A szövetség egyébként megkezdte a munkát, hogy a magyar tanoncképzést helyes irányba terelje. Így mindenekelőtt megállapítják, vajon melyik foglalkozási ág az, amely a jövőre nézve fejlődést mutat és hol várható visszahanyatlás. Azokról a szakmákról, amelyekben fejlődés várható, füzeteket bocsátanak ki és összefoglalják azokat a lehetőségeket, amelyeket a szakma a tanonc számára nyújt. Ezeket a füzeteket Budapesten és a vidéken is a polgári és a középiskolák negyedik osztályú növendékei, valamint a nyolc osztályú elemi felsőbb évfolyamai között ingyen szétosztják.

A szociáldemokrata szakszervezetek az iparügyi miniszterhez intézett felterjesztésükben rámutattak arra, hogy a szakmunkásutánpótlás biztosítását egyszerre megoldaná a tanoncok bérminimumának törvényes megállapítása, mert csak ezzel lehet a kifutói és segédmunkási pályákról a mesterségtanulás felé irányítani az ifjúságot. A tanoncjelöltek nagyrésze ugyanis inkább a nagyobb keresetet, kevesebb kihasználást és több függetlenséget jelentő kifutói, segédmunkási és hasonló minőségben helyezkedik el. A tanonctartási jog elvonását kívánják a meg nem felelő mesterektől s azt, hogy a tanoncokat fől szabadulásuk után kötelezően legalább egy évig segédi fizetés mellett kelljen továbbfoglalkoztatni, így vélik meggátolhatónak, hogy a mesterek a tanoncokat más munkára kényszerítsék ahelyett, hogy egész tanulóidejüket a szakma tanítására fordítanák.

Általános véleménye az érdekelteknek, hogy a tanoncotthonok szaporítása üdvös, de nem egyedüli megoldása a tanonckérdésnek. Kétségtelenül megszűnendő az a kívánság is, hogy az ország messzi vidékeinek tanoncait ne vonzzuk a fővárosba, hanem tegyük lehetővé, hogy szűkebb hazájukban képezzék magukat. Ez vonatkozik elsősorban Erdélyre. Ezért Erdélyben a legsürgősebb teendő a marosvásárhelyi – már meglévő – tanonckiskola megfelelő épülethez juttatása.

Legújabbán arról értesülünk, hogy a főváros magasépítési ügyosztálya a folyó évben kivitelezésre kerülő építkezések tervezetébe felvette a Zita-telepen lebontott barakok helyén új tanoncotthon létesítését, 1*8 millió pengős kerettel.

A magyar tanonckérdés megoldására – amint látjuk – több oldalról is nyilvánul meg akarat, sőt több oldalról kezdeményező lépések is történnek. Hiányzik azonban az egész kérdést egyetemes szempontból megoldani akaró átfogó szervezett munka. E helyütt még csak azt kívánjuk hangoztatni, hogy a szociális problémákat már jelentkezésükkor kellene felismerni és megoldani s nemcsak akkor foglalkozni azokkal, amikor azoknak káros nemzetgazdasági hatásai már súlyosan érezhetők. Ezért fontosnak tartjuk azokat a statisztikai felvételeket, amelyek a tanoncok szociális helyzetét időről-időre feltárják. A székesfőváros már végzett ilyen munkát 1930-ban s most az 1940 évi felvétel adatai állanak részletes kidolgozás alatt Előzetes eredményeit már ismerjük s érdeklődéssel tekintünk az anyagot részletesen feldolgozó kiadvány megjelenése elé.

Az iparos és kereskedő utánpótlásnak kérdésének foglal állást Felkay Ferenc székesfővárosi tanácsnok a Honi Ipar 1942 februári számában. Helytelleníti a tanoncképzésnek mai rendszerét, amely szerint a tanonc egyszerre nyer kiképzést az iskolában és a mesternél is, mert ez nehezen egyeztethető össze, különösen ha tekintetbe vesszük, hogy a leventakötelezettség is igen jelentékeny idejét foglalja le a tanoncnak. Véleménye szerint sokkal tökéletesebb megoldás lenne, ha az elemi,

illetőleg polgári iskola után a tanonc képességvizsgálat Titan megfelelő szakirányú tanonciskolába vétetnék fel és csak ezután jutna további kiképzésre a mesterhez. Elismeri, hogy ennek a tervnek a keresztülvitele csak ligy lehetséges, ha a legtöbb esetben igen szegény tanoncokat felülről támogatják.

A tanoncotthonokról szólva hangsúlyozza, hogy „csak abban az esetben lehet szó tanoncotthonban való nevelésről és képzésről, ha azt a családi élet hiánya vagy alkalmatlan volta teszi elkerülhetetlenné. A cél nem lehet az, hogy a gyermeket a családtól elszakítsuk, hanem ellenkezően, minden eszközt meg kell ragadni arra, hogy a család egységét megőrizzük”. A továbbiakban őszintén megvallja, hogy nem híve a tanoncotthonok túlságos szaporításának, hanem a családi otthonok számát javasolná szaporítani, illetőleg a családokat erősíteni.

Mi is azon a véleményen vagyunk, hogy a tanoncotthonra csak azoknak a tanoncoknak van szüksége, akiknél a családi élet hiányzik, vagy alkalmatlan. Ellenben, amíg annyi ilyen tanonc van, hogy a meglévő tanoncotthonok többszöröse sem lenne elegendő a rászoruló befogadására, addig károsnak tartunk minden óvást a tanoncotthonok túlságos szaporítása ellen. Még el sem kezdődött a tanoncotthonok szaporítása s már is a túlzástól félünk? A túlzástól való óvások az indulás előtt rendszerint megakadályozzák, avagy hátráltatják magát az indulást. Elismerjük: jobb lenne, ha minden tanoncnak tanoncotthon helyett családi otthont biztosíthatnánk. De van-e rá mód? A tanoncotthonokra legfőként a vidéken élő szegény sokgyermekes családok fiainak van szüksége, akik szülei kis földjéből már nem tarthatók el s munkához sem jutnak. Ezért jön pl. sok fiú Erdélyből Budapestre tanoncnak. Hogyan adjunk nekik családi otthont? Mikor fogunk olyan eszményi állapothoz eljutni, hogy lesz elég földjük és munkalkalmuk az otthonmaradáshoz? Addig ne nyújtsunk nekik tanoncotthont? Hagyjuk őket az utcán csavarogni, ágyrajárni, menhelyeken aludni? A tanoncotthonok létesítésének és fenntartásának költségei elenyészőek a családi otthonok költségeihez viszonyítva. Nem számolhatunk annak a felfogásnak gyakorlatiasságával, hogy amit megtakarítunk a tanoncotthonokon, majd azt fordítjuk a családok erősítésére. A tanoncotthonok létesítése párhuzamosan folyhat a családok megerősítésének munkájával. Mi nem óvnánk az illetékeseket a tanoncotthonok számának növelésétől, csak azt hangsúlyozzuk, hogy a mennyiség növelése ne történjék a minőség rovására, sőt a meglévő otthonok minőségét is emelni kellene. Biztosítani kell, hogy az összes tanoncotthon hivatása magaslatán álljon s ezért az otthonokat kifogástalan és a fiatalokat nevelni tudó egyének vezessék.

Koch Ernő

KÜLFÖLDI MUNKÁSOK NÉMETORSZÁGBAN

2V4 millió külföldi dolgozott Németországban 1941 szeptemberében, közöttük 35.000 magyar – írja a „Südst Echo” 1942 január 23-i számában. Külföldi munkások azelőtt is dolgoztak Németországban, de egyrészt számuk nem volt ekkora, másrészt alkalmazásukat nem az állam irányította. Ezzel szemben ma a külföldi munkaerő felvételét és elosztását a Munkaelosztó Hivatal végzi, a következők alapján: 1. A toborzásnál az érdekeit ország szerveivel teljes egyetértésben kell eljárni, nehogy a munkást adó ország gazdaságát megzavarják, hiszen azok gazdaságának zavartalansága a Németbirodalomnak is érdeke. 2. A je-

lentkezésnél kerülni kell minden kényszert. Alapelv az önkéntesség. 3. A vonatkozó államszerződések keretein belül a külföldi munkások jogállása ugyanaz, mint a német munkásoké. Bér- és munkafeltételek tekintetében is. Ezért a munkások saját nyelvükön írott tájékoztatót kapnak a német jogviszonyokról. 4. Munkábaállítás előtt mindenkit orvosilag felülvizsgálják. 5. A lekötés legfeljebb egy évre történjék, nehogy megszakadjanak a munkás kapcsolatai hazájával. 6. A mezőgazdaságban egyszer alkalmazott munkás nem mehet át más termelési ágba.

Ez alapelveken felül további rendelkezések is vannak, amelyek célja elsősorban az, hogy a munkás kapcsolatát erősítsék saját hazájával. Így devizajogi könnyítésekkel lehetővé teszik, hogy a munkások megtakarított pénzüket hazaküldhessék. A havonta hazaküldhető legnagyobb összeg a következő:

	Magyarországra Romániába Bulgáriába		
	m	á	r
ipari munkásoknál	60	70	100
mezőgazdasági munkásoknál	50	60	80

Nőtlen munkások évente egyszer, nős munkások pedig félévénként utazhatnak haza családjuk látogatására. 500 kilométeres távolságon belül 7 nap, 700 kilométerig 8 nap, 1000-ig 9 és 1000 kilométeren túl 10 nap a szabadság az utazási időn felül, úgyhogy ez az idő mindenkinek teljesen rendelkezésére áll. A határig az utazás költségeit az üzemek fizetik. Az utazási nehézségek miatt megengedik, hogy két egymásra következő fél-évi szabadságot együtt vegyenek ki a munkások. Ilyenkor a munkás megkapja az egyik utazáshoz szükséges napokat szabadságához, ezáltal rendszeren a szabadság 2 nappal hosszabb.

A külföldi munkások gondozása a Munkafront feladata.

E helyütt említjük meg, hogy a külföldön dolgozó magyar ipari munkásokkal kapcsolatos ügyek gyors és eredményes lebonyolítása érdekében az iparügyi miniszter az állami munkaközvetítő hivatalban külön osztályt alakított. Az osztály feladata a magyar honos ipari munkások külföldre való közvetítése, ezeknek nyilvántartása, a külföldön dolgozó magyar ipari munkásoknak és hozzátartozóiknak gondozása, illetve ügyeiknek és egyéni panaszainak intézése.

HÁBORÚS LAKÁSVISZONYOK ÉS HÁBORÚS LAKÁSPOLITIKA

A rendelkezésre álló adatok alapján az alábbiakban nyolc állam – köztük Magyarország – háborús lakáspolitikájának rövid ismertetését adjuk. A világszerte egyöntetűen jelentkező lakásprobléma összehasonlító vizsgálata módot nyújt a mai magyarországi lakáspolitiká szélésebb horizonton történő szemléletére.

Norvégia. – A háború elején bekövetkezett lakásínség oly nagyarámú lakbéremelkedést indított meg, hogy már a múlt év elején szükségesnek bizonyult a lakbért olyan arányban csökkenteni, hogy az az 1940 április 8-án érvényben lévő lakbérnél 10%-kal alacsonyabban álljon. A lakásépítésben eddig állami pénzek még nem szerepeltek, hanem hitelegyletek alakultak erre a célra, összesen 250 millió korona tőkével.

Svédország. – Tudvalévő, hogy már a háború előtt sem voltak itt kedvezőek a viszonyok e téren, a lakosságnak fele ugyanis szoba-konyhás lakásban lakott. Bár a német lakáspolitiká serkentő hatása sokat javított a helyzeten, a kétszoba-konyhás lakásstandard

még csak igen sok idő múlva lesz elérhető. Oka ennek, hogy Svédországban az építkezési költségek, különösen az építómunkások bére, rendkívül magasak, úgyhogy egy kétszoba-konyhás lakás évi bére – a lehető legegyszerűbb kiállítást feltételezve – 1300 korona lenne, ami a munkásosztály számára elérhetetlenül magas. Mindennek láncolatos következménye az egyre növekedő lakásínség és az építómunkások munka nélkül álló tömegének szaporodása, így pl. míg Stockholm 1940 novemberében 6000, addig 1941 januárjában már 15.000 építómunkás volt munka nélkül, ami 60%-os munkanélküliséget jelent. Ezért Svédországban a munkanélküliség és lakásínség ellen való harc párhuzamosan halad. A svéd kormány jelenleg egy lakásépítési törvényjavaslatot tervez 200-300 millió koronával.

Finnország. – A lakásínség itt az előző finn-orosz háború pusztításai miatt indult meg, aminek következtében a lakbér tarthatatlanul magasra emelkedett. A lakáspiac stabilizálása céljából a finn kormány a következő rendelkezéseket hozta: minden fennálló lakbérleti szerződésnek érvényben kell maradnia, a háziúrnak felmondáshoz joga nincs. A maximális bérek központi fűtéses házakban 10%-kal, a többiben 3%-kal lehetnek magasabbak, mint az 1939 június i-i bérek. Ha a háziúr az ily módon szükségessé vált bérleszállítást megtagadja, a lakbért egy erre a célra kirendelt bizottság állapítja meg. Továbbá hatósági lakásközvetítést is bevezettek.

Dánia. – A háború megkezdése óta a lakásépítkezés erősen hanyatlik. Míg 1939-ben 14.400 új lakást építettek, addig 1940-ben csak 6300-at. Ezért a kormány magánvállalkozásoknak új építkezések és átépítések céljaira kölcsönöket folyósít, továbbá intézkedések történnek a városok pusztulófélben lévő városrészeinek újjáépítésére. Az új építkezések főleg sokgyermekes családok elhelyezésére szolgálnak.

Svájc. – Érdekes, hogy itt a háború nem befolyásolta olyan kedvezőtlenül a lakásviszonyokat, mint általában. A kormány a háború kitörésekor elrendelte az általános mozgósítást és mivel a mozgósított családfelelősök sok esetben nem tartotta fenn önálló háztartását, ez a körülmény az üresen álló lakások számának növekedésére vezetett. Így pl. Zürichben az 1940 év egyes hónapjaiban lényegesen nagyobb az üresen álló lakások száma, mint az 1939 év megfelelő hónapjaiban:

	1939	1940
január	2·16%	2·26%
április	2·86%	3·24%
július	2·27%	3·01%
szeptember	1·94%	2·61%

Ez az arányszám azonban természetesen jóval nagyobb a 3-, 4- és többszobás lakásokban, továbbá a belvárosi kerületekben, mint a kisebb lakásokban, illetve a többi kerületekben.

USA. – A háború első pillanatában megbontotta azt az organikus fejlődést, mely a lakáspolitikában az 1937-es lakástörvény végrehajtásának megkezdését követte. A háború kitörésekor azonnal kivonták a magántőkét csaknem teljes mennyiségükben, melyek pedig éppen akkor kapcsolódtak be az USA építkezéseibe. A nyersanyag és a munkabér ára máris jelentősen emelkedett és több mint valószínű, hogy ennek hatása főleg a kislakásépítkezéseknél fog mutatkozni.

Németország. – A lakáshiány csökkentését szolgálja az a rendelet, amely kimondja, hogy amennyiben a főbérlő nem adna engedélyt albérlési szerződéshez nyomós ok nélkül, az engedélyt a „Mieteinigungsamt” is megadhatja. Kérdés azonban, hogy mi

a helyzet akkor, ha a lakbérleti szerződés már lejárt ugyan, de a bérlési viszony még tart, mert például a bérlő nem kap új lakást. A joggyakorlat szerint ebben az esetben az albérlésbeadáshoz való engedélyt nem lehet a Mieteinigungsamtól megszerezni! Ez kétségtelenül igen helytelen, amint a „Soziale Praxis” is kifejti, mert így igen nagyszámú lakás marad kihasználatlanul. Általában Németországban sem olyan nyomasztó a lakásínség, mint egyebütt. Ezt bizonyítja az is, hogy most szervezték meg a „Deutsche Akademie für Wohnungswesen”-t az eddigi „Deutsche Gesellschaft für Wohnungswesen”-ből, amelynek új munkaterületei sokkal nagyobb stílusúak, mint a környező államok nagyrészt háborús kényszerintézkedései: tájhoz kötött épületformák tervezése, épületrészek szabványosítása, a munkafolyamat mechanizálása, légvédelmi intézkedések, továbbá az építészet terén való tudományos kutatás és ezek eredményeinek a gyakorlati élet számára való kiértékelése.

Magyarország. – A háború következményeként pillanatnyilag nálunk is igen nagy a lakásínség, amit a folyó építkezések alig-alig tudnak csak enyhíteni. Ezzel együtt jár természetesen a lakbér nagyfokú emelkedése. Különösen súlyos a helyzet Budapesten. Az 1940 tavaszán megindult nagyarányú építkezések folytatódnak ugyan 1941 első 9 hónapjában, azonban ez utóbbi időszakban épült 2742 lakás nem tudja a lakáspiac feszültségét enyhíteni, mert legalább 5500-6000 új lakásra lett volna szükség. A lakáspiac feszültségéről jellemző képet kapunk, ha végigtekintjük, hogy 1938-1941-ig milyen mértékben növekedett Budapesten a lakásüröség (1 lakószobára eső lélekszám):

	jan.—márc.	ápr.—jún.	júl.—szept.	okt.—dec.	évi átlag
1938	1·74	1·74	1·74	1·74	1·74
1939	1·74	1·74	1·75	1·76	1·75
1940	1·78	1·79	1·80	1·80	1·79
1941	1·81	1·82	1·82	?	(1·82)

De jellemzi a lakáspiac állását a kiadatlan lakások számának alakulása is:

1935 év	6204
1939 „	1461
1940 „	1000
1941 „ (II. negyedében)	642

Nemcsak a lakásínség megoldása szempontjából, hanem szociális és főleg családvédelmi szempontból is igen helytelen az utóbbi idők nagymérvű garszonlakásépítkezése. A Közmunkatanács ezért kimondta, hogy a főváros 1. és 2. építési övezetében, tehát a legsűrűbben lakott belvárosban az épülő lakásoknak 30, a többi övben 20%-a lehet csak garszonlakás. A lakásínséget követő lakbéremelkedést szabályozza az 590/1942. M. E. sz. rendelet, mely kimondja, hogy az 1940 január 23-ika után épült házakban azt a bért kell fizetni, amelyben a bérbeadó az első bérlővel megállapodott. Új házakban fennálló határozott tartamú lakásbérleti szerződések hatálya bizonytalan időre meghosszabbodik. Albérlésben a bérleti szerződés ellenére is lehet adni lakásrészt. Különösen sokat kell várni azonban a székesfőváros közgyűlésének január végén hozott szabályrendeletétől, amely 5 évre terjedő kislakásépítési programot fektet le. Ismeretes, hogy a főváros 1939-ben megindult kislakásépítési akciójának fedezetét kölcsön biztosította, melyet viszont a felépült lakások lakbérjövödelméből fedeznek. Újabb építkezések esetén azonban a fővárosnak más eszközökhöz kell folyamodnia, mert – eltekintve attól, hogy az új kislakások bérét igen alacsonyan szándékoznak megállapítani – az építési

költségek drágulása miatt az említett jövedelem a kölcsön törlesztésére távolról sem lenne elég. Ezért a szabályrendelet egy kislakásépítési alap létesítését rendeli el oly módon, hogy minden háztulajdonos az alaphoz való hozzájárulásként a nyers házbérlőjévétele 3%-át, a zsidó háztulajdonosok ellenben 10%-át kötelesek fizetni, bérbeadás esetén azonban a bérlők bérleményük után a reájuk eső részt kötelesek a háztulajdonosnak megteríteni.

König Ágnes

A HÁZASSÁGI KÖLCSÖN KÜLFÖLDÖN ÉS HAZÁNKBAN

Minden nemzet legbiztosabb alapja a család, mert ezen alapszik a jövő nemzedék. A családalapítások számának gyarapításával egészséges utódok születését igyekszik előmozdítani ezirányú külföldi intézkedésekhez hasonlóan az 1942 január 1-én megjelent kormányrendelet a magyar házassági kölcsön életbelépéséről.

A népszaporodás fontosságát külföldön már régen felismerték, mégis a legcélravezetőbb szociális intézkedés: a gyermekkel törleszhető házassági kölcsön, nem régi keletű. Először *Németországban* valósították meg, ahol az 1933-ik évi törvény szabta meg feltételeit. Ezek szerint minden igazoltan szegénysorsú fiatal német jegyespár részesülhet az 1000 márkáig terjedő kamatmentes kölcsön segélyében. A folyamodványhoz orvosi bizonyítványt kell csatolni a házasulandók egészségi állapotáról. A kölcsön visszafizetése a házasságkötéstől számítva havi 1%-os részletekben esedékes, de minden gyermekszületéssel a kölcsön 25%-át elengedik és egy évi haladékat nyújtanak a további részlet lefizetésére. A negyedik gyermek születésekor már nem marad törlesztendő rész; ha pedig gyermek nem születik a házasságból, a kölcsönt 8 év alatt kell visszafizetni. Külön érdekessége a német házassági kölcsönnek, hogy nem folyósítják készpénzben. A házasulandók ipari bonokat kapnak, ezeket nem a nagy áruházakban váltják be, hanem a keresztény kisiparosságot juttatják velük pénzhez. Az ilyen bonokkal minden beszerezhető, ami csak egy kezdő háztartáshoz szükséges, csak női ruhananyagot nem lehet rajta vásárolni. Ezzel elkerülhető, hogy a kölcsön esetleg kizárólag női beruházásra fordíttassék. A házassági kölcsön segélyében való részesedés előfeltétele volt kezdetben, hogy az asszony ne legyen állásban. Ezt a rendelkezést a munkapiacban beállott kedvező változás után megszüntették.

Már a törvény életbelépése után való évben kezdett kibontakozni az eredmény. A házasságkötéstől számított egy éven belül a kölcsönt igénybevett összes házasságból 66%-ban született gyermek, átmenetileg később ez a százalék kissé csökkent, most ismét erősen emelkedik. A születések száma a megkötött házasságokkal arányban évenként átlag 20%-kal emelkedett. Az 1939 év végéig 1,392.626 kölcsönt osztottak ki, ez a szám azt jelenti, hogy évenként több mint 200.000 házasulandó veszi igénybe. Újabbban egyre több törvényes intézkedés gondoskodik arról, hogy a többgyermekes családok különféle kedvezményben részesüljenek.

Az olasz családvédelmi politikát szolgálja az 1937 évi rendelet házassági kölcsön folyósításáról, amelynek feltételeit később, 1939-ben módosították. Az olasz házassági kölcsön az ottani viszonyokhoz alkalmazkodik és ezért részleteiben különbözik a németországitól. A kölcsön 1000-tól 3000 líráig terjed, amelyet a 28. életévüket be nem töltött fiatal olasz állampolgár házasulandók vehetik igénybe abban az esetben, ha együttes jövedelmük kisebb 12.000 líránál. Az olasz

házassági kölcsönt szintén havi 1%-os kamatmentes részletekben kell törleszteni. Az első részlet a házasságkötés utáni hatodik hónapban esedékes, viszont ha az asszony már az ötödik hónapban teherben van, a visszafizetést csak a 18. hónapban kell megkezdeni. A házaspár első gyermekének születésekor elengedik a kölcsön 10%-át, minden további gyermek születése pedig progresszíven nagyobb rész elengedését eredményezi, oly módon, hogy a második gyermek születésével az összeg 20%-át, a harmadikkal 30%-át, a negyedikkel a fennmaradó részt engedik el. A pályázati feltételek szerint nem részesülhetnek a kölcsön kedvezményében azok az alkalmazottak, akik akár az államtól, akár közülettől vagy magánvállalatoktól családalapítás címén jutalmat már kaptak. A kölcsön életbelépésétől 1940 év márciusáig bezáróan 142.527 házassági kölcsönt folyósítottak. Statisztikai adatok bizonyítják, hogy a kiutalt kölcsönök száma minden előző évi adattal szemben lényegesen emelkedik.

Franciaországban is hasonló nagyjelentőségű intézkedéseket tett a kormány a népszaporodás fokozása érdekében. Az 1939 évi rendelet értelmében minden francia állampolgár fiatal jegyespár igénybeveheti az 5000-tól 20.000 frankig terjedő házassági kölcsönt, ha az előírt feltételeknek eleget tesz. Az első intézkedések évi 750 millió frankot irányoztak elő a francia családvédelem érdekében. A népepszaporodást elsősorban házassági kölcsönök juttatásával akarták hivatalosan elősegíteni. A folyósításra szükséges alapösszeget főleg a rendszeres aggregényadóból és a gyermektelen házások erősebb megadóztatásából tudják fedezni, a hiányzó részt pedig állami segéllyel pótolják. A benyújtott kérvényeket a mezőgazdasági családi munkabérikiegészítő pénztárak mellett működő minden egyes tanács felülvizsgálja abból a szempontból, hogy a rendelet különböző feltételeinek megfelelő-e? A folyomódnak hatósági orvosi bizonyítványt kell mellékelniük arról, hogy nem szenvednek fertőzőképes betegségben, kötelező ígéretet kell tenniük, hogy vidéken telepednek le és bizonyos ideig ott is maradnak. Ez elsősorban a földműves házasulandókra vonatkozik, akiknek meg kell ígérniük, hogy legalább 10 évig földműveléssel foglalkoznak és a kölcsönt gazdaságos befektetésre fordítják. A francia házassági kölcsönt 20 féléven keresztül 4.5%-os kamattal kell visszafizetni, de ugyancsak törthetnek a törlesztés gyermekekkel. Utóbbi esetben az állam viseli a kölcsön terheit, mivel az ötödik gyermekszületéssel a kölcsönvisszafizetési kötelezettség teljesen megszűnik. A gyermek születésekor külön segélyt utalnak ki a szülőnek, amelynek összege minden gyermek születésével emelkedik. Ezekkel az intézkedésekkel a születéscsökkenés folyamatát máris sikerült meglassítani.

Magyarországon az első ilyenirányú családvédelmi kísérlet jellemző példa arra, hogy nálunk nem lehet a külföldi mintákat módosítás nélkül alkalmazni. A nehézség tudniillik ott mutatkozik, hogy a születéscsökkenés terjedése általában a jómódú vidékeken fordul elő és nem csupán anyagi, hanem erkölcsi okokra vezethető vissza.

1938-ban egyszerre két módszerrel próbálkozott az Egészségpolitikai Társaság (EPOL). A cél Szeremle község egyke alatti születési arányszámának megjavítása volt és ezért 15.000 P jutalmat tűzött ki, ha a községben a születések száma öt éven belül emelkedik. A pénzt nem egy család kapja, hanem családcsoportok, szem előtt tartva, hogy a pénzért való szülési verseny az asszony egészségébe kerülhet.

Házassági kölcsön folyósításának gondolatával még abban az évben foglalkozott az EPOL. Az intézőbi-

zottság tagjai már akkor elhatározták, hogy emlékiratban terjesztik erre vonatkozó javaslatukat a magyar társaság Népszaporodási Alapját. A születések számának emelését ezúttal Szob községben tűzték ki célul. A pályázat a szobi folyamodók közül négy 35 évnél fiatalabb szobi illetőségű házasságkötőt részesített egyenként 400 P-s házassági kölcsönben. Az összeget 10 éven belül, havi 1%-os részletekben kellett visszafizetni. A házasságkötés első évében a törlesztés szünetelt, a házasságból született minden gyermek 100 P elengedését és egy évi törlesztési szünetet jelentett. A kérvényhez, amelyet a szolgabírónál kellett benyújtani, csatolni kellett a jegyespár születési anyakönyvi kivonatát, hatósági orvosi bizonyítványát, illetőségi, erkölcsi és vagyoni viszonyait feltűntető szegénységi bizonyítványát. A következő évben az EPOL már 25 felvidéki jegyespár számára hirdetett házassági kölcsön elnyerésére pályázatot az előző évi feltételek mellett.

A most megjelent rendelet államilag intézkedik házassági kölcsön folyósításáról az Országos Népi és Családvédelmi Alapból erre a célra előirányzott összeg erejéig. A pályázati feltételek a kölcsön összegére, a folyamodványhoz csatolandó mellékletekre és a törlesztési kedvezményekre vonatkoznak. A kölcsön összege az 1000 P-t nem haladhatja meg, az összeget esetenként állapítják meg, szociális gondozók és zöldkeresztes védőnők helyzettanulmánya alapján. Csakis olyan 32. életévüket be nem töltött házasságkötők vehetik igénybe, akiknek együttes vagyona és együttes havi jövedelme 5000, illetve 300 pengőn alul marad. A kérvényben jelezni kell a házasságkötés időpontját, a házasságkötő foglalkozását, a családalapítás helyét. A kölcsön első sorban nélkülözhetetlen szükségletek kielégítésére kell fordítani. A törvényhatóság első tisztviselőjéhez, városokban a polgármesterhez címzett illetékmentes kérvényeket a völegény lakhelye szerint illetékes községi előljárásnál, illetve polgármesternél kell benyújtani. Mellékelni kell a jegyespár születési anyakönyvi kivonatát, a házasságkötők és szüleiknek vagyoni és jövedelmi viszonyait feltűntető hatósági bizonyítványt, illetékes tisztiorvosi bizonyítványt, hogy a házasságkötők gümőkórban, nemibajban és átöröklődő betegségben nem szenvednek és hiteles nyilatkozatot, hogy az 1941. évi XV. t.-c. 9. §-a értelmében nem tekinthetők zsidónak. A sokgyermekes családból vagy a mezőgazdasági népesség köréből származó házasságkötők előnyben részesülnek, ha ezt a körülményt hatóságilag igazolt mellékletben feltűntetik. Végül érvényes erkölcsi bizonyítványt kell a folyamodványhoz csatolni és bizonyítványt arról, hogy a völegény katonai kötelezettségének eleget tett. A kölcsönt csak a házasság megkötése után folyósítják készpénzben vagy a kívánt ingósággal. A férj kezébe szolgáltatják és a házasság megszűnése esetében a házastársak egyenlő arányban, de egyetemlegesen felelősek annak visszatérítéséért.

A törlesztés a házasság első évében és minden gyermek születése után egy évig szünetel. A kölcsön havi 1%-os részletekben törlesztendő, indokolt esetekben nagyobb időközökben nagyobb részletekben fizetendő vissza. A házasságból született első élő gyermek után elengedik az összeg 10%-át, a második születésével 20%-ot, a harmadikkal 30%-ot, a negyedik után a fennmaradó összeget. Ha a tartozás már kisebb, mint a kölcsön 40%-a, a szülőknek a megfelelő részt visszatérítik. A törlesztés elengedését kérvényben kell kérni, amelyhez a gyermek születési bizonyítványa csatolandó.

A népszaporodást két fontos tényező befolyásolja: a születés és halálozás. Utóbbi az orvostudomány és

a közegészségügy fejlődésével bizonyos határokon belül a minimumra csökkenthető a meghosszabbított átlagos életkor következtében. Azonban, ha a halálozások számát tovább csökkenteni nem lehet, akkor a népesség szaporodását már kizárólag a születések alakulása határozza meg. A születéscsökkenés révén a magyarságot fenyegető veszedelemért a nemzet lelkiismerete felelős, a most életbeléptetett házassági kölcsön reméljük egyik hathatós eszköz lesz a magyar családvédelem érdekében, amelytől nemzetünk fennmaradása és jövője függ.

Pető Edit

CSALÁDLÁTOGATÓ EGÉSZSÉGÜGYI GONDOZÓNŐVÉREK OLASZORSZÁGBAN

A. S. V. – *Assistenti Sanitarie Visitatrici.*

A szociális és egészségügyi gondozás célja minden országban azonos, mégis a szempontokban mutatkoznak különbségek. Érdekes példa erre az egészségvédelmi családlátogató gondozónővérek intézménye Olaszországban. Céljában és eszközeiben a zöldkeresztes nővérek intézményéhez hasonlíthatjuk, mégis attól sok tekintetben eltérést mutat.

A fentemlített egészségügyi gondozónővérek, mint a nevük is mutatja, *látogató* nővérek, a magyarosabb és világosabb kifejezés kedvéért mondhatjuk bátran: családlátogató nővérek. Ez hivatásuknak erősen hangsúlyozott jellege; ez különíti el határozottan a betegápolók hivatásától; ez a mi zöldkeresztes nővéreinktől való különbözésük is.

Az egészségügyi családlátogató gondozónővér munkája teljes egészében a családok keretén belül folyik le, egész szorosan azok szükségleteihez igazodik. Intézményekhez csak annyiban kapcsolódik, amennyiben összekötő szerv, közvetítő a család és a különböző intézmények között. Szervezőjüknél és jelenlegi római „főnöknő”-jüknél, Conchita Scotti-Guerra-nak egy 1932-ben megjelent tanulmánya szerint: (Il servizio dell'Assistente Sanitaria nella lotta contro la tubercolosi in collaborazione col Medico Condotta) „a gondozónővér (Visitatrice) alakjában azt látjuk, aki képes azonnali hatékony segítségére lenni az orvosnak, hogy a beteget *családjában* istápolja, aki képes felfedezni a kezdet kezdetén egy fertőzés jeleit, hogy idejekorán jelezze azt és megmutassa a szükséges védekezést, aki minden kellő jótanácsot meg tud adni az anyai hivatást illetően, aki meg tudja ítélni a nélkülözés tüneteit, hogy megjelölje a gondoskodás módját az illető esetben; egyszerűen a *gondozónőt* (Visitatrice), aki azért megy a családba, hogy erőt adjon, tanácsot adjon ... eligazítsa a helység jóléti intézményeihez annak minden tagját, – és nem találjuk, hogy hasznos és komoly dolog volna, hogy e különféle segélynyújtások miatt egy-egy új gondozónő tűnnék fel és lépne be a családba.” A családlátogató gondozónővér – szerintük – legyen mentesítve az adminisztratív munka tömegétől és egyéb megterhelésektől, körzete ne legyen nagyobb, mint amekkorában a családokkal valóban ielki kapcsolatba kerülhet. Viszont legyen meg az az előjoga, hogy a hatóságok támogatásával és valóban a család támaszaként léphessen be oda. A családgondozás hatása fordított arányban áll azok számával, akik hasonló céllal látogatják ugyanazokat. Az imént említett munka kiemeli (4. l.), hogy a gondozónővérek számának növekedése az olasz lelkiállaggal sem fér össze sehogyan, mert az csupa harmónia és nem tűri a kakofóniát. Az olasz nép a bensőséges családi élet megszenteltetésének veszi annyi idegen belépését oda, akiknek mind el

kellene mondania legbensőbb ügyeit anélkül, hogy a segítség növekedése ez áldozattal arányban volna. Már maga a megjelenése egy szociális vagy egészségügyi gondozónőnek reményt ébreszt és ha késik vagy meg sem érkezik a titkon remélt segítség, sokkal többet ártotunk az országnak is az elégedetlenség felkeltésével, mint amennyit segített a jószándék. A cikkíró különösen szükségesnek tartja ezt hangsúlyozni, mint az olasz rendszer különleges szempontját, azzal szemben, amit láttak külföldön, főleg Amerikában, ahonnan intézményük is kezdetét vette.

A családlátogató egészségügyi gondozónővérek intézménye nem tekint még nagy múltra vissza. Történetük nincs is lefektetve írásban, munkájuk kifejlődését kérésre a felügyelő, a főnökasszony személyesen adta elő, mint egyike azoknak, akik létrejöttét elindították.

A világháború pusztításaiban komoly hivatást nyert úrinők egynéhányan, amikor a kimondottan háborús tennivalók befejeződtek, betegápolói és szociális tevékenységükkel nem akartak felhagyni. A Szent Vince Konferenciák szellemében tovább látogatták családjaikat, amelyekkel a sok látogatás során szinte lelki kapcsolatba kerültek. A hozzájuk csatlakozók eleinte a Vörös-kereszt betegápolói és szociális tanfolyamát végezték, majd egy amerikai hölgy állt az élükre és az amerikai gondozónővéri intézmények mintájára szervezte munkájukat és tanfolyamukat. A kis csoportok lassan egy-egy orvos köré csoportosultak. Az amerikai hölgy visszavonulása után mind szabadabban az olasz szellemnek megfelelő alakulást mutatott az intézmény, különösen elzárkózva, amint már említettük, a túlságos specializálódás és a családok egyoldalú látogatása elől. Nem utolsó sorban utaltak ebben a lelki szabadságharcban a női léleknek arra a vonására, amely anyaiságában nem elégül ki a hivatalos egyoldalú segítségben és karterkolásban. És valóban az olasz gondozónővérek kiegyensúlyozott, nyugodt, nem agyonhajszolt alakja a megnyugvás hatását kelti az ideges, túlhalmozott, hivataloskodó gondozónővér-típussal szemben. Ez időben még kevesen voltak a gondozónővérek. A húszas évek elején, amikor heten voltak már, Róma városa hatot átvett közülük. Nem lettek még véglegesen városi alkalmazottak, de a város fizetésük nagyrésztét biztosította a Vörös-kereszttel évenként kötött szerződésében. 1926-ban már 41-en lettek. Ez már mind nagyobb terhet jelentett a Vöröskeresztnél s a nővérek biztosítása mégsem volt kielégítő, azért biztosabb jövőre törekedtek. Nehéz volt a közvéleményt meggyőzni, maguk az orvosok is sokszor nehézségeket támasztottak, míg a tuberkulózis elleni küzdelemben való hatékony részvételük utat tört a családlátogató gondozónővérek számára. Míg ugyanis a kizárólagosan tüdőgondozással foglalkozó nővérek jelenlététől sokan húzódoztak, – hol a fertőzéstől való félelem miatt, hol azért, mert rejtették a betegségüket – tehát szerepük a megelőzésben csak jelentéktelen lehetett, a családgondozó nővérek általánosabb tevékenysége nagyobb megelőzési lehetőséget mutatott. A nővérek működése és ezzel járó elismerésük mindig nő. 1922-ben Rómában magában 2 családlátogató nővér működött, akikre 6869 látogatott esett.

1926-ban	11 nővére	12.354 látogatott
1927-ben	21 „	49.724
1928-ban	26 „	60.343 55

esett. (Scotti-Guerra: Contributo delle Assistenti Sanitarie nei Centri Profilattici Antitubercolari, 1929). Lassanként Róma minden kerülete (rione-ja) kapott

családlátogató gondozónővért és 1937-ben, amikor a szükséglakástelepek létesültek, a gondozónővérek végleges biztosítása és hivatásuknak elismerése is közeledett. Húszéves önfeláldozó és bizonytalan jövőjű munka után az úttörő Scotti-Guerra nővért fővárosi felügyelőnővének, a többieket gondozónővének átvette Róma városa. Vidéken is mindenütt a városi hatóságok alkalmazottjai lettek, tehát nem közvetlenül államiak. Jelenleg Róma városnál 61-en dolgoznak, míg szerte az országban számuk a 2000 körül jár. Sokan vannak közülük tüdőgondozóban, anya- és csecsemővédelmi intézményeknél, mások gyárakban, tekintve, hogy a törvény minden bizonyos munkaslétszámú üzemet gondozónővér alkalmazására kötelez. A családlátogató egészségügyi gondozónővérek mai helyzetét és kiképzését éppúgy mint a betegápoló nővérek helyzetét és kiképzését törvények és rendeletek szabályozzák.

A családlátogató egészségügyi gondozónővérek kiképzése két éven keresztül azon túl bővül egyéves tanfolyammal.

A tanfolyam mind a három éven át bentlakással egybekötött. Az egyéves gondozónővéri tanfolyam rendszerint a betegápolói tanfolyamok mellett létesült; betegápolónői tanfolyam Olaszországban 1939-ben 35 volt, gondozónői egyéves tanfolyam 19. A szükséglet ellátására kb. 20.000 betegápolónővérré volna még szükség és 10.000 családlátogató gondozónővérré, ezért az állam az említett iskolákkal kapcsolatban ösztöndíjakat létesített.

Volt alkalmunk a gondozónővérek munkáját a gyakorlatban is megismerni Róma egyik külvárosi szükséglakástelepen, a 10.000 lelket számláló Borgata Gordiani-ban. A sok délolaszországi bevándorló és a háborús munkatöbblet miatt a munkájuk igen megnehezült. A gondozónővér hetenkint bemegy a fővárosi közegészségügyi intézetbe (Ufficio Igiene), sürgős esetben telefonértesítésre is, ahol átveszi azokat az ügyeket, amelyeket az egyes kórházak, egészségügyi és szociális intézmények utalnak át hozzá, mint hazaköltözötték ügyét. Idetartoznak a leszerelt és a frontról hazajött katonák, akiknek egészségét néhány héten át ellenőrzik, fertőzések elkerülése végett. Naponként a szükséglakástelepen megjelenik a rendelőben, ahol átveszi az orvosnak az akut és esetleg a krónikus betegek vonatkozó utasításait. A rendelőben a fentemlített helyen a gondozónővéren kívül egy betegápolónő segédkezik az orvosok mellett, utóbbi végzi az adminisztrációt. A gondozónővéren itt nincsen egyéb dolga és megy a családokhoz. Munkaideje nincsen megszabva időben, sem a látogatások számában, de lehetőleg mindent – valamikor – el kell intéznie. Munkáját egy naplóban tartja nyilván, inkább a maga számára, mint ellenőrzésül, amely azonban az eredményt nagyon szépen feltűnteti. A jelentéseknél az előljárók a munka elintézésére vetik a fősúlyt. Havonta új munkanapló-nyomatványt kapnak a nővérek, amelyet az adatok előírt összegezése után minden hónap végén beadnak. A 40 lapos füzetben külön napibeosztással ellátott rovatok vannak az akut, a krónikus, a tbc-s, az újonnan felfedezett tbc-s betegek, a tbc-vel veszélyeztetettek és a pusztán szociális segélyezettek (tehát nem betegek!) adatai, látogatásai és juttatásai számára. Legáltalább egy különleges esetben a havi jelentésből ki kell emelnie. Gyorssegélyek számára előre meghatározott űrlapok állanak a gondozónővér rendelkezésére, főleg ágy, ágynemű, ruhanemű, élelmiszerjegyek kiosztására, amelyeket a felügyelő révén továbbít a közegészségügyi intézetnek. Ugyanezen az úton igyekszik a felsőbb hatóságokkal elintéztetni olyan ügyeket, amelyek felülmúlják hatáskörét. Az ilyen nehezebb elintéзések a gondozó-

nővérek különös ügyességét, hivatásuk készséges megértését jelzik és bizonyos értelemben véve ezek jelentik minősítésüket. Természetesen minél nagyobb a bizalom egy gondozónővér iránt, annál több fel nem fedezett veszedelemre figyelmeztetik saját maguktól a rászorultak. Jelen látogatásaink során így sikerült 50 trachomás fertőzött beteget felfedeznie, lépésről-lépésre követve nyomukat.

Ma már a családlátogató egészségügyi gondozónővérek teljes megbecsülésnek örvendenek és társadalmilag a tisztviselőkkel azonos kategóriába tartoznak. A diplomás betegápolónók nemzeti szindikátusának tagjai, a hivatással bírók és művészek nemzeti szövetségének keretein belül (Confederazione Generale dei Professionisti ed Artisti). Mussolini a női hivatásokról szólva 1939-ben így nyilatkozott róluk: „A mai idők

olasz asszonya a nemzeti szolidaritás és az orvosi gondozás terén is kényes és igen fontos hivatásának magaslatán fog állni betegápolónői és egészségügyi gondozónővéri minőségében, amely ma küldetés.” E hivatás ma még mindig alakulóban van és a szociális és egészségügyi munkakör érintkezésének tisztázásán vajúdnak a gondolatok, de küldetés-jellege felől nincsen senki kétségben. A külföld szempontjából különösen tanulságos és érdekes az a családvédelmi szempont, – amelynek következményeit különben a gyakorlatban le is vonják, a családnak otthonában való gyógyításával és gondozásával – hogy a család szentély, mely a családtagok szétszakítása és idegenek fölösleges betekintése elől mereven elzárkózik; tisztelni kell tehát egységében, bensőséges melegségében, nagy tapintattal és megfontolással lépve át otthona küszöbét.

Hirschberg Márta

S Z O C I Á L I S T U D Ó S Í T Ó

Magyarország

MEGSZÜNT A GAZDAVÉDELEM. Az elmúlt év december 31 a magyar gazdatársadalom részére fordulópontot jelent: e napon ugyanis végleg megszűntek azok a kormányintézkedések, amelyeket „gazdavédelem” név alatt ismertünk. – Mint tudjuk, a gazdavédelmi intézkedések alapja a 14.000/1933. M. E. sz. rendelet, amely az agrárválság következtében fizetéseképtelenné vált gazdádósokat külön védelem alá helyezte. Ez a védelem főleg a kamatmérséklésekben és a moratórium elrendelésében állott, rendkívül fontos intézkedése volt továbbá a magán-egyeszégeknél hatósági közegek közreműködésével való létrehozása, valamint az is, hogy a kisbirtokosok tartozásait a Magyar Pénzügyi Szindikátus közbejöttével hosszulejratú tartozásokká alakították át. – Meg kell jegyeznünk, hogy a gazdavédelem a visszatért Felvidéken és Kárpátalján ez év végéig még érvényben maradt. A gazdavédelemnek Erdélyre és a visszatért Délvidékre való kiterjesztése nem vált szükségessé. Nem célunk és nem is feladatunk e helyen a gazdavédelmi rendeletek és intézkedések részletes ismertetése, egyrészt mert azokkal szaklapjaink a rendeletek megjelenése alkalmával tüzetesen foglalkoztak, másrészt mert hiszen ma már félig-meddig idejét múlt dolgokról lenne szó. Felvethetjük azonban azt a kérdést, hogy helyénvaló volt-e egyáltalában a gazdavédelem s ha igen, elérte-e a kívánt célt? – A gazdavédelmi rendelkezéseknek annakidején sok ellenzője akadt. Egyesek azt a nézetet vallották, hogy nem szabad egy bizonyos társadalmi rétegnek akkor előnyöket biztosítani, amikor a világválságot a többi társadalmi réteg is megsínyli, különösen olyan előnyöket nem szabad biztosítani, amelyek a többi társadalmi réteget, különösen a kereskedőt, iparost, hiteléletet sújtják. Sokan hangoztatták azt is, hogy az intézkedések következtében megrendül a hitelnyújtók bizalma és a jövőben tartózkodni fognak attól, hogy a gazdákat a szükséges hitelekkel ellássák. A gazdavédelemnek ezek az ellenzői azonban nyilván megfélemedtek arról, hogy az állam vámvédelmi intézkedésekkel és sok esetben exportprémium adásával az ipart is komoly előnyökhöz juttatta, ami pedig a hitelnyújtók bizalmatlanságának felkeltését illeti, csupán arra akarunk rámutatni, hogy más természetű kihitelezéseknél igen sok esetben a teljes tőkét, vagy annak túlnyomó részét elvesztették, míg a gazdahiteleknél éppen az állami intervenció folytán, ha alacsonyabb kamatozással és hosszabb idő alatt is, tőkéjük túlnyomórészt megtérült. – Akadtak annakidején olyan hangok is, amelyek a kormány

intézkedéseit kévéseitek és a gazdák érdekében radikálisabb rendszabályokat kívántak, ezekkel szemben azonban az a véleményünk, hogy kormányzatunk e téren annakidején elment addig a legvégső határig, ameddig az amúgy is nehéz helyzetben további megrázkódtatások felidézése nélkül elmehtett. – Ma az a helyzet, hogy mezőgazdaságunk ismét egészséges alapokon áll és ha ez részben a mezőgazdasági termékek áremelkedésének köszönhető is, az elmúlt években követett agrárpolitikának oroszlan-része van abban, hogy gazdatársadalmunk a reárártott feladatoknak meg tud felelni. Bizonyos, hogy a mai viszonyok között aligha lehetnének abban az örvendetes helyzetben, hogy az ország élelmiszerellátásának teljes biztosításán felül nagyrészt agrártermékeink ellenértékéül legfontosabb importcikkeinkhez hozzájuthatunk, ha annakidején kormányunk a gazdavédelmi intézkedésekkel nem konzerválta volna hazánk mezőgazdaságának teljesítő-képességét.

A MAGYAR KÉZMŰVESIPAR HELYZETE. Az IPOK február 1-én tartott közgyűlésén érdekes jelentésben számolt be a kézművesipar gazdasági helyzetéről. A megnagyobbodott Magyarországon negyedmiliótt tesz ki az ipartestületi kötelékbe tartozó mesterek száma. Ebből Erdélyre 24.000, a Délvidékre 21.000 jut. A kézművesipar termelésének értékét 1941-ben egymiliárd pengőre becsülik. A jelentés különösen a vidéki iparosok nehéz helyzetére mutat rá. A nehézkes adminisztráció igen hátrányos helyzetbe hozza a kézművesipart a ma oly fontos nyersanyag-elosztás terén. Ezért az ipartestületek bekapcsolásával kívánatos volna a nyersanyag-elosztás decentralizálása. További kívánságai a magyar kézművesiparnak az ipari továbbképzés fejlesztése, az iparosoknak a közmunkákban való részesítése, az iparosok öregségi biztosításának törvényes rendezése stb.

Ausztrália

AUSZTRÁLIAI TÖRVÉNYJAVASLAT FÖLDALATTI VÁROS ÉPÍTÉSÉRE. A tengelyhatalmak támadásától való félelem vezette az ausztráliai kormányt arra, hogy törvényjavaslatot nyújtson be egy közmunkák által létrehozandó földalatti város megépítése tárgyában; ez a város valami óriási kollektív óvóhely szerepét is hivatott lenne betölteni. – Az új városnak teljes egészében a föld alatt kellene feküdnie. Felületén nyilvános parkok terülnének el, amelyeket nagyszámú gyors felvonón lehetne elérni. A lakóházak, iskolák, hivatalok,

kórházak mind a föld alá kerülnének. Számos önműködő gépezet látná el a várost állandó hőmérsékleten tartott friss levegővel; mesterséges világítás helyettesítene a napfényt. Minden téren felhasználnák azokat az eredményeket, amelyeket Tokióban értek el az úgynevezett lefele épített felhőkarcolókkal kapcsolatos kísérletek során. Japánban a mélységbe építkezés gondolatát a gyakori földrengések elleni védekezés termelte ki; a kísérletek során 80 méter mély, 20 földalatti emelettel rendelkező épületek keletkeztek, ezek középpontjában óriási kör alakú kráterek fognak fel a napfényt és hatalmas tükrök szórják szét. Ausztráliában azonban nincsenek földrengések és a javaslat betervezési megvalósítását más egészségügyi és főként megelőző célokkal indokolták: állandó, enyhe évi hőmérséklet elérésével és légítámaszok elleni biztonsággal. – A földalatti város megépítésének költségei körülbelül 10 millió font sterlinget tennének ki az ausztráliai szakértők becslése szerint.

Bulgária

A KÖZGAZDASÁG HELYZETE. A legújabb statisztikák szerint Bulgáriában jelenleg 1305 részvénytársaság működik, összesen 4-9 milliárd levát kitevő tőkével. A tőke nagyrésze külföldi. Idegen tőkével dolgoznak különösen az ipar, a kereskedelem, a hitelügy, a biztosítás és a szállítmányozás terén működő részvénytársaságok. Az ipari társaságok közül főleg a textilipariak tőkéje külföldi. Pedig az utóbbi években nagy haladás következett be az idegen kézben lévő részvények visszavásárlása terén. Újabb számítások szerint a bolgár vállalatokba beruházott külföldi tőke nagysága már nem haladja meg a 2*1 milliárd levát, ami az 1939-es állapottal szemben körülbelül 1 milliárdnyi csökkenést jelent.

A SZAKTESTÜLETI ÉLET IRÁNYÍTÁSA BULGÁRIÁBAN. A szakmai, hivatási szervezkedés nagyarányú fejlődése Bulgáriában szükségessé tette a szakmai szervezetek munkája központi irányításának és ellenőrzésének intézményesítését. Erre a célra létesült a hivatások igazgatósága, amely a miniszterelnök közvetlen irányítása alatt működik. Az igazgatóság feladata a szakmai szervezettség fejlődésének előmozdítása, a munkásság életkörülményeinek javítását szolgáló intézmények életre-hívása, a szakmai továbbképzésügy fejlesztése, az összes létező szakmai szervezetek igazgatásának és pénzügyi ügyvitelének ellenőrzése. Az igazgatóság véleményezi ezenkívül a szaktestületek alapszabályait és a szervezetek tisztviselőinek, sőt a hivatásszervezeti sajtó szerkesztőinek választását is. Az igazgatóság a fővárosban székelő központi szervből és kerületi felügyelőségekből áll. A központ erőteljesen kiépített szervezete szakosztályokra tagolódik, a kerületi felügyelőségeket a felügyelők és a hozzájuk beosztott tisztviselők alkotják. Az igazgatóság központját kiegészíti ezenkívül a tanácsadó jogkörrel felruházott „legfelsőbb szaktestületi tanács”. Ez a tanács a miniszterelnök, a kereskedelmi, iparügyi és földművelésügyi miniszterek és maga a hivatások igazgatósága által eléje terjesztett ügyekben mond véleményt. A munkáspihenő-ügyek irányítását az igazgatóság a miniszterelnök által kinevezett tanácsstagokból álló „öröm és Munka” tanácsa útján intézi. Az igazgatóság hivatalos lapja, a „Hivatási gondolat”, a központi kulturális szakosztályának szerkesztésében jelenik meg.

A KÉZMŰIPAR FEJLŐDÉSE. A bulgáriai kézműipar helyzete jelentős javulást mutat fel nem csupán a szociálpolitikai fejlődés, hanem a tervszerű és hatékony pénzügyi támogatások eredményeként is. A népbankok és hitelszövetkezetek kölcsönein kívül különösen a Mezőgazdasági és Szövetkezeti Bank tekintette feladatának a szövetkezetekbe tömörült kisiparosok megsegítését. 1939 folyamán a bolgár kézműipar számára nyújtott hitelek összegei: a) kisiparos termelő szövetkezetek 47*7 millió leva, b) kézműipari értékesítő szövetkezetek 18*3 millió leva, c) hivatási (szakmai) szövetkezetek 46-6 millió leva, d) kézműipari szövetkezeti központok és uniók 9-7 millió leva. Egyes kézművesek a népbankok útján ezenkívül még 20-5 millió leva kölcsönben részesültek. A külön-

leges kézműipari kölcsönök összege 1939 december 31-ig 29,8 millió levát tett ki. Végül a kézműipari termelés ösztönzése érdekében kibocsátott különleges fogyasztási kölcsönök 1939 évi összege 5,4 millió leva.

ÚJ RENDELKEZÉS A KÖZÉLELMÉZÉS TERÉN. A bolgár minisztertanács most hozott határozatában kiegészítette azt a régebbi intézkedést, amely szerint a bolgár vendéglőkben és étkezdékben szerdai napon kenyér helyett burgonyát kell kiszolgáltatni. Az új rendelet ezt a rendelkezést a magánháztartásokra is kiterjesztette. Kivételt tesznek a nehéz munkásokkal és a burgonyában szegény vidékekkel.

KUSEFF BOLGÁR földművelésügyi miniszter a sobranje ülésén bejelentette, hogy a háborús helyzetre való tekintettel rendkívüli intézkedéseket foganatosított a gabonaművek vetésterületének növelése érdekében. A cukorrépa-termelés hathatós támogatására is felhatalmazást kapott a földművelésügyi miniszter, mivel Bulgária e téren is önellátásra van utalva.

KÖTELEZŐ JÉGKÁRBIZTOSÍTÁS. A sobranje egyhangúlag megszavazta azt a törvényt, amely a mezőgazdaságban a kötelező jégkárbiztosítást akarja bevezetni. Hivatalos helyen rámutattak arra, hogy a jégkárak Bulgáriában évente 660 millió levára rúgnak. Bulgária az első ország, amely a jégkár esetére a biztosítást kötelezővé tette.

Dánia

KÜZDELEM A MUNKANÉLKÜLISÉG ELLEN. A munkanélküliség leküzdése céljából a dán kormány számos törvényjavaslatot nyújtott be jóváhagyás végett a parlamentben. Ezek közül legjelentősebbek a talajjavításokra, falusi kislakásépítések, sporttelepek létesítésére stb. irányuló javaslatok. Az ezek alapján kialakult közmunkaterv 200 millió dán korona befektetése árán legalább 50.000 munkanélküli foglalkoztatására nyújt lehetőséget. Az előirányzott költségeket kölcsönök kibocsátása útján fedezik. A munkaügyi miniszter által kidolgozott javaslatok Dánia életében több irányban újszerű kezdeményezést jelentenek. A régi gyakorlattal ellentétes különösen a munkaidő és a munkabér hatósági megállapítása és az a rendelkezés, amely a munkanélkülieknek megtiltja a felajánlott munka visszautasítását. A munkaügyi miniszter kijelentette, hogy a parlamentben benyújtott törvényjavaslatok a nagy közmunkaprogramnak csupán bevezetését alkotják. A közmunkák útján a kormány nem csupán a munkanélküliség megszüntetésének, hanem a nemzeti termelőerő megnövelésének célját is szolgálni akarja.

A DÁN VALUTAHATÓSÁGOK egységesen lezárták a külföldi valuták hivatalos árfolyamát, még pedig oly mértékben, hogy ez a dán korona értékének általában kerekén 8%-os felemelését jelenti (Rm 191,80, eddig: 207*45, Sfr. 111-25, eddig 120-35^{sd}). Ez az intézkedés az import árak 8%-os olcsóbbá tételét jelenti, míg az exportörök (legalább is német viszonylatban) ugyanazt az árat fogják kapni dán koronában mint eddig, mivel a német és dán kormányok között megállapodás jött létre, amelynek értelmében Németország a dán exportcikkékvéltélti árat 8%-kal emeli.

Északamerikai Egyesült Államok

TOVÁBB TERJED A MUNKANÉLKÜLISÉG. Amióta az USA belépett a háborúba, a munkanélküliség hatalmas arányokban való továbbemelkedése figyelhető meg. Washingtoni jelentések szerint a munkanélküliek száma januárban a decemberi 3,8 millióról 4,2 millióra szökött fel. Minden jel arra enged következtetni, hogy a munkanélküliek tömege a közeljövőben igen erős mértékben fog növekedni. Ha tekintetbe vesszük a hatalmas arányú fegyverkezési terveket, valamint a katonai szolgálatra való behívásokat, ez a feltevés az első pillanatanban meglepőnek látszik. Ennek oka az, hogy a civiltermelésről a haditermelésre való áttérés még a korlátlan lehetőségek hazájában sem megy máról holnapra. Még hosszú időbe telik, amíg a kiválasztott üzemek berendezését és termelését teljesen a háborús célok szolgálatába állíthatják. Ezalatt az átmeneti

idő alatt az amerikai munkásság jórésze kénytelen pihenni. Jellemző eset történt az amerikai autópárhazban. Tekintettel az új fegyverkezési diktátor, Nelson azon rendelkezésére, hogy gépkocsikat magánosok részére előállítani tilos, majdnem valamennyi automobilgyár – köztük a három óriáskoncern General Motors, Chrysler és Ford detroiti mammutművei is kénytelenek voltak a termelést egy időre beszüntetni. Igaz, hogy a kormány a páncélkocsik és a repülőgépek gyártására való áttérést a legnagyobb gyorsasággal akarja keresztülvinni, a gyakorlatban még sem mennek ilyen simán a dolgok, mert a megfelelő gépalkatrészek és berendezések beszerzése, valamint felszerelése legalább félfévet vesz igénybe. Ezalatt az idő alatt a 300.000 automobilmunkás kereset nélkül marad. Hasonló a helyzet a kaucsukiparban is. A múlt nyáron ennek az iparnak nyersgummisszükséglete az előző évek 70-80.000 tonnás szükségletével szemben mindössze 50.000 tonna volt. A hadbálpés után az Allami Gummigazdálkodási Bizottság intézkedése következtében a havi kvótát 10.000 tonnára szállították le. Tekintettel arra, hogy a kaucsukbeszerzési forrásokhoz vezető utak jórészt, vagy a megközelítést nehezít tették, a kormány elrendelte, hogy gummikerekeket a hadiüzemek és néhány életfontosságú üzem kivételével kiszolgáltatni tilos. Ennek folytán a hatalmas autókerek-koncernek akron-i üzei megálltak. Hogy mekkora munkástömegek lettek munkanélkülivé e rendelkezések folytán elképzelhetjük, ha figyelembe vesszük, hogy ez iparág évi termelése több mint egy milliárd dollárt tett ki az utóbbi években. A nyersanyag-ellátás terén a kilátások kevés jóval biztatnak, mert a gumminak szintetikus anyagból való előállítása az USA-ban csak kezdő stádiumban van, úgyhogy e terv sikeres és eredményes megvalósításáig még sok idő telik el. Végül meg kell még állapítanunk, hogy nem kevésbé fontosak és komolyak az auto- és gummigyártás beszüntetésének az amerikai kereskedelemre gyakorolt hatásai, mert igen sok tisztviselő és munkás került ki máris az utcára.

VALUTASTABILIZÁCIÓS TERV. Az Egyesült Államok képviselője a rio de janeiroi tanácskozáson valutastabilizációs terv kidolgozása céljából az amerikai államoknak pénzügyi konferenciára való összehívását hozta javaslatba. A valutastabilizációs terv főbb pontjai a következők: 1. Minél több ország helyezze valutáját aranyalapra és ezáltal akadályozzák meg, hogy az Egyesült Államok által felhalmozott arany értéktelen fémme váljék. 2. A különböző valuták erős árfolyamhullámzását ki kell küszöbölni. 3. A túlméretezett inflációt és deflációt meg kell akadályozni.

Franciaország

A CITOYEN 1942-ben. Pétain tábornagy egy beszédében a következőképpen helyesbítette a citoyen fogalmát: „A francia polgárnak 1942-ben sokkal több a kötelessége, mint a joga. Valódi jogai csak oly mértékben vannak meg, amely mértékben a főkötelességek teljesítésére szükségesek.”

A FRANCIA IPAR HELYZETE. Az ipari termelésnek a jelenlegi helyzethez való alakítása és általában a termelés megszervezése ma nagy kérdés Franciaországban. A nyersanyagok és energiák hiánya szükségessé teszi, hogy csak a gazdaságosan termelő vállalatok maradhassanak üzemben. Hangsúlyozzák azonban az egyes rendszabályok ideiglenességét azzal is, hogy a leállított üzemek kereskedelmi szervezete működésben marad, tehát a továbbra is dolgozó vállalatok az ő számukra is termelnek. – Az úgynevezett Comité d'organisation, a szervezés bizottsága, minden iparág számára kidolgozza a tervezetét. Az üzem fenntartásának kritériuma kettős: vajjon a gyártmány közszükségleti cikk-e, és az üzem beszüntetésével a munkásoknak olyan tömege válik-e munkanélkülivé, akiknek termelőképességét másutt felhasználni nem lehet. Természetesen az a cél, hogy az elkerülhetetlen munkáselbocsátások minél később történjenek meg, de erre az esetre is elkészült már egy terv, amely az így felszabadult munkaerőket közmunkák útján a nemzeti termelés szolgálatába állítja.

A NYERSANYAGELOSZTÁS FRANCIAORSZÁGBAN. A francia újságok állandó rovata a „L'aménagement de la production”, a termelés megszervezése. Nagy kérdést jelent, hogy azt a kevés nyersanyagot, amivel rendelkeznek, mely üzemek és milyen mértékben használhatják fel. Eddig az 1938-ban felhasznált nyersanyagok arányában végezték a szétosztást. Ez azonban a körülmények változása következtében nem felelhetett meg a jelenlegi követelményeknek. Tehát az elosztásnál a jövőben a következő szempontokat fogják figyelembe venni: Milyen mértékben elégíti ki a vállalat a közérdeket? Mire használják fel a gyártmányokat, nélkülözhetetlenek-e ezek a fogyasztás számára és milyen minőségben készülnek? Végül pedig mi az üzem szociális hatása, másszóval: hány embernek ad kenyeret. – Tehát ma már nem az 1938 évi működésük alapján részesülnek az üzemek nyersanyagban, hanem társadalmi és gazdasági jelentőségük szerint.

FRANCIAORSZÁG DOLGOZIK, TEHÁT ÉL.

Marokkó ma a francia gyarmatbirodalom büszkesége. A gyarmati tisztviselők változatlanul folytatják építő munkájukat, a veszített háború nem okozott elcsüggedést közöttük. Nagy horderejű terveik egyike az Atlas hegységbe építendő víztároló. Ennek segítségével a hegység előtt elterülő és idáig terméketlen síkság nagy részét kívánják öntözni, éppen úgy, mint a felső Tisza vidékén. Céljuk az eddig kopár és száraz vidéket termőterületté varázsolni, hogy az anyaország e tekintetben is biztonságos számíthasson Marokkóra. – Emellett a kereskedelmi élet sem veszített élénkségéből. Az északi részeket különösen a gumi, dohány és cukortermelés táplálja, délen pedig a gabonatermelés. Itt a legkisebb patakokat és tavakat is kihasználják, hogy a sziklák közt elterülő, bár csak tenyérnyi földterületek se maradjanak kihasználatlanul. – A marokkóiak, akik látják azt a békés és előrelátó termelő munkát, ami itt folyik, nem veszthetik el bizalmukat a francia emberben, hiszen Franciaország dolgozik, tehát él.

MEGVÁLTOZOTT A PÁRISI TŐZSDE.

Aki csak egyszer is láthatta a párisi tőzsdét üzletidő alatt, sohasem felejtje el. Magával ragadó, mozgalmas élet, hangok zürzavara, állandó küzdelem: ez volt a híres „temple à colonne”. A szakértő számára ez a ritmus elég volt arra, hogy már is ismerje az aznapi tendenciáját. A haussnak más a hangja, mint a baissenek. Ma pedig az „oszlopos templom” majdnem a szerénység és tartózkodás temploma lett. Nincs már izgalom és nincs tömeg. A hangzavar is eltűnt. Az ember azt hiszti, hogy valaki meghalt és most itt a temetésre gyűltek össze. Valóban, meghalt valami: a spekuláció. Azelőtt nem volt ritkaság, hogy valaki a nyitáskor vett 50 Suez-t és pár perc múlva, kihasználva a pillanatnyi árfolyamemelkedést, már újra eladta. Ma ez megszűnt. Nem jegyzik már az árfolyamok egész sorát, gyakran hetek múlnak el, míg egy-egy részvény árfolyama megváltozik. Megszűnt a határidőügylet éppen úgy, mint az arbitrage. Nem vásárolhat senki 500 Royal Duch-t vagy Riót, minden ügynök naponként és értékpapíronként egy-egy darabba szóló üzletet köthet csak. Vagyis, aki 100 részvényt szeretne, nem kap, csak egyet, vagy még azt sem. Ez a haldokló tőzsde. Vagy talán a tőzsde az átalakulás pillanatában? Mi a tőzsde jövője Franciaországban? A „coulisse” (a nem hivatalos tőzsde) még nem találta meg a helyét, és a „parquet” fokozatosan alakítja módszereit a parancsoló állam követelményeihez. – A tőzsde még keresi az útját a kudarc okozta rázkódtatások és a helyreállítás biztonságá között. A csökkentve dolgozó iparok felszabadult tőkét felhasználásra várnak; közülük sokan keresik fel a tőzsdét, ezáltal hatalmas árfolyamemelkedéseket okoznának, ha a kormány idejében nem tette volna meg az óvintézkedéseket. Ezenkívül pedig a háború megváltoztatta az egész közzgazdaságot. A gumi, petróleum, réz, vagy az arany nem a tegnapi törvényszerűségeinek engedelmeskednek. Egy új földrajz világánál az értékek revíziója fog elkövetkezni. A tőzsde tehát várakozik jövő feladataira, hogy a múlt tőkéit megőrizze a jövő újjáépítése számára.

OSZTATLAN MUNKAI DŐ FRANCIAORSZÁGBAN. A munkaügyi államtitkár ankétet hívott össze, melyen az osztatlan munkaidő bevezetését tárgya l-ják meg. Az utóbbi tíz évben erről már sok szó esett, most a fűtéssel és világítással való takarékoskodás szükségessége folytán a közeljövőben megvalósításra kerül a d. e. 10 órától 5 vagy 6 óráig – rövid déli pihenő közbeiktatásával – tartandó munka az irodákban és üzemekben.

DIÁKSZANATÓRIUM DAUPHINÉ HEGYEI KÖZT. Saint-Hilaireben 1550 m. magasságban alakult meg 8 évvel ezelőtt egy gyógyintézet az egyetemi hallgatók számára. Érdekessége az, hogy az itt gyógyulók nem szakítják meg tanulmányaikat és munkájuk folytonosságát. Ezt nemcsak a gazdag könyvtár biztosítja és nemcsak a képzőművészetek, építészet és matematika hallgatói találják meg itt tanulmányaik folytatásához szükséges műtermeket, rajzasztoolkat és egyéb műszereket, hanem a közeli Grenoble jogi professzorai is gyakran eljönnek, hogy hallgatóikat munkájukban irányítsák. Így tehát a gyógyulásra szoruló hallgatók munkája nem akad meg, vizsgáikat is folyamatosan letehetik, sőt ha diplomájukat már megszerezték, a szanatórium vezetősége elhelyezkedésüket is megkönnyíti.

A MUNKA KÉRDÉSEINEK RENDEZÉSE. A nemzeti termelés rendjének mielőbbi helyreállítása és a leszerelt franciák munkábaállításának biztosítása érdekében a francia kormány több fontos rendelkezést tett közzé.

A LESZERELŐK GYORS MUNKÁBAÁLLÍTÁSÁNAK NEMZETI FONTOSSAGA ÉRDEKÉBEN már egy 1939 április 21-én kelt rendelet kimondotta, hogy a hadbahívott munkásokat leszerelésük esetén régi munkaadóik kötelesek újra alkalmazni. A hadiszolgálatban töltött időt a munkaviszony ideiglenes felfüggesztésének, nem megszakításának kell tekinteni. Ezenkívül az ipari termelési és munkaügyi miniszter rendeleti úton kötelezte a munkaadókat a leszerelő katonák közül elhelyezkedni nem tudók létszámon felüli alkalmazására. A létszámon felüli alkalmazás százalékarányát egyes iparágakat, körzeteket, vagy üzemeket illetően – mindig a valóságos felvőképesség pontos mérlegelése alapján – a munkaügyi felügyelőségek állapítják meg. A rendeletek intézkedései ellen vétőket a hivatási szolidaritás alapja javára pénzbüntetéssel sújtják.

A MUNKAI DŐ CSÖKKENTÉSÉT az 1940 augusztus 13-i törvény a megyefőnökök (préfet) hatáskörébe utalja. A megyefőnököknek jogukban áll a munkaidőt egy-egy munkanem, vidéket, vagy üzemet illetően a helyi lehetőségeknek megfelelően csökkenteni.

A Női MUNKAERŐ alkalmazását a kormány a munkahiányra és a családvédelmi szempontokra való tekintettel a lehetőségekhez mérten igyekszik visszaszorítani. A női munkavállalás indokolt eseteinek csak a családfenntartó vagy férjhez nem ment nők munkábaállását tekintik.

A KÜLFÖLDI MUNKÁSOKRA vonatkozóan a háború alatt hozott kivételes intézkedéseket felfüggesztették. A munkaközvetítő hivatalok engedélye alapján az üzemek meghatározott százalékarányban külföldi munkásokat is alkalmazhatnak.

A FÖLDHŐZ VALÓ VISSZATÉRÉS programjának megvalósítását szolgálja a falusi származású munkások visszatelepítése. A munkaügyi felügyelőknek jogukban áll a 2000 lakosnál nagyobb lélekszámú községekben 1938 szeptember 1-e óta letelepült falusi származású munkások elbocsátása érdekében a munkaadóknál eljárni. A közreműködésük alapján elbocsátottak költözési bonokat és a mezőgazdasági munkára való berendezkedés megkönnyítése céljából anyagi támogatást kapnak; de minden kedvezményt azonnal megvonnak tőlük, mielőtt a városba való visszatelepülésük szándéka nyilvánvalóvá válik.

AZ IPARI TERMELÉSI ÉS MUNKAÜGYI MINISZTERIUM FOOSZTALYAI. A francia gazdasági élet újjaszervezésének követelményeireh történt alkalmazkodás az ipari termelési és munkaügyi miniszterium következő beosztásában jut különösképen kifejezésre:

1. az energiatermelés és nyersanyaggyártás főosztályának hatáskörébe tartoznak a bányák, elektromosság, fűtőanyagok és a fémipari termelés ügyei;

2. az ipar és kereskedelem főosztálya a gépgyártás, kémiai termékek, textilipar, bőrgyártás, építőipar, külkereskedelem stb. ügyeit látja el;

3. a munkaügyi főosztály feladata a szociális biztosításügyi, munkaügyi és munkaerőgazdálkodási kérdések irányítása.

Finnország

PÉNZÉRTÉK-VÉDELEM FINNORSZÁGBAN.

Az áremelkedést és pénzürtékromlást a vagyontalan néprétegek aránytalanul erősebben szenvedik meg, mint a vagyonosak. Nemcsak a létminimum közismert hatása miatt, hanem azért is, mert a vagyonosnak módjában van előre vásárolni, amikor az árak még alacsonyabbak, módjában van beruházásokat eszközölni s ilymódon menekülni a pénzürtékromlás hatásától. A vagyonosabbak tehát fokozzák vásárlásaikat s így felhajtják az árakat, a pénz tovább romlik, amit megint a szegényebb népréteg érez meg. Mindezen előny a tehetősebbek egy, a személynön kívülálló ok: a nemzet háborúja miatt élvezik. Ezért a szociális igazság érdekében valónak kell tartanunk a finn pénzügyminiszterium gazdasági tanácsadójának legújabb három törvényjavaslatát három új adó bevezetéséről. Az első javaslat a dologi javakba való tökemenekülést és az ilymódon előálló áremelkedést kívánja megakadályozni: különadó kivetését rendelj el az olyan nyereségekre, amelyek ingatlanok, értékpapírok stb. eladásából származnak. A második javaslat indoka az, hogy a dologi javak tulajdonosait az áremelkedések nem érintik: ezért őket külön adóval sújtják. Amennyiben az adófizetéshez szükséges készpénzük nincs, az illetők dologi jószágain az államnak kény szer jelzalogot biztosítanak. A harmadik javaslat indoklása szerint a pénzürték romlásából a kölcsönt felvevők húzzák a legnagyobb hasznot, ezért rájuk külön adót vetnek ki bélyegilleték alakjában, vagy más formában.

A HITELÉLET ÁLLAMI IRÁNYÍTÁSA, AZ INFLACIO MEGAKADALYOZÁSA. A jegybank, amely Finnország pénzürtéztetei fölött az irányító és felügyelő hatóság szerepét is betölti, fontos rendelkezéseket bocsátott ki, amelyek a hitelnyújtást közérdekű gazdasági tevékenységgé minősítik. Csak olyan célokra szabad hiteleket folyósítani, amelyek egészséges, produktív befektetésekkel kapcsolatosak, mint pl. a fafeldolgozó ipar fejlesztése, mezőgazdasági gépek beszerzése, közhasznú lakásépítés stb. Tilos a hitelnyújtás a tőzsdén jegyzett részvényekre, illetve az olyan részvényekre, amelyek könnyen értékesíthetők. Nem szabad olyan hiteleket folyósítani, amelyek alkalmasak lehetnek az infláció növelésére, vagy az értékpapírokkal, ingatlanokkal és árukkal való spekulációra. – A finn államelnök törvénytervezetet terjesztett a parlament elé, amely szerint az osztalékadót 8%-ról, 20%-ra emelik fel.

Görögország

A kormány rendeletet bocsátott ki, amely szerint a gabonavetésterületek kiterjesztése érdekében minden újonnan megművelt 1000 m² gabonaterület után 500 drachma jutalmat fizet a gazdálkodónak.

Horvátország

A német kormány megengedte, hogy a Németországban dolgozó horvát munkások hazatérésük alkalmával az eddigi 50 márkában megállapított maximális összeg helyett 100 márkára szóló csekket vihessenek magukkal.

A ZÁGRÁBI FŐISKOLÁK ÁTALAKÍTÁSA. A zágrábi főiskolák újjászervezésével kapcsolatban egy kis egyetemi város felépítését tervezik. A horvát közoktatásügyi államtitkárság most egy egyetemi tanárokból, valamint építészekből álló bizottságot szervezett, amely a megfelelő tervek kidolgozása és az építési munkákat ellenőrzi.

Izland

HALPOR MINT EMBERI TÁPLÁLÉK. Egy izlandi mérnöknek különleges szárítási eljárás után sikerült porrázúzott halakból készített táplisztet előállítania, amely a friss hal minden értékes tulajdonságával bír és kiválóan alkalmas emberi táplálkozásra. A tápliszet előállításánál az egész halat felhasználják, hogy az értékes nyersanyagból semmi se vesszen kárba. Az így nyert tápliszet vegyvizsgálata megállapította, hogy az 76% proteint, 14% ásványi anyagot, 0-8% különféle sót, 1-6% zsírt és 0-15% ammoniakot tartalmaz. A gyártás befejezése után a halliszet 0-5-5 kilogrammos csomagokba rakják és minden csomaghoz mellékelik a halliszet harminc különféle módon való felhasználásának és elkészítésének a leírását.

Japán

A kormány német mintára textiljegrendszerrel vezettet be. A február 1-én életbelépő rendelkezések értelmében a vidéki lakosság személyenként évente 100, a nagyvárosi lakosság pedig 80 pont értékű textilneműt vásárolhat. A férfiföltöny pontértéke 50, egy női kabáté 40, egy ingé 6-12, egy lepedőé 10, egy gypjútakaróé 18 stb. A belső földön előállított selyemtermékek a különben szükséges pontoknak egynegyedéért szerezhetőek be.

A JAPÁN KÖNNYŰFÉM-IPAR. Ezt az egész ipart egy 1939 szeptemberében kihirdetett törvény államosította. A termelési terv értelmében 100.000 tonna alumínium és 17.000 tonna magnézium termelése van előirányozva, míg eddig ennek a mennyiségnek körülbelül egyharmadát termelték a japán gyárak. Az alumíniumtermelés nyersanyagául mindenekelőtt a Holland-Indiából, Görögországból és Brit-Indiából importált bauxit szolgált. Ezenkívül erősen folyt a kutatás nyersanyag után Koreában és Mancsukuóban, a kogoshimai Daito szigeten és Eszakkínában. A japán mandátumos területen belül csak a Palau szigeteken és Hainan szigetén vannak bauxit-telepek.

Németország

Németországban 1941-ben 535.3 millió márka ipari kötvényt bocsátottak ki, ideszámítva az Industriebank 200 millió emisszióját is. Ebből a konverziók 135-7 millió márkát tettek ki. Az 1941-ben kibocsátott új részvények névértéke kereken 1747 millió márka. (1940-ben 862 millió márka.)

3000 MINTAMŰHELY FÉMMUNKÁS-TANONCOKNAK. A Német Munkafront vas- és fém-szakosztályának az elmúlt évről szóló jelentésében olvassuk, hogy a birodalom területén kereken háromezer mintaműhelyben képezik ki a fémmunkás-tanoncokat. A régi rendszertől eltérően nem a tulajdonképpeni gyárban, hanem a külön erre a célra fenntartott tanuló-műhelyekben foglalkoztatják őket kiváló mesterek és tanítók. Felfogásuk szerint egy jól kiképzett munkásnemzedék legalább annyira fontos a nemzet életében, mint a jól kiképzett katona.

A SEBESÜLT KATONÁK POLGÁRI HIVATALBAN VALÓ ELHELYEZKEDESE NEMET-ORSZÁGBAN. A probléma megoldásának alapját az 1938 évi augusztus 26-iki rendelet, a „Wehrmachtfürsorge- und Versorgungsgesetz” szolgáltatja, de azóta már teljesen kiépítették a végrehajtáshoz szükséges szervezetet is. A rendelet és általában a kérdés kezelésének alap gondolata: a sebesült katonáknak nem járadékra, hanem munkára van igényük! Hogy a kettő között a szociálpolitika szempontjából milyen döntő fontosságú különbség van, az nem szorul bővebb magyarázatra. Az erre a célra kiépített szervek az ú. n. „Wehrmacht-

fürsorge- und Versorgungsdienststellen” és ezeknek megbízott tisztjei, a „Wehrmachtfürsorgeoffizieren”. Ezek a katonatisztek már a kórházban megkezdik munkájukat, ami végtelenül fontos körülmény, nemcsak azért, mert ilyen módon elejét veszik annak, hogy a sebesülségből felgyógyult katona tanácstalanul álljon új életének küszöbén, hanem azért is, mert a betegek gyógyulását is sietteti, ha nincsenek súlyos gondjaik saját és családjuk jövőjét illetően. Az első lépés tehát, hogy az illetékes Wehrmacht-fürsorgeoffizier megbeszélést folytat a sebesülttel és miután teljes képet nyert hivatása, tervei felől, megvitatja a kórház főorvosával is azokat a körülményeket, amelyek a sebesültet jövő életében befolyásolni fogják. Ha szükség mutatkozik átképzésre, akkor a tiszt egy tanácsadó bizottságot alakít szakértők, a Deutsche Arbeitsfront, a megfelelő munkakamara, a Hauptfürsorgestelle kiküldöttjeiből, hogy a további intézkedéseket megbeszéljék. - Az átképzésnél általános irányadó szempontokul a következők szolgálnak: Azt a sebesültet, aki sebesülése következtében hivatásának folytatására képtelenné vált, olyan módon kell kiképezni, hogy eredeti hivatásához térhessen vissza. Ezen túlmenően lehetőleg régi munkahelyére kell visszajuttatni, mert a megszokott baráti körben testi fogyatékoságából származó gátlásait könnyebben tudja leküzdeni. Ha ez a megoldás nem lehetséges, akkor eredeti hivatásával rokon szakmában kell kiképezni, hogy eddig szerzett tudását is érvényesíthesse. Új hivatásba való átképzésnek csak egészen szorványosan szabad előfordulnia. - Az eredeti munkakörbe való újbóli begyakorlásnak, vagy az esetleges átképzésnek megszervezésében a katonai főparancsnokság szerződéseket kötött az átképzésnél figyelembe jöhető üzemekkel, szakiskolákkal, a DAF és a munkaügyi hivatalok intézményeivel, úgy hogy mihelyt a sebesült katona elhagyja a kórházat, máris beléphet a számára már jóelőre kijelölt üzembe. Amennyiben eredeti munkahelyére nem állhat be, még arra is ügyelnek, hogy lehetőleg ugyanabban a városban, vagy legalább is körzetben legyen új munkahelye. A mezőgazdasági munkások átképzését külön állami üzemekben végzik, ahol ezek megtanulják azoknak az eszközöknek használatát, amelyeket külön a testi fogyatékosokban szenvedők számára dolgoztak át. A kiképzés költségeit a haderő viseli mindaddig, amíg az illető katona, az elbocsátás pillanatától kezdve pedig a Hauptfürsorgestelle. Az ellátás költségeit maga a sebesült viseli ugyan, azonban erre az időre átmeneti(!) segélyt is kap. Amint annyira halad a kiképzésben, hogy újra munkába állhat, azonnal elfoglalhatja helyét abban az üzemben, amelyet számára a Wehrmachtfürsorge-offizier kijelölt. A kijelölésnél arra is figyelemmel kell lenni, hogy a sebesült az új helyen legalább is régi fizetését megkaphassa. Ha ez rokkantsága miatt egyelőre nem lehetséges, akkor a különbözetet mint átmeneti segélyt megkapja. - Ezzel azonban még nem fejeződött be a Wehrmachtfürsorge- und Versorgungsdienststellen munkája. A tisztnek kötelesek különösen a súlyosabb sebesülteket továbbra is szem előtt tartani és szükség esetén érdekükben közbelépni, úgyhogy ők a sebesült katonák számára a gondoskodó és segítő bajtárs szerepét töltsék be, akikhez azok mindig bizalommal fordulhatnak.

Ezzel kapcsolatosan meg kell emlékezni a magyar honvédelmi miniszternek e téren tett kezdeményező lépéséről. A miniszter ugyanis azzal a kérelemmel fordult a GyOSz-hoz, hogy legyen segítségére a keleti hadjáratban megsebesült rokkant katonák álláshoz juttatásában. A GyOSz erre körlevelet intézett tagvállalataihoz, melynek eredményeképpen ezek a honvédelmi miniszter által közölt létszámnak tizenhatszorosát meghaladó betölthető munkahelyet jelentettek be, amely munkahelyeket a keleti háború rokkantjai felgyógyulásuk pillanatában azonnal elfoglalhatnak.

A FOGLALKOZÁSI KATEGÓRIÁK STATISZTIKAI ADATAI. Az 1939-ben végrehajtott kategóriák szerint végzett népszámlálás eredményeit nemrégén tett közzé a Birodalmi Statisztikai Hivatal. Az adatok szerint a

fégyverbe hívott katonaság és a munkaszolgálatosok leszámitásával 78 milliót kitevő álló népességből 31 és félmillió talál elfoglaltságot a gyárparban és a kézműiparban. 1933 óta az ipari népesség a Birodalom régi területén 2,200.000 fővel növekedett. Ez a szám korántsem fejezi ki a német ipar foglalkoztató képességének megnövekedését, mert 1933-ban az ipari foglalkozású népességből nem kevesebb mint 8 és félmillió volt a munkanélküli. Az iparban ténylegesen foglalkoztatottak száma tehát 1933 óta több mint 10 millióval növekedett. A mezőgazdaság és erdészet 14,900.000 személyt foglalkoztat, a kereskedelem és szállítások 12 milliót. A közszolgálatban állók és magánalkalmazottak száma 7,700.000, a házcselédéké 1,600.000. A járadékokból, nyugdíjból, segélyből, stb. élők száma családtagjaikkal együtt 10,400.000.

HABORÚS TŐZSDEREFORMOK. A német kormány 1941 október közepén rendeletet bocsátott ki, amely szerint bejelentési kötelezettség alá esnek mindazok a tőzsdén jegyzett értékpapírok, amelyeket tulajdonosaik a háború kitörése óta szereztek meg. Értékpapírokra a rendelet kibocsátása óta a német pénzüzetek előlegeket, lombardkölcsonöket nem nyújthatnak.

Az amszterdami és párizsi tőzsdéken már 1941 tavaszán bevezették a megengedett árfolyamemelkedések felső határát.

Németországban már korábban megállapították az osztalék felső határát, Olaszországban viszont legújabbban a névre szóló részvények rendszerét vezették be.

Norvégia

A MEZŐGAZDASÁGI TERMELÉS FOKOZÁSA céljából a földművelésügyi miniszter törvényes felhatalmazást kapott arra, hogy a mezőgazdasági területek birtokosait a birtok gazdaságos kihasználása szempontjából ellenőrizze, illetve őket utasításokkal ellássa. Ha az ingatlanulajdonos ingatlanát nem eléggé gazdaságosan műveli meg, a földművelésügyi miniszter a tulajdonost ingatlana hasznélvezetétől megfoszthatja. Ilyen esetben köteles a tulajdonos vagy birtokos a gazdasági épületeket, gépeket, állatállományát átengedni. A tulajdonos kártérítés fejében csak annyit követelhet, amennyit a földművelésügyi miniszter által kifogásolt gazdálkodás mellett az ingatlanból kaphatott volna.

Olaszország

IPARI DECENTRALIZÁCIÓ. Az új olasz iparfejlesztési törvény nemzetvédelmi, szociális és gazdasági elgondolásokból kiindulva a teljes ipari decentralizáció alapján épül fel. Az új olasz ipari terv másik lényeges intézkedése, az olasz energia-ellátás racionális szabályozása ezt lehetővé teszi. A vízierők kihasználása folytán 1945-ben az olasz áramtermelés az előirányzat szerint el fogja érni a 3 milliárd kilowattórát, így az olcsó és könnyen szállítható villamos energia lehetővé teszi, hogy az ipari telephelyek kiválasztásánál az energia-ellátási tényező lényegtelen szerepet foglaljon el, ami Közép- és Dél-Olaszország industrializálásának szinte előfeltétele. Az új iparfejlesztési törvény igen nagy kedvezményeket biztosít minden olyan új ipari településnek, amely az önellátási bizottság és a nemzetvédelmi tanács által kijelölt helyeken 1946 végéig az építkezéseket megkezdi. Ilyen kedvezmények: adómentesség és adókedvezmény, ármegállapítási kedvezmények, előnyök a nyersanyagellátásban, vasúti tarifakedvezmények, olcsóbb villanyáram, előnyök az építőanyagellátásban, sőt esetleg vasúti hálózatba való bekapcsolás.

EREDMÉNYES PAMUTTERMELÉS OLASZORSZÁGBAN. „*Bataglia del cotone*”. Szinte állandónak mutakozó törekvést látunk Európában hosszú évek óta a pamuttermelés meghonosítása iránt. Egyes államokban, mint Bulgáriában, Jugoszláviában, nálunk a Hortobágyon, stb. láttunk is valamelyes reménnyel kecsegtető eredményt, de rentábilisnak a pamuttermelés eddig sehol sem mutatkozott. A most folyó háborúban az európaszerte mutakozó textilnyersanyaghiány újra, de most már komoly problémaként, felélesztette az európai pamuttermelés

kérdését. Kétségtelen, hogy Európa legdélibb fekvésű nagy félszigetei lehetnek a legalkalmasabbak a pamuttermelésre, bár a szubtrópusi országokkal szemben ezek is lényegesen hátrányosabb helyzetben vannak. A jelenlegi Olaszország területén, Szicília szigetén már a közép-korban kísérleteztek pamutültetvényekkel és ez a paraszti pamuttermelés egészen a XIX. század elejéig fennmaradt, amikor aztán a tengerentúli (különösen az egyiptomi) olcsó pamut versenye megszüntette a szicíliai pamuttermelés jövedelmezőségét. Az új Olaszország autarchikus törekvései felélesztették a szicíliai pamuttermelés hagyományait és állami intervencióra Dél-Olaszországban több helyen kísérleteztek a pamuttermelés bevezetésével. A mostani háború pedig nemcsak hogy megszüntette a tengerentúli pamut versenyt, de a bekövetkezett textilnyersanyaghiány igen jövedelmezővé is tette az olasz pamuttermelést, amely ma az első helyet foglalja el Európában cca 120.000 hektáryi vetésterülettel és cca 200.000 métermáza gyapottermés eredménnyel. Hogy az olasz tervgazdálkodás milyen rövid idő alatt érte el ezt az eredményt, azt legjobban az a tény érzékelteti, hogy 1936-ban még alig 4000 hektár volt a pamut-vetés-terület. Természetesen az állami irányítás a pamuttermelés terén nem érthette volna el ezt az eredményt, ha csupán a vetésterületek kiterjesztésére törekedett volna, adókedvezmények és szubvenciók nyújtásával. Az elért eredményben igen nagy része van a növény-nemesítési és kísérleti állomásoknak, ahol a modern növény-nemesítés módszereivel sikerült elérni, hogy a hosszú idejű trópusi pamutfajtákat akklimatizálják. – Európa másik nagy gyapottermesztő vidékén, a Balkánon szintén nagy erőfeszítéseket látunk a pamuttermelés kiterjesztése érdekében. Bár itt nem olyan gyors a fejlődés irama, de sokkal korábban elég széles körben megkezdték a termelést, így Bulgáriában már 1897-ben 600 hektár, 1914-ben 1200 hektár, 1924-ben 2100 hektáron termeltek pamutot. Nagyobb fejlődést azonban itt is csak közvetlenül a háború kitörése előtt látunk. 1938-ban hirtelen 55.000 és 1940-ben 70.000 hektárra emelkedik, s ez most a Tráciában és Dél-Szerbiában újonnan szerzett területekkel még mintegy 20.000 hektárral emelkedik. Ezáltal Bulgária pamut tekintetében önellátó országnak tekinthető. Görögország még Bulgáriánál is nagyobb mennyiségű pamutot termelt az elmúlt években, azonban terméseredménye minőség szempontjából nem volt kielégítő. Már 1924-ben 16.400 hektár területen termeltek pamutot és ezt a területet 1939-ig 77.000 hektárra sikerült növelni. A minőség javítása és standardizálása érdekében a görög kormány 1931-ben Nemzeti Pamutintézetet állított fel. Románia csak 1930 óta tekinti állami feladatnak a gyapottermelés növelését, jóllehet minőség tekintetében már eddig is szép eredményeket tud felmutatni. A román kormány hároméves tervet dolgozott ki a gyapottermelés kiterjesztésére. Eszerint a jelenlegi 10.000 hektáryi pamuttermelési területet megsokszorozni kívánja. Ennek érdekében nemcsak adómentességet biztosít minden gyapottal bevetett terület után, hanem hektáronként 1400 lei prémiumot is fizet a termelőnek, valamint a terméseredmény átvételét garantálja. Ezekon kívül csaknem mindenütt, ahol az éghajlat biztató a termelés sikerére, kísérleteznek a termelés bevezetésével.

AZ OLASZ DOPOLAVORO MÚLT ÉVI TEVÉKENYSÉGE. A „*Bollettino d'Informazioni dau'Italia*” 1941 decemberi számában beszámol az országos munkáspihenő szervezet (Opera Nazionale Dopolavoro) legutolsó évi tevékenységéről. A beszámolóból kitűnik, hogy a dopolavoro tagjainak száma 4,146.555. A jelentősebb eredmények a következők: 591.163 ajándékcsoomag kiosztása összesen kb. 5 millió líra értékben; házasságkötési segély 7600 esetben 3,605.702 líra értékben; születési segély 19.444 esetben 4,883.868 líra értékben; a nászút útiköltségének megtérítése 2909 esetben 54.130 líra értékben. Tudvalévő, hogy a nászutasok az olasz vasutakon 80% kedvezményt kapnak, a dopolavoronak tehát csak a fennmaradó 20%-ot kellett megtérítenie. A munkáspihenő buffék száma az utolsó évben elérte a 12.704-et, az ingyenes háló- és éckezőhelyeké a 381-et.

A dopolavoro gondoskodása újabban főképpen a harcban áúó katonák megsegítésére irányul. A XVII. fasiszta évben (1938 okt. 28-tól 1939 okt. 28-ig) a katonákat 3,684.000 líra értékben segítette a dopolavoro. A gondoskodás mértéke a XVIII. fasiszta évben 30,409.530 lírára emelkedett, végül a legutolsó év mérlege 72,312.799 lírát tett ki. Múlt évben a dopolavoro színelőadásait is jelentős részben a katonák szórakoztatására rendezte. Négy Tespis-szekere (mozgó opera) összesen 112 előadásban 394.574 nézőt szórakoztatott. A nézők közül 130.225 volt a katona. A négy Tespis-szekér közül az egyik külön erre a célra berendezett kereskedelmi hajón Albánia és Dalmácia kikötőit látogatta. A dopolavoro-könyvtárak száma 15.649-re növekedett. A katonák között a doposavoro kb. 3 millió füzetet osztott szét. A kirándulás-szervezés terén a dopolavoro legjelentősebb eredménye múlt évben 3245 kerékpártúra rendezése volt 418.000 résztvevővel. A sportünnepek száma 2527 volt. A versenyeken, ünnepélyeken 212.217-en vettek részt. Jelentős haladást tett a fejlődés terén a dopolavoro kiskertakciója és a hasznos házimunkák közül különösen a házinyúl-tenyésztés.

A SZOCIÁLIS BIZTOSÍTÁS TÁJÉKOZTATÓ SZOLGÁLATA. A Szociális Biztosítás Országos Intézete a szociális biztosítás tájékoztató szolgálatának továbbfejlesztését határozta el. A meglévőknél kívül új tájékoztató központokat szervez, különösen a fejlettebb iparral rendelkező kisebb városokban. A tájékoztató központok a szükséghez mérten havonta kétszer vagy hetenkint működnek, a lehetőség szerint vásárok napján a munkanélküli biztosítás segélykifizető községi szerve mellett. A tájékoztató központok feladatai: 1. a munkaadók felvilágosítása, tájékoztatása szociális biztosítási kötelezettségeiket illetően; 2. a biztosítottak kívánságainak, igényléseinek összegyűjtése, az előterjesztett adatok helyességének ellenőrzése, adott esetekben az igényjogosultság megállapítása és igazolása; 3. tanácsadás családi segélyek és házassági kölcsönök tárgyában, az igényjogosultság esetleges megállapítása és igazolása; 4. a Szociális Biztosítás Országos Intézetének főigazgatója részéről reájuk bízott minden egyéb feladat ellátása. A tájékoztató központoknak munkájukban segítségükre lesznek az ipari munkások fasiszta konfederációjának szociális gondozónói.

LESZÁLLÍTOTTÁK A MUNKÁSNYUGDÍJ KORHATÁRÁT. A Harci Fasciók megalakulásának 2C-ik évfordulója alkalmával megvalósított „szociális előrelátás” reformja közül a legfontosabb az az intézkedés, amely a munkásnyugdíj korhatárát leszállítja. Az 1942-es évre a férfimunkásoknak a nyugdíjra való jogát a 62-ik, a női munkásoknál viszont az 57-ik életév betöltéséhez kötötték. Ezáltal is egy újabb lépés történt a kitűzött, végleges korhatár felé, amely férfiakra vonatkozóan 60, a nőkre 55 év. Ezt a célt 1944-ben fogják megvalósítani.

Oroszország

SZAKMUNKÁSTARTALÉKOK KÉPZÉSE. A Szovjet-Tanácsköztársaságok Uniójának legfelsőbb tanácsa 1940 október 2-án kelt rendeletével évente 800.000-1.000.000 ifjú különleges kiképzését rendelte el. A képzésnek a Művészetek és Mesterségek Iskolájában, a vasúti iskolákban és más e célra berendezett iskolákban kétéves tanfolyamok keretében kell megtörténnie. A tanfolyamokra a kolchosok (kollektív mezőgazdasági üzemek) elnökei a vezetőségük alatt álló üzemek minden 100 tagja után évente két 14-15 éves és két 16-17 éves ifjút küldenek ki, a városi szovjetek kiküldöttjeinek számát a népbiztosok tanácsa állapítja meg. Az ifjak a tanfolyamokon teljesen ingyen különböző irányú kiképzést nyernek és a tanfolyam elvégzése után 4 évig a német munkaszolgálatosokéhoz hasonló kötelezettséggel állami üzemekben dolgoznak. Munkabérük az üzemekben hasonló munkáért fizetett rendszeres munkabér. Az így képzett szakmunkástartalékok a népbiztosok tanácsának rendelkezésére fognak állani és alkalmazásuk egyedül a központi kormányzat utasításai szerint történhetik. A szervezés munkájának lebonyolítására a népbiztosok tanácsa mellett külön főigazgatóság alakult,

amely megfelelő perifériális szervek támogatásával működik. Az első behívások 1940 november 10-ike és 25-ike között történtek meg és kerekén 600.000 ifjút érintettek. A hatalmas arányú képzés költségeit 1 milliárd rubelben irányozták elő 22. állam, a biztosító intézetek és a szak-szervezetek költségvetési tételeinek terhére.

Románia

GAZDASÁGI CSÚCSMINISZTERIUM. A román hivatalos közlöny közölte az „Együttműködés és Gazdasági Vezérkar Minisztériuma” néven létesített gazdasági csúcsminisztérium felállítását elrendelő rendeletéről. Az új minisztérium feladatai:

- a) a román közigazgatási élet és a különböző termelési ágak (mezőgazdaság, ipar, kereskedelem stb.) között való kapcsolatok tanulmányozása, javaslatok készítése a román közigazdaság egységes és harmonikus fejlődésének biztosítása érdekében;
- b) a gazdasági terv tanulmányozása és kidolgozása;
- c) a nemzetgazdasági élet egységes irányításának biztosítása érdekében a gazdasági minisztériumok és a többi érdekelt minisztériumok tevékenységének összehangolása;
- d) a polgári és katonai gazdasági tevékenység összehangolása és a vezérkarral egyetértésben a nemzetgazdaság erőinek háborús mozgósítása;
- e) a más országokkal való gazdasági kapcsolatok j
- f) a gazdasági tervnek megfelelően a nemzeti termelés irányítása és a típustermékek megállapítása;
- g) a közellátás megszervezése és irányítása;
- h) az ármegállapítás;
- i) a fogyasztásszabályozás;
- j) a nyersanyagok és áruk esetenkénti zárolásának elrendelése;

k) a nemzetgazdasági, pénzügyi, mezőgazdasági, közlekedésügyi és közmunkaügyi minisztériumok gazdasági természetű törvényjavaslatainak és intézkedéseinek, mielőtt azok hivatalos jellegű nyernének, a kormányfő* gazdaságpolitikai irányutatóihoz való hasonítása;

- l) a gazdasági propaganda irányítása;
- m) a kormány által kibocsátott gazdasági vonatkozású törvények és rendeletek végrehajtásának ellenőrzése.

A gazdasági csúcsminisztérium élén tárca nélküli miniszter áll. A minisztérium főtisztviselője rajta kívül a főtitkár, akinek hatáskörét miniszteri rendelet állapítja meg. A törvény értelmében a Központi Statisztikai Hivatal a gazdasági csúcsminisztérium közvetlen fíhatósága alá tartozik. Az országban folyó összes statisztikai munkálatok egységességének biztosítása céljából a Központi Statisztikai Hivatal átveszi az összes minisztériumok és közintézmények statisztikai adatgyűjtő és feldolgozó munkálatainak irányítását. A minisztérium gondoskodik a Központi Statisztikai Hivatal újjászervezéséről és teljes hatékonyságának biztosításáról. A gazdasági csúcsminisztérium közellátási természetű utasításait az Országos Szövetkezeti Intézet foganatosítja, bár szervezeti szempontból továbbra is megmarad a nemzetgazdasági minisztérium kötelékében. A minisztérium irányításában tényleges szolgálatot teljesítő vezérkari tisztek is részt vesznek. A szorosan vett ármegállapítási munka a minisztérium kötelékébe tartozó szakelődök feladata. A szakelődök állami hivatalnokok és más szakemberek, akiknek jogában áll a termelési költségek és ezúton a méltányos ár kiszámítása céljából az üzemek könyvelésébe is betekíteni. A szakelődök hivataluk megkezdése előtt esküt tesznek.

A gazdasági csúcsminisztérium tisztviselőit a gazdasági minisztériumok, a volt Legfőbb Gazdasági Tanács, a kereskedelmi és ipari kamarák uniói, az 1940 szeptember 19-iki 3209. sz. rendelettel megszüntetett vagy újjászervezett minisztériumok és más állami intézmények kötelékébe tartozottak közül nevezik ki. A minisztérium tisztviselői karába felvehető új hivatalnokok száma legfeljebb 12. Az új minisztérium a nemzetgazdasági minisztérium épületében nyer elhelyezést. A gazdasági tárcák miniszterei a jövőben hetenkint legalább egyszer összeülnek a gazdasági természetű intézkedések megbeszélése céljából.

A NÉMET ÉS ROMÁN kiküldöttek f. é. január 17-én egyezményt írtak alá, amelyben 1942-re szabályozták a két ország fizetési és árucere forgalmát. E szerint Románia 1942-ben is Németország egyik legfontosabb szállítója marad mezőgazdasági cikkekben és elsősorban ásványolajban. Németország viszont éppenúgy, mint az elmúlt évben, nagymennyiségű gépet és egyéb iparcikket szállít Romániának a román mezőgazdasági termelés fokozása, az ország gazdasági életének továbbfejlesztése, valamint hadfelszerelésének tökéletesítése végett. A román gazdasági élet fejlesztése céljából az 1940 december 4-én megállapított német-román együttműködési terv végrehajtásaképpen, a Németországból való román árubevétel fokozása érdekében a felek megállapodtak abban, hogy Románia – a már fennálló hitelegezvény alapján – további nagy beruházási megrendeléseket eszközölhet Németországban hitelre és ezenkívül Románia Németországtól 600 millió márka összegű új hitelt is kap. Végül megállapodás jött létre még számos más olyan rendszabály tekintetében is, amelyek Románia gazdasági és pénzügyi erejének növelését szolgálják és alkalmasak a két ország gazdasági együttműködésének szorosabbá tételére.

BUKAREST előjárósága elrendelte a város területén lévő minden beépítetlen területnek zöldségfélékkel való beültetését.

Svájc

Az 1941 évi svájci mezőgazdasági termelés nettó hozama a hivatalos jelentés szerint (az egész mezőgazdasági termelés értéke levonva a mezőgazdasági üzemekben újból felhasználásra került takarmánygabonát, szénát, szalmát stb.) előzetes becslések alapján 1.678-2 millió svájci frankra tehető az 1940 évi 1.508,4 milliós értékkel szemben. A 170 millióra rugó, 11%-nak megfelelő növekedésből 115 millió frank esett a növénytermelésre és 55 millió frank az állattenyésztésre. Ily módon a növénytermelésnek az egész mezőgazdasági termelésben való részesedése az 1935/39 évek átlagos 24%-áról, illetve az 1940 évi 26%-ról 30%-ra emelkedett.

Az 1941 évi külkereskedelmi mérleg 2.024-3 millió (1940 = 1.853-6 millió) frank értékű bevitel és 1.463-3 millió (1940 = 1.315-7 millió) frank értékű kivitel alapján 561 millió (1940=537-9 millió) frank beviteli többlettel zárult.

Svédország

Minthogy a megélhetési indexszám (1935 = 100) 145-re emelkedett, az országgyűlés a közalkalmazottak fizetését további 4%-kal felemelte. A közalkalmazottak drágasági pótléka ezzel 27%-ra emelkedett. A svéd munkaadók és munkások megállapodása értelmében a munkabérek 1942 február 1-től 4%-kal emelkednek, így a munkások drágasági pótléka 16-7%-ra emelkedik.

Spanyolország

A SPANYOL SZINDIKÁLIS SZERVEZET FEJLŐDÉSE. A szindikátusok országos vezetője a spanyol hivatali szervezet kialakulását illetően alapvető fontosságú körlevelet bocsátott ki. A körlevél mindenekelőtt a szindikális fejlődés irányvonalait foglalta össze a következőkben:

1. A szindikális szervezet a falanx élgárdáját alkotja. A szervezeti kereteket a kormányzat politikai célkitűzéseinek megfelelően kell kiformalni. Ezért szabályozni kell az „országos szindikátusok” (tisztán gazdasági irányító szervek) és a „szindikátusok megyei képviselőit” (a szindikális politika irányító szervei) között a kapcsolatokat.

2. A szindikális egység törvénye alapján sikerült rendszerbe foglalni az összes hivatali vagy szakmai érdekeket képviselő szervezet és egyesületeket.

3. A szervezeteknek nagy tömegekkel kell dolgozniuk. A megyei képviselőknek minden eszköz felhasználásával törekedniük kell tehát a tömegek erkölcsi meghódítására.

A körlevél a továbbiakban következőképpen rendelkezik:

1. Az országos szindikátusok a megyékkel való kapcsolatot egyedül a megyei nemzeti-szindikalista központok, a politikai-szindikális egység megyei szervei útján tartásuk fenn.

2. Az országos szindikátusok megyei delegáltjait mindig a szindikátus megyei megbízottjának javaslata alapján kell kiküldeni. Ezek a delegáltak a gyakorlati gazdasági tevékenység egyszerű összekötő szervei.

3. Az összes szindikális szervezetek működésének igazgatása az országos képviselő (országos központ) igazgatási bizottságának igazgatási osztályában fut össze.

4. Az országos szindikátusok részéről kibocsátott intézkedések érvényességéhez nélkülözhetetlenül szükséges az illetékes ügyosztályfőnökök ellenjegyzése.

5. A feloszlott Szindikális Ügyek Minisztériuma által rendszeresített elnevezések hatályukat veszítik.

6. A megyei képviselőknek két titkárságot kell szervezniük: egyet a megyeszékhely, egyet a megye többi része ügyeinek intézésére.

7. Megalakul az országos vezetőnek közvetlenül alárendelt „szindikális szervezet titkársága”.

8. Az országos képviselőtől függően megalakul a „gazdasági szervezet szindikális tanácsa”. Feladatai a következők:

a) összeegyezteti az országos szindikátusok gazdasági tevékenységét;

b) tanulmányozza azt a tevékenységi kört, amelyet az országos szindikátusok a gazdasági rend kialakításában a jövőben betölthetnek;

c) állami megkeresésre gazdasági kérdésekben véleményt nyilvánít;

d) a mozgalom és az állam részére rendeletek kibocsátására javaslatokat tesz.

A tanács összetétele: az országos képviselő mezőgazdasági, ipari és szociálpolitikai osztályainak főnökei, az országos szindikátusok vezetői és titkárai, megbízott szakemberek. Elnöke a szindikátusok országos vezetője. Uléseit minden hónap 15-én tartja és ezenkívül összeül valahányszor az országos vezető szükségesnek látja.

A megyei nemzeti-szindikalista központokban hasonló feladatkörrel megyei gazdasági tanácsok alakulnak. A körlevél intézkedik ezenkívül „szindikális ellátás-szabályozási központ” létesítéséről. Ennek a központnak feladata a háborús viszonyok következtében szükségessé vált kereskedelmet és elosztást szabályozó tevékenységek-ből a szindikátusok részéről eddig elvált munkakörök ellátásának irányítása. Az ellátást szabályozó központ a szindikátusok megyei képviselőinél működő összekötők segítségével fejtí ki működését. A megyei nemzeti-szindikalista központok képviselői gondoskodni fognak a „szindikális intézmények titkára” állásainak betöltéséről. A titkár feladata a kézműipari ügyekről, a munkáspihenő intézmény, a családi tűzhely intézménye és más a jövőben alakulható szindikális intézmények ügyeiről való gondoskodás.

Szerbia

ÚJJÁÉPÍTŐ MUNKA SZERBIÁBAN. Az elmúlt tavasz és nyár eseményei a szerb gazdasági életben mély sebeket ütöttek, amelyeket most a lehetőséghez képest meg kell gyógyítani. Egyidejűleg az a törekvés jelentkezett, hogy 1942-ben magasabb mezőgazdasági eredményt kell biztosítani, mint aminőt 1941-ben értek el, hogy így az önellátást meg lehessen valósítani. Ezekhez a fontoi feladatokhoz járul még a korrupció, árdrágítás és a zúgkereskedelem megszüntetése, amelynek érdekében a kormány már az elmúlt hetekben rendkívül szigorú intézkedéseket léptetett életbe. Ezeknek az áruellátás szempontjából is annyira fontos intézkedéseknek talán legérdekesebbike a gabonaközpontra adott felhatalmazás hogy körzetenként állapítsa meg a beszolgáltatandó búza és tengeri mennyiségét. Az egyes községek a jövőber oly mértékben kapnak jövedéki cikkeket és a különböző központok (textilközpont, bőrközpont, stb.) által forgalomba hozott árukat, amilyen mértékben búza- és tengeri-

beszolgáltatási kötelezettségüknek eleget tettek. A terméseredmény fokozása érdekében a gazdasági minisztérium ott, ahol munkaerőben hiány mutatkozik, traktort utal ki. Erre a célra a gazdasági minisztérium megfelelő számú traktort már be is szerzett. Ily módon a traktorok Szerbiában is otthonossá válnak, ahol eddig azok alig voltak ismeretesek. Nagy fontossága van Szerbiára nézve a cukorrépának. Az ország három cukorgyára annyi cukrot tud termelni, hogy a saját szükségletet fedezik >és bizonyos mennyiség még exportálható is. Minthogy most Szerbiának sürgősen csereárura van szüksége, a kormány elhatározta, hogy a cukorrépával bevetett területet tavaszra 25.000 ha-ra növelik, amelyből 10.000 ha a Bánátra és 15.000 ha Szerbiára esik. Az állattenyésztést érintő legfontosabb rendelkezések a közlelmezés gyors megjavítását szolgálják^ az állatállomány nagyságának biztosítása, sőt növelése mellett. Így a bánáti közigazgatás vezetője kötelezte a gazdálkodókat, hogy a nem tenyésztési célokat szolgáló 6 hónapnál idősebb sertéseket hízóba állítsák, stb. A mezőgazdaság talpraállítása mellett a kereskedelmi és hitelélet megerősítésére is törekszik a kormány. A tőkeképződés előmozdítását célozzák a betétekre fizethető legmagasabb kamatokra vonatkozó új előírások. Január 1-től kezdve a folyószámla betétek után fizethető kamat 1 hónapi felmondásnál 1%, évi felmondásnál 3%, míg a takarékbetét kamatláb 2-3%. Ha valaki egy hónapon belül takarékbetétjéből 20.000 dinárnál (1500 P) többet akar felvenni, köteles igazolni, hogy az összeget mire használja fel. A takarékbetétek a jövőben csak névre szólhatnak. A kihitelezéseknél a legmagasabb kamatlábat 8%-ban állapították meg. Ezzel véget vetettek azoknak a magas kamatlábaknak, amelyek addig az uzsora mérvét is megütötték. Az állam megnövekedett pénzüsséglete a lakosságnak magasabb adókkal való megterhelését teszi szükségessé. Ez most a paraszt lakosságot is érinti, amelynek teljesítőképessége a mezőgazdasági termények alacsony ára folytán hosszú ideig igen csekély volt. Eddig politikai okokból a parasztságot nem terheltek erősebben, habár produktumainak ára lényegesen emelkedett. Most azonban a kataszteri tiszta jövedelmet, amely a földadó alapjául szolgál, 100%-kal felemelték. (Ez az emelés még mindig nem felel meg az agrártermékek áremelkedésének.) Egy másik bevételi forrása az államnak a deviza-árfolyam nyereségek megadóztatása. Aki különféle módon külföldi követeléseket szerzett, amelyek ma többet érnek, mint keletkezésük időpontjában, ezt a nyereséget az állam javára le kell adnia. Ilyen követelések főleg oly módon keletkeztek, hogy 1941 elején külföldön árut rendeltek, azt kiegyenlítették, az árut azonban a közbejött események folytán nem szállították le, ennélfogva a megrendelést storniózták. Az ilyen tételek visszautalásánál nagy árfolyamkülönbsétek keletkeztek, amelyek pl. a márkánál 44%-ot tesznek ki. (Megjegyezzük, hogy ez az árfolyamkülönbsétek nem tekinthető tényleges nyereségnek, mert az csupán a dinár értékcsökkenésének következménye.)

ÁLLAMI TISZTVISELŐK, ROKKANTAK ÉS MENEKÜLTEK TAMOGATÁSA. A szerb minisztertanács elhatározta, hogy azokat a tisztviselőket, rokkantakat és menekülteket, akik állami szolgálatban állottak aszerint, hogy nőtlenek, nősek, vagy családapák 800-1200 dinár segélyben részesíti. Ebben a támogatásban csak azok részesülnek, akiknek jövedelme havi 6000 dinár alatt van, vagy akik semmiféle vagyon, vagy mellékjövedelem felett nem rendelkeznek.

Szlovákia

TERVGAZDÁLKODÁS SZLOVÁKIÁBAN. A fiatal Szlovákia erőfeszítései, hogy mint a többi közép-európai állammal egyenrangú tényező illeszkedjék be az új európai gazdasági életbe, két külön, de sok tekintetben egymásba fonódó munkaterv-csoportba sorozhatók: 1. az ipari, 2. a mezőgazdasági tervgazdálkodás. Minden országban, ahol az agrár lakosság száma meghaladja az ipari és kereskedelmi foglalkozású lakosság számát, a mezőgazdasági ipar válik a legfontosabb iparággá. Mivel pedig a szlovák gazdasági élet felépítése túl-

nyomóan agrárjellegű, az ipari és mezőgazdasági tervgazdálkodás összehangolása természetesen követelmény. A szlovák iparfejlesztés első feltételeit az 1941 októberében életbe léptetett szlovák autonóm vámtarifa teremtette meg. Bár a szlovák vámtarifát a régi cseh-szlovák vámtarifa elvein építették fel, mégis Szlovákia érdekeinek megfelelően alkalmazva tétéleit úgy állapították meg, hogy azok védelméül szolgáljanak azoknak a speciális érdekeknek, amelyek Szlovákia ipari fejlődésének kiépítéséhez annyira szükségesek. A szlovák iparfejlesztési terv még hathatósabb faktora a most kiadott szlovák iparfejlesztési törvény. Ez most már megszabja azokat a gazdasági és szociális célkitűzéseket, amelyekre a szlovák ipar kibontakozásánál tekintettel kell lenni. Így a szlovák mezőgazdaság mellett az erdőgazdaságra és a bányászatra kívánja építeni az egésszéges iparosodást, amely hazai nyersanyagokra támaszkodva a tervszerű fejlesztés folytán a nélkülözhetetlen importcikkek csereárúját is szolgáltatja. Szlovákia ipari termelésének értéke az 1939. évben 1970 millió szlovák korona volt. Ez a hivatalos becslés szerint 1940-ben a 2500 millió koronát és 1941-ben a 3000 millió koronát megközelítette. Ebből az értékéből 1941-ben 1500 millió korona esett a fa- és építőiparra, míg a fémipar 250 millió, a textilipar 200 millió koronával részesedett a szlovák ipari termelésben. A mezőgazdaság fejlesztésére hároméves tervet készített a szlovák kormány. Ezt Medriczky szlovák gazdasági miniszter rádióbeszéde alapján az alábbiakban kivonatoljuk. A gazdasági terv elsősorban a növényi és állati termelés fokozására, az intenzív erdőgazdálkodásra és a mezőgazdasági szakoktatás kiterjesztésére irányul. A konkrét határozmányok közül a legfontosabbak: 162 vetőmagtisztító telep létesítése; ebből 15 már működik és további 25 befejezés előtt áll. 6200 mintatrágyatelep létesítése. 1941 őszén már 400.000 métermáza műtrágyát használtak fel, vagyis 240.000 métermázával többet mint 1940 őszén (amiben a mi Pétió-exportunknak is jelentős része van). A talaj javítási munkálatok hasonló szép eredményeket mutatnak. 1941-ben már 22.000 kat. hold legelőt vettek vízszabályozással és trágyázással kezelésbe és 1942-ben a terv még nagyobb terület megmunkálását írja elő. Az agrárterv 80 millió koronát mezőgazdasági gépek vásárlására irányoz elő, az 1941-ben már vásárolt 1200 nagyobb új mezőgazdasági gép kiegészítésére. A belterjes állattenyésztés mind szélesebb körben való elterjedését is fontos intézkedésekkel kívánja megvalósítani a hároméves terv. A tenyészállat állomány felfrissítésére, kiegészítésére és nevelésére szintén nagy összegeket áldoz a szlovák kormány. Már eddig is 500 tenyészbikát importáltak nagyszámú más tenyészállat mellett. Az állattenyésztés nagyobb jövedelmezőségét pedig egészenmodern berendezésű tejfeldolgozó üzemek létesítésével kívánják fokozni. Nem kisebb horderejük a hároméves tervnek a mezőgazdasági szakiskolák és kísérleti intézetek felállítására vonatkozó intézkedései sem, valamint az erdészeti főiskolák és csemetekertek létesítésére vonatkozó rendelkezései (1941-ben 20.000 ha-t erdősíttettek). Az alkotó tervgazdálkodás szép példáját mutatja az új Szlovákia.

SZESZESITALT CIGÁNYOKNAK KISZOLGÁLTATNI TILOS. A szlovák hivatalos lap közli a belügyminisztérium rendeletét, amely szerint cigányoknak a jövőben szeszestalt adni nem szabad.

Thaiföld

THAIFÖLD KÖZGAZDASÁGA. Thaiföld területe a Tokióban aláírt szerződés értelmében átszaltotl indokíni területtelkkel együtt összesen 607.000 négyzetkilométer, míg az átszaltolás előtt 519.000 négyzetkilométer volt. A 14-5 milliót kitevő népességnek 80 százaléka földmiveléssel, 15 százaléka kereskedelemmel és kézműveséggel, 5 százaléka pedig iparral foglalkozik. A nemzeti jövedelem 85 százaléka a rizstermelésből ered. Az ország természeti kincsei - különösen ami az érceteket illeti - kevésé ismeretesek. Jelentősége csak az ónbányászatnak van. A kitermelt ónnak legnagyobb része exportra kerül és csak kis részét dolgozzák fel hazai üzemek. Az ónter-

melésben Thaiföld mintegy évi 17.000 tonnával világvizonylatban a negyedik helyet foglalja el. Valószínűnek látszik, hogy az országban meglehetősen gazdag vasérc, szén, mangán és volfrám-telepek vannak, de a kutatások még kezdetleges stádiumban tartanak. Thaiföld különben nagymennyiségű teakfát termel. 1939-ben a termelés meghaladta a 42.000 tonnát. A kormány egyébként megkezdte az ország iparosítását, állami gyáraknak és vállalatoknak megszervezésével.

Nemzetközi anyag

A VILÁG KONZERVTEJ-TERMELÉSE ÉS A KONZERVTEJ-KERESKEDELEM. A konzervtejt vagy kondenzált tejt termelés legnagyobb az Egyesült Államokban, ahol a termelést az elmúlt 10 évben igen nagy mértékben megnövelték. Belső fogyasztásuk pedig oly óriási, hogy a termelt mennyiségnek csak körülbelül 2 százaléka kerül kivitelre. Hollandia termelésének helyzete éppen fordított, amennyiben az össztermelés $\frac{4}{5}$ részét exportálják. – Jelentős mértékben emelkedett Németország termelése is, míg Svájcé 1936-ban a minimumra csökkent, azóta azonban ismét emelkedőben van. A kondenzált tejt évi össz mennyisége az egész világon 1937-ben körülbelül másfélmillió tonnát tett ki, ma pedig évi kétfélmillió tonna körül lehet. Az exportáló államok élén Hollandia áll, amely a világpiacon az egész kontingensnek több mint 50 százalékát szállította a háború előtt. Az importáló államok között van elsősorban Anglia – amelynek különben kivitele is volt –, míg a tisztán csak importáló államok főleg a tropikus országokból kerülnek ki. Anglia 1938-ban 83.019 tonnát importált, lényegesen kevesebbet, mint az előző években; pl. 1932-ben bevittele 139.576 tonnát tett ki. Következik Brit Malajföld 40.000 tonnával, a Fülöpszigetek 22.000 tonnával, Holland India 17.000 tonnával. Az importáló államok közt szerepelnek továbbá Németország, India, Peru, Indokína, Hawaii, Burma stb. Az európai államok közül Franciaország 1.422 tonnával, Görögország pedig 1.915 tonnával szerepel. – A nemzetközi kereskedelemben évi 225 ezer tonna forgalmat lehet feltenni, szemben az átlagos 340.000 tonnával 1927 és 1931 között, ami mindenesetre erős visszaesésre vall. – A szárított tejt termelése nem olyan kiterjedt; az előállító államok élén itt is Hollandia áll, őt követik Újzéland, az Egyesült Államok, Kanada stb. Az importáló államok között Anglia vezet Belgium előtt. A nemzetközi forgalom egyébként szintén csökkenőben van.

A VILÁG ALKOHOLFOGYASZTÁSA. Vionmaa finn miniszter, ismert statisztikus számításai szerint az 1935-1937 években az alkoholfogyasztás Franciaországban volt a legnagyobb. Tiszta alkoholtartalomra átszámítva ugyanis a francia fogyasztás elérte a fejenkénti 20 literet egy évben. A spanyol fogyasztásra megbízható adatok a polgárháború következtében nem állnak rendelkezésre; 1930-ban a fejenkénti 15 liter körül mozgott. Ezután Olaszország következik fejenkénti 11.1 literrel, majd Svájc 10, Belgium 8, Görögország és Románia 6, Nagybritannia 4-5, Magyarország és Jugoszlávia 4, Németország és Bulgária 3-8, az Egyesült Államok és Svédország 3, Dánia 2-4, Norvégia 2, Hollandia 1-36 és Finnország 1-28 literrel.

A NŐI MUNKA AZ EGYES ORSZÁGOKBAN.

Németország haditermelése során mintegy 8 millió nőt állított munkába. Egy újabbrendelet a főiskolai hallgatónőket is munkára kötelezi szabadidejük alatt. Japán is sok iparágban használja fel a nők munkáját, mióta a háború a férfiak millióit veszi igénybe. Anglia, sőt az Egyesült Államok is egyre több nőt foglalkoztatnak az iparban, míg a Szovjet a háború előtt különösen a turkesztáni szövő- és textilgyárakban alkalmazott nagyszámú női munkást.

VILÁGGAZDASÁGI SZEMLE. A Külügyi Szemle januári számában behatóan foglalkozik az ipari termelésnek a háború okozta nagy változásaival. A hadfelszerelési szükségletek nagymérvű megnövekedése szükségessé

tette az iparnak hadiberendezésre való átállítását, valamint a termelés menetének meggyorsítását ill. felfokozását. A termelés átállítása, annak megnövekedett volta a munkáslétszám gyarapodását idézte elő. Ezzel a felfezaporodott munkáslétszámmal párhuzamosan azután fokozatos csökkenést mutat a munkanélküliek száma, ma már ott tartunk, hogy az egyes hadviselő országokban, különösen Európában a munkanélküliek száma még soha nem látott alacsony indexet mutat. Ezzel együtt azonban a szakmunkáshiány igen érezhetővé vált.

A haditermelésnek a közszükségleti cikkek rovására történő fokozása az általános gazdasági helyzetet nagymértékben befolyásolja. A különböző blokádok és egyéb gátlórendszer szabályok pedig, amelyek a tengeri kereskedelmet veszélyeztetik vagy bénítják, a világpiacon olyan eltulodásokat mutatnak, amelyeknek káros következményei elsősorban szociális szempontból igen érzékenyen érintik nemcsak egyes országok, hanem egész kontinensek helyzetét. Amíg az egyik oldal (Japán, európai kontinens* Afrika) nyersanyagokkal alig, vagy egyáltalán nem rendelkezik, addig a másik oldal (Amerika, a dominiumok) a felhalmozódott nyersanyagokkal nem tud mit kezdeni. Ennek következtében az áringadozások mértéke rendkívül nagy arányt mutat. Azok az államok ugyanis* amelyek nyersanyagokkal nem rendelkeznek, vagy csak keveset tudnak termelni, a tengerentúli szállítások megszűnése következtében a behozatalra szoruló közszükségleti cikkeket csak a legkisebb mennyiségben képesek a fogyasztóközönség rendelkezésére bocsátani. Miután pedig a kereslet legalább olyan mértékben megnövekedett, mint amilyen mértékben a kínálat csökkent, az árak ugrásszerűen emelkedtek. Nem ritkák a 25-50, sőt 100%-os emelkedések sem. A másik oldalon viszont* ahol a felhalmozódott nyersanyagok nem találnak piacot, az árak a nagy kínálat és a vele szembenálló kis kereslet következtében rendkívül alacsonyak, úgyhogy a termelők valószínűleg majd megint erőszakkal pusztítják el feles készletüket, csakhogy a minimális árszínvonalat fenntarthassák. Szociális szemmel nézve tehát egyik véglet sem helyes. Amíg azonban az árak rendkívül magasságát lehet bizonyos mértékig szabályozni, addig az árcsökkenés veszélyét az érdekeltek csak igen erőszakos módon tudják elhárítani.

A háború után, mint ahogy azt az eddigi példák is mutatták, a fokozott mértékű termelés következtében beállott konjunktúrát gazdasági visszahatás, depresszió fogja követni. Ez a veszély el nem kerülhető, azonban csökkenthető. Szükséges lesz ugyanis az irányított gazdaság fenntartása mindaddig, amíg a gazdasági erők kiegyensúlyozottsága ismét érvényesülhet. Ez pedig lényegében akkor fog bekövetkezni, ha a gazdasági életterek helyes megalkotása és elhatárolása után elegendő mennyiségű hajtóerő rendelkezésre állni, amely a forgalmat az egyes területek között teljes mértékben képes lesz lebonyolítani.

Érdekes lesz azonban az arany-alap és a munkateljesítmény-elmélet híveinek is a küzdelme, amely minden valószínűség szerint úgy fog végződni, hogy egyik tényező kikapcsolását sem fogja eredményezni, hanem megszabja majd azt a határt, amelynek keretei között a két elmélet gyakorlati megvalósításának a viszonya azt a harmóniát fogja jelenteni, mely minden gazdasági haladás és jólét előfeltétele.

A gépekkel és egyéb eszközökkel vívott háború mellett megindult egy másik küzdelem is. Ez a küzdelem, bár a háttérben bonyolódik le, de a végleges győzelemért vívott küzdelemben nem kevésbé fontos, mint az ember ember elleni harc. A termelés háborújáról van szó, ahol a felfokozott termelés erőltetett ütemben kell hogy előállítsa a háború folytatásához szükséges anyagokat. Az egyes háborús államok vetekednek az előállítandó szükségletek létrehozásában, csakhogy többtermelésük révén biztos alapot szerezzenek a gyöngébbel, a kevesebbet termelővel szemben. Gigantikus küzdelem ez

¹ Az utóbbi hetekben a helyzet Japán javára megváltozott.

ahol a munkás heroizmusára van bízva minden. A harc-
tereken a katonaság otthon a gyárakban, a földeken
a munkás, a paraszt folytat hősi küzdelmet a győzelemért.
Európának különösen a mezőgazdasági javakban
kell fokoznia termelését. Angliából a múlt század vége
felé kiindult hatalmas iparosodási folyamat kontinensünk
államainak figyelmét a mezőgazdaságról elfordította az
ipar felé. A tengerentúli államokban viszont mind nagyobb
és nagyobb területeket törtek fel. Hogy ez az egyoldalú
fejlődési menet mennyire káros következményeket vont
maga után már eddig is, azt mutatják azok a rendkívüli
nehézségek, amelyekkel nemcsak a hadviselő, hanem a
semleges államoknak is meg kellett és meg kell a jövő-
ben küzdeniök.

**MEGÉLHETÉSI KÖLTSÉGEK EMELKEDÉSE
A HÁBORÚ ELSŐ KÉT ÉVÉBEN.** A *Soziale Praxis*
jelentése szerint a háború kitörésétől a múlt év harmadik
negyedéig a megélhetési költségek (és a nagykereskedelmi
árak) emelkedése Bulgáriában 31.2 (41.5) százalékos, Svéd-
országban 29.6 (59.8), Magyarországon 29.6 (45.2), Nagy-
Britanniában 28.4 (54*8), Egyiptomban 24.2 (52.1), Japán-
ban 16.5 (22*8), a Délafrikai Egyesült Államokban 9*7
(21*8), Új-Zélandban 6.0% (19,1), az Amerikai Egyesült
Államokban 3.7 (19.7), Németországban 6.6 (5.3) szá-
zalékos volt.

A *Magyar Statisztikai Szemle* közlése szerint
Magyarországon közvetlenül a háború kitörése előtt
(1939 aug.) a lakbérrel számított megélhetési index 102.3,

két év múlva (1941 aug.) 135-1 volt, ami 32%-os emelke-
dést jelent. Ez kb. megfelel a *Soziale Praxis*ban közölt
29.6%-nak. Nálunk tehát a háború első két évében az
élet nagyban és egészben 30%-kal drágult. A német-
országi 6.6%-os emelkedés megítéléséhez tudnunk kell,
hogy ott már a háború kitörésekor magasak voltak a meg-
élhetési költségei.

A megélhetési indexet az élelmezés, ruházat, lakás,
fűtés, világítás összesen 27 legfontosabb cikkének kiskeres-
kedelmi ára alapján számítják. Békebeli viszonyok mellett
a kiskereskedelmi árak alakulása a nagykereskedelmi árak
alakulásához hasonul. A fenti kimutatásban mutatkozó
nagyfokú eltérés a kiskereskedelmi és nagykereskedelmi
áremelkedés között arra mutat, hogy a kormányok a
fogyasztók érdekében erélyesebben nyúlnak bele a kis-
kereskedelmi árak alakulásába, mint a nagykereskedelmi
áralakulásba.

A megélhetési költségek 30%-os háborús emelke-
dését kb. 3 hónap különbséggel nyomon követte a hábo-
rús bérpótléknak és az alacsonyabb tisztviselői fizetések
pótlékának 30%-ra emelése. A közbeeső 3 hónap alatt
a megélhetési költségek tovább emelkedtek s így a fizeté-
sek és megélhetési költségek emelkedése között különbség
most is van. Ennek teljes és általános eltüntetése észszerű
háborús gazdálkodás mellett nem is lenne helyes. Telje-
sen méltányos azonban az, hogy a magasabb fizetések
kevesebbé kövessék a létfenntartási költségek alakulását,
mint az alacsonyabbak.

AZ ORSZÁGOS SZOCIÁLPOLITIKAI INTÉZET MUNKÁJA

ÍRÓ MUNKÁSLEÁNYOK

ÍRTA:
GYULAI ELEMÉR

Az Országos Szociálpolitikai Intézet újpesti
leánykörének van egy újságja. „A Mi
Lapunk” a címe, havonta egyszer jelenik
meg hat gépirásos példányban. A leánykör
tagjai írják. Tizenöt-húsz éves munkásleányok. Nem
a nyilvánosságnak. Egymásnak. „A Mi Lapunkba
író leányok mindegyike legjavát adja tehetségének és
tudásának – olvassuk egyik cikkben – és így meg-
ismerjük az egymásban szunnyadó érzéseket, gon-
dolatokat, megtudjuk, kit mi érdekel, ki mit tud és
mit akar tudni.”

„Sok meglepetés ért minket” – teszi hozzá a
cikk írója.

És igaza van. Felszínes beszélgetések során alig
is jöhetett volna napvilágra ez a rengeteg tiszta
ézés, elrejtett érték, ez a rendkívül gazdag élmény-
anyag, mint így írásban, egy kis közösség hasznára a
legjobb tudás szerint megrögzített formában. Pszicho-
lógus vagy pedagógus számára tehát alig képzelhető
el érdekesebb olvasmány a lap két évfolyamában
felgyűlt tiszta és őszinte megnyilatkozásoknál.

Mivel a lap célja kettős – egymás megismerése
és az egyéni tapasztalatok, belső értékek hasznosítása
a kis közösség egésze számára -, tartalma is élesen
kettéválasztható. Élményanyagra és a „szolgálat”
jegyét viselő megnyilatkozásokra. A pszichológus
számára kétségtelenül az élményanyag a kincses-
bánya. Éles körvonalakban, plasztikusan bontakozik
ki belőle a mai munkásleány világképe. Az egyéni
tapasztalatok, az egyéni tudás gyümölcseinek hasz-
nosítása – tehát a szolgálati rész – viszont a peda-
gógus számára kínál megbecsülhetetlen tanulságokat.

Az élmények meglepően sokrétűek és gazdag
tartalommal telítettek. Különösen gazdag érzelmi
tartalommal. A belőlük kibontakozó világkép tiszta
és többnyire derűs. Érthető. Egészen fiatal munkás-
leányok ezek, akiknek belső világát nem tudták
elszűrkiteni még a nehéz munkában töltött hétköz-
napok és akik, ha sikerül rövid időre kiszabadulniuk,
szívesen örülnek minden új benyomásnak, szívesen
felejtenek el mindent, amit maguk mögött hagynak.
Tulajdonképpen csak az számít előttük élménynek,

ami a hétköznapok fölé emelkedik. A napi munkáról tehát alig esik szó ezeken a lapokon. Legfeljebb egy-egy érdekesebb élmény peremén bukkan fel valami lidércnyomásszerű árnyék belőle. „Jókedvünkön nem kell csodálkozni – írja valamelyikük egy közös utazás emlékei között -, hiszen minden gondot, a hétköznapok ezernyi baját ott hagytuk a Lehel-téri templomban.” Minél jobban, minél teljesebben sikerül kikapcsolódnunk a hétköznapokból, annál elevebbek, tartalmasabbak, „izgalmasabbak” az élmények. Hogy izgalmasabbak is, ez lényeges vonás. Nők. Sőt fiatal nők. A külső világ benyomásai közül csak azok jutnak el tudatukig, amelyeket erős érzéshullámok vesznek körül, „izgalmas” hajtanak.

Ebből a szempontból különösen érdekesek egy kétnapos közös pünkösdi utazás emlékei. Azért érdekesek, mert minden résztvevő feldolgozta azokat. A kirándulás célja Mezőkövesd, Hortobágy és Debrecen volt. A leírások kivétel nélkül frissek, elevenek. Érzelmi tartalmuk annyira gazdag, hogy igen könnyű megállapítani, milyen benyomások voltak a legmélyebbek.

„Izgalommal készülnek” a lányok erre a pünkösdi kirándulásra. „Alig várják a napot.” A hangulati sikernek igen jó lélektani elősegítője az a „csendes óra”, amelyet elindulás előtt a Lehel-téri templomban tartanak. Ennek a csendnek választóvizében minden hétköznapi gond, minden lelki teher eltűnik belőlük. Utána természetesen felszabadultan, „vidám nevetéssel” ülnek vonatra. „Örömben énekelnek”. A jókedv teljesen hatalmába keríti a kis társaságot és – nőkről lévén szó - csakhamar úgy érzik, hogy hangulatuk az egész környezetet betölti körülöttük. Meg vannak győződve róla, hogy „mindenki velük örül”, „jókedvük az útítársakra is átragad” és akik valamelyik közeli állomáson már céljukhoz érnek „sajnálják otthagyni őket”. „Még a vonat kerekéi is velük örülnek, olyan vidáman zakatolnak.” Az egész világot öröm tölti el, mindenki szereti egymást. A mezőkövesdi békák „csodaszép szerenáddal fogadják őket”. Az egész társaság őszintén „meg van hatva ettől a figyelemtől”.

Ez a hangulat tovább is megmarad.

Útjuk első céljánál, a mezőkövesdi Korona-szállóban is mindenki örül nekik. Természetesen „egy kedves néni” vezeti őket szobáikba, ahol „minden szép, ízléses, pompás”. És „barátságos”. A szobák is barátságosak, az emberek is. Nem is tudnak elaludni örömben. Innen is, onnan is „kuncogás hallatszik”. Másnap a misén „mesébe illő látvány” tárul eléjük. „Színpompás, gyönyörűen hímzett ruhában, szépen ringó járással sétálnak párosával a matyó lányok, harmatos virág valamennyi”. Minden új, minden szokatlan, minden „izgalmas” itt. Az egész társaság boldogan szemlél-

lődik. Szinte nem is látnak részleteket. Az egész világ egyetlen töretlen, világosságban feloldódott egész, amelyben itt-ott egy-egy pillanatra mosolygó, barátságos emberarcok tűnnek fel.

Csak az „üstökös ház”-ban komorodik el rövid időre a hangulat. Egészségtelen a ház belseje, az „egészen csöpp” ablak soha sincs nyitva, hűvös van és sötétség. A legtöbb leírásban itt váratlanul részletek emelkednek ki. „Szegényes kis bölcsőben, piciny emberke”. „Nyitott tűzhely, a matyó asszony szegényes egytál ételével”. A lányok többsége rádöbben, hogy mindaz a szépség, amit eddig átéltek, tulajdonképpen csak bennük volt meg. Körülöttük szegénység van. Egészségtelen környezet, rosszul táplált emberek. De a nyomasztó érzés csak pár percre fogja el őket. Kilépnek a házból és „a mázsás teher leesik róluk”. Jókedvük újra betölti körülöttük a világot és a mezőkövesdiek büszkeségétől, egy boszorkányosan ügyeskező öregasszonytól, már „olyan szeretettel búcsúznak el, mint egy nagyon kedves, nagyon régi ismerőstől”.

Meglepő az a belső rugalmasság, amellyel pillanatok alatt sikerül kizárni magukból a zavaró, diszharmonikus benyomások emlékét. A vonaton - Hortobágy felé – már megint mindenki boldog. S amikor vonatjuk egyik állomáson sokáig vesztegel, „indulókat énekelnek neki, hogy elinduljon”. Csaknem mindnyájan meg vannak győződve róla, hogy ezért indul el.

A hortobágyi csárdában „tárt karokkal várják őket”. Itt is „mindenki és minden olyan barátságos”. Még a Nap is barátságos. Tréfál velük. Másnap hajnalban „előbb kel fel” mint ők. „Frissebb náluk és kajánul a hasukra süt”, amikor felébrednek. A puszta „nyugalmas, mindent betöltő csendje” mindnyájukat hatalmába ejti. Az áhítat tetőpontra fokozódik, amikor a távolban, „az ég alján kis tanyák, fák, legelésző állatok tűnnek fel”. „Mintha vízben állnának.” Délibáb. Déltájban mondanak búcsút Hortobágyinak. „Nehéz szívvel.” Természetes, hogy az ég is beborul. Esik is. „És az ég sűrű könnyhullatása közben robog a vonat Debrecenbe.”

Az idő később kiderül. „Mintha megrendelték volna.” Debrecen is fény és öröm borítja be. „Mindenkinek szívesen fogadja őket”, mindenki velük örül itt is. A régi kollégium falai között úgy érzik, hogy „a porladó nagy férfiak szelleme lebeg körülöttük”. Az egyetem folyosóin viszont „a tudomány szelleme lakik”, őket is „komollyá teszi”. Egyikük „fájó szívvel búcsúzik az épülettől”. Arra gondol, hogy „még álmaiban is elérhetetlen magasságban lebeg a tudomány”. Ő is szeretett volna tanulni, műveltséget, látókört, tudományt szerezni, de nem volt módja hozzá. „De jó,- írja – hogy legalább gondolni szabad rá.” Még néhány benyomás. Még

„borzalommal és szomorúsággal vegyes érdeklődést” lobbant fel bennük pár percre a krematórium, azután vége mindennek. A vacsorát már „közel sem olyan jó hangulatban” költik el, hiszen egy-két óra múlva a vonat visszaviszi őket „a hétköznapokba, a fáradtságos, küzdelmes életbe”.

Megdöbrentők ezek a leírások. Aki elolvassa őket, alig tud szabadulni hatásuk alól. Tulajdonképpen csak az ilyen és hozzájuk hasonló megnyilatkozásokból értjük meg a jelentőségét azoknak a *munkáspihező-törekvéseknek*, amelyek a dolgozó ember „kikapcsolódásának” elősegítését tűzik ki célul. Egy derűs nap, új környezet, friss benyomások, szokatlan élmények hatása minden gondot, minden kellemetlen érzést eltakaríthat a lélekből. Visszavezetheti az egyént a közösségbe, felébresztheti az egymáshoz tartozás, az egymásrautaltság érzését és a világ dolgai egy ideig derűseknek, az emberek barátságosaknak tűnnek.

Van a lapban egy másik ilyen kollektív leírás is. Ugyancsak egy örömeleményről. Erdély visszacsatolásának napjaiban 25 leány azt írta le, mit érzett, amikor a döntés eredményéről értesült. Ezek a megnyilatkozások talán még nagyobb mélységekbe világítanak bele, mint az előbbiek. Mit érez egy fiatal munkásleány, amikor a hétköznapok munkája közben, majdnem váratlanul az egész nemzeti közösség sorsára, jövőjére kiható megrázó hírről értesül? Kétségtelenül akad ezekben a megnyilatkozásokban „hideg” gondolat is. Újságokból kiragadott, rádióban elhangzott, iskolában tanult szavak. Ezeknek aránya azonban eltörpül az érzésekkel átítatott, őszintén szubjektív élményanyag mellett.

Külön érdekessége a leírásoknak az esemény beállítása. Apró részleteiben is kibontakozik a nap képe. Szél fúj. Hűvös, őszi az idő. Az emberek behúzódnak lakásukba. Az egyik leány semmire sem gondolva éppen hazafelé tart, amikor „kíváncsi, örömtől sugárzó arcú emberek csoportosulása” kelti fel figyelmét. Hazaérve „ámulatba esik”, mert azt kérdik tőle, hogy „Temesvárt is visszakaptuk-e?” „Nem tud szóhoz jutni a meglepetéstől”. A másik szórakozottan, mit sem sejtve nyitja ki a rádiót és „egy férfihang váratlanul a bécsi döntés eredményeit mondja be.” „Nem tudja visszatartani a könnyeit.” „Mindenki letette munkáját a kezéből – írja – és nagy figyelemmel hallgatta az eseményeket.” Egy harmadik csak este értesül az eseményekről, amikor hazaér a munkából. Azonban csak reggel hiszi el a híreket, mert mindent feldíszítve talál a gyárban. Van, aki csak örülni tud. Csak a jót fogja fel. Egy háborús feszültség feloldódását. A többség öröme azonban nem tiszta. „Ujjongó öröm van a szívemben – írja egyikük -, de ugyanakkor fájdalom is.” „Egyszerre vagyok boldog és szomorú” – olvassuk máshol. „Könny hullott a szememből –

írja a harmadik -, mert vér nélkül kaptuk vissza Erdély egy részét, de az első öröm elmúlása után egy kicsit arra gondoltam, hogy ez mégsem az egész.”

Érdekes szembeállítani, mit találnak örömteljesnek, mit fájdalmasnak.

Csaknem mindegyik leány örül annak, hogy amit visszakaptunk, véráldozat nélkül kaptuk vissza. „Csak úgy simán – jegyzi meg egyikük -, békés úton, az igazság jegyében.” „Gyönyörű földdarab!” - lelkesedik a másik. A harmadik már óvatosabb: „Aránylag elég nagy terület.” De hozzáteszi, hogy a visszanyert terület „túlzsúfoltan lakott, míg a románoknál maradt rész lakatlan (!), illetve kevésbé lakott”. Van aki a visszanyert bányáknak, erdőségeknek örül, vagy annak, hogy „annyi gyönyörű várost kaptunk vissza”. „Mátyás király városát, a kincses Kolozsvárt” és Zágont „a rodostói bujdosó városát”. Külön öröm, hogy „a Tisza vize újra magyar földön ered”. Majdnem mindegyikük kiemeli természetesen „a székely testvérek visszatérését”. És itt a női veleérzésre, együttérzésre jellegzetes példák hosszú sora kínálkozik. „Újra szabad nekik a Himnuszt énekelni!” „Újra szabad a magyar múlttól, dicsőségről mesélni!” „Újra magyar szótól hangosak az erdélyi városok!” „Ha most ott messzi Erdélyben kinéznek az ablakon, magyar csendőr kakastollán csillan meg a napfény.”

Az együttérzésből, veleérzésből nőnek ki túlnyomórészt a panaszok is. Majdnem mindnyájuknak eszébe jutnak „az új határokon túl maradt magyarok”. „A szegény magyarok, akik várták a percet.” „Akik várták a felszabadítást és a döntés után megtudták, hogy mégsem lehetnek magyarok.” Fáj a szívük értük. Sajnálják Őket. Beleképzelik magukat a helyzetükbe. Az első öröm lecsillapodása után úgy érzik, hogy „csalódást hozott a döntés”.* „Kevés, amit visszacsatoltak”, „többet vártunk”, „ez mégsem az egész”. „Legalább Aradot is adták volna vissza!” „Lehet az – kérdi egyikük -, hogy Segesvár, amelyet Petőfi vére szentelt meg, másé legyen?” Van aki tudni véli, hogy „a bányák és a jó búzatermő földek nagyrésze is ott maradt”.

Ezek mellett a kollektív megnyilatkozások mellett akad bőségesen olyan leírás is a lapban, amelyik egészen sajátosan egyéni élményeket dolgoz fel. Egyik leány a Balaton mellett eltöltött boldog napjairól számol be. Először látta a Balatont. A másik egy felvidéki magyar falucskába vetődik. Legmélyebb élménye egy Péter-Pál-napi mise, amelyen elragadó népviseletben jelennek meg a fiatalok. Tüzetesen leírja ruháikat. A hozzá hasonló korú leányok ruháját feltűnő alaposággal. Van aki felejthetetlen karácsonyestéről számol be. Mások az aquincumi romokhoz, a Báthori-barlanghoz, a pál-völgyi cseppkőbarlanghoz, az óbudai „cella trichorá-” hoz fűződő benyomásaikat mondják el. Két varrónó

„szabadulásáról” beszél „a nehéz tanoncévek után”. Egyik legfinomabb, legmélyebben átélt megnyilatkozás kórházi órák képét adja egy súlyos műtét előtt. Bámulatos megelevenítő erővel.

Néhány vers is akad a két évfolyamban.

„Visszhangok” Erdély visszacsatolásakor:

Hazajött Székelyföld,
Nagyvárad, Kolozsvár,
Hazajött sok testvér,
Lehullt a bilincs már.

Őszi sorok:

Mindenszentek napján
Tombolt az ősz
Megszokott hangján
S elvitte a nyarat
Büszke erős karján.

Újévi köszöntő 1941-re, kissé elsiertett kívánsággal:

Egy új virágnilyást
Várunk újév töled,
Melyben minden nemzet
Boldogabban élhet.

Egyik helyen az édesanya csendes alakja merül fel egy pillanatra:

Az édes, a szelíd, a szerető,
A megértő és meg-nem-értő.
Gyémántszemében könny csillog,
Ha félig gyerek, félig felnőtt eszemmel
Gyenge szívébe tört szűrok.

Gondolkozásra készítő sorokban elevenedik meg egy apáca belső világa. Vagy talán nem is az apáca mondja ezeket a szavakat?

Ti boldogok! Túl a rácsokon,
Leikeitek a mienkével rokon.
Mutassátok meg emberarcotok ...

A munkásleány mondja. Azoknak, akiket illet.

Élmények ezek is. Talán még mélyebbek, mint a prózában megírottak. És csendesebbek. Befelé nézőbbek. Azok a hangulatok, amelyek verssé sűrűsödnek, túlnyomórésztben távolról sem olyan derűsek, mint amilyenekről beszélgetni szokás. A vers a magányosságban születik. Gyónás. Orvosság. Fájó érzéseket, nyugtalanító belső megrezdüléseket old fel.

Vannak azonban vidámabb versei is a leányoknak. Gyermekversek. Állatokról. Mikulásról. Tündérszágáról. Kifejezetten gyakorlati céllal. Azért írták őket, hogy apró testvéreiket – talán egyszer saját gyermekeiket is – elszórakoztathassák velük. Hogy mesélni tudjanak nekik. Nevettető, vidám, rimes meséket.

Hinta-palinta

De jó is a kedvem!
Meg ne állj, míg nem mondom,
Légy te az én lovagom.
Vigyél engem messzire,
Hetedhét országba
Kis tündérek közé,
Szép meseországba.

Gyermekeknek szól. De felnőttek is megérthetik.

A lapban kritikai rovatok is vannak. Külön a filmről, színházi estékről, külön a megtekintett kiállításokról, külön a végighallgatott rádióműsorokról.

Természetesen a filmélményanyag a leggazdagabb. Szinte azt mondhatjuk: teljes. Egyetlen játékfilm sem marad ki, amit a fővárosban és környékén levetítenek. Hogy miért ennyire kedvelt szórakozásuk ezeknek a fiatal munkásleányoknak a mozi, erre filmkritikáik sorai között számos felelet adódik. „Elfelejteti velünk az élet ezernyi gondját” – olvassuk. „Itt nincs lehetetlen, minden kívánság teljesül.” „Megmutatja, hogyan lehet és kell boldognak lenni.” „Derűre ború, szegénység, majd pompa – magyarázza egyik leány -, az embernek nem marad ideje töprengésre.” Narkotikum a mozi. Menekülés a hétköznapi gondjaitól. Színes világot mutat „ott túl a rácson” és két órán át legalább álmodni lehet erről a világról.

Tévedés volna azonban azt hinni, hogy kritika nélkül fogadják el mindazt, amit a film eléjük tálal. Nagyon is éles szemmel látják a hibákat. Valóságérzékük meglepően fejlett. Beleérezzük akadályozza a valószínűtlenség, csaknem mindig élesen kikelnek a film ellen, ha díszletei nem természetesek, meséje hihetetlen. „Festői, de sajnos, észrevehetően festett tájak – írja az Újhold című amerikai filmkritikusa -, a mese valószínűtlen, kevés tartalommal.” Valamelyik történelmi tárgyú magyar filmben egyik jelenetnél elővigyázatlanlanságból villanypóznák tűnnek fel a távolban. „Súlyos hibának tartom – írja egyik leány -, ilyesmire jobban kellene vigyázni!” Egészséges fiataláguk csaknem mindig fellázad a túlságosan szentimentális tartalom ellen is. „A film meséje nem tetszett – áll egy másik magyar filmkritikájában -, nem szerettem a szerelmi öngyilkosságokat, hiszen az idő és az önfejelem mindent meggyógyít.” „Betegesen érzelmes – szól az ítélet megint csak egy magyar filmről -, egészséges elem nincs benne.” A hátborzongató jelenetek halmozását sem szívesen viselik el. Egyiküknek azért nem tetszett a „Királyi ékszer” című kalandorfilm, mert „több volt benne a halott, mint a szereplő”. Észreveszik, hogy „az amerikaiak nem tudják pontosan az európai etikettet”. Kifogásolják, hogy a „La Conga” nevű tánc „elképesztően

merész és egyáltalában nem mondható rendes, finom dolognak”. Csodálkoznak rajta, hogy Amerikában ez tetszik. Mindig észreveszik, ha a szereplők gyengék. Különösen a női főszereplővel szemben kegyetlenek. Hamar megállapítják róla, hogy „erőtlenül játszik”, „alkalmasabb színésznő is akadt volna”. Egyik magyar primadonnáról megírja valamelyikük, hogyha állítólag csakugyan neki írták a szerepet, „nem érti, miért énekes szerepet írtak?”

A színházi élményanyag már összehasonlíthatatlanul szegényesebb. Csak elvétve akad a moziélmények között egy-egy beszámoló színházi estről is. Egyikük látta a Bánk bánt. „Halhatatlan szerző halhatatlan műve, illik megnézni” – ennyi a véleménye. A másik a Velencei kalmárt nézte meg. A darab főérdekességének az időszerűséget látja. Legkölteibb részének a szerelmes párok találkozását a lugasban. Egy-két operett, könnyebb vígjáték egészíti ki a műsort. Ez nem az ő világuk. Az igazi szórakozásuk a mozi, színházba csak vendégként tévednek be. Elfogódottak ilyenkor. Idegennek érzik magukat. Minden újdonság. Mindent dicsérnek. A játékot, a rendezést, a díszleteket. Hogy a hibákat is meglássák, ahhoz túlságosan újszerű még nekik ez az élmény.

Irodalmi élményeik természetére elsősorban a rádióműsorokhoz fűzött reflexióik vetnek fényt. Fel-felbukkan egy-egy felolvasás, amelynek ismertetésébe melegebb, érzésekkel átítatottabb mondatok szövődnek. Ha igazán élményről van szó, a hang mindjárt szubjektívebbé melegszik. Érdekes megfigyelni, milyen szépirodalmi témák hagynak mélyebb nyomot bennük. Történet egy csodálatosan szép, kékszemű kisleányról, – aki nem lát. Egyik írónőnk „kedves elbeszélése, amely élénk varázsolja a régi jó békeidők romantikus, üde és tiszta világát”. Felolvasás „egy fiatal sorsüldözött leányról, akinek életében mégis került olyan időszak, amikor boldog volt”. Előadás arról, hogy a mai nehéz időkben „a harangok is ritkábban és szomorúbban szólnak, de lesz még feltámadás és akkor az égből százszerosan verődik majd vissza a harangzúgás”. „Nagyon szép és megható előadás volt” egy felolvasás a májusról. Természetesen. Hiszen arról is szó esett, hogy faluhelyen májusban tűzik a legények hódolatuk jeléül a májusfát a kiválasztott leány ajtajára.

Amíg ezekből a rádióműsor-ismertetésekből inkább csak az érdekesnek talált témákra lehet következtetni, egy újabb rovat – az utolsó hat-hét számban – már a valóban olvasott könyvek felé is vet egy fénycsóvát. „Olvastam” a címe a rovatnak. Könyveket ismertetnek és ajánlanak rajta keresztül egymásnak a leányok. Olyan könyveket, amelyeket érdekesnek találtak. Egyik leány Bársony István „Erdőn, mezőn” című könyvét ajánlja a többieknek, mert „ha őt olvasom, képzeletem elém varázsolja az általa leírt tájakat, növényeket, madarakat,

állatokat, az időt, a színeket, mindent, mindent”. Az egész természetet, „amelyet nem igen volt alkalmam megismerni”. A városi leány vágyakozása a szabad levegő után a mozgatója egy másik ismertetésnek is. Zane Grey regényeit ajánlja olvasásra, mert „a természet gyönyörű részleteit nagyon szépen festi le”. Valamelyikük kimerítően ismerteti Rachmanovának, „a burzsuj-családból való orosz diákleány”-nak szenvedéseiről, házasságáról, meneküléséről és révbejutásáról írt könyveit. Egy másiknak Komáromi János munkái tetszenek. Különösen az „Esze Tamás”. „A régi magyar harcok kiváló ezredesét rajzolja élénk a könyv, aki halálig harcolt a magyar igazságért és rengeteg csatában győzött”. „Sok mulatságos rész is van benne!” – próbálja még vonzóbbá tenni a könyvet. De akad olyan is, aki Kodolányi történelmi regényeit fedezi fel magának és a többieknek. „Úgy véled – írja -, te is abban a korban élsz, oly élesen, meggyőzően rajzolja alakjait. Amit éléd fest, az maga az élet.”

Rendkívül érdekes ezeknek a fiatal leányoknak viszonya a zenéhez. Ízlésük természetesen meglehetősen bizonytalan az esztétikai értékkel szemben. Nem is lehet másként ebben az életkorban. „A mindig kitűnő tárogató-négyes”, vagy valamelyik szonénekesnőnk, esetleg a rajkózenekar teljesítményeit szívesen kiemelik a rádió által nyújtott zenei élvezetek közül. A rajkózenekar teljesítményét például azért, „mert a legkisebb rajkó ruhafogással és borosüveggel is hegedült”. A színházi élményekről szóló beszámolók között azonban már két operaházi este is szerepel. A Trubadúr és a Bohémélet. 42 leányra – ennyi tagja van a leánykörnek – két esztendő alatt két operaházi élmény esik! Érthető, hogy a róluk szóló leírások éppen olyan tartózkodók, bizonytalanok, mint általában a színházi estékről szólók. A Trubadúrnál inkább a látnivalók fontossága emelkedik ki. „Látványos és szép minden részlete – olvassuk a beszámolóban -, a ruhák, a díszletek, a tánc leköti az ember figyelmét”. A zenéről csak annyi, hogy „jó énekesek teszik élvezetessé”. Hogy a Bohéméletből mit kapott, aki végighallgatta, már kevésbé tűnik ki a megnyilatkozásából. „A vidáman túrt nyomort eleveníti meg – írja – sokszor megható, máskor mulatságos képekben”. Az opera zenei részére csak annyi utalást találunk, hogy „a kabátária tetszett a legjobban”. Érthető. Ez a rész megható is, mulatságos is egyszerre.

Ha az operánál a szokatlan környezetben, a színes látnivalók között el is sülyed számukra a zene, a film és a rádió – ez a két megszokott, vérré vált szórakozásforma – annál többször előtérbe hozza azt. Teljes jelentőségében, sokszor a legmélyebb hatásaiban. Valamelyik francia filmben, amely egy zongoraművész életét tárja a néző elé, már

„a zene és a művészi zongoraszárok gyönyörköd-
tetnek” legjobban egy leányt. Egy másik meg-
döbbenve eszmél rá, hogy a rádió szalónötösének
játékát hallgatva „nemcsak hallja a zenét, hanem
szinte látja is azt, amit ki akar fejezni”. Hogy valaki
idáig eljusson, teljes magamegfeledkezés kell hozzá,
passzív elmerülés a zenében. Van egy cikk a lap-
ban „A zenéről általában” is. Tétova, bizonytalan
szavak a zene eredetéről, a hangszerek kifejlődéséről,
a harmónia fogalmáról, a könnyű és a „klasszikus”
zene közti különbségről. „Ez utóbbi megértéséhez -
mondja a cikkíró – nagyon sok tudás szükséges,
amivel én sajnos nem rendelkezem”. És itt az utolsó
mondatokban megdöbbenően érdekessé válnak a
fiatal leány gondolatai. Így folytatja: „Mégis
nagyon szeretem, mert együtt tudok érezni a köl-
tővel, akinek részt veszek a zene által kifejezett
hangulataiban, érzéseiben, fájalmában és örömeiben.
Lelkemet magasabb régiókba ragadja a zene, utána
nemesebbnek, jobbnak érzem magamat”. Hogy
csakugyan milyen mélyre nyomulhatnak a zene
hatásai, erre a rádióélmények közül kínálkozik meg-
győző példa. Halottak napján Rachmaninoff szim-
fonikus költeményét, a „Holtak szigetét”-t közvetí-
tette a rádió. Egyik leány végighallgatta. A követ-
kezőket írja: „Olyan kifejező volt ez a zene!
Hát... csodálatos volt! Mintha maguk a halottak
éledtek volna fel, akik lágy és mégis borzalmas han-
gokat hallattak. Néha egészen elhalkulnak a han-
gok – folytatja most már jelen időben – és amikor
erősödnek, úgy hallom, mintha nagyon-nagyon
messziről szűrődnének át. És hirtelen egész közelről
hatol az ember fülébe. Én napestig elhallgatnám!”
Tétova szavak, de mögöttük komoly, bensőséges
élmény húzódik meg.

A kiállítás-látogatásokról írt beszámolóiban
néhány rendkívül figyelemreméltó mondat rávilágít
a leányoknak a képzőművészethez való viszonyára is.
Többnyire a teljesen természetes ábrázolásmód ragadja
meg őket. Amikor a valóság „jól el van találva”.
„Szebbnél-szebb festményeket láttam – írja egyik
leány a lakberendezési kiállításról -, a legjobban
tetszett két játszó fehér cica. Az egyiknek nyitva
volt a szája és kilátszottak apró, hegyes fogai”.
A másikat herendi porcellánfigurák ragadják meg
az Iparművészeti Társulat kiállításán. „Nagyon
tetszett – írja – a korcsolyázó pár, a falusi kislány,
egy nyúl, egy szarvasmarha és két kutyaszobor”.
„Minden művésznek más a fantáziája – tűnik fel
neki. – Például az egyik művésznő egy egész családot
elevenít meg, nagyon érdekes mozdulatokkal”. Van,
aki mélyebbre hatol. „Nekem mégiscsak a magyar
plakátok tetszettek legjobban – írja egy plakátkiállítás
kis kritikus. – Miért? Mert nemcsak reklámot, színt,
szencziót adnak, hanem – hogy is fejezzem ki – azt
láttam, amit éreztem. Lelke volt a plakátnak!”

Igazán akkor érzik otthon magukat, ha fényké-
peket látnak. Sokan fényképeznek közülük maguk is.
A lap minden száma hoz tőlük „Magyar tájak”
címmel sokszor igen sikerült képeket. Nem csoda
tehát, hogy a fényképkiallításokon a szakember
szemével nézik a képeket és öntudatos, találó sza-
vakkal mondják el benyomásaikat. Az amatőr
fényképészek kiállításán „voltak olyan képek is -
állapítja meg a beszámoló írója -, amelyek festmé-
nyekhez hasonlítottak. Ha festmények lettek volna*
azt kellett volna mondanunk, hogy jó időperspektí-
vájuk van”. Igen, művészetnek érzik a fényképe-
zést. A maguk művészetének, legbensőbb ügyüknek.
„Mindegy, hogy a művész festményben, szoborban,,
énekben vagy egyéb ismert módon örökíti meg
érzelmeit, vagy fényképpel ad azoknak formát -
elmélkedik egyik leány a nemzetközi fénykép-
kiállítással kapcsolatban -, mert nem az a lényeg,
hogy mit, hanem hogy hogyan fényképezünk. A fény-
képezés is művészet. A fénykép is érzékelteti a
fényképező lelkivilágát a fényképezés pillanatában.”

15-20 éves leányok írják ezeket. Fiatal mun-
kásleányok beszélnek élményeikről. Minden soruk-
ból egészség, ruganyos, nyílt lélek sugárzik. Meg-
döbbenő mélységek tárulnak fel. Elszédül, aki
belenéz. És lehetetlen, hogy fel ne ébredjen benne
a felelősségérzet. A szociális felelősségérzet.

A lap szolgálati része, a gondoskodás jegyében
készült megnyilatkozások, már kevésbé érdekesek
a pszichológus szempontjából. Itt az értelmüket
adják a leányok. A tudásukat. Megtanítják egymást,
hogyan kell gazdaságosan főzni, nagytakarítást elvé-
gezni. A kötszergyári munkásleány elmondja a
többieknek, hogyan készülnek a különféle kötszerek.
A varrónő olcsó ruhaterveket ajánl. Van aki az
első segélynyújtást ismerteti. Más a légmentes alap-
fogalmait adja, vagy ízléses, házilag előállítható
karácsonyfádszereket mutat be. Beszélgetések során
mindig felmerül egy-egy ismeretlen szó, fogalom,
név. Kiosztják valamelyik tagnak, tudjon meg róla
mindent és írja meg fáradozásának eredményét A Mi
Lapunkban. A kis közösség okulására. Ebben a
vonatkozásban hihetetlen teljesítményekre képesek.
Egyikük hónapokon át kivonatol egy tanulmányt
„A női munkaszolgálatról”. A másik kimerítő és
pompás cikket ír Kochról. Esetleg Pasteurról,
Simmelweistről, Kölcseyről, a százéves Újpestről,
Erdély történetéről vagy a renaissance-korabeli nők
divatjáról. Nincs olyan fáradtság, nincs akkora erő-
feszítés, amire képes ne volna egy fiatal leány, ha a
pedagógus természetes női alterocentrizmusánál fogja
meg és azért sarkalja tanulásra, hogy annak eredmé-
nyét egy családjellegű kis közösség élvezhesse.

A Mi Lapunkat egymásnak írják a leányok.
Azért, hogy tanuljanak. Nem jut a nyilvánosság elé.
Kár. Sokan tanulhatnának belőle.

A M U N K Á S A K A D É M I A H Í R E I

A Munkásakadémia megindulása erős visszhangra talált a magyar ipari munkásság lelkében. A Szentkirályi-utcai épület nagyterme estéről-estére megtelik a legkülönbözőbb szakmákat képviselő munkásokkal, akinek nagyrésze távoli külvárosokból, sokszor dermesztő hidegben, máskor hóakadályokkal küzdve, túlórákról lemondva, siet a Munkásakadémia előadásaira.

290 HALLGATÓ

Összesen 290 munkás kérte felvételét a Munkásakadémiára. A nagy jelentkezőlétszám kétségessé tette az Intézet négyéves tapasztalat alapján bevált munkamódszerének, a munkaközösségi keretben történő előadások és megbeszélések rendszerének alkalmazhatóságát. A bajon az Intézet vezetősége azáltal segítette, hogy a hallgatóságot két tanulmányi csoportba (A és B csoport) osztotta be. A hallgatóság lehetőséget nyer így arra, hogy az előadások után alaposan megvitathassa az előadó által feltárt kérdéseket. Minden hallgató felszólalhat, kérdést tehet fel, kifejezheti nézeteit. Ez túlnagy hallgatólétszám esetén az előadások után rendelkezésre álló rövid időben nem volna lehetséges.

FÓRUM

Az előadások és viták során mindig különösen nagy érdeklődést váltanak ki a „fórum” ok, a legidősebb és s legégetőbb kérdésekről az A és B csoport együttes jelenlétében rendezett megbeszélések. Az első fórumot Rónai András egyetemi tanár vezette be. Címe: A nemzetiségi kérdés. Az előadás és a vita anyaga azóta nyomtatásban is a Munkásakadémia hallgatói és levelező tagjai birtokába jutott. A következő vitaest tárgya „A munkás és a társadalom” kérdése volt. Nagyon érdekes, mélyreható vita fejlődött ki. A felszólalások egymást követték s a vitaest belenyúlt az éjszakába. Ennek az anyaga is rövidesen megjelenik. A harmadik ugyancsak nagy érdeklődést és élénk vitát kiváltott kérdés „A tulajdon problémája”. Ibrányi István vezette be.

BÁRDOSSY MINISZTERELNÖK LÁTOGATÁSA

A február 26-iki fórumot nevezetessé tette Bárdossy László miniszterelnök másodikori látogatása. Ezúttal nem ünnepélyes alkalomra jött. Látogatását semmiféle készület nem előzte meg. A Munkásakadémiát programszerű hétköznapi munkájában akarta megismerni. A látogatás körülményeiről a napilapok részletesen beszámoltak. Az előadás és a vita anyagát a Munkásakadémia Könyvtára fórum-sorozatában teljes egészében közreadjuk. Ezúttal csupán Bárdossy miniszterelnök megkapó, a jelen volt munkások lelkébe mélyen belevésődött szavait tesszük közzé:

Magyar Munkás Testvérek! A Munkásakadémia megnyitáskor megígértem, hogy újra eljövök Közétek. Ma nemcsak ez az ígélet hozott el, hanem eljöttem, mert hallani akartam, hogyan vitatjátok meg egymás között az ország kérdéseit.

Örülök, hogy itt lehettem és résztvehettem ezen a mai megbeszélésen s hallhattam, hogyan foglaltok állást, hogyan szóltok hozzá az elhangzott érdekes előadáshoz. Azokat a bajokat és panaszokat, amelyekről itt szó esett, mi is ismerjük. Veletek együtt mi is keressük az orvoslás módját. Veletek együtt mi is azt szeretnők, ha a nemzeti életet minél egészségesebbé, minél bensőségesebbé tehetnők.

Két mondatot viszek magammal felejtethetlen emlékként abból, amit ma este itt hallottam. Az egyik így szólt: „En ezt a nemzetet egy családnak érzem”, – a másik pedig így hangzott: „Ne nagy betonhidakat építenek nekünk, de hidalják át azokat a roppant szakadékokat, amelyek ember és ember között tátonganak.” Kérdem, csakugyan olyan nagyok ezek a szakadékok? Azt

mondotta egyiketek: „Az ötholdas meg a tízholdas gazda között is van szakadék.” Azt válaszolom erre, hogy nem lehet olyan nagy ez a szakadék, ha mindössze öt holdnyi különbség okozza. Valóban nem betonhidak kellene az ilyen szakadékok áthidalásához. Elég ehhez egy szerető szív és egy baráti kéz. Fogadjátok el az enyém, amit itt nyújtok Felétek mindazok helyett is, akik a múltban valaha ridegek vagy megértetlenek voltak Veletek szemben. Helyettük, értük fogadjátok el az én baráti kezemet!

SZÓNOKISKOLA

Nagy sikere van a hallgatók körében a minden szombat délután 5-7 óráig tartó szónokiskolának. Bognár Elek színművész, szónoktanár nemcsak tanít, hanem a fórumviták folytatásaképpen, sokszor azok anyagát továbbfejlesztve, kibővítve, valóságos szónokversenyeket is rendez. A viták hevében alakul, fejlődik, csiszolódik az előadói és a szónoki készség. A szónokiskola szerepet kap a munkásakadémiai előadások rendezésében is. A szónokiskola tagjai adják az estéről-estére változó ülés vezetőket. Az ülés vezető üdvözlözi az előadót és a hallgatóságot és vezeti az előadás után a vitát. Az ülés vezetők biztos fellépésén, hanghordozásán, felkészültségén határozottan megfigyelhető a szónokiskola előnyös hatása.

LEVELEZŐ TAGOK

Az előadás anyaga nyomtatásban is megjelenik. Ez ad módot arra, hogy levelező tag minőségben azok is bekapcsolódjanak a Munkásakadémiába, akik az előadásokat bármi okból nem látogathatják. A Munkásakadémia levelező tagjai egészen kedvezményes előfizetési díj ellenében gégeész évre – kb. 40 füzet – 4 P), vagy kivételes esetekben ingyen is, megkapják a Munkásakadémia ki-nyomtatott előadási anyagát. De résztvehetnek a Munkásakadémia vitáiban, közös nézetek, állásfoglalások kialakítását célzó megbeszéléseiben is, mert a Munkásakadémián felvetett kérdésekhez kapcsolódó nézeteik közléstételére tárt kaput nyit a Szociális Szemle. Szemlénknek a Munkásakadémia részére rendelkezésre álló rovataiban a jövőben kifejezetten levelező tagjaink nézeteinek, megjegyzéseinek is helyet akarunk adni, hogy ezáltal különösen a vidéki munkástelevérek közvetlen bekapcsolódása munkánkba lehetővé váljék. A jelentkezett levelező tagok száma eddig mindössze 106. Ennek oka az, hogy a bekapcsolódásnak ezt a lehetőségét még nem tettük megfelelőképpen közismertté.

A VIDÉK BEKAPCSOLÓDÁSA

A vidék bekapcsolása nemcsak feladata, hanem kötelessége is a Munkásakadémiának. A fővárosi munkásnak sokkal több lehetősége van a tanulásra, az önképzésre, mint vidéki társainak. Az eddig jelentkezett levelező tagok leveleiből egyöntetűen az csendül ki, hogy vidéki munkástelevéink is örömmel várják, hívják a Munkásakadémiát és a mai nehéz időkben nemzetmentő fontosságúnak tartják munkáját.

A vidékről beérkezett nagyszámú rendkívül értékes megnyilatkozásokról a következő számunkban teljes áttekintést adunk. Ezúttal csupán Letső István diósgyőri papírgyári munkás egyik leveléből közöljük a következő jellemző részletet:

„Olvastam az Esti Újságban a Munkásakadémia megnyitását és mondhatom, hogy a munkástársadalmat ennél nagyobb öröm aligha érhetne volna. Én magam is, aki 12 éves koromtól keményen dolgozom, szívesen tanultam volna, de minden pénz a létfenntartásra kellett, így csak négy elemi végezhettem. Most megengedte a jó Isten, megértem, megvan a lehetőség, tanulhatok napi munkám elvégzése után, levelezhetek vagy beszélhetek

olyan emberekkel, akik a tudomány minden ágában otthon vannak. Nem csüggeszt el, hogy már 36 éves vagyok, a lélek fiatal, az nem öregszik meg soha. És azt is tudom, hogy mi munkások, akiket most annyiféle párt, elv, világnézet szaggat széjjel, ott, csak ott fogunk találkozni a tudás igazi országútján. Hálás szívvel, testvéri szeretettel üdvözlöm a Munkásakadémia megalapítóját, vezetőségét, tanári karát és kérem, vegyenek engem is a tagok sorába és küldjenek meg minden tanulmányt, Szemlét, értekezést, hogy többi munkástársaim is megismerjék azokat és megtalálják azt az utat, ahol a nemzet egyszer találkozni fog.

A MUNKÁSPIHENŐ-SZERVEZET

A Munkásakadémia a maga teljes egészében munkáspihe-
nő-törekvés. Hogy keretében mégis szükséges volt külön munkáspihe-
nő-szervezetet kialakítani, ennek több oka van.

Az egyik oka az, hogy a Munkásakadémia előadásain minden magyar munkást egyfomán érdeklő, általános ismeretanyagot kapnak a hallgatók és a tanulmányi rend nem veszi – nem is veheti – figyelembe az egyes hallgatók vagy hallgatócsoportok speciális érdeklődési köreit. Gondoskodni kellett tehát először is arról, hogy a hallgatók az előadásokon nyert ismereteket egyéniségüknek és érdeklődésük irányának megfelelően, más úton is elmélyíthessék.

MUNKAKÖNYVTÁR, MÚZEUMLÁTOGATÁS, MUNKASKLUB

Ezt a célt szolgálja elsősorban a február folyamán megnyílt munkáskönyvtár. Közel 10.000 kötetes könyvanyaga kétségtelenül állandó kiegészítésre és továbbfejlesztésre szorul, azonban már mai formájában komoly segítőeszköznek számít. Az előadások anyagának elmélyítésére alkalmasak a múzeumlátogatások is. Az első január 25-én történt meg. A „Magyar néprajz” című előadás kiegészítéseképpen a Néprajzi Múzeumba vezette érdeklődő hallgatóit az előadó. Sőt bizonyos mértékig ideszámítható a munkásklub is, ahol a hallgatóknak alkalmuk nyílik az előadott anyag megbeszélésére, megvitatására, emellett folyóiratok és újságok állnak rendelkezésükre. Szórakozásra is lehetőségeket nyújt a klub. Egyik helyiségében sakk, egyéb társasjátékok és rádió várja a tagokat.

FILLÉRES SZÍNHÁZJEGYEK

Szórakozási alkalmak megteremtése a másik oka a munkáspihe-
nő-szervezet életrehívásának. Ebben a vonatkozásban gondolni kellett a hallgatók hozzátartozóinak bevonására is. A Munkásakadémia hallgatóinak juttatott filléres hangverseny- és színházjegyek hozzátartozóik számára is rendelkezésre állanak. Katona József Bánk bán-ját, Ibsen Nóra-ját, Móricz Zsigmond „Nem élhetek muzikaszó nélkül” és Harsányi Zsolt „A bolond Asvayné” című darabját láthatták a Nemzeti Színház előadásában, zenekari hangversenyeket, farsangi „kacagó est”-et stb. hallgathattak meg a Magyar Művelődés Házában.

MŰKEDVELŐ CSOPORT

A szórakozás és szórakoztatás jegyében indult meg a munkáspihe-
nő-szervezet műkedvelő csoportjának munkája is a december 20-án megtartott műsoros „ismerkedő est”-tel. Prológusát a Munkásakadémia egyik hallgatója, Kúti Mihály lakatos írta:

Ünnepi dal kél, magasra szárnyal,
Köszöntést mondok a szív szavával.

Emberek, lehajtott fővel járók,
Kicsinyhitűek, csodára várók,
Elnyomottak, gőgös hatalmasok,
Emberek, én a részetek vagyok!

Elfeledtetek, másfelé jártok,
Szavát a szívnek alig halljátok,
Meg sem értitek, idegenné vált,
Messziről új hang rikoltva kiált,
S rohantok feléje ... Remeg a föld,
Sötét gyűlölet, átok testet ölt.
Nőnek a romok, nyílnak a sebek,
Mivé lettetek, mivé, emberek?!Megálljatok!... Rohannak süketen.
Nincs már öröm az örömnepen.
Szeretet, békeesség már csak álom,
Fakó árnyék a fehér karácsony.
Csodák sincsenek, nincsenek mesék.
Mindenütt tudatos célszerűség.
Égi hang helyett durva földi zaj.
Harmóniák helyett bántó ricsaj.
Alkot a szellem mohón, zsarnokul.
Gépszörnyek bögik körötte vadul:
Minden az anyag! Elet és világ.
Olaj kell, köszén, nem dal és virág.
Erő, hatalom és nem szeretet.
Erő, mely előtt szálkák és hegyek
Még hajolnak, a porba omlanak,
Erő, mely egyedül te vagy: anyag!
Az ember-szellem anyaggal társult.
Mit bánta azt, hogy magára árvult,
Hogy körötte véres árnyak gyűltek ...
A szív, az hiába szólt, rezdült meg.
Hiába sikoltott fájót, nagyot:
Hajolj le hozzám, én különb vagyok!
Szellem, fogadj el engemet társnak
S nem lesz egy könnyecseppje a világnak,
Utcazaj helyett égi dal fakad,
Hatalom helyett megleled – magad.
Szól a szív, kérlel egyre, szüntelen:
Szellem, emelj fel, ne légy szívtelen.
Halljátok? ... hangja magasra szárnyal.
Köszöntést mondok a szív szavával.

Már ezekből a beköszöntő sorokból kitűnt, hogy a karácsonyi „ismerkedő-est” eredményei, törekvései mesze túlnőnek a pusztá szórakoztatás keretein. A műkedvelés keretein is. Pompás előadó- és színjátszótehetségek bemutatkozása volt ez a munkásmegnyilatkozás. A prológust Villányi Ferenc adta elő. Egy olasz dalt énekelt Kálmár Géza. Verseket szavalt Zöldi Sándor és Zalán Béla. Kúti Mihály saját novelláját olvasta fel. Paraszt-jelenetet játszott el Balogh József és Cser János. Nóri Nándor harmonikaszólót, Kiegel János szaxofonszólót adott elő. Papp Károly magyar nótákat énekelt. Fonyó József, Villányi Ferenc, Pap Károly, Tornáry Mária, Balogh József és Feleki József egyfelvonásos vígjátékot mutattak be.

FARSANGI EST

A műkedvelő csoport második előadására február 2-án került sor, farsangi est alakjában. A Munkásakadémia hallgatói a Szociálpolitikai Intézet „Kétéves szociális és gyárgondozói tanfolyama”-nak hallgatóival együttesen rendezték ezt az estet. Az volt a cél, hogy az Intézet központjában munkálkodó kétféle hallgatótábor megismerje egymást és együttműködés alakuljon ki közöttük. A Munkásakadémia hallgatói közül Zalán Béla és Zöldi Sándor verseket szavaltak. Zöldi Sándor és Villányi Ferenc Kúti Mihálynak „Farsangi mámor” című jelenetét mutatták be. A „Szociális és gyárgondozói tanfolyam” hallgatói közül Soós Erzsébet Kúti Mihály farsangi prológusát mondta el. Selényi Kató zongoraszámmal, Kálmánchey Pap Nóra szavallattal, Hefty Ilona és Herczeg Margit páros jelenettel szerepeltek. A két hallgatócsoport tagjaiból alakult közös műkedvelőegyüttes – Tornáry Mária, Benkő Ilona, Zöldi Eva, Appl Kálmánné, Himmer Irén, Csorna Jenőné, Fonyó József, Villányi Ferenc, Kurucz Frigyes, László János és Fábán László – egyfelvonásos vígjátékot mutatott be.

TEHETSÉGGUTATÁS

A műkedvelő csoport munkájával párhuzamosan egyre élesebb körvonalakat kap a munkáspihenő-szervezet újabb — és egyben legfontosabb — feladata is: a munkásság soraiban feltűnően nagy számban található alkotótehetségek felkutatása és munkáiknak a nyilvánosság elé juttatása. A Munkásakadémia hallgatói között meglepően sok írótehetség akad. A műkedvelő csoport következő feladata ezeknek munkáit — színdarabokat, verseket stb. — a nyilvánosságnak bemutatni. Már most is olyan nagy — és igen értékes — anyag gyűlt össze, hogy bőségesen kitölti egy tartalmas előadás kereteit.

A Munkásakadémián március 31-ig megtartott előadások.

- nov. 17 és dec. 2 Eszterhás István: Társadalom és egyén.
 nov. 19 és dec. 9 Havadi Barnabás: Ember és világ-nézet.
 nov. 24 és nov. 25 Cavallier József: A gondolkodás törvényei.
 nov. 26 és dec. 11 Eszterhás István: Politikai alapfogalmak I.
 nov. 27 és dec. 3 Gyulai Elemér: A munkáspihenő kérdései.
 dec. 1 és dec. 4 Cavallier József: Lélektan — tömeglélektan.
 dec. 10 és jan. 13 Nemeskéri János: A fajta mint biológiai fogalom; magyar tájfajták.
 dec. 15 és dec. 18 Kádár Zoltán: Kultúra és táj.
 dec. 16 és dec. 22 Eszterhás István: Politikai alapfogalmak II.
 dec. 17 és jan. 8 Vargha László: Magyar néprajz.
 jan. 5 és jan. 20 Gallus Sándor: Közösség és fajta.
 jan. 7 és jan. 22 Supka Ervin: Tudomány és nemzeti közösség.
 Illésy Péter: Magyar művészet és a közösség.
 jan. 12 és jan. 27 Gallus Sándor: A magyar közösségi élmény ősi eredete.
 Vízny András: A közösségi eszme a magyar alkotmányban.
 jan. 19 és jan. 29 Kádár Zoltán: A magyarság eredete és elhelyezkedése a Kárpátmedencében.
 jan. 21 és febr. 3 Ferdinandy Mihály: A vérszerződés. Ibrányi István: A Szent Korona tana.
 jan. 26 és febr. 10 Ferdinandy Mihály: A magyar történelem tanulságai.
 jan. 28 és febr. 24 Bíró Balázs: Szociális jogvédelem I.
 febr. 4 és febr. 12 Erődi-Harrach Béla: Liberalizmus — kapitalizmus.
 febr. 9 és febr. 17 Gallus Sándor: A szentistváni gondolat ősi eredete.
 Ferdinandy Mihály: A szentistváni gondolat és a magyar állameszme.
 febr. 11 és márc. 17 Bíró Balázs: Szociális jogvédelem II.
 febr. 16 és márc. 24 Rónai András: Politikai földrajz.
 febr. 18 és márc. 31 Bíró Balázs: Munkabérek — kollektív szerződések.
 febr. 19 és febr. 23 Erődi-Harrach Béla: A szocializmus eszméje.
 márc. 2 Erődi-Harrach Béla: A gazdasági élet társadalmi szerkezete.

- márc. 3 és márc. 23 Nemeskéri János: Az ember természettörténete hazánkban.
 márc. 4 és márc. 10 Kádár László: Gazdasági földrajz.
 márc. 5 Vasvári Lajos: A munkásmozgalmak története.
 márc. 9 Erődi-Harrach Béla: Tervgazdaság, áralakulás és árszabályozás.
 márc. 11 és márc. 12 Laborc István: Marxizmus — bolsevizmus.
 márc. 16 és márc. 26 Vízny András: Új nacionalista államrendszerek.
 márc. 30 Rézler Gyula: A magyar ipar fejlődésének története.

A Munkásakadémia április-május havi tanrendje.

- ápr. 1 szerda A. Vasvári Lajos: A munkásmozgalmak története.
 ápr. 2 csüt. B. Erődi-Harrach Béla: A gazdasági élet társadalmi szerkezete.
 ápr. 7 kedd B. Rézler Gyula: A magyar ipar fejlődésének története.
 ápr. 9 csüt. Fórum. A marxizmus bírálata. (Erődi-Harrach Béla)
 ápr. 13 hétfő A. östör András: A német munkásság szervezetei.
 ipr. 14 kedd B. Vízny András: Az olasz munkásság szervezetei.
 ipr. 15 szerda A. Hilscher Rezső: A városi munkásság szociális helyzete.
 ipr. 16 csüt. B. Erődi-Harrach Béla: Tervgazdaság, áralakulás és árszabályozás.
 ipr. 20 hétfő A. Mihálffy Antal: A társadalmi biztosítás.
 ipr. 21 kedd B. östör András: A német munkásság szervezetei.
 ipr. 23 csüt. Fórum. A szocializmus eszméje. (Erődi-Harrach Béla)
 ipr. 27 hétfő A. Vízny András: Az olasz munkásság szervezetei.
 tpr. 28 kedd B. Hilscher Rezső: A városi munkásság szociális helyzete.
 ipr. 29 szerda A. Pásztai István: A munkáskamarák.
 ipr. 30 csüt. B. Mihálffy Antal: A társadalmi biztosítás.
 máj. 4 hétfő A. Nötel Vilmos: Ipari termelésünk főkérdései.
 máj. 5 kedd B. Melly József: A korszerű népegészségügy kérdései.
 máj. 6 szerda A. A szövetkezeti kérdés.
 máj. 7 csüt. B. Pásztai István: A munkáskamarák.
 máj. 11 hétfő A. Gortvay György: Munkaközvetítés és munkaszervezés.
 máj. 12 kedd B. Nötel Vilmos: Ipari termelésünk főkérdései.
 máj. 13 szerda Fórum. A magyar munkásság szervezetei. (Vasvári Lajos)
 máj. 18 hétfő A. A néptáplálkozás kérdései.
 máj. 19 kedd B. Gortvay György: Munkaközvetítés és munkaszervezés.
 máj. 20 szerda A. Melly József: A korszerű népegészségügy kérdései.
 máj. 21 csüt. B. A szövetkezeti kérdés.
 máj. 26 kedd B. A néptáplálkozás kérdései.
 máj. 28 csüt. Tanévzáró fórum. A magyar munkásság útja. (Adám János)

K Ö N Y V S Z E M L E

A Szociális Vármegye. A Komáromvármegyei Közjóléti és Gazdasági Szövetkezeti működése. Magyar Közigazgatástudományi Intézet 33. szám. Budapest, 1941 120 l. 30 melléklet.

A Magyar Közigazgatástudományi Intézet 33. számú kiadványában ismerteti a komárommegyei közjóléti és gazdasági szövetkezet működését. A joggal nagy érdeklődést keltő ismertetés hézagpótló tanulmány anyaga mindazok számára, akik közjóléti szövetkezetek szervezésével foglalkoznak. A „Szociális vármegye” címet viselő munka valóságos törvényjavaslatszerű összeállításban, paragrafusokba és pontokba csoportosítva tárja elő a közjóléti szövetkezet megalakulását, a statisztikai munka módszerét, a munkatervet, a községek helyszíni bejárását, az ügyrendet, a különböző akciók (házakció, kiskertakció, állatakción stb.) rendjét.

A vármegyék keretében folytatott módszeres szociális tevékenység a közjóléti alapok és közjóléti bizottságok létesítését elrendelő 198.000/1937. B. M. sz. rendeletben nyerte megalapozását. 1938 óta a belügyminisztérium és a megyék szociális munkájába a vármegyei szociális tanácsadók is bekapcsolódtak. Így több évi előkészítő munka után alakultak meg belügyminiszteri utasításra az ország csaknem valamennyi vármegyéjében a vármegyei közjóléti szövetkezetek. A vármegyei közjóléti tevékenység újszerű gyakorlatának, módszereinek kiépítése nem kis feladatot rótt a vármegyék vezetőire. Reviczky István, komárommegyei alispán írja: „Ismertük ugyan Esztergár Lajos munkáját, többen a helyszínen tanulmányoztuk a szatmári normát, mégis igen súlyos problémának látszott a kérdés megoldása. Központi irányítás nélkül, a szervezési és az azt követő további munkák országszerte egységes elvek szerint való megvalósítását nem láttuk biztosítottak. Már pedig egy törvény alapján egy cél megvalósítása érdekében kifejtett munkát csak egységes elvek alapján lehet megindítani, megszervezni.” Ezeket az egységes elveket önti formába nyilvánvalóan nem egyedül Komárom vármegye, hanem az egész ország használatára szántan a „Szociális vármegye”. Reviczky alispán e kiadványnak oly nagy jelentőséget tulajdonít, hogy szavai szerint „ennek a munkának „Törvénytárunk”-ban volna a helye”.

A vármegyei közjóléti szövetkezetek szervezése valóban szorosan vett központi irányítás nélkül folyt ország-szerte. A különböző vármegyék azonos irányban haladók, de módszerekben, tempóban eltérő közjóléti tevékenységet fejtettek ki. Így alakíthatta ki sajátzerű „komáromi normává” a komáromi fejlődés a komáromi gyakorlatot, így alakult ki a „nógrádi norma”, az annyira eredeti és példátmutató nógrádi háziiparszervezési gyakorlat, így épültek ki a több-kevesebb joggal így nevezhető szatmári, baranyai, zalai, pestmegyei stb. „normák”. Az ország valamennyi vármegyéjében termeltek ki eredeti, a helyi viszonyoknak leginkább megfelelő módszereket, szervezési megoldásokat. Az Országos Népi és Családvédelmi Alap munkája a megindulás óta ezeknek a normáknak a tevékenységét kétségkívül nagy vonásokban már egységesítette. Mégis a „komáromi norma” feltétlenül megérdemli, hogy módszerével, munkájának elért és várható eredményeivel kritikai alapon kissé behatóbban foglalkozzunk.

A „komáromi norma” lényegében statisztikai módszerében és a közjóléti szövetkezeti adminisztráció alapos teljes kiépítésében tér el a többitől. Tervszerű szociálpolitikai tevékenység komoly statisztikai megalapozottság nélkül el sem képzelhető. A Közigazgatástudományi Intézet évek óta folytatott statisztikai módszerutatisi és feltárási tevékenysége ebben az irányban gyakorlati, pozitív eredményhez vezetett. Beigazolta, hogy a megyétől távol, az intézet falai között folytatott statisztikai feltárási tevékenység a valóságos helyzetet egy-egy, feldolgozott adatot illetően igen megközelítő pontossággal határozhatja

meg. Az eredmény teljesen kielégítő, mert a gyakorlatban a tervek megalkotásánál ügyis nagy százalékban mindig valószínűsítésekre kényszerülünk. A való élet összes fontos körülményeit, különösen a lélektani adottságokat, a cselekvésekkel szemben várható reakciókat azonban statisztikai módszerekkel mérni, feltérképezni nem lehet. Az intuíciónak mindig nagy szerepe lesz a szociálpolitikai munkában.

A többi vármegyék a komáromiéhoz hasonló alaposabb statisztikai feltárással önjerejükön kétségkívül nem vállalkozhatnak. De a gyakorlatban nincs is szükség a vármegyei szociális viszonyok 28 adat feltérképezése alapján történő megállapítására. A segítségek sohasem áll akkora anyagi eszköz rendelkezésére, hogy minden jelentkező szükségletet matematikai pontossággal ki tudjon elégíteni.

A „Szociális vármegye”-hez csatolt 28 térkép elkápráztatja a szemet, mégis vannak alapvető kérdések, amelyeket illetően az olvasó a könyv és a térképek áttanulmányozása után is tájékozatlan marad. Nem találunk sehol semmiféle utalást a munkabérkérdésre, a vándormozgalmakra, a közlekedési viszonyokra. Fontos adatok ezek a munkabérek alakulása, a telepítés, a várható tömegmunka-alkalmak lehetőségeinek felmérése szempontjából. Viszont a családkartotékoknak a vármegye összes lakosaira kiterjedő kimunkálása – úgy véljük – fölösleges, mert a segítségre szorultak felső határát nagyjából meg lehet állapítani (pl. földművelőknél 5 kat. hold) s ha valaki indokolatlanul kimaradt, adott esetben kérelmében ügyis hivatkozik körülményeire s kivételesen több is mindig kizárható róla környezettanulmány, vagy családkartoték. A közjóléti szövetkezeteknek mégiscsak a leginkább rászorulókat kell mindenekelőtt megsegíteniük! A munkaközvetítés pedig a közjóléti szövetkezetek feladatai közé be nem sorolható.

A Közigazgatástudományi Intézet által készített térképek és a községi „diagnózis lapok” azt a célt szolgálják, hogy támpontok legyenek a szövetkezet rendelkezésére álló anyagi erők megfelelő szétosztására. A szétosztás a következő alapokon történhetik: munkafeladatok (akciók), községek, családok. A „komáromi norma” ismeretiségre szoruló községeket és családokat és indít helyesnek elismert akciókat (háziipar, talajjavítás stb.). A községek és családok megsegítése az akciókba való beszerzésük útján történik. Külön feladat a községek és külön feladat ezeken belül, de a községi kötöttségtől függetlenül is a családok rászorultsági és érdemességi fokának, végül ezek alapján a segítés községi és családi sorrendjének – az akciók lehetőségein belül való – megállapítása. A szociális cselekvést, a segítést, rendkívül bonyolult értékelési eljárás előzi meg.

Maga ez az értékelés tökéletes tudományos felkészültséget, egészen kivételes gyakorlati tájékozottságot és mély-séges szociális érzéket kívánó munka. A kivétel, a megvalósítás sokfélesége, az előre teljesen soha ki nem számítható, főként emberekben rejlő akadályok, nehézségek leküzdése páratlan szervezőerőt és nem lankadó szívósságot igényelnek. Közjóléti szövetkezetet vezetni nem hálás feladat. Mindennek tudatában mérhetjük fel csupán Kiss István és Szaniszló József gyakorlati szervező munkájának jelentőségét, áldozatosságát, de éppen azért, mert hozzájuk hasonló felkészültséggel, szervezőerővel és lelkesültséggel megáldott szervezőket megfelelő számban az országban aligha találunk, kell kételkednünk a „komáromi norma” országos alkalmazhatóságában is.

Vezetőinek kivételes rátermettsége engedhetne csak meg, hogy a komáromi közjóléti szövetkezet mindössze két vezető munkaerővel ilyen hatalmas elméleti és gyakorlati munkát indíthasson útjára. Mégis a tisztviselők kis száma és fizetésük aránylag csekély mértékű megállapítása mellett is a közölt költségvetési előirányzat szerint csupán a központi adminisztráció 1941. évi költségeloirányzata

28.026 P-t tesz ki. Ez az összeg a közölt 1.341.256 pengős költségvetési előirányzathoz viszonyítva nagyon elfogadható mértékű volna, ha nem kifejezetten csupán a központi adminisztráció fenntartásának fedezetéül szolgálna. Az 500.000 P hitelkerettel dolgozó házakció esetében a helyi adminisztrációra a juttatottak ellenőrzése címén már csupán 200 pengőt irányoz elő a költségvetés.

Ez az aránytalanság a kívülről szemlélőt komoly aggodásra készítheti. A néhány emberből álló központi apparátus az ezerfelé ágazó feladatok helyi megvalósítását önmaga az esetek túlnyomó többségében nem ellenőrizheti, hiszen az irányítás munkáját is el kell látnia. Megye-szerte rendelkezésre állnak a jegyzők. A munkával amúgyis túlhalmozott jegyzői kar azonban erre az új szakfeladatra komolyan igénybe nem vehető. Az önkéntes munkaerők teljesítményének értéke mindig erősen bizonytalan, önkéntes lelkesedésre megfelelő ügyes szervezés esetén minden községben lehet számítani – kitaró önzetlen munkára kevésbé. Felelősségvállalást és szakértelmet kivánó rendszeres munkát nagy területre kiterjedően a társadalmi önkéntes munkaerők lelkesedésére felépíteni nem lehet. A megye minden községére kiterjedő komoly szervezethez nélkül a munka ötletszerű, dilettáns ízű lesz, ha ellenben a pénzügyi szempontból is megfelelően alátámasztott szervezethez kiépül, az adminisztráció súlya agyonnyomja magát a szervezetre. Ennek a dilemmának jelentkezése mindenekelőtt a komáromi norma bonyolultságának rovására írható.

A „Szociális vármegye” tanulmányozásából nyerhető legfőbb tanulság: feltétlenül szükséges a szociális statisztika, adatfeldolgozás és értékelés országos kimunkálása. Aligha hihetnénk azonban, hogy a haladás útja a vármegyei közjóléti szövetkezetek munkafeladatainak minél bonyolultabb kiépítése lenne. Allandó, nyugodt, eredményes munka egyedül a feladatok, hatáskörök pontos megállapítása és a szakszerű ügyintézés biztosítása alapján lehetséges. Eppen a szakszerűség szempontjának fontossága miatt az akciók rendje nem zárható mereven a megyehatárok közé. A megyei közjóléti szövetkezetek természetes szerepe mindenekelőtt a juttatások sorrendjének helyi megállapítása és a különleges helyi segítségi lehetőségek kimunkálása. A vármegye nem csúcsa, inkább alapja, vagy talán pontosabban középső fokozata a szociális munkának. A „Szociális vármegye” áttanulmányozása során is mintha ezt a meggyőződést kellene sokhelyütt a sorok közül kiolvasnunk.

Szerkesztőség

Dr. Gortvay György: A M. Kir. Munkaközvetítő Hivatal 1940. évi jelentése a munkaközvetítés és a munkapiac állásáról. Budapest, 1941. 243 l.

Rendkívül nagy érdeklődésre számottartó szakmunka. Nem száraz statisztikai összeállítás, hanem munkaügyünk egyik legfontosabb ágának kimerítő, szakszerű, a történelmi fejlődés menetébe beállított ismertetése. A könyvnek különös fontosságot ad, hogy összeállította, dr. Gortvay György egyetemi magántanár, az Allami Munkaközvetítő Hivatal igazgatója, a m. kir. iparügyi minisztertől 1940 július havában rendeleti úton megbízást nyert a munkaközvetítés átszervezési munkálatainak előkészítésére. A szóbanforgó jelentés tehát a munkaközvetítés várható reformjának irányelveire és gyakorlati módszereire vonatkozó hivatalos felfogást illetően a legilletékesebb tájékoztatónak tekinthető.

Mindezekre tekintettel a jelentés bátor hangja, határozott, világos, részletekbemenően megfogalmazott reformkövetelése különös értékelésre tarthat számot. A munkaközvetítésügy állását a fontosabb európai és tengerentúli államokban feltűnő befelőlésben közölt összeállítás szinte megdöbbentően mutat rá, mennyire igazak a jelentés sokszor lehangoló megállapításai, mennyire feltartóztatathatlan, parancsoló szükségesség az a jelentésben ismételt hangoztatott követelmény: meg kell teremteni az egységes, minden foglalkozásra kiterjedő, kizárólagos joggal felruházott munkaközvetítő hálózatot. *Az erőteljesebb egységes, csak közszempontokat érvényesítő országos munkaközvetítő szervezeti rendszer kiépí-*

tése ma már nem csupán korszerűséglet: a modern szervezett állam számára alapvető létfeltétel; hiánya a nemzet-szervezet életműködésében helyrehozhatatlan zavarokra, kihagyásokra, zökkenőkre vezet.

A munkaközvetítésügy reformja jórészt szervezési munkafeladatokat jelent. A szervezés tervezett gyakorlatát illetően a jelentés egyetlen irányt mutat, egyetlen lehetőséget lát: a meglévő hatósági munkaközvetítői rendszer teljesebb kiépítését, sőt egyéb feladatokkal is felruházva országos munkaügyi hivatallá való átalakítását. Nem vitatjuk el az egységes munkaközvetítés köz-hivatali megoldásának, különösen a német példa által beigazolt gyakorlati célszerűségét és hatékonyságát. Rá kell mutatnunk azonban arra, hogy a munkaközvetítésügy reformjának nem ez az egyetlen járható útja. Olaszországban a központi testületi bizottság 1937 dec. 22-i határozata alapján a munkaközvetítés kizárólagos ellátására a *munkások szindikális szervezetei* nyertek megbízást.

Magyarországon ma két alapvető fontosságú, részben még elvi vonalaiban sem tisztázott reform áll - hisszük - közvetlen megvalósulás előtt: az érdekképviseletek és a munkaközvetítésügy reformja. Mindkét reform tulajdonképpen közös célja: a munka megbecsülésének, a nemzet életében elfoglalt méltó értékhelyzetének biztosítása. *A két reformnak tudatosan egybehangzóan kell az azonos célt szolgálnia.* A munkaközvetítő hivatal 1940. évi jelentése ezzel a szükségességgel nem vet komolyan számot. A jelentés a munkásszervezetek életműködése és a munkaközvetítésügy között nem lát szorosabb összefüggést. Nem veszi figyelembe azt a kétségszövegbevonhatatlan tény, hogy a munkásszervezetekhez legszilárdabban, legreálisabb kapocssal mindig éppen a munkaközvetítés láncolja oda a munkásokat. *A munkához juttatás jelenti a legkomolyabb, leggyakorlatibb értéket, amelyet egy intézmény munkástagjainak egyáltalán adhat.* Ezért ragaszkodnak annyira a szakszervezetek a munkaközvetítéshez és ezért folytattak többévtizedes harcot a „sztrájkterő intézeteknek” és „köpködőknek” kikialtított hatósági munkaközvetítő hivatalok ellen.

Természetesen abban az esetben, ha az érdekképviseletek komoly, mélyenjáró reformja nem tartozik a közeljövő lehetőségei közé, a munkaközvetítésügy reformja számára a mai hivatali apparátus kiszélesítésén és megerősítésén kívül más megoldási lehetőség el nem képzelhető. Munkaközvetítői szempontból joggal felhozott kifogás a mai érdekképviseletekkel, szakszervezetekkel szemben, hogy nem pártatlanok. Az érdekképviseleti reform főfeladata azonban éppen az érdekképviseleti, szakmai szervezetek pártpolitikától mentesítése, a szakszervezetek, hivatási testületek egymás elleni, sokszor nemzetközi és nemzetellenes eszmékért is folytatott harcának megszüntetése – természetesen mindenekelőtt az osztályharc alapokainak intézményes kiküszöbölése útján.

A munkaközvetítésnek a jövő jól rendezett magyar államában az egész országra, minden foglalkozási ágra és minden szakmára kiterjedő hivatali hálózattal kell rendelkeznie. Ilyen rendkívül széleskörű, mindenhova szerteágazó országos hivatali gépezetet *egyetlen részfeladat* szolgáltatára beállítani nyilvánvalóan nem volna gazdaságos. Igen helyesen kívánja összevonni a munkaközvetítéssel rokontermészetű munkaügyi feladatokat a jelentés összeállítója és igen helyesen jelöli meg a munkaközvetítés valóban hatékony és életképes reformjának egyik lehetőségét a mai meglévő hatósági munkaközvetítő hivatalok „munkahivatalokká” átépítésében. Ha azonban az egységes nemzeti érdekképviseleti rend kiépül, az egész országban minden foglalkozási ágban hivatalos jellegű társadalmi szervezetek alakulnak s ezek természetszerűen készen állanak a munkaközvetítési feladatok ellátására is. Nem volna-e pazarlás a munkaerővel és a közösség anyagi erőforrásaival, ha állami elismerésben részesített szakmai hivatalok fennállása esetén mindenütt párhuzamosan még külön munkahivatalokat is szerveznénk? A munkaközvetítésügy országos irányítását és ellenőrzé-

sét természetesen mindenképpen országos szakhivatalnak – állami munkaközvetítő hivatalnak – kell ellátnia. Ha a munkaközvetítés állami munkaügyi hivatalok monopóliuma, a munka társadalmi szervezetei önműködően nagyon sokat veszítenek jelentőségükből, a munkaügyi irányítása a gyakorlatban mindenesetre kizárólag állami feladattá lesz. Ha viszont a társadalom hivatási szervezetei kapják meg a munkaközvetítés kizárólagos jogát, akkor az új, egységes, nemzeti hivatási szervezetek komolysága, tekintélye a munkásság és a nemzeti közvélemény előtt eleve biztosítottak tekinthető.

*

A munkaközvetítés intézményének újjászervezésére vonatkozó gondolatok legfontosabbra „a minden foglalkozásra kiterjedő hatósági hálózat és a kizárólagos hatósági tevékenység megteremtésének szükségességét” hangsúlyozza. Ebben a vonatkozásban az 1919 évi washingtoni nemzetközi munkaügyi konferencia által megállapított elveket fogadja el követésre, természetesen, a magyar viszonyok adottságaihoz és szükségleteihez alkalmazottan. Sajnos azonban, az éppen Gortvay könyvének megjelenése óta kiadott 200.600/1941. F. M. rendeletből azt kell látnunk, hogy az egész magyar munkaerősükségletet és kínálatot egységesen összefogó intézmény megalkotását célzó törekvések akadályokba ütköznek. A munkaközvetítés megszervezésénél ugyanis nem volna szabad elfeledkezni az ipari és a mezőgazdasági „munkapiac” között lévő kölcsönhatásról, amely elsősorban a szakmát nem tanult munkásság tekintetében érvényesül. Tervszerű és eredményes közgazdaságpolitikát és szociálpolitikát csak az egész ország munkaerősükségletének és kínálatának átfogó szemléletével lehet folytatni. Az említett földművelésügyi miniszteri rendelet pedig egészen elkülöníti a mezőgazdasági munkaközvetítés szervezetét az ipari stb. munkaközvetítéstől.

Ugyancsak az átfogó megoldás elvével tartjuk szembebehangzóknak a társadalombiztosításra vonatkozó egyes rendelkezések módosításáról és kiegészítéséről szóló 5960/1941. sz. kormányrendelet 48. szakaszát, amely a tanoncok és a 21. életévüket még be nem töltött munkások kötelező pályaaalkalmassági vizsgálatát az Országos Társadalombiztosító Intézet hatáskörébe utalja, holott ennek a feladatnak megoldása igazán eredményesen csupán a munkaközvetítőhivatal mellett létesítendő pályaválasztási tanácsadóval együttesen történhetnék. Az egy célt szolgáló hivatott erők széthullásának nem szabad utat engedni. Gortvay érveinek alaposága bizonyára meggyőzi majd az illetéseket arról, hogy az említett intézkedéseket csak ideigleneseknek lehet tekinteni s azok az egész kérdés megoldásakor módosításra szorulnak.

Erwin Hacker: Kriminálpolitik. Miskolc, 1941. Buch-
druckerei Stephan Ludwig.

A miskolci evangélikus jogakadémia tanára, Hacker Ervin, aki a magyar tudományok a külföldi szakemberek körében is elismerést szerzett több idegennyelvű munkájával, ezúttal ismét német nyelven írta meg a kriminálpolitika alapvetését tárgyaló művét. Megállapítja, hogy a bűnözés oka nemcsak a meg nem felelő büntetőeszközökben és módokban rejlik, hanem jórésztben a szociális viszonyok alakulásában keresendő. Eppen azért a bűnözés elleni küzdelemben az intézményes szociálpolitika jelentősége különösen kiemelkedik. Könyvének nagyobb részében a büntetőjogi rendszabályok helyes és a célnak megfelelő alakítása mellett, a szükséges szociálpolitikai rendszabályokkal foglalkozik. Hacker könyve egész őszinteséggel mutat arra a szemforgató politikára, amely a büntetőjog területén a legtöbb államban érvényesül. A bűn elkövetéséért a felelősségnek túlnyomó része gyökerében legtöbbször nem annyira az elkövetőt terheli, hanem magát az ítéletet mondó társadalmat, amely elmulasztotta az egyént és az őt körülvevő viszonyokat tudatosan olyanná alakítani, hogy a bűnözés egyéni és társadalmi hajtóerői elgyengüljenek, összezsugorodjanak. A megelőzést első-

sorban a szociálpolitika hivatott szolgálni. Tehát a bűnözés ellen irányuló eredményes küzdelem megszervezésénél elmaradhatatlan, hogy az intézményes szociálpolitikában a természetszerűen amúgy is érvényesülő s a bűnözés mérvét korlátozó hatások mellett, a céltudatos kriminálpolitika szempontjai fokozottan kifejeződjenek. Hacker mind a szociálpolitika, mind a kriminálpolitika törekvéseit fokozatos, tervszerű munkával s nem forradalmi újtásokkal tartja megvalósíthatónak.

Makkay Miklós: A megújulás útján. Budapest, 1941.
A szerző kiadása.

Makkay Miklós, akinek pár évvel ezelőtt olvastuk a világ protestánsainak szociális mozgalmáról: a stockholmi mozgalomról írott könyvét, ebben a munkájában az utóbbi időben folyóiratokban megjelent tanulmányait és cikkeit tette közzé. A tanulmányok és cikkek túlnyomó része a szociális kérdéssel foglalkozik. Különösen érdekes a „Bethel bei Bielefeld” című, melyben Bodelschwingnek híres, úttörő szociális alkotásait ismerteti, tanulmányútján szerzett élményei alapján. „A Vallásoktató Naplójából” című sorozat kis cikkelyeinek mindegyike villanásszerű megvilágítása a magyar szociális kérdés egy-egy részletének. A könyv a szerző meleg emberi, vallásos és hazafias érzéseinek szép, színes csokra.

Dóry Béla: Első a föld. Budapest, 1941. Pátria.

Dóry Béla könyvének nemes célkitűzése: a magyar föld védelmének keresztül a magyar nép egyetemének szolgálata. Földünk talaja termőerejének gyengülését elsősorban abban látja, hogy az arról lefolyó csapadék értékes talajrészeket sodor le magával és azt egyrészt nedvességben, másrészt tápanyagokban szegényíti. Az Alföld talajvízcsökkenését annak tulajdonítja, hogy a lehullott csapadéknak az emelkedőkről a mélyedésekbe folyó részét elvezetik onnan. Részletes adatokban mutatja meg a talajpusztulás mértékét a talaj lejtése, neme és az egyes művelési ágak egymással való összefüggésében. A talaj termőerejét *sáncolással* lehet megvédeni. Szerinte az Alföld öntözésére irányuló munkát meg kell előznie a természetes csapadék lefolyását megakadályozó tevékenységnek. De az öntözővíznek gazdaságosabb kihasználása érdekében is kívánatos a sáncolás, mert mentesíti a folyókat a beléjük zúduló víztömegektől. Igen érdekes és megszívlelendő a könyvnek a földbirtokproblémával foglalkozó része is. A kisbirtokok alacsonyabb hozadéképességét széttagoltságuk és vízszintes megművelésük lehetetlensége okozza és az, hogy az ennek folytán felülről lefelé húzó barázdák a beszívódni nem tudó csapadéknak levezető csatornáit lesznek. Ezzel szemben a nagybirtok a vízszintes szántást alkalmazhatja. Dóry javasolja, hogy az egyes családokra általában 15-20 holdas alapon számított birtoktestek helyett 3-5 holdas birtoktestek alakíttassanak, ami a földre várók sokkal nagyobb tömegének tenné lehetővé a proletársorsból való felemelését. Természetesen ennek alapfeltétele: a belterjes művelés s ez nagyrésztben a talaj termőképességének biztosításától függ. Azt ajánlja a szerző, hogy a felosztásra kerülő birtokokat az új birtokosoknak való átadásuk előtt sáncolják és a sáncok révén a feldarabolt birtok részei egymással továbbra is kapcsolatban tartassanak. Ezzel egyidejűen az igazi szövetkezeti élet alapjának megteremtését is elérhetőnek látja, a felszámolt nagybirtok felszerelésének közös használata révén. A szerző következtetéseit nem elméleti elgondolásokra, hanem hazai és külföldi kísérletek, elsősorban önmaga által végzett kísérletek eredményeire alapítja.

Dóry Béla könyve közgazdaságpolitikai és szociálpolitikai szempontból egyaránt kiemelkedő jelentőségű. A magyarság egyik legfontosabb életkérdésének megoldásához vezető utat segít megkeresni. Külön érdeme még a munkának szép magyar nyelvre és közvetlen előadás-
módja, kr.

Budapest székesfőváros statisztikai zsebkönyve 1941.
Szerkeszt* Illyefalvy Lajos. Budapest Székesfőváros Sta-
tisztikai Hivatalának kiadása 1941.

Ez az évkönyv is, miként az előzőek, a székesfőváros életének képét kívánja a felsorakoztatott számokon keresztül megrajzolni. A felölelt, változatos anyagból minket különösen a lakásügyre, a népmozgalomra, az egészségügyre, a tanügyre, a közművelődésügyre, a hitelügyre, a szorosan vett szociális ügyekre, az árakra és munkabérekre, valamint a közjótékonyosságra vonatkozó fejezetek érdekelnek.

A zsebkönyv szerkesztése az előző években megszokott és jól bevált csapáson haladt. Tudjuk, hogy a zsebkönyv keretei alig bővíthetők, hiszen akkor zsebkönyvszerűsége megszűnnék és olcsó árát sem lehetne biztosítani, mégis, szükségesnek tartanánk, ha tartalma az igények megnövekedésének megfelelően, a lehetőség szerint kiegészülhetne, így például kívánatos lenne a székesfőváros kommunális lakáspolitikájára vonatkozó adatok közlése, mert „A főváros tulajdonában lévő intézmények” című részénél csak a költségvetési adatokat olvashatjuk. Az „Adók, munkabérek és fizetések” című fejezetben nemcsak a közszolgálati, üzemi, pénzügyi, kereskedelmi és ipari tisztviselők és altisztek fizetése érdekelné az olvasót, de a köz- és magánüzemek munkásainak munkabére is. „A Budapesti Kisipari Hitelintézet Rt. 1940 évi mérlege” mellett az intézmény munkájának szemléltetéséért is hálásak lennénk. Ilyen és hasonló értelmű kiegészítésekkel a zsebkönyv nagyon megbecsülendő értékeiben gyarapodnék és a szakemberek és az érdeklődők számára való nélkülözhetetlensége még jobban fokozódna.

ht.

Tóth József: Most hová...? Tanoncviszonyok a fővárosban- Budapest, a Magyar Vöröskereszt kiadása 1942.

Hová menjen „haza” az otthontalan, vagy a meg nem felelő családi viszonyok között élő tanonc? Tömeglakásokba? Menhelyekre? „Rosszszagú muszáj-lukak”ba? Az utcára? Ha oda megy: elzúllik! Csak egy megfelelő megoldás van: több tanoncotthon. Ezt bizonyítja Tóth József tanoncotthon-igazgató könyve a fővárosi

tanoncviszonyok alapján. De csak a számok és a nevek fővárosiak, mert szerző a kérdést egyetemes szempontból tárgyalja s könyvének súlypontja a tanonckérdés általános ismertetésén van. Fejezetei logikus láncolatot alkotnak: a *tanonccélet nehézségeiből* következnek *erkölcsi veszélyei*, ezért *fontos a tanoncvédelem*, amelynek több módja van. Ezek közül kiemelkedő hivatása van a *tanoncotthonnak*. *Megszervezésének* elvi kérdései s néhány *külföldi példa* (Hörvátország!) után a *statisztika tükrében* látjuk az országos és fővárosi tanoncviszonyokat. Csak két adatot emelünk itt ki: a főváros és környéke (összesen kb. 19.000) tanoncai közül 1940 őszén csak 800 lakott tanoncotthonokban, de kb. 4000-nek nem volt külön éjjeli fekvőhelye saját bevállalásuk alapján. A könyv ismerteti a *tanoncvédelemmel foglalkozó intézmények* közül a nagyobbakat s áttekintést ad az *ország összes tanoncotthonairól* (cím, létszám stb.). További (második) részben a szerző a saját vezetése alatt álló vajdahunyadutcai tanoncotthon életének ismertetésével gyakorlati példát mutat a megoldásra.

A könyvet tartalma és stílusa alkalmassá teszi arra, hogy nem szakemberek érdeklődését és társadalmi felelősségérzését is felkeltse. Lapunk más helyén említjük a tanonchiányt. Az okra és megoldásra Tóth könyve rámutat. Hiába biztatjuk szónoklatokkal az ifjúságot ipari pályára, amíg az iparostanoncok szociális viszonyainak javításával lehetővé nem tesszük, hogy ne csak muszájból menjen erre a pályára. Miért megy egyre rosszabb emberanyag iparosnak, miért olyan sok a megbízhatatlan iparos? Mert az értékesebb emberanyag elriad ettől a pályától s hacsak teheti, más módon helyezkedik el. Nemcsak a kényelemszeretet hajtja az ifjúságot „szellemi” pályák felé!

Egyetértünk a szerzővel abban, hogy „nálunk eddig még nem ismerték fel a tanonckérdés fontosságát. Ami eddig történt, az csak néhány jóakarató ember segíteni akarása volt. Hiányzik az egész kérdést átfogó program és egy erős, tenni akaró és tenni is tudó kéz. Nálunk a tanoncban még mindig a piszkos, rakoncátlankodó utcagyereket látják és nem a jövő társadalmának egy értékes rétegét, az iparosodó haza egy fontos tényezőjét”. „E fiúkért valaki felelős!” – Nem a fiúk!!

Koch Ernő

E SZÁMBAN MEGJELENT CIKKEK SZERZŐI:

CAVALLIER JÓZSEF dr., az Országos Szociálpolitikai Intézet főtítkára * HORVÁTH BARNA dr., egyetemi nyilv. r. tanár, Kolozsvár * TÓTH BÉLA, a Nemzetközi Munkaügyi Hivatal előadója * BATIZ DÉNES dr., orvos-titkár * SOMOGYI ZSIGMOND dr., m. kir. egészségügyi főtanácsos, az Orsz. Szociálpolitikai Intézet egészségügyi főnöke * vitéz NÓVÁK ERNŐ dr., egyetemi nyilv. r. tanár, Kolozsvár * SZENDE ZOLTÁN dr., oki. középiskolai és kereskedelmi iskolai tanár * KOCH ERNŐ, oki. közgazda, az Országos Szociálpolitikai Intézet könyvtárosa * KÖNIG ÁGNES, egyetemi gyakornok, közgazda *• PETŐ EDIT, közgazda * HIRSCHBERG MÁRTA, oki. középiskolai tanár, gyárgondozónő * KONDOROSI ÁDÁM, közgazda *• VIZY ANDRÁS dr., az Országos Szociálpolitikai Intézet belső munkatársa * IRÁNYI JÓZSEF, közgazda * ÖSTÖR ANDRÁS dr., kir. közjegyzőhelyettes * SZÖRÉNYI LÓRÁNT, közgazda * CSÁKTORNYAI FERENC, közgazda * GYULAI ELEMÉR dr., az Országos Szociálpolitikai Intézet osztályvezető-munkatársa * HILSCHER REZSŐ dr., egyetemi m. tanár, adjunktus

S Z O C I Á L I S S Z E M L E

AZ ORSZÁGOS SZOCIÁLPOLITIKAI INTÉZET FOLYÓIRATA

SZERKESZTI:

ERŐDI-HARRACH BÉLA

*

KIADJA: AZ ORSZÁGOS SZOCIÁLPOLITIKAI INTÉZET

MEGJELENIK ÉVEN KINT T Í Z S Z E R

*

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

BUDAPEST, VIII., SZENTKIRÁLYI-U. 7

Telefon: 339-753

Postatakarékpénztári csekk számla sz.: 23.932

*

Az előfizetés díja egy évre 10- P. Jogi személyeknek, iskolák vagy könyvtáraknak, intézményeknek, közhatalóságnak 20 - P. Munkásoknak 2.50 P. Egyes szám ára 1.50 P.

*

Szerkesztőségi órák: hétfőn d. e. 10-12-ig.

Kéziratokat nem adunk vissza.

TÁRSADALOMTUDOMÁNYI BIBLIOGRÁFIA

AZ 1941 ÉVBEN MAGYARORSZÁGON KIADOTT
TÁRSADALOMTUDOMÁNYI KÖNYVEK JEGYZÉKE

ÖSSZEÁLLÍTOTTA*

KÖNYVES TÓTH KÁLMÁN dr.

szfőv. könyvtáros, okl. közgazda

3 TÁRSADALOMTUDOMÁNY

(Az egyes osztály- és csoportcímek előtt lévő számok, a tizedes osztályozási rendszer szakszámait jelzik.)

30 SZOCIOLÓGIA

Mieth István. Az eszme és lelkiesség szerepe a keresztény társadalomtudományban. Bp.: Korda-ny. 1941. 197 [2] 1.

Bibliográfia: 184-187.1

301.5 KULTÚRÁK KÖLCSÖNHATÁSA

Koltay-Kastner Jenő. Olasz-magyar művelődési kapcsolatok. Bp.: Magyar Szemle Társ. kiad. [1941.] 80 1. (Kincsestár.)

Kosa János. Német kultúrhatás Délkelet-Európában. Bp.: Egyetemi-ny. 1941. 16. p. („Archivum Philologicum”-ból.)

Kozma Antal. *Pázmándy, Saissy, Riedl* és a magyar szellemi élet francia szócsove. Debrecen: Városi-ny. 1941. 12 1.; (A „Debreceni Szemle”-ből.)

Márkus István. Olasz-magyar együttműködés *Hunyadi Mátyás* korában. Bp.: Pallas-ny. 1941. 19 1. (A „Forum”-ból.)

Sötér István. Francia-magyar művelődési kapcsolatok. Bp.: Magyar Szemle Társ. kiad. [1941.] 80 1. (Kincsestár.)

302.5 CSALÁD. NEMI ÉLET

Bodnár László. A szülők spirituális iskolája. 2. bőv. kiad. Bp.: Bethlen-ny. 1941. 223, [1] 1. (Szülők és népnevelők könyvtára, 3.)

Décsi Imre. Ásó-kapa ... (Az orvos könyve a házasságról.) Bp.: Hungária-ny. [1941.] 288 1.

303.2 FAJSZOCIOLÓGIA

Radnai Béla. Faj, nép, emberiség. Esmék harca a német és a magyar felvilágosodás irodalmában. Bp.: Minerva Társ. 1941. 160 1. (Minerva könyvtár, 139.)

Bibliográfia: 151-152.1.

Somogyi József. Fajiság és a magyar nemzet. Bp.: Egyetemi-ny. 1941. 104 1. (Balassa Bálint könyvt., 1.)

Szenterzsébeti-Szakáts Péter. Soha sem lehettek mások a székely-magyarok, mint székelyek. Székelyudvarhely: Jodál-ny. 1941. 15 1. (A „Székely közéletből.”)

303.31 ZSIDÓKÉRDÉS

Bosnyák Zoltán. Szembe Judeával! Bp.: Centrum-ny. 1941. 318 1.

Csiky János. Zsidó magánalkalmazottakra és elbocsájtásukkor járó illetményeikre vonatkozó jogszabályok, a kormánybiztos joggyakorlatával. – A zsidókra vonatkozó erdélyi jogszabályok. Nem zsidó magánalkalmazottak illetményeinek szabályozása, összeáll., és magyarázatokkal ell. - Bp.: Grill, 1941. VIII., 220 1.

Hajdú István és *Szabó* Jenő. A második zsidótörvény földbirtokpolitikai rendelkezései. (Függelékben a von. törvények, rendeletek és határozatok.) Bp.: Tébe 1941. 353 1.

Károly Miklós. A sárga folt titka. Elfelejtett magyar zsidó-törvények és egyéb historikumok. Bp.: Borbíró kiad. [1941.] 20 1.

Luzsénszky Alfonz. A zsidó nép bünei. Történelmi tanulmány. Bp.: Paulovits-ny. 1941. 94 1.

Magyarország. Törvények, rendeletek. Magyarázat a II. zsidótörvény és végrehajtási rendeletek rendelkezéseinek hatályát Kelet-Magyarország és Erdély ország-területére kiterjesztő 2.220/1941. M. E. sz. ren- delethez. Bp.: Athenaeum 1941. 20 1.

Raffay Sándor. A zsidókérdés története Magyarországon. Bp.: Egyetemi-ny. 1941. 25 1. (Orsz. Nemzeti Klub kiadványai, 41.)

Sós Endre. Zsidók a magyar városokban. Történelmi tanulmány. Bp.: Springer-ny. [1941.] 223 1.

303.4 EUGENIKA. FAJNEMESÍTÉS

Benedek László. Állásfoglalás a házassági törvény kiegészítéséről és módosításáról szóló törvényjavaslat tárgyában. Bp.: „Epol” kiad. 1941. 15, [1] 1. Magyar Nemzetbiológiai Int. könyvei, 7.)

Berényi Sándor. A fajvédelem és a házasságkötés jogszabályai. A házassági jogról szóló 1894: XXXI. t.-c.-et módosító és kiegészítő 1941: XV. t.-c. és a végrehajtási utasítások teljes és hiteles szövege. Magyarázatokkal ell. - Bp.: Szerző 1941. 83 1.

Doros Gábor. Javaslat a faj, család- és népszaporodás védelméről szóló törvényes intézkedésekre. Előszót írta: *Egyed* István. Bp.: Magy. Család véd. Szövets. kiad. [1941.] 38 1.

Hézsér László. Harc a magyar jövőért. 2. kiad. Előszót írta: *Orsós* Ferenc. Bp.: Növák [1941.] 144 1.

Bibliográfia: 143-144.1.

Luzsicza Géza. A házassági jogról szóló 1894: XXXI. t.-c. kiegészítéséről és módosításáról, valamint az ezzel kapcsolatban szükséges *fajvédelmi* rendelkezésekről szóló 1941: XV. t.-c. Házasságkötési tilalom a zsidók és nem zsidók között. – Házasság előtt szükséges orvosi vizsgálat. Házassági kölcsön, összeáll., és népszerűen ismert. - Bp.: Orsz. Közs. Közp.-ny. 1941. 56 1.

Magyarország. Törvények, rendeletek. A vegyes házasságról és a fajvédelemről szóló törvény. Az 1941. évi XV. t.-c. és végrehajtási rendeletei. Bp.: Neuwald-ny. 1941. 40 1.

Reinhardt Sándor. A házassági jogról szóló 1894: XXXI. t.-c. kiegészítéséről és módosításáról, valamint az ezzel kapcsolatban szükséges *fajvédelmi* rendelkezésekről szóló 1941: XV. t.-c. 15. szakasza. A fajvédelmi törvény ú. n. fajgyalázási szakaszát ismerteti és a vonatkozó joggyakorlatot összeáll. - Bp.: Szerző 1941. 16 1.

305 A TÁRSADALOM TERMÉSZETI TÉNYEZŐI

- Gróf Imre és Niklai Péter.* Magyarország tájegységei. Bp.: M. Szociográf. Int. [1941.] 16 1. 11. (Szociográf. Értekezések tára, 2. sz.)
- Nagy Miklós,* aldobolyi. Tájnépesedés. Szeged: Ablakany. 1941. 7-24. l. (A Szegedi Sz. kir. Város Keresk. Leányiskolájának évkönyvéből.)

305.5 GEOPOLITIKA

- Fodor Ferenc, Teleki Pál* geopolitikája. Bp.: Athenaeum 1941. 7 1. (A „Magyar Szemléből”)
- Horváth István.* A savoyai állam kialakulása és geopolitikája. Bp.: Stádium-ny. 1941. 16 1. („Forum” Magy.-Olasz Szemle könyvtára, 7.)

307 A TÁRSADALOM LELKI TÉNYEZŐI. NÉPLÉLEKTAN

- Hankiss János.* A magyar génusz. Bp.: Székesfőv. Házi-ny. 1941. 276 1.
- Felsőkereskedelmi Isk. Tanárok Nemzeti Szövetsége.* A magyar öntudat kis tükré. 2. kiad. Bp.: Sajtó kiad. 1941. 175 1.
- Kelemen Krizosztom.* A magyarság lelki egysége. Bp.: Orsz. Nemzeti Klub 1941. 19 1.
- Prohászka Lajos.* A vándor és a bujdosó. Bp.: Danubia 1941. 235 1.
- Szabó Imre.* Magyar önismeret és magyar önbizalom. Bp.: Orsz. Nemzeti Klub 1941. 14 1.
- Temesi Mihály.* Népi és nemzeti. Pécs: Dunántúl 1941. 12 1.

307.1 KÖZVÉLEMÉNY. PROPAGANDA

- Nádor Béla.* Propagandaháború. Bp.: Athenaeum 1941. 175 1.
Bibliográfia: 173-175. 1.
- Ősz Béla.* *Benes.* A megtévesztő propaganda nagymestere újra munkában. A múlt figyelmeztető tanulságai. Bp.: Magy. Nemz. Szövets. 1941. 112 1.
Bibliográfia: 111. 1

308 SZOCIOGRÁFIA

- Adorján Péter.* A halott város. (*Nagyvárad*, 1940. IX. 6-ika előtt.) Urbanisztikai és szociográfiai tanulmány. Bp.: Cserépfalvi 1941. 136 1.
Bibliográfia: 132-136. 1.
- Bartal Aurél.* *Fadd* monográfiája. Pécs: Taizs-ny. 1941. 105 1.
- Csávás István.* A *Nagysárrét* monográfiája. Debrecen: Tud. Egyet. Földr. Int. 1941. 26 1.
- Csikvári Antal.* Magyar városok. Bp.: Vármegyei Szociográfia 1941. 452 1.
- Dala József és Erdélyi Tibor.* *Matyóföld.* A híres *Mezőkövesd*, írták és szerk. - Az egészségügyi részt írták: *Benyó Endre és Saád Andor.* Bp.: Athenaeum 1941. 316 1. 8 t.
- Fél Edit.* *Kocs* 1936-ban. Néprajzi monográfia. Bp.: Kir. Magy. Pázmány P. Tud. Egyet. Magyarságtud. Intézete. 1941. 228 1. (Tanya, falu, mezőváros, I.)
Bibliográfia: 227-228. 1.
- Kodolányi János.* *Baranyai* utazás. Bp.: Bolyai Akad. kiad. 1941. 110 1.
- Krisztics Sándor.* Szociográfiai elméletek és eszmények. Bp.: M. Szociográf. Int. 1941. 28 1. (Szociográf. Értek. Tára, 1.)
- Krug von Nidda, Roland, Marianne.* (Franciaország az összeomlás előtt.) Németből ford.: Balogh Barna. Bp.: Stádium-ny [1941.] 224 1. 8 t.
- Makkai János.* Válság Amerikában. Bp.: Bolyai Akad. 1941. 140 1. (Bolyai könyvek.)
- Makkos Lajos.* Jánosháza nagyközség történeti és jelenkori leírása. Celldömök: Turul-ny. 1941. 35 1.
- Orbók Attila és Csátár István.* *Erdély* és a visszatért részek. Bp.: Halász 1941. 775 1.

Rézler Gyula. A magyar társadalomleírás kialakulása az elmúlt évtizedben. Szeged: Városi-ny. 1941. 38 1. (Közgazdasági Szemléből.)

- Scharl Mária.* A *sashalmi* állami lakótelep szociográfiája. Dokt. értek. Bp.: Klein-ny. 1941. 14 1.
- Szabó Géza.* Utinapló a hazatért Bácskából. Pécs: Dunántúl 1941. 35 1.
- Tajferner Antal.* *Vértesszőlő:* egy hazai német település leírása. Pécs: Dunántúl 1941. 203 1.
- Udvarhely* a székely anyaszék, *Székelyudvarhely* a székely anyaváros. Bp.: Pallas-ny. 1941. 20 1.
- Villány* szociográfiai adattára. Bp.: M. Szociográf. Int. 1941. 20 1. (Községi Adattár, 1.)
- Zsoldos Géza.* *Madagaszkár.* A boldog ember földje. Bp.: Neuwald-ny. 1941. 86, [2] 1.

309 TÁRSADALOMTÖRTÉNET. KULTÚRTÖRTÉNET

- Hankiss János.* A magyar génusz. Bp.: Szföv. Házi-ny. 1941. 276 1.
- Wellmann Imre.* Barokk és felvilágosodás. Bp.: Magy. Tört. Társ. [1941.] 658, [1] 1. 22 t.
Magyar Művelődéstörténet, 4. k.

31 STATISZTIKA

- Illyefalvi I. Lajos.* *Budapest* székesfőváros statisztika zsebkönyve. 1941. Bp.: Szföv. Házi-ny. 1941. 477 L 1 t.
- Jordán Károly.* A korreláció számítása. Bp.: M. Kir. Közp. Statisztikai Hiv. 1941. 47 1. (Magy. Statiszt. Szemle kiadv., 1.)
- Zentay Dezső* (szerk.). A megnagyobbodott Csonka-Magyarország. Jövedelmek és vagyonok. 4. kiad. Bp.: Globus-ny. 1941. 103 1. (Beszélő számok, 9.)
- Zentay [Dezső], Desiderio.* *L'Ungheria nello specchio della statistica.* Bp.: Egyetemi-ny. 1941. 138 1.

312 NÉPESEDÉS

- Doros Gábor.* Javaslat a faj-, család- és népszaporodás védelméről szóló törvényes intézkedésekre. Előszót írta: *Egyed István* Bp.: Magy. Családvéd. Szövets. kiad. [1941] 38 1.
- Harcos Jenő.* A magyarság sorsa a természetes szaporodás szempontjából. Bp.: Franklin-ny. 1941. 8 1. (Az „Egészség”-ből.)
- Hézszer László.* Harc a magyar jövőért. 2. kiad. Előszót írta *Orsós Ferenc.* Bp.: Növák [1941.] 144 1-
Bibliográfia: 143-144. 1.
- Elekes Dezső.* Népszaporodás és fajvédelem. Bp.: Fővárosi-ny. 1941. 17 1. (A „Kisebbségvédelem”-ből.)
- Magyarország. Törvények, rendeletek.* A m. kir. miniszterium 5.800/1941. M. E. sz. rendelete a visszafoglalt délvidéki területeken tartandó 1941. évi *népszámlálás* és az ezzel kapcsolatos összeírások, valamint a Magyarországon 1941. évi február havában végrehajtott népszámlálás kiegészítése tárgyában. Bp.: Pallas-ny. 1941. 73 1. (Melléklet a 869/om. 1. b.-1941. sz. körrendeletéhez.)
- Korponay András.* Hús millió magyart. Bp.: „Epol” kiad. 1941. 87 1. (Magy. Nemzetbiológiai Intézet könyvei, 5.)
- Kovács Alajos.* Magyarország népe és népesedésének kérdése. - *Thirring Lajos.* Tanulmányok az 1930. évi népszámlálás köréből. Bp.: Stephaneum-ny. 1941. 1-96, 97-196 1. (Magy. Statisztikai Társaság kiadv., 16. sz.)
- Thirring [Lajos], Ludwig.* Die Bevölkerung des vergrößerten Ungarn. Insbes. nach d. Rückgliederung d. östl. Gebiete. Bp.: Stephaneum-ny. 1941. 52 1. (Aus „Journal de la Société Hongr. de Statistique” 1940.)
[Német-francia ny.]
- Vay László* br. Birtokpolitikai és népesedésmegosztási problémák Magyarországon. Bp.: Patria-ny. 1941. 24 1.

Botár Imre. Szolnok települési, népesedési és gazdasági viszonyai a XVIII. században. Szolnok: Rényi-ny. 1941. 72. [4] 1. (Szolnoki Könyvtár és Múzeumegyes. [stb.] kiadv., 4.)
Szél Tivadar. Városképződés és népmozgalom. Bp.: Szfv. Házi-ny. 1941. 38 1. (A „Városi Szemle”-ből.)

32 ÁLLAMTUDOMÁNY. POLITIKA

Apponyi Albert gr. Világnézet és politika. Kornis Gyula előszavával. Ford.: Faragó László. Bp.: [Egyetemi-ny] 1941. 67 1. (Filozófiai értekezések, 11. sz.)
Bikkal Dénes. Totális állam, érdekképviseleti állam, munkakamarák. Bev. *Hallá Aurél.* Bp.: Mérnökök-ny. 1941. 78 1. (Magyar élet problémái.)
(Bubulus). A kismagyar út. *Szabó Dezső* új demokráciája. Bp.: Gaea 1941. 64 1.
Buócz Elemér. A tengelyhatalmak gyarmatpolitikai törekvései. Pécs: Dunántúl-ny. 1941. 11 1.
Csery-Cluser Mihály. Madách Imre a politikus. Balassagyarmat: Hollóssy-ny. 1941. 24 1.
Dajka András. A magyarság legnagyobb hivatása. Bp.: Szerző kiad. 1941. 32 1.
Dékány István. Nép, nemzet, állam viszonya ma. Bp.: Stephaneum-ny. 1941. 5-28. lap. (A „Társadalomtudomány”-ből.)
Hálasy-Nagy József. A politikai tudomány kezdetei. *Platón és Aristoteles.* Bp.: Parthenon-Franklin kiad. 1942. [1941.] 93, [2] 1. (Parthenon-tanulmányok, 1.)
Halasy-Nagy József. Mai politikai rendszerek. Bp.: Franklin [194?] 145, [3] 1. (Kultúra és tudomány.)
Kékessy Rudolf. Mivel tartozunk az új Európának. Bp.: Könyv- és Lapkiadó Rt. 1941. 80 1.
Kern Aurél. Az új Európa irányító eszméi Magyarországon. Bp.: Renaissance kiad. [194?] 107, [1] 1.
Kerekes Edmondo és Zoltán Farkas. Che cosa ha riavuto l'Ungheria della Transilvania e dell'Ungheria orientale. Bp.: Egyetemi-ny. 1941. 41 1.
Kornis Gyula. Tudomány és nemzet. Bp.: Franklin 1941. 61 1.
Lákner Marion Éva. A szentistváni állam. Bp.: Általános-ny. 1941. 48 1.
Magyarország szerepe Közép-Európában. Bp.: Pesti Lloyd-ny. 1941. 27 1. (Magyar sorskérdések.)
Németh László. A Regnum Marianum állameszme a magyar katolikus megújulás korában. Bp.: Stephaneum-ny. 1941. 75, [1] 1.
 Bibliográfia: 71-75. 1.
Rohden, Péter Rikárd. A francia politika felemelkedése és alkonya. Bp.: Pfeifer 1941. 78 1.
Salazar, Oliveira. Békés forradalom. [Ford.: Lovass Gyula.] *Teleki Pál* előszavával. *Ottlik György* tanulmányával. 2. kiad. Bp.: Athenaeum [1941.] 318, [2] 1.
Salazar, [Oliveira]. Állameszméje. Előszót írta: *Gács János.* Sajtó alá rendezte: *Szedlár Ferenc.* Sárvár: Fordító 1941. 47, [1] 1.
Sebestyén Jenő. A kálvinista államférfi. Bp.: Magy. Kálvin Szöv. 1941. 27 1.
Szabó Dezső. Az egész látóhatár. 1-3. k. [Új kiad.] Bp.: Magyar Élet kiad. [1941.] 416, 442, 358 [2] 1.
Szabó Zoltán, összeomlás. Francia útinapló. Bp.: Nyugat [1941.] 212 1.
Teleki Pál gróf. Magyar politikai gondolatok. Sajtó alá rend.: *Kovrig Béla.* Bp.: Stádium-ny. 1941. 137, [3] 1. (Nemzeti Könyvtár, 42-43.)
Teleki Pál gr. Magyarország az új Európában. 2. beszéd. 1940. dec. 3. és dec. 19. Bp.: Stádium-ny. 1941. 77 1.
Tonelli Sándor. *Tisza István* utolsó útja. *Sarkotic István* báró vezéreztetés, Bosznia-Hercegovina utolsó tartományi főnökének naplója. Szeged: M. kir. Ferenc József Tud. Egyet. Barátainak Egyesülete 1941. [65] - 144, [1] 1. (Acta Univ. Szegediensis. Sect. Geogr.-Hist. Tom. VII. Fasc. 2.)

Széchenyi István gr. Hitel. Szemelvények. Bev. s jegyzetekkel ell.: *Gyulai Agost.* Bp.: Franklin [1941.] 135 1.
Széchenyi István gr. Hitel. – Világ. – Stádium. Előszót írta: *Milotay István.* Bp.: Stádium kiad. [1941.] 5001.
Széchenyi István gr. Kelet népe. *Kerecsényi Dezső* bevezetésével. [Új kiad.] Bp.: Franklin [1941.] 93 1.
Széchenyi István gr. Válogatott munkái. Bevezetéssel ell.: *Beöthy Zsolt.* 1-2 k. [Új kiad.] Bp.: Franklin [1941.] 367, 412 1.

32 Az ÁLLAMFÉRFI SZÉCHENYI ISTVÁN GRÓFRÓL ÍRT MŰVEK

Berzeviczy Albert. *Széchenyi* [István gr.] eszmévilága. Írta: -, *Tolnai Vilmos, Gaal Jenő, György Endre, Fer-Ferdinándy Géza.* és *Ravasz László.* Bp.: Franklin [1941.] 189 1.
Csapodi Csaba. A legnagyobb magyar. [Széchenyi István gr.] Bp.: Stádium-ny. 1941. 1241. (Nemzeti könyvtár, 38-39. sz.)
Czakó Elemér. *Széchenyi* a legnagyobb és leghívebb magyar. Ajánlást írta *Szendy Károly.* Bp.: Szfv. kiad. 1941. 252, [2] 1.
 Bibliográfia 249 1.
Éber Antal. Mire tanít *Széchenyi?* Az ifjúság számára. Bp.: Sajtó kiad. 1941. 226 1.
 Bibliográfia 225 1.
Éber Antal. *Széchenyi* gazdaságpolitikája. Bp.: Franklin [1941.] 3 278 1.
Gesztelyi Nagy László. *Széchenyi.* Születésének 150-ik évfordulója alkalmából. Kecskemét: Első Kecskeméti Hírlap kiadó 1941. 176 1.
Imre Sándor. *Széchenyi* István születésének 150. évfordulójára. Bp.: Magyarország. Ref. Egyet. Konvent kiad. 533 1.
Karácsony Sándor. *Széchenyi* és *Katona.* Két évforduló. Bp.: Exodus 1941. 44, [4] 1.
Kornis Gyula. *Széchenyi* és a magyar költészet. Bp.: Franklin 1941. 282 1.
Östör József. *Széchenyi* magyar faj védelme. Bp.: Franklin 1941. 36 1. (Orsz. Nemzeti Klub kiadv., 38.)
Preszly Elemér. A Hiteltől a Nagy Magyar Szatiráig. Harminc év *Széchenyi* István életéből. Bp.: Szt. István-társ. [1941.] 178, [1] 1.
 Bibliográfia: 177-178 1.
Sárkány József. Gróf *Széchenyi* István élete és eszméi. 2. bőv. kiad. Cegléd: Sárík-ny. 1941. 64 1. 8 t. (Széchenyi Munkaközösség kiad., 3.)
Wieder György. Az igazi *Széchenyi.* Bp.: Máté-ny. 1941. 16 1. („Nevelés”-ből.)

321.64 FASCIZMUS

Hubay Kálmán. Két forradalom. Bp.: Centrum 1941. 122, [1] 1. 9 t.
 Bibliográfia: 123 1.
Szálontay Gyula. Olaszok vezére, magyarok barátja. Bp.: Egyetemi-ny. 1941. 226 1.
Urbánszky Andor. A fasiszta gondolat kialakulásának előzményei. Bp.: Stádium-ny. 1941. 7 1. (Forum Magyar-Olasz Szemle könyvtára, 2.)

321.65 NEMZETI SZOCIALIZMUS

Fehértájt Tibor. *Hitler* élete. Bp.: Hungária-ny. 1941. 95 1.
Hajtó Henrik. Miért kell győznie *Németországnak.* Bp.: Szemkő 1941. 238 1.
Nagy Károly. Gazdasági közigazgatás a német nemzeti szocializmus rendszerében. Bp.: Magy. Közigazgatástud. Int. 1941. 183 1. (Magy. Közigazg. Tud. Int. kiadv., 35.)
Oberlindober, Hans. Tizenkétévi harc. Kortársainkhoz szóló levelek. [Az előszót írta és ford.: *Becsey Vilmos.*] Bp.: Centrum 1941. 123 1.
Soós Tihamér. Nemzetiszocialista nevelés a Harmadik birodalomban. Bp.: Centrum 1941. 64 1.

- Ács Tivadar. New-Buda. Bp.: Szerző 1941. 322, [1] 1.
 Bajza József. A horvát kérdés. Válogatott tanulmányok. Sajtó alá rend. és a bev. tanulmányt írta: Tóth László. Bp.: Egyetemi-ny. 1941. 529 1. 1 t.
 Csuka János. Kisebbségi sorsban. A *délvidéki magyarság* húsz éve. 1-2. k. Szabadka: Minerva kiad. [1941.]
 1. k.: Tanulmányok és kritikák. 126, [1] 1.
 2. k.: Elbeszélések és novellák. 127, [1] 1.
Délvidéki magyarság, A – élete az elszakítás alatt. Bp.: Pesti Lloyd-ny. 1941. 27 1. (Magyar sorskérdések.)
 Fenczik István. A kárpátjai autonómia és a kisebbségi kérdés. Pécs: M. Kir. Erzs. Tud. Egyet. Kisebbségi Int. 1941. 16 1. (Pécsi M. Kir. Erzs. Tud. Egyet. Kisebbs. Int. kiadványai, 2.)
 Ferdinandy [Mihály], Michael és Ludwig *Gogoldk* [Lajos]. *Ungarn und Südslavien*. Bp.: Officina 1941. 50 1.
 Hegedűs Nándor. Nincs béke igazság nélkül. Nagyvárad: „Grafika”-ny. 1941. 174, [1] 1.
 Ignác Rózi. Keleti magyarok nyomában. Regényes útirajz. Bp.: Dante 1941. 198, [1] 1. 1 t.
 A *jugoszláviai magyarság* helyzete. Bp.: Pesti Lloyd-ny. 1941. 20 1. (Magyar sorskérdések.)
 Kemény Gábor. Ez a föld Magyarország. Bartha Miklós nemzetiségi cikkei. Bevezetőt írta: Faluhelyi Ferenc. Pécs: Pécsi Egyet. Kisebbségi Int. 1941-39> [1] 1- (Pécsi M. Kir. Erzsébet Tud. Egyet. Kisebbségi Int. kiadványai, 13.)
 Kniezsa István. Adalékok a *magyarszlovák* nyelvhatár történetéhez. Bp.: Athenaeum 1941. 60 1.
 Kniezsa István. Zur Geschichte der ungarisch-slowakischen ethnischen Grenze. Bp.: Sárkány-ny. 1941. 69, [3] 1. 6 t. (Ostmitteleuropäische Bibliothek, 30/A.)
 Lage der Ungarn in Jugoslawien, Die-. Bp.: Stádium 1941. 21, [3] 1. 1 t. (Ungarische Schicksalsfragen.)
 Mályusz Elemér. Erdély és népei. Irta: Alföldi András, Bíró Sándor, Elekes Lajos, Fekete Nagy Antal, Gáldi László, Gyállay Domokos, Györffy György, Jakó Zsigmond, Kniezsa István, Maksay Ferenc, Pukánszky Béla. Szerk.: -. Bp.: Kir. M. Pázmány P. Tud. Egyet. Bölcs. karának Magyarország Tud. Int. és a Franklin-Társ. 1941. 254, [1] 1.
 Mikecs László. *Csángók*. Bp.: Turul Szövets. kiad. 1941. 412 1. 13 t. (Bolyai könyvek.)
 Mosolygó József. A keleti egyház Magyarországon. Nemzetiségi tanulmány. Miskolc: Ludvig-ny. 1941. 145 1.
 Ortutay Tivadar. Cseh világ a *Kárpátokban*. Ungvár: Szerző 1941. 254 1.
 Rátz Kálmán. A pánszlávizmus története. Bp.: Athenaeum 1941. 415 1.
 Révay István gróf. A belvederi magyar-szlovák határ. Bp.: Athenaeum 1941. 66, [1] 1. 3 t. (Magy. Statistz. Társ. kiadv., 14.)
Die Südungarische Frage. Bp.: Athenaeum 1941. 17 1. 61.
 Szabados Mihály. *Bukovinai székelyek* hazatelepítése. Bp.: Athenaeum 1941. 15 1. (Magyar Szemléből).
 Szemere Bertalan miniszterelnök emlékiratai az 1848/49-i magyar kormányzat nemzetiségi politikájáról. Előszót írta: Horváth Jenő. Sajtó alá rend.: Szüts Iván. Bp.: Cserépfalvi 1941. 135 1.
 Tóth Sándor. Erdély 22 éves rabsága. Bp.: Magyar Génusz 1941. 418 1.
Ungarische Minderheitenschicksal in Jugoslawien. Bp.: Pester Lloyd-Gesellsch. 1941. 25 1. (Ungarische Schicksalsfragen.)

323.11 NACIONALIZMUS. NEMZETI ESZME

- Huszár Aladár, vitéz baráti. Küzdelem a magyarságért. Bp.: Hungária 1941. 243 1.
 Huizinga, J. [an]. Patriotizmus, nazionalizmus. Ford.: Szentkuty Pál. Bp.: „Danubia” [1941.] 52 1. (Vita nova, 1.)
 Joó Tibor. Magyar nacionalizmus. Bp.: Athenaeum 1941. 348 1.
 Somogyi József. A nemzeteszme. Bp.: Szt. István-Társ. 1941. 338 1.

- Horváth Jenő. Magyar diplomácia, magyar diplomaták. A magyar külpolitika százada. Bp.: Szt. István-Társ. kiad. [1941.] 445 1.
 Kertész István. Az Amerikai Egyesült Államok külpolitikája. Bp.: Egyet.-ny. 1941. 37 1.
Külgügyi évkönyv 1941. Szerk.: Drucker György. Írták: Bálás Gábor, Ballá Antal, Eötvényi Olivér, stb. Bp.: Egyetemi-ny. 1941. 400 1.
 Lobmayer Iván. Történelmi kapcsolatok Horvátországgal. Pécs: Dunántúl-ny. 1941. 36 1. (Külgügyi könyvtár, 4.)
 Magyarország. *Külgügyminisztérium*, M. Kir.-. Külpolitikai adatok az 1939. évről. Bp.: M. Kir. Külgügymin. 1941. 200 1.
 Ósz Béla. Benes, a megtévesztő politika nagymestere újra munkában. A múlt figyelmeztető tanulságai. Bp.: M. Nemz. Szöv. 1941. 111 1.
 Pálóczy-Horváth György. Balkán a viharban. Bp.: Cserépfalvi [1941.] 124 1. (így láttuk mi.)
 Thevrewk-Pallaghy Attila. Magyar érdekek érvényesülése a hatvanhetes kiegyezés korának külpolitikájában. Bp.: M. Kir. All. ny. 1941. 121. („Közigazgatásunk Nemzetközi kapcsolatait”-ból.)

329 POLITIKAI PÁRTOK

- Budaváry László. Zöld bolsevizmus. A nemzetietlen nyilas-mozgalom hűséges és döbbenetes képe. Bp.: „Nemzeti Élet” kiad. 1941. 120 1.
 Kertész István. Magyar nemzeti szocializmus. A magyar nemzet é múltja és jövője. Bp.: Szerző 1941. 509 1.
 Magyarország. *Magyar Élet Pártja*. Bárdossy-programm vezérgondolatai. Bp.: „Nemzetpolitikai Szolgálat” 1941. 15 1.
 Magyarország. *Nemzeti Szocialista Párt*. Miért léptünk ki a nyilaskeresztes pártból és miért állítottuk vissza a Magyar Nemzeti Szocialista Pártot. Bp.: Budapesti Hírlap-ny. [1941.] 8 1.
 Magyarország. *Szociáldemokrata Párt*. Buchinger Manó és Révész Mihály. Fél évszázad. A szociáldemokrata mozgalom ötven esztendeje Magyarországon 1890 decemberétől napjainkig. Bp.: Szociáldem. Párt kiad. 1941. 108 1.
 Natkó Gyula. Mondjunk ítéletet! – Pártokról és politikusokról. Bp.: Voluntas Hungarica kiad. 1941. 122 1.
 Tetemrehívás. Nyílt levél Szálasi Ferenc úrhoz, a Nyilaskeresztes Párt vezetőjéhez. Bp.: Horváth József 1941. 16 1.
 Török András. Szálasi álarc nélkül, (öt év a Szálasi-mozgalomban.) Előszót írta: Horváth Lajos. Bp.: Fővárosi-ny. 1941. 117 1. 1 t.

33 TÁRSADALMI KÉRDÉS.
SZOCIÁLPOLITIKA

- Ámon Ágnes. Die Zukunft gehört dem Kind. Bp.: Univ. 1941. 88 1.
 Ámon Ágnes. L'infanzia é Favvenire. Bp.: Univ. 1941. 97 1.
 Ámon Ágnes. L'enfant c'est l'avenir. Bp.: Univ. 1941. 87 1.
 Ámon Ágnes. The child is the future. Bp.: Univ. 1941. 95 1.
 Bányai Károly. Harminc év krónikája. A gyógyszerészi szociális mozgalmak története 1906-1936. Bp.: Törekvés-ny. 1941. 377 1.
 Bikkal Dénes. Bevezetés a szociálpolitikába. Bp.: Athenaeum 1941. 69, [3] p.
 Buócz Elemér. Deutsche und Ungarische Sozialpolitik. Gesellschaftliche Grundlagen. Bp.: Egyetemi-ny. 1941. 8 1. (Aus „Ungarn” 1941. Marz.)
 Csapodi Csaba. Társadalmi kérdés és katolicizmus Magyarországon. Bp.: Egyetemi-ny. 1941. 58 1. (Balassi Bálint Könyvtár, 3. sz.)
 Gaál, Andreas és Zoltán Farkas. *La croce verde* Ungherese. Bp.: Univ. 1941. 23 1.

Gaál Andreas. La croix verte Hongroise. Bp.: Univ. 1941. 25 l.

Györi Szentbenedekrendi Gimnázium ifjúsága. Társadalmi igazságosság, segítő szeretet, összeáll.: -. Győr: Merkur-ny. 1941. 31 l.

Hévey [László], Ladislaus. Sociale Fürsorge in Ungarn. Bp.: Univ. 1941. 52 p.

Hévey [László], Ladislao. Previdenza sociale in Ungheria. Risultati pratici. Bp.: Univ. 1941. 61 l.

Hévey [László], Ladislas. La prévoyance sociale en Hongrie. Assurances sociales des ouvriers agricoles et industriels. Bp.: Univ. 1941. 54 l.

Hévey [László], Ladislas. Public welfare institutions in Hungary. Bp.: Univ. 1941. 59 l.

Paradi Ferenc. Az erdélyi hadirokkantak helyzete a román uralom alatt. Bp.: Madách-ny. 1941. 8 l. (M. Katonai Szemléből.)

Rerum Novarum. XIII. Leó pápa szociális és társadalom-újító szózatának hatása Szent István magyar birodalmában 1891-1941. Bp.: Rerum Novarum Emlékbizotts. 1941. 144 l.

Révész Mihály. Magyar politika és szociális kérdések 100 év előtt. Bp.: Szociáldemokrata Párt iSf4i. 32 l.

Szebeny József. A székesfőváros szociálpolitikájának fejlődése. Bp.: Egyetemi-ny. 1941. 18 l. (Orsz. Nemzeti Klub kiadv., 42.)

Szívós Donát. Emberek a mérlegen. (Krisztussal vagy ellene?) Bp.: Korda kiad. 1941. 194 l.

Varga László. Szociális reform és hivatásrendiség. Bp.: Stádium-ny. 1941. 124l. (Nemzeti könyvtár, 40-41. sz)

331 MUNKÁSKÉRDÉS

Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara. Munkaügyi tájékoztató kereskedők és iparosok számára, különös tekintettel a keleti és erdélyrészi területek viszonyára. Bp.: Erdélyrészi Gazdasági Tanács 1941. 124 l.

Démy-Gerő Mihály. Gyakorlati szociálpolitika a gyárkémények árnyékában. A *Kammer-konzsem* munkásjóléti intézményei. Bp.: Athenaeum 1941. 27 l.

Diósgyőri m. kir. Vas- és Acélgár. Baleset elhárítására és balesetknél követendő eljárásokra vonatkozó utasítások munkásai számára. Kispeszt: Kultura-ny. [1941.] 39 l.

Farkas Árpád. A mezőgazdasági kézimunka módszeres vizsgálata. Kolozsvár: Minerva 1941. 16 l.

Ghyczy Béla, vitéz. Városbatódulás és mezőgazdasági munkapiac. Bp.: Pátria-ny. 1941. 19 l. (Mezőgazd. Szociálpol.-ból.)

Heller András. A sommások élelmezése. Bp.: Hornyánszky-ny. 1941. 15 l. (A Magy. Statisztikai Szemléből.)

Németh Béla és vitéz *Kincsesy* Endre. Mezőgazdasági és háztartási cselédügyi gyakorlati tanácsadó jogszabálygyűjtemény. Összeáll. és magyarázattal ell.: -. Bp.: Közhasznú és írod. Könyvkiadó 1941. 124 l.

Pemeczký Béla és *Kovács* Ernő. Gazdasági munkaügyi jogszabályok. A gazdasági munkajogra és társadalompolitikára vonatkozó hatályos törvények és rendeletek gyűjteménye 1867-1941. Szerk.: -. Bev. *Bánffy* Dániel. Bp.: Szerzők kiad. [1941.] VIII., 526 l.

Röszler Győző. Erdélyi munkások és magánalkalmazottak útmutatója. Kolozsvár: Minerva 1941. 32 l.

Rupp, Rupert. A kitalált munkás. Bizonyítékok a brit szociálpolitika köréből. Bp.: Pfeifer 1941. 86l. (Anglia álarc nélkül.)

Sáfrán Györgyi. Üzenet falusi lányoknak. Bp.: Kalász Kat. Leánykörök Szöv. 1941. 95 l.

Solymár György. Népegészségügyi és Munkásvédelmi Szövetség 1941. évi június havi munkásügyi előadás-sorozata Balaton-Kenésén. Szerk.: -. [Bp.: Máté 1941.] 183, [1] l. (N. és M. Szöv. kiadv., 1. k.)

Vezérfonal művezetőhelyettesek és csoportvezetők, valamint mozdonyvezető tanoncok műhelyi kiképzéséhez. Bp.: Államvasutak [1941.] 86 l.

331.2 MUNKABÉR

Budapesti és vidéki könyvmai szakmunkások, segéd-munkások és segédmunkások munkaidő- és munkabér szabályzata. Bp.: Globus-ny. 1941. 50 l.

Halasi Andor és *Soós* Sándor Imre. A fizetések szabadság gyakorlati elszámolása, összeáll.: -. Bp.: May-ny. 1941. 240 l. 1 t.

Magyarország. Földművelésügyi Minisztériumi M. Kir. -. A legkisebb munkabérek megállapításáról szóló 1940: XV. t.-c. és egyéb rendeletek a munkabérekre vonatkozóan. Bp.: Pátria-ny. 1941. 38 l.

Nádújfalvy József, vitéz. Új munkabérhelyzet a magyar mezőgazdaságban. Bp.: Hornyánszky-ny. 1941. 59 l.

Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye alispánja által a megye területére megállapított legkisebb munkabérek 1941. ápr. i-től kezdődően. Cegléd: Ceglédi Hírlap 1941. 23 l.

Takács József. Mezőgazdasági munkabérek rendezése. Bp.: Világosság-ny. 1941. 16 l.

Tájékoztató új táblázatok a munkavállalók bérelszámolásához. Érv. 1941. jún. 30-tól. A m. kir. Belügyminiszter 297.000/1941. és 297.010/1941. sz. rendeletei értelmében. Bp.: Társadalombiztosítási Jog Mai Szabályai kiad. 1941. [20] l.

331.83/85 SZABADIDŐ

Czakó István. A tengelyhatalmak kultúrszociális tevékenysége a háború alatt. Bp.: Szföv. Házi-ny. 1941. 12 p. (A Városi Szemléből.)

Nemzeti Munkaközpont. Miskolci: „Beccsüld a munkát” szabadidő szervezetének 1941. évi munkarendje. Miskolc: Ludvig-ny. 1941. 18 l.

Földes Ferenc. Munkásság és parasztság kulturális helyzete Magyarországon. Bp.: Cserépfalvi 1941. 116 l.

331.86 TANONCÜGY. IFJÚMUNKÁSOK

Mihalovics Zsigmond. Javaslatok a tanonccüggel kapcsolatos kérdésekben a Magyar Élet Pártja [1941 május havában tartott] pártszakértekezletén. Bp.: [Ny. n.] 1941. [18] l. [Könyvomat.]

331.88 MUNKÁSSZERVEZETEK

Budapesti Hírlapszedők Köre jelentése az 1940. esztendőről. Bp.: Vüágosság-ny. 1941. 20 l.

Kovács Ferenc. Hogyan indítsunk és vezessünk EM-SZOT? Bp.: Bánsági-ny. [1941.] 39 l.

Magyarországi Építőipari Munkások Orsz. Szövetsége. Ügyviteli és ügyrendi szabályzat. Bp.: Világosság-ny. 1941. 27 l.

Magyarországi Gépmesterek és Nyomók Egyesülete. 58. évi jelentés és zárszámadása az 1940. esztendőről. Bp.: Világosság-ny. 1941. 24 l.

Magyarországi Szállítási és Közlekedési Munkások Orsz. Szövetsége központi vezetőségének jelentése 1941 márc. 30-án tartandó 19. évi küldött közgyűlésre. Bp.: Világosság-ny. 1941. 19 l.

331.93 MUNKASZOLGÁLAT

*Müller-Brandenburg*₃ [Hermann]. A német munkaszolgálat teljesítményei. [Gedanken um d. Reichsarbeitsdienst.] Bp.: Pfeifer [1941.] 30 p. 4 t.

333.32 LAKÁSKÉRDÉS

Budapest Székesfőváros Társadalompolitikai Ügyosztálya A székesfőváros szociális lakáspolitikája. 1940. [Bp.: Szföv. Házi-ny. 1941.] 46 l. 17 t.

Fővárosi Közmunkák Tanácsa. Kislakásos családi házak mintatervei. Bp.: Sajtó kiad. 1941. 128 l.

Országos Falusi Kislakásépítési Szövetkezet 1940. évi igazgatósági jelentése és zárszámadása a 16. üzletévről. Bp.: Pátria-ny. 1941. 15. l.

Sövényházy Ferenc. Az építőtakaréküzlet szabályozása Bp.: Szerző 1941. 16 l. (A Gazdasági Jog-ból)

Takács László. Házbirtokosi sérelmek. Bp.: Politzer 1941- 32 l.

334 SZÖVETKEZÉS. SZÖVETKEZETÜGY

- Hangya termelő-, értékesítő- és fogyasztási szövetkezet*, a Magyar Gazdaszövetség szövetkezeti központja igazgatóságának és felügyelőbizottságának évi jelentése 1940. Bp.: Athenaeum 1941. 99 l.
- Kreditgenossenschaftswesen in Ungarn*. Bp.: Landes-Zentralkreditgenossenschaft 1941. 19 l.
- Magyar Szövetkezeti Asszonyliga vidéki szervezete*. Útmutató a szövetkezeti asszonycsoportok megalakításához. Részletek az asszonycsoportok munkájából. 2. kiad. Bp.: Saját kiad. 1941. 39 l.
- Szociális vármegye, A -*. A komáromvármegyei közjóléti és gazdasági szövetkezet működése. Pécs : Dunántúl-ny. 1941. 120 l. 32 t. (Magyar Közigazgatástud. Int. kiadv. 33.)
- Ungarn. Landes-Zentralkreditgenossenschaft*. Bericht und Schlussrechnungen der Direktion und des Aufsichtsrates über das Genossenschaftsjahr 1940. Bp.: Pátria-ny. 1941. 30 l.
- Vécseyné Ticsénszky Marianna*. A Magyar Szövetkezeti Asszonyliga előadássorozata. 6. sz. Bp.: M. Szövetk. Asszonyliga 1941. 30 l.
- Wanke Gusztáv*. Az ifjúság és a szövetkezeti mozgalom. Bp.: Pátria 1941. 10 l.
- Wünscher Frigyes*. Falusi tanulmányútajaim. Bp.: Egyetemi-ny. [1941.] 44 l. 8 t.

335 SZOCIALIZMUS

- Ács Tamás*. Milyen legyen a tervezgazdaság? Szocialista irányú gazdasági és társadalmi munkatervék és javaslatok. Magyar, angol, német, francia, belga, svájci, osztrák és holland munkaterv. Szerk. -. Bp.: Szociáldemokrata Párt 1941. 84 l.
- Sebestyén János*. *Marx* és *Spann*. Szeged: Ablaka-ny. 1941. 51, [1] p. (Philosophia, 4.)
- Bibliográfia: 50-51 l.
- Zombay József*. Szociáldemokrata agrárprogramul. Bp.: Szociáldemokrata Párt. 1941. 24 l.

335-86 BOLSEVIZMUS

- Csikós-Nagy Béla*. A szovjetgazdaság három Achilles-sarka. Szeged: Városi-ny. 1941. 39 l.
- Fiala Ferenc*. Így dolgoztak ... (A magyarországi kommunizmus 133 napja.) Emlékeztető. Kiadja az Ébredő Magyarok Egyesülete. Bp.: Centrum-ny. 1941. 79, [2] p. 13 t.
- Gergely Adám*. Itt végződik Európa. A Szovjet. Bp.: Renaissance [1941.] 200 l.
- Lutostanski, Kazimir*. A Szovjet-Únió a szovjet sajtó tükrében. Bp.: Új Aurora 1941. 63 l. (Európa és a bolsevizmus, 1.)
- Marjay Frigyes*. Keresztes hadjárat 1941 ... Bp.: Stádium [1941.] 349 l. 100 t.
- Nagy Iván* (Edgár). Szovjet-Oroszország kollektív mezőgazdasági termelése. Bp.: Cserépfalvi 1941. 130, [4] l. („Kék könyvek”)
- Stolte István Miklós*. Szovjet-Oroszország az adatok tükrében, összeáll. -. [Bp.: Hajnal-ny. 1941.] 62 l. 1 t.
- Bibliográfia: 62 l.
- Szabó Pál*. Mi lett a szocializmusból... Bp.: Stádium 1941. 94 l. 4 t.

335.95 UTÓPIÁK. ÁLLAMREGÉNYEK

- Morus*, [Thomas]. Utópia. Ford. és bev. *Geréb László*. Bp.: Officina 1941. 80 p. (Officina könyvt., 9.)
- Rátz Kálmán*. Utópista szocialisták. Tanulmány. Bp.: Singer és Wolfner [1941?]. no 1.

339 TÁRSADALMI RÉTEGEK. RENDEK

- Bándy Vilmos*, primor. A magyar és székely nemesség az európai népek nemesi rendjeinek tükrében. Disszert. Debrecen: Lehotai-ny. 1941. 61, [2] l.
- Bibliográfia: 59-61 l.

- Buziássy Károly*. Az önálló iparosok jövedelmi és vagyoni viszonyai a székesfővárosban. Bp.: Szföv. Házi-ny. 1941. 26 l. (Városi Szemlé-ből.)
- Neubauer Gyula*. A magyar társadalom osztálytagozódása. Bp.: Stephaneum 1941. 12 l. (A „Társadalomtudomány”-ből.)

339.5 PARASZTKÉRDÉS

- Arany- és ezüstkalászos gazdák* évkönyve. 1941. Kaposvár: Kultúra-ny. [1941.] 400 l.
- Bente Hermann*. Német parasztpolitika. Bp.: Pfeifer 1941. 30 p.
- Eckhardt Sándor*. Ur és paraszt a magyar élet egységében. Irta: *Bálint Sándor*, *Keresztury Dezső*, *Kodály Zoltán* stb. Szerk. -. Bp.: Kir. Magy. Pázmány Péter Tud. Egyet. bölcsészeti karának Magyarstud. Intézete 1941. 223 l.
- Erdei Ferenc*. A magyar paraszttársadalom. Bp.: Franklin [1941.] 170 l. (Magyarországismeret, 5.)
- Földes Ferenc*. Munkásság és parasztság kulturális helyzete Magyarországon. Bp.: Cserépfalvi 1941. 116 l.
- Roósz József*. „Földreform” vagy parasztpolitika. Bp.: „Magyarország” [1941] 47 l.
- Stolte István Miklós*. A parasztok királyától a nagyságos fejedelemig. A magyar múlt külső és belső harcokban legvéresebb két évszázadának korszerű újraértékelése. Bp.: Nemzeti Tábor sajtóoszt. kiad [1941.] 175 l.
- Szegedi, Erich*. Wichtige Berufsfragen der Bauern. Beszterce: Zikeli 1941. 40 l.
- Veres Péter*. Falusi krónika. Bp.: Magyar Élet kiad. 1941. 266 l.
- Veres Péter*. Paraztsors, magyar sors. Bp.: „Magyar Élet” [1941.] 88 p. (Magy. Társ.-tud. Könyvt., 1.)

339.85 MAGÁNALKALMAZOTTAK

- Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara*. Jogi tájékoztató a kereskedők és a kereskedelemben alkalmazottak részére, összeáll. -. Bp.: Stádium-ny. 1941. XVI., 178 l. (Kereskedelmi szakkönyvtár, 2.)
- Csiky János*. Zsidó magánalkalmazottakra és elbocsájtásukkor járó illetményeikre vonatkozó jogszabályok, a kormánybiztos joggyakorlatával. – A zsidókra vonatkozó erdélyi jogszabályok. Nem zsidó magánalkalmazottak illetményeinek szabályozása, összeáll., és magyarázatokkal ell. -. Bp.: Grill 1941. VIII., 220 l.
- Kereskedő Ifjak Társulata*, A – évkönyve, fennállásának 75. ünnepi esztendejében, 1866-1941. Szerk. *Sághy Tibor*. Bp.: Budai-Bernwaliner-ny. 1941. 182 l.
- Röszler Győző*. Erdélyi munkások és magánalkalmazottak útmutatója, összeáll. -. Kolozsvár: Minerva-ny. 1941. 32 l.
- Schwartz Tibor*. Az alkalmazottak szolgálati jogviszonyairól szóló anyagi jogszabályok tana, kül. tek. a bírói gyakorlatra. Bp.: Szerző 1941. 163 l.
- Magyar Magántisztviselők Szövetsége*. A magántisztviselők időserű kérdései. Bp.: Saját kiad. 1941. 47 l.

34 JOGTUDOMÁNY

- Gerlai Károly*. Rendeleti tárgymutató. Az 1938-1941-szept. 30-ig megjelent, érvényben levő felsőbbhatósági rendeletek. A visszacsatolt országrészekre vonatk. rendeletekkel kiegész., átdolg. és bőv. 3. kiad. összeáll. -. Bp.: Szerző 1941. 112 l.
- Molnár Kálmán*. A jog és az egyház. Az alapításának 200. évfordulójáról megemlékező egri érseki jogakadémia 1940-41. tanévének évzáró ünnepén .. . elmondotta -. Eger: Szt. János-ny. 1941. 13 l.
- Magyarország. Törvények, rendeletek*. Az 1940. évi törvények gyűjteménye. Bp.: M. K. Belügyminisztérium kiad. 1941. 432 l.
- Ladik Gusztáv*. A magyar törvények és egyéb jogszabályok mutatója. Szerk. -. Bp.: Pátria 1941. 152 l.
- Rác [György] Georges*. L'evolution de droit en Hongrie. 1920-1940. Bp.: Soc. de la Nouvelle le Revue de Hongrie 1941. 32 l. (De la „Nouv. Rev. de Hongrie”.)

Szacsavay András. Kihágások betűsoros kézikönyve. 2. pótfüzet. Bp.: Hornyánszky 1941. 144 l.

Térffy Gyula, vitéz és *Térffy* Béla. Igazságügyi Zsebtörvény-tár. Hatályban levő igazságügyi törvények és rendeletek gyűjteménye egységes szerkezetben kiég. a m. k. Kúria elvi jelentőségű határozataival, összeáll., és jegyzetekkel ell. - 5. kiad. Bp.: Grill 1941. XV., 1748 l.

Valló József. A hatályos jogszabályok összegyűjtése. Tanulmány a jogszabályrendezés jogi és technikai problémái köréből. Pécs: Dunántúl-ny. 1941. 288 l. (Magyar Közigazgatástud. Int., 34.)

340.12 JOGBŐLCSELET

Bibó István. A bírói és közigazgatási funkció szociológiájához. Bp.: Stephaneum 1941. 9 l. (A „Társadalomtudomány”-ből.)

Horváth Barna. A jogszociológia útja. Bp.: Stephaneum-ny. 1941. 32 l. (A „Társadalomtudomány”-ből.)

Horváth Sándor. A természetjog rendező szerepe. Bp.: „Jelenkor” kiad. 1941. 86 l.

341 NEMZETKÖZI JOG

Angyal Pál. A nemzetközi büntetőjog alaptanai. Bp.: Szerző 1941. 9 l. (A közigazgatásunk nemzetközi kapcsolatai c. munkából.)

Goellner Aladár. Grossmacht-Politik und Völkerrecht. Beitrage zur Aetiologie des Völkerrechts. Bp.: M. Külügyi Társ. 1941. 34 l. (Külügyi Könyvtár, 5.)

Fischer Béla. A menedékjog a Bibliában és az ókeleti népeknél. Dissz. Bp.: Nagy-ny. 1941. 32 l. Bibliográfia: 30-31. l.

342 KÖZJOG

Böölöny József. A magyar közjog időszerű kérdései, i. k. Bp.: Gergely 1941. 480 l.

Eckhart Ferenc. A szentkorona-eszme története. Bp.: Akad. 1941. 356 l.

Egyed István. Magyar jellem és magyar alkotmány. Bp.: Egyet.-ny. 1941. 21 l. (Orsz. Nemz. Klub kiadv., 48.)

Egyed István. *Apponyi* mint közjogász. Bp.: Stephaneum-ny. 1941. 54, [1] l. (Szt. István Akad. tört.-, jog- és társad. tud. oszt. értekezései, 2. k. 10. sz.)

Fenczik István. A kárpátaljai autonómia és a kisebbségi kérdés. Kecskemét: Első kecskeméti hírlapkiadó és ny. rt. 1941. 15, [1] l. (A Pécsi m. kir. Erzsébet Tud. Egyet. Kisebbségi Int. kiadv., 12.)

Hanzó Lajos. Az erdélyi szász önkormányzat kialakulása. Szeged: Ablaka-ny. 1941. 83, [3] l. (Értek, a m. kir. Horthy Miklós Tud. Egyet. Magy. Tört. Int.-ből, 1.) Bibliográfia: 78-83. l.

Ibrányi István. A gazdasági élet fejlődésének hatása a közjog és a magánjog viszonyára. Bp.: Attila-ny. 1941. 97 l. (A „Magy. Jogászegyl. Értekezések”-ből.)

Mikecz Ödön. Az alkotmányreform. Bp.: Orsz. Nemzeti Klub 1941. 93 l.

Páskándy János. Egyesületi (egyesülési) és gyülekezeti jogszabályok kézikönyve. 2. köt. (Az 1931-ben megjelent 1. köt. folytatása.) Bp.: Szerző 1941. 114 l.

Pongrácz Jenő. Magyar állampolgárság és községi illetőség. Törvények, rendeletek, elvi határozatok, díjak és illetékek, magyarázat, iratminták. Az 1939: IV., VI., XIII., XIV. és 1940: XXVI. t.-c.-ekkel vm. az újabb rendeletekkel kiég. kiad. Bp.: M. Törvénykezés kiad. 1941. 136 l.

343 BÜNTETŐJOG

Angyal Pál és *Isaák* Gyula. Bünvádi perrendtartás. Meléktörvényekkel, az újabb eljárási törvények részi, magyarázatával, rendeletekkel, joggyakorlattal, jegyzetekkel és utalásokkal. *Vargha* Ferenc műve alapján összeáll. - 9. kiad. Bp.: Grill [1941.] XI, 830 l.

Boleratzky Lóránd. Szociáletikai elvek hatása a kriminalitásra. Miskolc: Ludwig-ny. 1941. 16 l.

Dorosz Dezső. Árdragítás. Népszerű útmutató mindenki számára. Írták: -, vitéz *Háry* József, *Andrásfay* Ernő, *Fogel* Zoltán, *Álpáry* Imre, *Szirányi* Tibor. Az új törvénnyel és a legújabb joggyakorl. kiég. és átdolg. 2. kiad. Bp.: Athenaeum [1941.] 152 l.

Gárdos Ferenc. A magyar büntetésügyi kódex problémája. Miskolc: Ludwig-ny. 1941. 39 l.

Hacker Ervin. Büntető igazságszolgáltatásunk az utolsó években és kriminálpolitikai teendőink. Miskolc: Ludwig-ny. 1941. 12 l.

Hollós Jenő és *Vas* Pál. Psychiatria és büntetőjog. Miskolc: Ludwig-ny. 1941. 24 l.

Eszlár Károly. Kísérleti büncselekmény az új jövedéki büntetőjogban. Bp.: Attila-ny. 1941. 31 l. (Angyal Szeminárium kiadv., 41.)

Klivényi Lajos. Árdragító visszaélések a m. kir. Kúria határozatainak tükrében. Bp.: Grill 1941. V., 110 l.

Magyarország. Törvények, rendeletek. A büntető ítélethez fűződő hátrányos jogkövetkezmények korlátozásáról és megszüntetéséről szóló 1940: XXXVII. t.-c. a rehabilitációs törvény részletes magyarázatokkal ellátott kiadása, összeáll.: *Molnár* Péter. Bp.: Közérdekű könyvek kiadóváll. 1941. 51, [1] l.

Magyarország. Törvények, rendeletek. A rehabilitáció. Az 1940. évi XXXVII. t.-c. Magyarázatokkal ell.: *Halász* Lajos. Bp.: „A Részvényes” [1941.] 59, [3] l.

Magyarország. Törvények, rendeletek. Az 1930: III. t.-c. a katonai büntetőtörvénykönyv életbeléptetéséről és a közönséges büntetőtörvények egyes rendelkezéseinek ezzel kapcsolatos módosításairól és kiegészítéséről és az 1934: XVIII. t.-c. a hűtlenség szigorúbb büntetéséről. Bp.: M. Kir. Belügyminisztérium 1941. 27 l.

Mók Ferencné. Az ötezer éves bűn. (Leánykereskedelem.) Bev.: *Bezegh Huszágh* Miklós. Bp.: Horizont [194?] 174 l.

Pongrácz Jenő. Az árdragító visszaélések, a közellátási és a valutabüncselekmények anyagi jogi és eljárási szabályai, összeáll. - Bp.: M. Törvénykezés kiad. 1941. 69, [8] l.

Túry Sándor Kornél. Gazdasági szemlélet és büntetőjog. Bp.: Attila-ny. 1941. 741. (Angyal szeminárium kiadv., 43.)

Thezvezok-Pallaghy Attila. A levontekihágások. Bp.: Attila-ny. 1941. 22 l. (Angyal szeminárium kiadványai, 42.)

347 MAGÁNJOG

Fehéruary Jenő. Magyar magánjog kistükre. 7. jav. és bőv., részben átdolg. kiad. Bp.: Budai-ny. 1941. IX, 608, [1] l.

Ibrányi István. A gazdasági élet fejlődésének hatása a közjog és a magánjog viszonyára. Bp.: Attila-ny. 1941. 971. („Alagy. Jogászegyl. Értekezések”-ből.)

Pongrácz Jenő. A bevonultak magánjogi jogviszonyaira vonatk. rendeletek. Magyarázatokkal és az összefüggő jogszabályokkal, összeáll. - Bp.: M. Törvénykezés kiad. 1941. 88 l.

347-2 DOLOGI JOG

Fekete Dezső. Erdélyi ingatlan és kártalanítási perek. Az 1440/1941. M. E. sz. rend. 6-9. §-ainak magyarázata. Bp.: Szerző 1941. 38 l.

Fehérváry Jenő. Magyar telekkönyvi jog vázlatja. 6. kiad. Bp.: Grill 1941. VIII., 196 l.

Moldoványi István. Telekkönyvi jog. A bírói gyakorlattal és magyarázó jegyzetekkel összeáll. - Bp.: Grill 1941. XVI., 565 l.

Sárffy Andor. Telekkönyvi rendtartás. Bp.: Szerző 1941. XX., 608 l.

Takács György. Az erdőjog kézikönyve. 2. kiad. Bp.: Grill 1941. 836 l.

347.4 KÖTELMI JOG

Büchler Dávid. Orvosi műhiba és kártérítés. Pécs: Szerző 1941. 217 l.

- Berényi Sándor.* Az 1941. évi lakásrendelet. A rendelet teljes hiteles szövegét közli és magyarázza -. Bp.: Székely-ny. 1941. 85 l.
- Gosztanyi Miklós.* Pécs sz. kir. város lakbérleti szabályrendelete. Pécs: Dunántúl-ny. 1941. 32 l.
- Pongrácz Jenő.* Bérleti jogszabályok és bírói gyakorlat. 1. *Budapest székesfőváros* lakásbérleti szabályrendelete. 2. A lakásügyi kormányrendeletek. - 3. Bírói gyakorlat bérletfelmondási ügyekben, összeáll, és jegyzetekkel ell. -. Bp.: Neuwald-ny. 1941. 137 l.
- Pongrácz Jenő.* Az új lakásügyi kormányrendelet. Részletes magyarázatokkal és a korábbi kormányrendeletek alapján kifejlesztett teljes bírói joggyakorlattal. Bp.: Neuwald-ny. 1941. 86 l.
- Teles Béla.* A háztulajdonos könyve. A házakkal kapcsolatos új lakbérleti, adó- és közigazgatási szabályok ... *Cech Erba Odescalchi* Amália hgnő Magyar házak c. előszavával. Bp.: Szerző 1941. V., 272 l.
- Teles Béla.* Az új lakásrendelet. A m. kir. min. 5.777/1941. M. E. sz. rendelete a lakások és egyéb helyiségek bérletére von. egyes kérdések szabályozása tárgyában. Magyarázattal ell. -. Bp.: Radó-ny. [1941.] 80 l. (Háztulajdonosok könyve.)
- Takács László.* Az új lakásrendelet és pótrendeletei. - A hadfelszerelési adó. összeáll, és magyarázattal ell. -. Bp.: Abraham-ny. 1941. 46, [2] l. (Háztulajd. közértd. könyvt., 4.)

347.6 CSALÁDJOG

- Benedek László.* Állásfoglalás a házassági törvény kiegészítéséről és módosításáról szóló törvényjavaslat tárgyában. Bp.: „Epol” 1941. 15, [1] l. (Magyar Nemzetbiológiai Int. könyvei, 7.)
- Berényi Sándor.* A fájvédelem és a házasságkötés jogszabályai. A házassági jogról szóló 1894: XXXI. t.-c.-et módosító és kiegészítő 1941: XV. t.-c. és a végrehajtási utasítások teljes és hiteles szövege. Magyarázatokkal ell. -. Bp.: Szerző 1941. 83 l.
- Berényi Sándor.* Útmutató örökségi ügyekben. A törvényen és végrendeleten alapuló öröklési jog vázlatos ismertetése. Bp.: Székely-ny. 1941. 96 l.
- Gerő Ernő.* Válás és nőtartás. Gyakorlati népies jogi könyv. 2. kiad. Bp.: Szerző [1941.] 32 l.
- Küzdényi Gyula.* A német törzsöröklési rendszer agrárpolitikai jelentősége. Bp.: Szerző kiad. 1941. 16 l.
- Luzsicza Géza.* A házassági jogról szóló 1894: XXXI. t.-c. kiegészítéséről és módosításáról, valamint az ezzel kapcsolatban szükséges fájvédelmi rendelkezésekről szóló 1941: XV. t.-c. Házasságkötési tilalom a zsidók és nem zsidók között. - Házasság előtt szükséges orvosi vizsgálat. Házassági kölcsön, összeáll, és népszerűen ismert. -. Bp.: Orsz. Közs. Közp.-ny. 1941. 56 l.
- Menyhárt Gáspár.* A családfenntartás elve legújabb jogunkban. Szeged: Horthy Miklós Tud. Egyet. Barátainak Egyesülete 1941. 32 l.
- Móra Mihály.* Házassági kereseti jog a köteléki perben az egyházi jog szerint. Jogtörténeti és jogdogmatikai adalék a C.I.C. 1971- kánonjához. Előszót írta: *Baranyay Jusztn.* Bp.: Szt. István-Társ. 1941. X., 260l. (Értekezések a Bp-i kir. M. Pázmány Péter Tud. Egyet. Egyházi jogi szeml.-ből, 2.)
- Prámer József.* A rokonok tartási kötelezettségének mértéke, sorrendje. Bp.: Szföv. Háziny. 1941. [2], 23 l. (A Városi Szemlé-ből.)
- Reinhardt Sándor.* A házassági jogról szóló 1894: XXXI. t.-c. kiegészítéséről és módosításáról, valamint az ezzel kapcsolatban szükséges fájvédelmi rendelkezésekről szóló 1941:XV. t.-c. 15. szakasza. A fájvédelmi törvény ú. n. fájgyalazási szakaszát ismerteti és a vonatkozó joggyakorlatot összeáll. -. Bp.: Szerző 1941. 16 l.#
- Sándorfy Kamill.* Székely örökség - székely öröklés. Bp.: Attila-ny. 1941. 31 l. (Magy. Jogi Szemlé-ből.)

- Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara.* Jogi tájékoztató a kereskedők és a kereskedelemben alkalmazottak részére, összeáll. -. Bp.: Stádium-ny. 1941. XVI., 178 l. (Kereskedelmi szakkönyvtár, 2.)
- Csató Béla és Fehér István.* Elvi jelentőségű kihágási határozatok az ipar és kereskedelem köréből. Bp.: Pallas 1941. 212 l. (Ipari szakkönyvt., 17-19.)
- Fehérváry Jenő.* Magyar kereskedelmi jog rendszere. 3. kiad. Bp.: Grill 1941. VII., 484 l-
- Kuncz Ödön.* A részvény és a részvényes. Bp.: Magyar Hites Könyvvizsgálók Egyes. 1941. 33 l.
- Lippay István.* Cipőt ki árusíthat és ki vásárolhat. A börtalpú lábbeli forgalmát szabályozó rendelet és népszerű magyarázata. Bp.: Urbányi-ny. 1941 16 l..
- Ráth Árpád.* A kávé és kávépótszerek forgalombahozatala a legújabb kávérendelet szerint. Bp.: Kézműiparosok és Kereskedők Orsz. Szöv. [1941.] 60 l.

347.746 VÁLTÓJOG. DEVIZAJOG

- Gyakorlati útmutató a magyar devizarendelkezésekhez* 3. kiad. Bp.: Tébe 1941. 11 l.
- Magyar devizajogszabályok* ismertetése. Kézirat gyanánt. 3. kiad. Bp.: Tébe [1941.] 19 l.
- Magyarország. Törvények^ rendeletek.* A m. kir. miniszterium 7.250/1940. M. E. sz. rendelete és az ezzel a rendellel a visszacsatolt keleti és erdélyi országrészekben hatálybaléptetett magyar *devizajogszabályok*. Bp.: Tébe [1941.] 184 l.
- Óvári Papp Zoltán Á.* devizaforgalom szabályozása Magyarországon. Szerk.: -. Bp.: Gazdasági Jog 1941. 230 l.

347.763 KÖZLEKEDÉSI JOG

- Markos Olivér.* Tanulmányok a közlekedési jog köréből. Gróf *Széchenyi István* korának közlekedési joga. A vasúti személyfuvarozási jog elmélete. Problémák a vasúti árufuvarozási jog köréből. Bp.: Magy. Közlekedéstud. Társ. 1941. 99 l.

347.8 IPARJOG

- Anka György.* Ipari jogszabályok. (Tartalmazza: az 1884: XVII. t.-c., 1922:XII. t.-c., 1932: VIII. t.-c., 1936: VII. t.-c.; továbbá az ipart érintő egyéb törvények és rendeletek hatályban lévő szakaszait, elvi határozatait stb.) Szerk.: -. Előszót írta: *Nagy Imre és Pethő Tibor.* Bp.: „Szittva” kiad. 1941. XV., [2], 464 l. (Ipari és keresk. jogszabályok lexikona, 1. k.)
- Gebhardt Pál,* borbolyai. Italmérsi tájékoztató. Az 1921. évi IV. t.-c. és végrehajtása tárgyában kiad. miniszt. rend. alapján. Kül. tek. az 1939. évi IV. t.-c. rendelkezéseire. Összeáll, és magyarázatokkal ell. -. Bp.: Nemz. Munkaközp. 1941. 232 l.
- Gyulay Akos, Kocsondy Gyula, Varga Ferenc.* A hatályos ipari jogszabályok. 2. k. Bp.: Iparügyi Rendeletek Tára [1941.] 477 l-
- Sándor András.* Az ipartörvény egységes szerkezetben. Szerk. -. 1. k. Bp.: Könyv és lapüzem ny. 1941. 467 l.
- Simkó Elemér és Vásárhelyi Leó.* A magyar iparjog, összeáll, és magyarázattal ell. -. Bp.: Madách-ny. [1941.] XXVI., 308 l.
- Táhy István.* A képesítési elv a magyar ipari jogrendszerben. Bp.: May-ny. 1941. 176 l.
- Zathureczky Zsolt.* Ipari rend. Bp.: May-ny. [1941.] 424 l.

347.9 PERRENDTARTÁS

- Cziglányi Aladár.* A szegényjog. Pécs: Szerző 1941.125 l.
- Eszlár Károly.* A jogorvoslat fogalmának elemzése, különös tekintettel a pénzügyi jog jogorvoslataira. Bp.: Pallas-ny. 1941. 26 l. („Magyar közigazgatás”-ből.)
- Bibliográfia: 25-26. l.
- Eszlár Károly.* Jogorvoslatok a pénzügyi jogban. Bp.: Szerző 1941. 141 l.

- Fehérváry Jenő.* Magyar polgári végrehajtási jog rendszere. 6. jav., kiegész. s némileg összevont kiad. Bp.: Grill 1941. VIII., 291, XIX. 1.
- Fekete László, vitész.* Gyakorlati útmutató a közigazgatási ügyvitelhez. Bp.: Magy. Kir. Közigazgatók Orsz. Egyes. 1941. 36 1.
- Szőgyéni Gyula.* Polgári perrendtartás. Bp.: Fonetikus Jogi Szemin. 1941. 280 1.
- Vincenti Gusztáv és Borsodi Miklós.* Végrehajtási eljárás. Törvények, rendeletek, joggyakorlat. Jegyzetekkel és utalásokkal összeáll. - 8. kiad. Bp.: Grill 1941. X., 1037 1.
- Wiszkidenszky Gusztáv.* A felek igazmondási kötelessége a polgári perben. Bp.: K. M. Pázmány Péter Tud. Egyet. Polg. Törvénykezési Jogi Szemin. kiad. 1941. VIII., 134 1. (K. M. Pázmány Péter Tud. Egyet. Polg. Törvk. Jogi Szemin. kiadv., 2. sz.)

348 EGYHÁZJOG

- Mester István.* A világi jog hatályossága az egyházi jog területén. Vác: Kapisztrán-ny. 1941. 92, [3] 1. (Dolg. a Bpesti K. M. Pázmány Péter Tud. Egyet. Kánonjogi szemináriumából.)
- Móra Mihály.* Az egyházi adó és az egyházközség alapkérdései. Az egyházi és világi jog szerint. Bp.: Szent István-Társ. 1941. 260 1. (Ertekezések a Bp-i Kir. M. Pázmány Péter Tud. Egyet. Egyházi jogi szemin.-ből, 1.)
- Móra Mihály.* Házassági kereseti jog a köteléki perben az egyházi jog szerint. Jogtörténeti és jogdogmatikai adalék a C. I. C. 1971. kánonjához. Előszót írta: *Baranyay Jusztin.* Bp.: Szt István-Társ. 1941. X., 2601. (Ertekezések a Bp-i Kir. M. Pázmány Péter Tud. Egyet. Egyházi jogi szemin.-ből, 2.)

35 KÖZIGAZGATÁS

- Bács-Bodrog vármegye.* Évnegyedes alispáni jelentés. Baja: Nánay-ny. 1941. 38 1.
- Ladik Gusztáv.* Tétéles közigazgatási jogunk alapjai. 3. telj. átdolg. kiad. Bp.: Attila-ny. 1941. 464 1.
- Lengváry Ernő.* Útmutató a hatósági engedélyek és bizonyítványok gyors megszerzéséhez, összeáll. - Bp.: Kormos 1941. 16 1.
- Olchváry Zoltán.* A közönség és a bürokrácia. Bp.: Attila-ny. 1941. 8 1. (Magy. Jogi Szemlé-ből.)
- Posta Péter.* A modern közigazgatás alapjai. Az új munkaadó megalapozása. Bp.: „Magyarság” könyvosztálya 1941. 132 1.
- Sorbán Jenő, csernefalvi.* A megújított magyar közigazgatás. Bp.: Községi jegyzők Orsz. Egyes. 1941. 72 1.
- Tamás Lajos.* Magyar-román közigazgatási szótár, összeáll. - Bp.-Kolozsvár: Erdélyi Tud. Int. 1941. 176 1.

350.8 KÖZTISZTVISELŐK

- Berki Géza.* Az igazságügyi tisztviselők helyzete, munkaköre és szolgálati viszonya a *Német-Birodalomban*. Kalocsa: Árpád-ny. 1941. 63 1.
- Szabó Gyula.* Az erdélyi nyugdíjak megállapítására vonatkozó jogszabályok kézikönyve. (P. M. 758/1941. Eln. sz. eng.) összeáll. - Bp.: AÜami-ny. 1941. 90 1.
- Teleki Pál gróf.* Az igazi tisztviselő. Bp.: „Nemzetpolitikai Szolgálat” kiad. 1941. 30 1. (A Magyar Közigazgatásból.)

351.7 RENDÉSZET

- Bartóffy János és Marinovich Marcell.* A legújabb közlekedési szabályok Budapest székesfővárosban és a budapesti főkapitányság hatósági területéhez tartozó városokban és községekben. A jobboldali közlekedésre való figyelemmel kiadott 1500 fk. I. közi. /1941. sz. főkapitányi rendelet. Bp.: Szerzők kiad. [1941.] 93 1. 1 térk.
- Bonczos Miklós.* Beszámoló a dunai árvízvédelmi kormánybiztos 1941. évi működéséről. Bp.: Pátria-ny. 1941. 171.

- Budapest székesfőváros árvízvédelme és az 1940-41. évi árvizek.* Bp.: Szföv. Háziny. 1941. 92 1.
- Kispest.* Szabályrendeletek. *Kispest* m. város városi és piacrendtartási szabályrendelete. Kispest: Kultura-ny. [1941.3.29. 1.
- Magyar kir. Csendőrség.* Szervezeti és szolgálati utasítás a m. kir. csendőrség számára. 1. A szervezet. 2. Szolgálat. Bp.: Stádium-ny. 1941-4*4 1-
- Mók Ferencné.* Az ötezeréves bűn. (Leánykereskedés.) Bev. *Bezegh Huszágh* Miklós. Bp.: Horizont [194?]. 174 1.
- Rajczy Géza és Marinovich Marcell.* Az új közlekedési szabályok Budapest székesfővárosban és a budapesti főkapitányság hatósági területéhez tartozó többi városokban. A 100/1941. fk. I. közi. sz. főkap. rend. és egyéb ... hatályban maradt... főkapitányi rendeletek. Bp.: Szerzők kiad. 1941. 123 1.
- Szeles László.* Az erkölcsi bizonyítványra vonatkozó összes intézkedések és jogszabályok. Bp.: Szerző 1941. 32 1.
- Vásárhelyi Andor.* Közlekedésrendészeti legfőbb szabályok kül. tek. a gépjárművezetők vizsgaanyagára és a legújabb budapesti főkapitányi rendeletre, a jobboldali haladásra áttéréssel kapcs. módosítások, összeáll, és magy. -okkal ell. - Bp.: Szerző 1941. [4], 48 1. 4 t.

352 KÖZSÉGI IGAZGATÁS

- Czebe Jenő.* A magyar önkormányzati jog. Községek, városok (Budapest székesfőváros), vármegyék autonómiaja, a legrégebb kortól napjainkig. (Kiegészítve a külföldi nagyvárosok önkormányzati jogával.) Bp.: Szerző 1941. 302, [2] 1.
- Csizmadia Andor.* A magyar városi jog. Reformtörvények a magyar városi közigazgatásban. Kolozsvár: Szerző 1941. 227, [1] 1.
- Csizmadia Andor.* A városi jog a XVIII. század derekán. Bp.: Szföv. Háziny. 1941. 28 1. („Városi Szemlé”-ből.)
- Kolozsvár thj. szab. kir. város 1941. évi költségelirányzatai.* Bp.: Stádium-ny. [1941.] 119 1.
- Közigazgatási Továbbképző Tanfolyam) VII.* 1941. Bp.: Egyet-ny. 1941. 29 1.
- Ráth Sándor.* Községfejlesztés zsebkönyve. 1941. Bp.: Szt István-Társ. 1941. 366 1.
- Szűts Ervin és Bihari Dezső.* A községi törvény hatályos szövege, az 1886. évi XXII. t.-c. későbbi jogszabályokkal helyesbítve és jegyz. ellátva. Szeged: Endrén-ny. 1941-78 1.
- Utasítás a községi és körjegyző uraknak a gyámhatóság elé kerülő ügyek szabályszerű felszerelésére és előkészítésére.* Csíkszereda: Szvoboda-ny. 1941. 24 1.
- Zakariás Béla.* Negyven év jegyzői küzdelmei. Bp.: Közs. jegyzők Orsz. Egyes. kiad. 1941. 21 1.

BUDAPEST SZÉKESFŐVÁROS KÖZIGAZGATÁSA

- Budapest. Fővárosi törvény.* Budapest székesfőváros közigazgatásáról szóló 1930; XVIII. t.-c. és az ezt érintő törvények szövege egységes szerkezetben. Magyarázó jegyzetekkel ellátva. Bp.: Szföv. Háziny. 1941. 461 1.
- Budapest. Szabályrendeletek.* Szabályrendelet a *Székesfővárosi Alkalmazottak Segítő Alapjáról.* A polgármester vonatkozó végrehajtási rendeletei és a Szföv. Alk. Segítőalapja intézőbizottságának ügyrendje. Bp.: Szföv. Háziny. 1941. 77 1.
- Budapest. Szabályrendeletek.* Szabályzat a *Székesfővárosi Alkalmazottak Segítőalapja* orvosi tanácsának megalakításáról. A Segítőalapról szóló 374/1940. kg. sz. szabályrendelet 7. §-a alapján. Bp.: Szföv. Háziny. 1941. n 1.
- Budapest. Székesfőváros társadalompolitikai ügyosztálya.* 1940. évi jelentés. Bp.: Szföv. Háziny. 1941. 1661. 91.
- Budapesti közigazgatási és üzemi útmutató.* Bp.: Szföv. Háziny. 1941. 259 1. 6 t.
- Csordás Elemér és Melly József.* A székesfővárosi közegészségügyére vonatkozó fontosabb jogszabályok. Szerk.: - Bp.: Szföv. Háziny. 1941. 387 1.

Felsőöry Jenő. A székesfőváros 1927-1939. évi gazdálkodása. Bp.: Madách-ny. 1941. 53 l. („Hites Könyv-
vizsgálók”-ból.)
Magyar Élet Pártja. A – székesfővárosi szervezetének
részvétele a Budapest székesfőváros törvényhatósági
bizottsága közgyűlésének az 1941. évi költségvetést
tárgyaló vitájában. Bp.: Szföv Háziny. 1941 132 l.
(Föv. Közlöny-ből.)
Szabó Sándor. Budapesti közigazgatási útmutató. Bp.:
Miszler-ny. 1941. 236 l.

355 HADÜGY

Bán Mihály és Rakolcai László. Korszerű honvédelem.
Előszót írta *Werth Henrik*. Bp.: Attila-ny. 1941. 311 l.
Bibliográfia: 307-308. l.
Bánlaky József, doberdói. II. Rákóczi Ferenc nemzeti
fölkelése. 1701-1714. Bp.: Grill 1941. 888 l. 27 t.
Bibliográfia: 881-883. l.
Bánlaky: Magyar nemzet hadtörténelme, 18.
Dorombay József vitéz és *Reé László* A magyar gyalogság.
A magyar gyalogos katona története. Szerk.: -. Bp.:
Reé László könyvkiadó 1941. 553 l.
Fegyverszünet. 1920-1940. Fordítás németből. Bp.:
Pfeifer Fér. [1941.] 30 l.
Ince Kálmán. A vajdúó új Európa háborúi. Bp.: Biblio-
fillá 1941. 462 l. 32 t. 1 térk.
Kolossváry György. Tiszti kedvezmények a m. kir. hon-
védség tényleges és ny. áll. tisztjei részére”. Bp.: Attila-
ny. 1941. 80 l.
Kratochvíl Károly. A székely hadosztály 1918-19. évi
bolsevistaellenes és ellenforradalmi harcai a székely
dicsőségért, Erdélyért, Magyarország területi épségé-
ért és Európáért. Bp.: Székely Hadosztály Egyesület
1941. 134 l.
Marjay Frigyes. Keresztes hadjárat 1941 .. . Bp.: Stá-
dium-ny. [1941.] 349 l. 100 t.
Nyíri László. Hatszázmillió ember harca. Bp.: Tolnai
[1941.] 64 l. 2 t.
Parádi Ferenc. Az erdélyi hadirokkantak helyzete a román
uralom alatt. Bp.: Madách-ny. 1941. 8 l. (M. Katonai
Szemlé-ből.)
Picht, Werner. Katonaember. [Der soldatische Mensch.]
Bp.: Centrum-ny. 1941. 32 l.
Pongrácz Jenő. A bevonultk magánjogi jogviszonyaira
vonatk. rendeletek. Magyarázatokkal és az összefüggő
jogszabályokkal, összeáll. -. Bp.: M. Törvénykezés
kiad. 1941. 88 l.
Rózsás József, vitéz. Erdélyünk és honvédségünk. Törté-
nelmi eseménysorozat képekkel. Vitéz *Béry László* és
mások közreműk. Szerk. -. Bp.: Vitézi Rend Zrínyi
Csoportja 1941. 224 l. 8ot.
Sallay György. Tartalékos tiszt tudnivalója a polgári
életben a honvédségi rendeletekről és személyi sza-
bályzatokról. Bp.: Ábrahám-ny. 1941. 117 l.
Sulasvuo tábornok. Suomussalmi. Finn testvérek hősi
küzdelle a szovjethadsereg ellen. Bp.: Vitézi Rend
Zrínyi Csoportja 1941. 159 l. 8 t.
Szurmay Tibor. Honpolgári honvédelmi ismeretek. Bp.:
M. Cserkész Szöv. 1941. 148 l.
Zrínyi szelleme él! A magyar katonaeszmény Zrínyi
Miklós gróf gondolatvilágában. 3. kiad. Bp.: Vitézi
Rend Zrínyi Csoportja 1941. 77 l.
Zsuffa Sándor, nemes-dedinai. Honvédelmi ügyek útmu-
tatója. Bp.: Siegeriszt 1941. 80, [4] l.

358.4 LÉGVÉDELEM. GÁZVÉDELEM

Enyedi Béla. Lakóházak óvóhelye. Tervezés és szilárdsági
vizsgálat. Bp.: Mérnökök Orsz. Szövets. kiad. [1941.]
35 l.
Magyarország. Honvédelmi Minisztérium, M. Kir. -.
Teendők a honi légvédelmi készütség kihirdetése
alkalmából. 102.750/eln. 35.1941. H. M. sz. rendelethez.
Bp.: M. Kir. Honv. Min. 1941. 32 l.

Magyarország. Honvédelmi Minisztérium, M. kir. -
Irányelvek az 1939: II. t.-c. 137. §-a alapján az első
légoltalmi csoportba sorolt ipartelepek légoltalmi ter-
vének előkészítéséhez. Bp.: M. kir. Honv. Min. 1941.
13 l.
Sedey Gyula. Légoltalmi rendfenntartó szolgálat tan-
anyaga kérdés és feleletekben, összeáll.: -, *Torony-
kőy Frigyes, Németh Kálmán.* Bev. *Kishindi Komposcht*
Nándor. Bp.: Szerzők kiad. 1941. 166 l.
Vasúti légoltalmi útmutatás. 3. átdolg. kiad. Bp.: Korda
1941. 144 l.

36 TÁRSADALMI TEVÉKENYSÉG

Cziglányi Aladár. A szegényjog. Pécs.: Szerző 1941.
125 l.
Magyar Vöröskereszt Egylet. A Magyar Vöröskereszt a
világháborúban. Bp.: Saját kiad. 1941. 455 l.

362.17 CSALÁDVÉDELEM

Állami Gyermekmenhely, Budapesti -. Évi jelentés a
1940. évi működéséről. Bp.: Máté ny. 1941. 38 l.
Állami Gyermekmenhely, Veszprémi -. 1941. évi jelen-
tése. Veszprém: Egyház. ny. 1941. 32 l.
Amon Agnes. Mutter- und Säuglingsfürsorge in Ungarn.
Die Arbeit des Stephanie-Bundes. Bp.: Univ. 1941.
47 l.
Amon Agnes. La protection de la mère et du nourrisson
en Hongrie. Bp.: Univ. 1941. 55 l.
Amon Agnes. Maternity and infant assistance in Hungary.
Bp.: Univ. 1941. 45 l.
Egyesült Női Tábor. Nyári gyermekotthonok kézikönyve.
Bp.: Turul ny. 1941. 155 l.
Egyesült Női Tábor. Útmutató nyári gyermekotthonainak
megtervezéséhez. Bp.: Saját kiad. 1941. 8 l.

366+367 TITKOS TÁRSASÁGOK. TÁRSASKÖRÖK

Magyar Rotary évkönyv. 1941. Bp.: Bpesti Rotary Club
1941. 52 l.
Kocsis Géza. A kétarcú szabadkőművesség. Bp.: Magyar
Élet. [1941.] 32 l.

37 KÖZOKTATÁS. KÖZMŰVELŐDÉS

Balassa László. A magyar tanítás megújítása felé. Bp.:
Egyetemi ny. 1941. 139 l. (A tanítás problémái, 24.)
Bottai [Giuseppe] közoktatási reformja. Bp.: Korvin
Mátyás Egyes. 1941. 75 l.
Bottai Giuseppe olasz nemzetnevelésügyi miniszter a
Kolozsvári M. kir. Ferenc József Tud. -egyetemen
történt díszdoktorrá avatása alkalmával 1941. jún. 20.-án
tartott előadása a fasiszta iskolareform alapelveiről.
Bp.: Egyet. ny. 1941. 33 l.
Ozorai Frigyes. Hazai nyilvános jogú tan- és nevelőinté-
zetekismertetője. Szerk.: -. Bp.: Klein-ny. 1941. 148 l.
Soós Tihamér. Nemzetiszocialista nevelés a Harmadik
Birodalomban. Bp.: Centrum 1941. 64 l.

370 GYERMEKTANULMÁNYOZÁS. GYERMEK- LÉLEKTAN

Ambrus Béla. A gyermek családi életre való nevelése. Bp.:
Egyetemi ny. 1941. 11 l.
Ambrus Béla. A félelem, dac és hazugság pedagógiája.
Tanácsadó szülőknek, nevelőknek. Bp.: Máté ny.
1941. 32 l. (»Nevelés»-ből.)
Fóti J. Lajos. A gyermek illemtana. Könyv a szülők
kezebe. Bp.: Litteratura kiad. 1941. 160 l.
Halász Margit. Gyermeki felfogások az érzéki meg-
ismerésről. Bp.: Bethlen Gábor irod. Társ. 1941.
64 l. (Dolg. a Kir. M. Pázmány P. Tud. Egyet. Phiös.
Szemin.-ből, 40.)
Bibliográfia: 64. l.

- Hencz Ilona.* Az iskolai szorongás és lámpaláz. Bp.: Merkantil ny. 1941. 75 1. (Tanulmányok a Kir. Magy. Pázmány P. Tud. Egyet. Pedag. Szemin.-ából, 7.)
- Jellenz Margit és Papp Mária.* Testgyakorlás és játék 3-7 éves gyermekek számára. Pécs: Dunántúl [1941] 193 1.
- Nemes Elemér.* Hipnotizmus. Szuggesztív és hipnotikus hatások a nevelésben. *Völgyesi* Ferenc előszavával. Bp.: Rózsavölgyi 1941. 113, [3] 1.
- Bibliográfia: [114.] 1.
- Severini Singer Erzsébet.* A vágyakozás kifejezései az ifjúkorban. Fejlődéslélektani tanulmány ifjúsági naplók adatai nyomán. Bp.: Hollósy ny. 1941. 78 1. (Dolg. a Kir. Magy. Pázmány P. Tud. Egyet. Philos. Szem.-ből, 39.)
- Demédy Miklós.* Cser készpróbák könyve. II. Bp. M.: Cserkész Szövets. 1941. 308 1.
- Koszterszitz József.* Cserkészemlékezés gróf *Teleki Pálra*. Bp.: M. Cserkész Szövets. 1941. 7 1.
- Lindemeyer Antónia.* Cserkészleányjátékok. (A III. oszt. próbákhoz.) Bp.: Bethánia ny. 1941. 881. (M. Cserkészleány Szöv. könyvei, 10.)
- Magyar Cserkész Szövetség* Orsz. Vezetőtiszti Testülete. *Járjuk a vizet!* A vízisport és viziélet könyve. Bp.: Magy. Cserkész Szöv. 1941. 474 1.

372 NÉPISKOLÁK

- Fekete János,* összefoglaló népiskolai módszertan. Pécs: Haladás ny. 1941. 80 1.
- Farkas János.* A helyesírás gyerekjáték. 2. kiad. Bp.: Exodus 1941. 63 1. (Neveléstud. Dolgozatok, 1.)
- Ecsedy Aladár.* A vasárnapi iskola. Bp.: Bethlen ny. 1941 • 301 1.

373 KÖZÉPISKOLAI, MÁSODFOKŰ OKTATÁS

- Csikó László.* Mezőgazdasági szakoktatásunk kialakulása fejlődése és mai helyzete. Bp.: „Pátria” 1941. 152,13] 1. 18 t.
- Imre Sándor.* A gazdasági középiskolák része a köznevelésben. Bp.: Sylvester ny. 1941. 621. (József nádor műszaki és gazdaságtud. egyet. neveléstud. int. kiadv. 1.)
- Maron István.* A középiskolai tárgyak pszichológiai szemlémi tanítása. Székesfehérvár: Debreczeni ny. 1941. 4-23 1. (Székesfehérvári sz. k. város leánygimn. évk.-ből.)
- Papp Zoltán.* A népi elv és a középiskola. Miskolc: Ludwig ny. 1941. 15 1. (Mezőkövesdi kir. kath. gimn. évk.-ből.)
- Bene Lajos.* Szülői értekezletek és a szülők látogatása. Bp.: Dante 1941. 156 1.
- Borotvás-Nagy Sándor.* Diákkaptár. Bp.: Athenaeum 1941. 7 1. (Magyar Szemléből.)
- Farkas László.* Nagyvárad-Félicsfürdő. Budapest székesfőváros iskolai kirándulvónatai, 27. Bp.: Szföv. Háziny. 1941. 20 1. 1 t.
- Ferenczi István.* Amit jónak hittünk az iskolában. Baklövésék. Bp.: Egyetemi ny. 1941. 227 1.
- Günther, H. R. G.* A tehetségek kiválasztása. Ford.: *Mátrai László.* Bp.: Sylvester ny. 1941. 19 1. (Magyar-német társ. kiadv., 6.)
- Karácsony Sándor.* A magyar világnézet. Bp.: Exodus kiad. 1941. LXXII, 352 1. (A neveléstudomány társadalomlélektani alapjai. II. A társaslélek felső határa és a transcenderes nevelés, 1. k.: Világnézeti nevelés.)
- Kiss János.* Társadalom és nevelés. Kassa: Wiko utogr. 1941. 5-26 1. (A Kassai Áll. Gimn. Évk.-ből.)
- Lantos-Kiss Antal.* Igét váró fiúk. (Diák lelki gyakorlatok.) Bp.: Korda ny. 1941. 230 1.
- Magyar Gyógypedagógiai Társaság.* Az új Európa „új” gyógypedagógiája. (2 előadás.) Bp.: Bethánia ny. 1941* 16 1.
- [*Novágh Gyula.*] Hivatásérzet és pályaválasztás. Szerk.: -. Bp.: Szföv. Népművelési Bizotts. kiad. 1941. 71 1.
- Pálos Ferenc.* Gondolatok a világnézeti nevelésről. Komárom: Unió ny. 1941. 11-35 1. (Komáromi Szt. Benedekr. Gimn. Évk.-ből.)
- Pass László.* Nemzetnevelésünk fő kérdései. Debrecen: Lehotai könyvnyom. 1941. 46 1.
- Bibliográfia: 45-46. 1.
- Prohászka Lajos.* Hagyomány – nevelés – jövő. Két előadás. Bp.: Egyetemi ny. [4], 40 1. (A Magy. Paedagogia-ból.)
- Sugár Béla.* Tizedik egyetemes tanítógyűlés. Bp.: Magy. Tanítóegy. Egyet. Szöv. 1941. 127 1.
- Szabó Imre.* Nemzetnevelés. Bp.: Sylvester ny. 1941. 8 1.
- Várady Zoltán.* Pályaválasztási útmutató. Bp.: Danubia [1941] 137 1.

371.435 LEVENTEOKTATÁS

- Czibik Ferenc.* Csatár-kiképzés levente segédoktatók részére. (Kézirat gyanánt.) Esztergom: Buzárovits ny. 1941. 70 1.
- Finta Imre.* Edzőkönyv. Leventék, cserkészek és katonád számára. Bp.: Gergely 1941. 105 1.
- Király Dezső.* Iskolai és leventejátékok kézikönyve. Az összes versenyjátékok legújabb szabályaival. Bp.: Szerző kiad. 1941. 400 1.

371.747 CSERKÉSZEK

- Budapesti Cserkészkerület.* Húsz esztendő határkövénél. A budapesti cserkészkerület díszközgyűlése. Bp.: M. Cserkész Szövets. 1941. 68 1.

374 SZABADTANÍTÁS. – NÉPMŰVELÉSI INTÉZMÉNYEK

- Hilscher Rezső.* Az északi népfőiskola. Bp.: Magy. Társadalompolitikai Társaság kiad. 1941. 72 1. (Szociális Traktusok. I sor. 5. sz.)
- Bibliográfia: 72. 1.

375 TANTERVEK. UTASÍTÁSOK. TANMENETEK

- Iskolázási kötelezettségről.* Az – és a nyolcosztályos népiskolákról szóló 1940: XX. t.-c. végrehajtása tárgyában a 26.000/1941. VKM. sz. rend.-tel kiadott népiskolai utasítás. Bp.: Egyetemi ny. 60 1. 24 t.
- Tanterv és útmutatások a nyolcosztályos népiskola számára.* Kiadta a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter 55.000/1941. V. sz. rendeletével. 1 – 5 k. Bp.: Egyetemi ny. 1941.
1. k.: A tanterv. 56. 1. 1. t.
 2. k.: A tanterv anyagának részletezése. 270. 1.
 3. k.: Általános útmutatások. 182. 1. 20. t.
 - 4-5. k.: Részletes útmutatások. 1-2. rész. 243, 256. 1.

Utasítás a székesfőváros gyermekkülötelepén alkalmazott csoportfelügyelők számára. Bp.: Székesföv. Háziny. 1941. 19 1.

378 EGYETEMEK

- Budapesti Kir. Magy. Pázmány Péter Tudományegyetem* jutalomtetelei az 1941-42. tanévre. Bp.: Egyetemi ny. 1941. 17 1.
- M. kir. József nádor műszaki és gazdaságtudományi egyetem.* Jelentés a – soproni nyári tanfolyamáról. (A Soproni Nyári Egyetem 5. éve.) Bp.: „Pátria” 1941. 30 1. (A József Nádor Egyet. évk.-ből.)
- Tahy Endre.* Kereszt az egyetemen. 1901. márc. 18. A Bpesti egyet. ifjúság 1901. évi keresztmozgalmának története, az „Ezer magyar ifjú” névsorával. Bp.: Stephaneum ny. 1941. 53 1.

38 KÖZGAZDASÁG

- Bozóky Lajos.* Élettér: Új Európa! Bp.: Centrum 1941. 48 l.
- Domány Gyula.* A gazdasági háború. Világ gazdasági szemle az 1941. évről. Bp.: Dunántúl 1941. 44 l.
- Éber Antal.* Mikép gazdálkodhatunk ingyen? 2. kiad. Szeged: Városi ny. 1941. 230 l.
- Hegedűs Márton.* A márciusi eszmék hatása hazánk közgazdasági életére. Bp.: Hungária 1941. 62 l.
- Jentsch Gerhart.* Élettér. Bp.: Stádium 1941. 31 l.
- Kállay Tibor.* Katolikus elvek a közgazdaságban. Bp.: Egyetemi ny. 1941. 721. (Orsz. Nemz. Klub kiadv., 36.)
- Kovács Gyula, monori.* A világgazdaság újabb jelenségei. 1940/41. tanév nyári felében tartott előadások. Pécs: Dunántúl 1941. 54 l.
- Major Róbert.* A világgazdaság kis enciklopédiája. Bp.: Renaissance kiad. 1941. 222, [1] l.
- Sipos Sándor.* Ipari nyersanyagok világtermelése. Bp.: Gergely 1941. 336 l.
- Surányi-Unger [Tivadar] Theo.* Das Konjunkturproblem in der Grossräumigen Planwirtschaft. Bp.: Stádium 1941. 20 p. (Aus der Zeitschr. Donaueuropa.)
- Surányi-Unger Tivadar.* A tőke gazdasági eszmék válsága. Szeged: Városi ny. 1941. 19 l. (A „Közgazdasági Szemlé”-ből.)
- Szilber József.* Az olaj. Bp.: Magyar Szemle Társ. kiad. [1941.] 80 l. (Kincsestár.)
- Teleszky János.* Közgazdaságtan. Bp.: Akadémia 1941' XXVIII., 740 l.
- Varga István.* A Magyar Gazdaságkutató Intézet működése és nemzetközi kapcsolatai. Bp.: M. kir. áll. ny. 1941. 6 l. („Közgazgatásunk nemzetközi kapcsolatai” c. munkából.)

380.013 HÁBORÚS GAZDASÁGTAN

- Homa Gyula, vitéz.* Irányított gazdálkodás. – Gelenkte Wirtschaft. Economia totalitaria. Bp.: Föv. Könyvtár kiad. [1941.] 57 l. (Aktuális nemzetpolitikai kérdések irodalma a Fövárosi Könyvtárban, 4.)
Hadigazdálkodás irodalma 40-44. l.
- Meskó Géza.* A totális háború gazdasági problémái. Bp. Madách ny. 1941. 15 l. (M. Katonai Szemlé-ből.)
- Pápai Károly* A ruházati cikkek fogyasztásának háborús szabályozása Németországban. Bp.: Szföv. Háziny. 1941. 12 l. (Városi Szemlé-ből.)

380.8 KÖZGAZDASÁG ÁLLAPOTA. GAZDASÁGI LEÍRÁS

- Csikós-Nagy Béla.* A szovjet gazdaság három achilles-sarka. Szeged: Városi ny. 1941. 39 l.
- Gratz Gusztáv.* The Hungárián economic Yearbook. Bp.: Grill 1941. 160 l.
- Erdély.* A visszatért -, gazdasági címtára és a hazai beszerzési források útmutatója. Erdélyi rész. Bp.: Honi Ipar kiad. 1941. 268 l.
- Kereszty Barna és Bartha János.* Kelet-Magyarország és Erdély gazdasági viszonyai. Gazdasági adatok 44 térképpel. Bp.: Hangya ny. 1941. 80 l.
- Katona Béla.* Magyarország közgazdasága. Közgazdasági évkönyv 1940. évről. Bp.: Gergely [1941.] 610 l.
- Surányi-Unger [Tivadar] Theo.* Ungarns Wirtschaftsgeltung im europáischen Südsten. Bp.: Stádium 1941. 15 l. (Aus der Zeitschr. Donaueuropa.)
- Surányi-Unger [Tivadar] Theo.* Gegenwartsproblem der ungarischen Wirtschaft. Bp.: Egyetemi ny. 1941. 18 l. (Aus „Ungarn”.)
- Wirtschaftsjahrbuch des Pester Lloyd.* Ungarns Volkswirtschaft 1940. Bp.: Pester Lloyd 1941. 184 l.

380.9 GAZDASÁGTÖRTÉNET

- Barta István.* Pécs gazdasági, élete a XVIII században. Pécs: Dunántúl 1941. 60 l.
- Eckhart Ferenc.* A magyar közgazdaság száz éve. 1841-1941. Bp.: Posner ny. 1941. 342 l.
- Bibliográfia: 323-337. l.

- Gerendás Ernő.* Adatok a budai és a pesti céhek életéhez, különös tekintettel a Fövárosi Könyvtár Céh-irataira. Bp.: Föv. Könyvtár kiad. [1941.] 63 l. 2 t. (Tanulmányok, 17.)
- Major Róbert.* Két világháború között. Huszonegy év gazdasági- és társadalomtörténete. Bp.: Renaissance kiad. 1942. [1941.] 276 l.
- Milhoffer Sándor.* A világ búzatermelése és áralakulása a világgazdasági válságtól a második világháborúig. Bp.: Gergely 1941. 140. l.

381 GAZDASÁGPOLITIKA

- Éber Antal.* Széchenyi gazdaságpolitikája. Bp.: Franklin [1941.] 278 l.
- Magyar gazdasági rend.* Az új – néhány jellemző vonása. A Társ. Egyes. Szövets. Ipari Szakosztályának megvilágításában. Bp.: Stádium 1941. 34, [1] l. („Teszisz” kiadványsor., 1.)
- Magyar közgazdasági A – és az új európai gazdasági rend.* Bp.: Kellner ny. [1941.] 32 l. („Teszisz” kiadványsorozat, 2.)
- Nagy Károly.* Gazdasági közigazgatás a német nemzeti szocializmus rendszerében. Bp.: Magy. Közigazgatástud. Int. 1941. 183 l. (Magy. Közig.-tud. Int. kiadv., 350)

381.2 ÜZEMTAN

- Antos István.* Ipari vállalatok üzemtana. 2. bőv. kiad. Bp.: Szerző kiad. 1941. 96 l. (Magángazd. könyvtár, 7-8.)

381.5 TERVGAZDÁLKODÁS

- Ács Tamás.* Milyen legyen a tervgazdaság? Szocialista irányú gazdasági és társadalmi munkaterv és javaslatok. Magyar, angol, német, francia, belga, svájci, osztrák és holland munkaterv. Szerk. -. Bp.: Szociáldemokrata Párt 1941. 84 l.
- Adorján János.* Mezőgazdaságunk hétéves terve. (Vázlat.) Bp.: Arany János irod. és ny. műint. 1941. 69, [2] l.
- Homa Gyula, vitéz.* Irányított gazdálkodás. – Gelenkte Wirtschaft. – Economia totalitaria. Bp.: Föv. Könyvtár kiad. [1941.] 57 l.
(Aktuális nemzetpolitikai kérdések irodalma a Fövárosi Könyvtárban, 4.)
- Molnár Károly.* Tervgazdaság. Bp.: Stádium 1941. 85 l.

381.6 ÁRKÉRDÉS.- DRÁGASÁG

- Dorosy Dezső.* Árdragítás. Népszerű útmutató mindenki számára. Írták: -, vitéz Hány József, Andrásfay Ernő, Fogel Zoltán, Alpáry Imre, Szirányi Tibor. Az új törvénnyel és a legújabb joggyakorlattal kiég. és átdolg. 2. kiad. Bp.: Athenaeum [1941.] 152 l.
- Klivényi Lajos.* Árdragító visszaélések. A m. kir. Kúria határozatainak tükrében. Bp.: Grill 1941. V., no 1.
- Milhoffer Sándor.* A világ búzatermelése és áralakulása. A világgazdasági válságtól a második világháborúig. Bp.: Gergely ny. 1941. 139, [1] l.

381.63 KÖZÉLELMEZÉS

- Bene Lajos.* A piacutatás célkitűzése. Bp.: Szföv. Háziny. 1941. 26 l. (Városi Szemlé-ből.)
- Kovalóczy Rezső.* A közellátás szabályai, összeáll.: -. Bev. ell.: Dobrovics Károly. Bp.: Urbányi ny. 1941. 538 l.
- Pápai Károly.* A háborús közlelmzési rendszabályok Németországban. Bp.: Szföv. Háziny. 1941. [2], 35 l. (Városi Szemlé-ből.)
- Székásy Miklós.* A gabona- és őrleménygazdálkodással kapcsol. jogszabályok, 1941-42. Az érvényben levő rendeletek szövege, magyarázó jegyz.-kel és kalkulációkkal. Útmutató a közlelmzési hatóságok, a gazda és a bérlő, a malom- és a sütőiparos, gabonakereskedő és a lisztkereskedő részére. Előszóval ell.: Bárányos Károly. Bp.: Fövárosi ny. 1941. XX., 427 l.
- Zsotér Bertalan.* Az élelmiszer és természabályozás rendeletei, összeáll. és magyarázatokkal ell. -. Bp.: Bethlen G. ny. 1941. 352 l.

382.22 NAGYVÁROSOK ELLÁTÁSA SZÉNNEL

Török István. Budapest tüzelőanyagfogyasztása. Bp.: Szfv. Háziny. 1941. 35 1. (Városi Szemlé-ből.)

383 ÖSTERMELÉS. MEZŐGAZDASÁG

- Erdélyi Magyar Gazdasági Egylet* munkája 1940-41. Kolozsvár: Minerva 1941. 100 1.
- Forrai László.* A tiszántúli közép- és nagybirtokok mangalicasertéstartásának üzemi és jövedelmezőségi viszonyai. Dissz. Bp. Pátria 1941. 66, [1] 1. (Közi. a M. K. József Nádor ... Egyetem ... Mezőgazd. Üzemtani Intézetéből.) Bibliográfia: 66. 1.
- Magy. kir. Közp. Statisztikai Hivatal.* Magyarország mezőgazdaságának főbb üzemi adatai az 1935. évben a gazdaságok (üzemek) nagysága szerint. Szerk. és kiad.: a -. Bp.: Stephaneum 1941. IV, 81, 721 1. (Magyar Statisztikai Közlemények. Új sorozat, 112.)
- Milhoffér Sándor.* Aratási biztosítás. Egy új biztosítási mód eszméje a rossz termések elleni védekezésre. Bp.: Gergely ny. 1941. 21 1.
- Milhoffér Sándor.* A világ búzatermelése és áralakulása. A világgazdasági válságtól a második világháborúig. Bp.: Gergely ny. 1941. 139 [1] 1.
- Somogy vármegye* állattenyésztési szabályrendelete. Kaposvár: Kultúra ny. 1941. 27 1.
- Szűcs Ervin.* A Mezőgazdasági Kamarák szervezeti kérdései más intézményekkel való kapcsolataik tükrében. Szombathely: Felsődunántúli Mezőgazd. Kam. 1941. 15 1. (Dunántúli Gazda Kvtára, 31.)
- Takács György.* Az erdőjog kézikönyve. 2. kiad. Bp.: Grill 1941. 836 1.

383.1 FÖLDBIRTOKPOLITIKA

- Dénes István.* Gyors földreform nélkül nincs magyar fel-támadás! Bp.: Szerző 1941. 44 1.
- Dóry Béla.* Első a föld. Bp.: Pátria 1941. 118 1.
- Edvi Illés István.* A kishaszonbérletek a földreform szolgálátában. Gyakorlati útmutató a kishaszonbérletek megszervezésére és vezetésére. Debrecen: Székely és Saly ny. 1941. 127 1.
- Faber György.* Újfajta részes gazdálkodás. Bp.: M. Gazdatisztek Orsz. Egyes. 1941. 24 1.
- Fazekas Endre.* Tagosítás és egyéb birtokrendezési ismeretek kézikönyve. *Marschall* Ferenc előszavával. 3. kiad. Bp.: Pátria 1941. 263 1.
- Futaky Zoltán.* A birtokrendezés közgazdasági feladatai és következményei. Bp.: Stádium 1941. 52 1. (A Magy. Mérnök és Építész-Egyl. kiad. megjelenő „Értekezések, beszámolók”, IV. f.-ből.)
- Gorondy-Novák Sándor.* A földnélküli agrárnépesség és törpebirtokosok kérdése a földreformban. Bp.: Athenaeum 1941. 8 1.
- Hajdú István és Szabó Jenő.* A második zsidótörvény földbirtokpolitikai rendelkezései. (Függelékben a von. törvények, rendeletek és határozatok.) Bp.: Tébe 1941. 353 1.
- Kerek Mihály.* A magyar föld. Bp.: „Magyar Élet” [1941] 128 1. (Magy. Társad. Tud. Könyvt., 2.)
- Roosz József.* „Földreform” vagy parasztpolitika. Bp.: „Magyarság” [1941] 47 1.
- Takács László.* Házibirtokosi sérelmek. Bp.: Politzer 1941. 32 1.
- Vay László br.* Birtokpolitikai és népesedésmegoszlási problémák Magyarországon. Bp.: Pátria 1941. 24 1.

383.2 MEZŐGAZDASÁGI POLITIKA. AGRÁR-POLITIKA

- Adorján János.* Mezőgazdaságunk hétéves terve. (Vázlat.) Bp.: „Arany János” irod. és ny. műint. 1941. 69, [2] 1.
- Balog János.* Az öntözőgazdálkodás bevezetésének agrár-politikai jelentősége hazánkban. Bp.: Hungária 1941. 47 1.
- Beke László.* Mezőgazdaságunk irányításának alapjai. Bp.: Piatnik ny. 1941. 36 1.

Csiki László. Mezőgazdasági szakoktatásunk kialakulása, fejlődése és mai helyzete. Bp.: „Pátria” 1941. 152, [3] 1. 18 t.

Ihrig Károly. Agrárgazdaságtan. I. A közgazdaság szer-kezte. II. A nemzetgazdaság. III. Termelési politika. IV. Agrárpolitika. Bp.: Gergely 1941. 342 1.

Küzdényi Gyula. A német törzsöröklési rendszer agrár-politikai jelentősége. Bp.: Szerző kiad. 1941. 16 1.

Máté Imre. Javaslat a m. kir. miniszterelnök úr részére, a földművelés gondozásának átállításáról. Előterjeszti: -. Komárom: Unió ny. 1941. 30 1.

Nagy Iván (Edgár). Szovjet-Oroszország kollektív mező-gazdasági termelése. Bp.: Cserépfalvi 1941. 130, [4] 1. („Kék könyvek”) Bibliográfia: 125-127. 1.

Szarvas Béla. A mezőgazdaság gépesítésének agrárpolitikai jelentősége. Bp.: Franklin 1941. 20 1.

Szijártó Árpád. A magyar gazda korszerű számtartása. Adózásra alkalmas, egyszerű, természetes, magyar mező-gazd. számtartási rendszer. Bp.: Gergely ny. 1941. 15, [1] 1. 3 t.

Zombay József. Szociáldemokrata agrárprogramm. Bp.: Szociáldemokrata Párt 1941. 24 1.

Zsolnay Endre. Mezőgazdasági becsléstan. A termelési költségek és az üzemtörke becslése. Bp.: Pátria 1941. 272 1.

384 IPARPOLITIKA

Arvay József. A magyar ipar. Szerk. --Bp.: Halász 1941. 494, 160 1.

Bíró Károly és Pataki László. Villamossági-ipari és kereskedelmi tájékoztató. Bp.: Villamossági-, rádió-kereskedők és kisiparosok orsz. egyes. 1941. 104 1.

Dobsz László és Máriássy Imre. Magyar ipar és kereskedelem. Szerk.: -. Bp.: M. Ipar és keresk. kiadóhiv. 1941. 282 1.

Budapest. Hungária műtrágya, kénsav és vegyipar Rt. 50 éve. Bp.: Athenaeum 1941. 102 1.

Erdélyi Ipari Munkaszervező Intézet alapszabályai. Bp.: Posner [1941.] 8 1.

Fekete Guido. Magyarország szállodáinak névjegyzéke, összeáll.: -. Bp.: Glóbus ny. 1941. 108 1.

Feövenyessy László. Magyarország ipari zsebcímtára. Szerk. és kiad.: -. Bp.: Sajtó kiad. 1941. 382 1.

Jócsik Lajos. Iparra magyar. Bp.: Magyar Élet kiad. [1941.] 85 1.

Magyar Gazdaságkutató Intézet jelentése a kézműves-ipar 1939. évi konjunkturális helyzetéről. Bp.: Urbányi ny. 1941. 22 1.

Marczali Marcell. Építőipari és műszaki útmutató és címtár. 1941. összeáll.: -. A szerk.-nél közreműk.

Jakóby László, Kazinczy Gábor, stb. Bp.: Ipari Szak-könyvkiadó Váll. 1941. 448 1.

Oláh Gyárfás Mihály. Hasznos tudnivalók a balatoni vendéglátóipar számára. Bp.: Kalász [1941.] 62 1.

Pártos Szilárd. A magyar gyáripar évkönyve és címtára 1941. A gyáripari érdekképviseletek közreműködésével szerk.: -. Bp.: Stádium 1941. 1286 1.

Ruzitska Jolán és Pogány Elza. Háziiipar, mint otthoni kenyérkereset. Bp.: „Élet-Egészség” kiad. [1941.] 48 1.

Székely Gyula és Nép József. Ipari és kereskedelmi zseb-lexikon. Szerk.: -. Bp.: Budai-Bernwallner ny. [1941.] 391 1.

Tahy István. A képesítési elv a magyar ipari jogrendszer-ben. Bp.: May ny. 1941. 176 1.

Tahy István. Kézművesipari politika. Bp.: Sajtó kiad. 1941. 160 1.

Bibliográfia: 155-157. 1.

Tahy István. A magyar kézművesipar története. Jelen helyzete és fejlődési irányai. Bp.: Merkantil ny. 1941. 344 1.

- Dobozy Ferenc.* Tudnivalók a vasúti kereskedelmi vizsgára. 3. kiad. Szeged: Arpád ny. 1941. 330 l.
- Dobozy Ferenc.* A vasúti állomásvezetői vizsga. 2. kiad. Szeged: Arpád ny. 1941. 178 l.
- K. Tóth Gyula.* Az állomáspénztári és elszámolási szolgálat kézikönyve. Bp.: Hornyánszki ny. 1941. 468 l.
- Magy. kir. Közp. Statisztikai Hivatal.* Magyarország vasútainak állapota az 1939. évben. Szerk. és kiad.: a -. Bp.: Stephanaeum 1941. 134 l (Magy. Statiszt. Közlemények. Új sorozat, 113.)
- Magyarország. Keresk. és Közi. Minisztérium, M. kir.-.* A Magyar Szent Koronához visszacsatolt keleti és erdélyi országrészek területén levő m. kir. postahivatalok és postaiügynökségek névsora. Pótfüzet az 1939. évi kiadáshoz. Bp.: M. kir. Postavezérgazg. 1941. 40 l.
- Palinay Ferenc.* Nagy-Budapest és a budavidéki gyorsvasút. Bp.: Madách ny. 1941. 42 l.
- Posta- és táviró- tarifák,* adók, illetékek és járulékok táblázatos tájékoztatója. 1941. Bp.: Hornyánszky 1941. 28 l.
- Szabó Zoltán.* A százéves levélbélyeg. Bp.: Eggenberger 1941. 128 l.
Bibliográfia: 125-127.1.
- Tarkövy Miklós.* Vasúti díjszabás és tarifapolitika. Bp.: Szerző 1941. 206 l.

386 KERESKEDELEM

- Balla Szigfrid.* Tájékoztató építőanyagkereskedők részére. Szerk.: -. Bp.: „Magy. Fapiac” 1941. 128 l.
- Budapest. Kereskedelmi és Iparkamara.* Kereskedelmünk és iparunk az 1940. évben. Bp.: Stephanaeum ny. 1941. 204 l.
- Budapest. Kereskedelmi és Iparkamara.* Ungarns Handel und Industrie. 1940. Hg. v. d. Budapest Handel- u. Gewerbekammer. Bp.: Pesti Lloyd ny. 1941. 220 l.
- Halász Béla.* Hogyan kalkulálhat a textilkereskedő? Az A. O. K. 130.000/1941. A. K. Sz. rendelete a textilárak nagy- és kiskereskedői forgalmában felszámítható legmagasabb bruttó haszonkulcs megállapítása tárgyában. Pécs: Haladás ny. 1941. 69 l.
- Hegedűs István.* Az egykéz. 4. kiad. Bp.: Stádium, ny 1941. 157 l.
- Ldppay István.* Cipőt ki árusíthat és ki vásárolhat? A bőrtalpú cipőt, valamint a talpbőr forgalmát szabályozó rendeletek ... magyarázata. Bp.: Urbányi ny. [1941.] 16 l.
- Orel Géza.* Az ügyes eladó kézikönyve. Bőv. kiad. Bp.: Pallas ny. [1941.] 268 l. (Keresk. Szakkönyvtár, 3-4.)
- Rajty Tivadar,* vitéz. A hites könyvvizsgálat jogszabályai és a hites könyvvizsgálói intézmény Magyarországon. Bp.: Magyar Hites Könyvizsg. Egyes. 1941. 174 l.
- Sóti István és Tamás Ferenc.* Mezőgazdasági áruismeret. Bp.: Szerzők [1941.] 207 l.
- Tolvaly Róbert.* Tűzifapiaci kalauz és címtár. Bp.: „Magyar Fapiac” 1941. 136 l.

387 PÉNZ- ÉS HITELÜGY

- Budapesti Áru- és Értéktőzsde.* Szolgálati szabályzat, hivatalainak személyzete részére. Bp.: Stádium 1941. 38 l.
- Elekes Gyula.* Kölcsönlehetőségek a kisiparban és kiskereskedelemben. Békéscsaba: Szerző kiad. 1941. 64 l.
- Erekly Károly.* Az aranytól a könyvpénzig és a fáraóktól Hitlerig. Bp.: Élet 1941. 71 l.
- Mi a teendő?* Takarékoság vagy infláció. Szélgjegyzetek *Baranyai* Lipót beszédéhez. Bp.: Magy. Közgazd. Társ. 1941. 12 l.
- Pesti Magyar Kereskedelmi Bank.* Száz esztendő emlékei. 1841-1941. Bp.: [Posner Grafikai Műint. Rt.] 1941. [160 l. 2 t.]
- Pesti Magyar Kereskedelmi Bank, A – százéves története.* 1841-1941. Bp.: Posner Grafikai Műint. Rt. 1941. 253, [6], 57, [2] l. 3 t.
- Széchenyi István gr.* Hitel. Szemelvények. Bev. és jegyzetekkel ell.: *Gyulai* Ágost. Bp.: Franklin [1941.] 135 l.

- Alt. Biztosító és Segélyző Egyesület* alapszabályai Bp.: Fischer 1941. 45 l.
- Ált. Biztosító és Segélyző Egyesület.* Gyógyszerrendelési utasítás. Bp.: Fischer 1941. 8 l.
- Alt. Biztosító és Segélyző Egyesület* orvosainak működési szabályzata. Bp.: Fischer ny. 1941. 7 l.
- Bikkal Dénes.* Iparosok és kereskedők öregségi biztosítása. Előszót írta *Laky Dezső.* Bp.: Mérnökök ny 1941. 72. l. (Magyar élet problémái.)
- Budapest. Hartmann Vilmos-féle* papíripar és papirosforgalmi Rt. alkalmazottai nyugdíjkiegészítő alapjának szabályzata. Bp.: Glóbus 1941. 23 l.
- Budapest. Székesfővárosi Alkalmazottak Segítőalapja.* Szabályrendelet a székesfővárosi alkalmazottak segítő-alapjáról, a polgármester vonatkozó rendeletei és a székesfővárosi alkalmazottak segítőalapja intézőbizottságának ügyrendje. Bp.: Háziny. 1941. 114 l.
- Budapest. Székesfővárosi Alkalmazottak Segítőalapja.* Szabályzat a – orvosi tanácsának megalakításáról. A Segítő-alapról szóló 374/1940. kgy. sz. szabályrend. 7. §-a alapján. Bp.: Szföv. Háziny. 1941. 11 l.
- Czagányi Sándor.* A betegségi és a baleseti, úgyszintén az öregségi, rokkantsági, özvegyeségi és az árvasági biztosítási kötelezettség, valamint az önkéntes és az önkéntes továbbfizetéssel biztosításra jogosultság az Orsz. Társadalombizt. Intézetnél. A vonatkozó törvényi rendelkezések, a társad. bizt. felsőbb bíróságok összes érdemleges ítéletei, az OTI igazgatóságának irányadóként tekintendő elvi jelentőségű határozatai. Joggyakorlat 1928-1941. Bev.: *Iványi Lajos.* Bp.: Szerző 1941. 208 l.
- Erdős Aladár.* A biztosítási gyakorlati kézikönyv. Bp.: M. Biztosítástud. Társ. [1941.] 314 l.
- Fehérváry Ervin.* Biztosítási lexikon. Általános biztosítási útmutató. Bp.: Merkantil-ny. [1941.] 246 l.
- Gamma.* Finommechanikai és Optikai Művek Rt. alkalmazottainak nyugdíjkiegészítő pénztára. Alapszabály. Bp.: Vörösvári [1941.] 23 l.
- Magyar Kir. Posta Betgségi Biztosító Intézetének* alapszabálya. Bp.: Fővárosi-ny. [1941.] 51 l.
- Máthé István.* Társadalombiztosítási jogszabályok és útmutató. 5. bőv. kiad. Bp.: Pesti Lloyd-ny. [1941.] 340 l.
- Máthé István.* Társadalombiztosítási jogszabályok és útmutató. Kiegészítés. Legújabb rendeletek, jogszabályok, járuléki stb. táblázatok. Bp.: Szerző 1941. 56 l.
- Milhoffer Sándor.* Aratási biztosítás. Egy új biztosítási mód eszméje a rossz termékek elleni védekezésre. Bp.: Gergely-ny. 1941. 21 l.
- Országos Mezőgazdasági Biztosító Intézet.* Mit kell tudni a kötelező öregségi és özvegyi biztosításról. A gazd. munkások és cselédek okulására. Bp.: Pátria-ny. [1941.] 8 l.
- Országos Mezőgazdasági Biztosító Intézet* orvosi útmutatója. Bp.: Athenaeum 1941. 94 l.
- Országos Társadalombizt. Intézet* egészségvédő és gyógyító-eljárásának rendtartása. A m. kir. Belügymin. 260.250/1936. B. M. sz. rend. Bp.: Pallas-ny. 1941. 24 l.
- Rozs László György.* Elismert vállalati nyugdíjpénztárak és egyéb vállalati nyugdíjintézmények. Bp.: Tébe [1941.] VIII., 287 l. (Tébe zsebkönyvtára, 5.)

389 ÁLLAMI ÉS ÖNKORMÁNYZATI PÉNZÜGY

- Budapest Székesfőváros* adókerületi beosztása és utcajegyzéke. (1941. évi márc hó 15. állapot.) Bp.: Szföv. Házi-ny. 1941. 55 l.
- Drághy József.* A vidéki városok hitelszükségeiteinek kielégítése. Bp.: Szföv. Házi-ny. 1941. 33 l. (Városi Szemlé-ből.)
- Goreczky Gyula.* A villamosáramfogyasztással kapcsolatos kérdések Németországban. Bp.: Szföv. Házi-ny. 1941. 54 l. (Városi Szemlé-ből.)

- Köházi** Endre. Köszállítási kódex 1941. A kiegészített és módosított közzállítási szabályzat és a vele kapcs. jogszabályok magy.-tal és gyakorlattal. Bp.: May-ny. 1941. 406 l.
- Somogyi Géza** és **Kovalóczy Rezső**. Közzállítás és anyagellátás 1941/42. A közzállítási szabályzat és az anyagellátási rendelkezések magyarázatos kiadása. Hivatalosan átnézett, 2. módosított kiadás. Bp.: Közérdekű könyvkiadó váll. 1941. 201, 81, [38] l.
- Stern Mór**. A háborús államadóssági kölcsönkötvények valorizálásáról. Bp.: Hadikárosultak Orsz. Pártja 1941. 25 l.
- Szilágyi Simon** Erzsébet. A Győzelmes Magyar Birodalom alapköve: Új államjövendelmi forrás, ami nem adó. Bp.: „Toldi”-ny. 1941. 20 l.
- Takács János**. Közteherviselés II. *Rákóczi Ferenc* korában. Zalaegerszeg: Pannonia-ny. 1941/332, [3] l.
- Bibliográfia: 331 l.

389.2 ADÓK ÉS ILLETÉKEK

- Barcza Béla**. Adónaptár. Adókulcsokkal. (Föld-, házállami kereseti-, jövedelem-, vagyon-, társulati-, tan-tiem-, társulati vagyon-, forgalmi-, fényüzési- stb. adó naptárszerű és naptárhoz nem kötött határidői, adókulcsai és pótlékai.) Bp.: Renaissance-ny. 1942. [1941.] 36 l.
- Doby Andor**. Az általános kereseti adó kivetése. Az egyenesadónovellának (1940: XXII. t.-c.) az általános kereseti adóra vonatkozó végrehajtási rendelete. Bp.: Magy. Törvénykezés kiad. 1941. 60 l.
- Frank Jenő**. Adóügyi tájékoztató az új törvények nyomán és táblázatok a fizetendő adó gyors kiszámításához. Bp.: Springer-ny. 1941. 87 l.
- Horváth István**. Vagyonátruházási illeték. (Ajándékozás, öröklés, vétel.) Bp.: Szerző kiad. 1941. 98 l.
- Katona Lajos** és **Vass Imre**. A társulati adózás. Különös tekintettel az adóbevallás kellékeire. Bp.: May-ny. 1941. 711 l.
- Keresztessy Ernő**. A társulati adó jogszabályai. 2. bőv. kiad. Bp.: Athenaeum. 1941. 487 l.
- Kiss Ernő**. Az általános forgalmi adó és forgalmi adó-váltással kapcsolatos alapismeretek. Szekszárd: Molnár-ny. 1941. 270 l., 1 t.
- Koós István** és **Lengyel József**. A m. kir. közigazgatási bíróság adóakra és illetékekre vonatkozó hatályos döntvényeinek, jogegységi megállapításainak és elvi jelentőségű határozatainak gyűjteménye. 1896-1941. összeáll. -. 1-4. k. Bp.: Szerző. 1941.
1-2. k.: Adó IV, 373 és 394 l.
3-4 k.: Illetékek. 422, [1] és 540 l.
- Marthényi József** és **Selley István**. Táblázatos összeállítás a közzállításoknál előforduló illetékekről és az alkalmazottak fizetését terhelő társadalombiztosítási járulékokról. Bp.: Gergely-ny. 1941. 8 t.
- Molnár Károly**. Adófizetők tájékoztatója. 5. bőv. kiad. Pécs: Kultúra-ny. 1941. 169 l.
- Móra Mihály**. Az egyházi adó és az egyházközség alapkérdései. Az egyházi és világi jog szerint. Bp.: Szt. István-Társ. 1941. 260 l. (Ertekezések a Bp.-i Kir. M. Pázm. P. Tud. Egyet. Egyházi jogi szemín.-ből, 1.)
- Négyvessy Márton**. A forgalmiadóváltás-rendeletek gyűjteménytára, összeáll. -. Eger: Szerző. 1941. XVI.,
- Ötvös József**. Útmutató adókvetés elleni jogorvoslathoz (az erdélyrészi területre is). Bp.: Szerző. 1941. 26 l.
- Pongrácz Jenő**. Illetékügyi útmutató. A törvénykezési, az okirati és a közigazgatási illetékek betűsoros összeállítása, összeáll. -. Bp.: Szerző. 1941. 192 l.
- Sulyok Endre**. Az egyenesadóreform. (Az 1940. évi XXII. t.-c.-ben és a vonatk. végrehajtási rendeletekben foglalt jogszabályoknak a földadóról, házadóról, kereseti adóról, jövedelem- és vagyonadóról szóló hiv. összeáll, teljes szövegének keretében való közlése, részletes magyarázattal...) Bev.: **Kullmann Lajos**. Bp.: Szerző. [1941.] LX., 715 l., 1 t.
- Sulyok Endre**. Az egyenesadóreform című könyvéhez 1. pótfüzet. Bp.: Szerző kiad. [1941.] 49 l.
- Sulyok Endre**. Közadók kezelése és behajtása. Szerk. és megjegyzésekkel ell. -. Bp.: Fővárosi-ny. 1941. XLIV, 946 l.
- Takács György**. Adó- és illetékjogi elévülés. Bp.: Politzer-ny. 1941. 180 l.
- Takács György**. Az adójog kézikönyve. 2-dik kiad. Bp.: Gergely-ny. 1941. 836 l.
- Takács László**. Az új lakásrendelet és pótrendeletei. - A hadfelszerelési adó. összeáll, és magyarázatokkal ell. -. Bp.: Abraham-ny. 1941. 46, [2] l. (Ház-tulaj d. közérdekű könyvtára, 4.)

389.65 KÖZSÉGI ÜZEMEK

- Balázs Endre**. A székesfőváros új vízszolgáltatási szabályrendelete. Bp.: Szföv. Házny. 1941. 26 l. (Városi Szemlé-ből.)
- Budapest Székesfőváros Elektromos Műveinek** üzemi szabályzata. Bp.: Szföv. Házny. 1941. 28 l.
- Budapesti közigazgatási és üzemi útmutató**. Bp.: Szföv. Házny. 1941. 259 l. 6 t.
- Vojcsik Lipót**. Vízművek közgazdasági vonatkozásai. Előadás a Soproni nyári egyetemen 1941. VIII. 9. [H. és Ny. n.] 1941. 32 l. [Könyomat.]

39 NÉPRAJZ

- Bendefy László**. Kummagyar. A kaukázusi magyarság története. Bp.: Cserépfalvi kiad. 1941. 124 [1] l.
Bibliográfia: 123-124. l.
- Dala József** és **Erdélyi Tibor**. *Matyóföld*. A híres *Mezőkövesd*, irták és szerk.: -. Az egészségügyi részt irták: *Benyó Endre* és *Saad Andor*. Bp.: Athenaeum 1941. 316 l. 8 t.
- Erdődi Mihály**. A felszabadult *Erdély*. A bev. szöveget írta *Cs. Szabó László*. Bp.: Athenaeum 1941. 256 l.
- Fél Edith**. *Kocs* 1936-ban. Néprajzi monográfia. Bp.: Kir. Magy. Pázmány P. Tud. Egyet. Magyarságtud. Int. 1941. 228 l. (Tanya, falu, mezőváros, I.)
Bibliográfia: 227-228. l.
- Fóti J. Lajos**. A gyermek illemtana. Könyv a szülők kezébe. Bp.: Litteratura kiad. 1941. 160 l.
- Jajczay János**. *Pest-Budai* figurák a múlt század ha mincas éveiből. Max *Félix Paur* rajzai a Fő. á osi Könyvtában. Bp.: Föv. Könyvtár kiad. [1941-] 34 1- 2 U (Tanulmányok, 16.)
- Kögl J. Szeverin**. *Mosonmegyei* német kéziratos énekeskönyvek. Bp.: Szerző 1941. 148 l. 1 t. (Német néprajztanulmányok, 4.)
- Kölcsey Ferenc**. Nemzeti hagyományok 1826. Gyoma: Kner-ny. 1941. 66 l.
- Lendvay Imre**. Az álmoskönyv. Bp.: Saját kiad. 1941. 64 l. (Német néprajztanulmányok, 6.)
Bibliográfia: 61-63. l.
- Mákkai János**. Szép közélet. Bp.: Singer és Wolfner [1941.] 194* [1] l.
- Ortutay Gyula**. *Kálmány Lajos* és a modern néprajzi gyűjtés. Kolozsvár: Minerva-ny. 1941. 12 l. (Szellem és Elet könyvtára. Új sor., 16.)
- Ortutay Gyula**. A magyar népművészet. 1-2. k. Bp.: Franklin-ny. 1941.
1 k.: A csonka háza. 388 l. 32 t.
2. k.: Erdély. 308 l. 32 t.
- Pálóczy Horváth Lajos**. Népünk dalai. A magyar népdal nemzeti jelentősége. Bp.: Egyetemi-ny. 1941- 133!•
- Prohászka Lajos**. Hagyomány – nevelés – jövő. Két előadás. Bp.: Egyetemi-ny. 1941. [4], 40 l. (Magy. Paedagogia-ból.)
- Ráth-Végh István**. A szerelem regényes életrajza. Bp.: Cserépfalvi 1941. 250, [2] l.